

VÉLEMÉNYEK

az

ORSZÁGOS VÍZGYŰJTŐ-GAZDÁLKODÁSI TERV

2009. augusztus 31-én közzétett kéziratáról

*

2009. szeptember 2. – 2009. november 19.

*

A kötet a 2009. december 21-én a vizeink.hu honlapon közzétett anyagból a
vizeink_ovgt_melleklet_10 / 10_5_melleklet_velemenye / velemenye_orszagos_tervhez
alkönyvtár anyagait tartalmazza.

A szöveg a vizeink.hu honlap fórum / országos szintű tervezés (43 vélemény) és az
alkönyvtárban lévő

Bakonykarszt_ZRt_velemenye_orszagos_es_alegysegek.pdf
vizeink.hu_0524_dr_szinyai_miklos_csapadekgazdalkodas.pdf
vizeink.hu_0525_belvizreform_tanulmany_szinaymiklos.pdf
vizeink.hu_0613_Realis_Zoldek_velemenye.pdf
vizeink.hu_0616_ZEOSZ_velemenye.pdf
vizeink.hu_0618_FVM_hozzaszolasok_1028.pdf

fájlok másolata.

Budapest, 2010. január 19.

*A víznek megtartásáért instálni kell, mivel a víz
mindgyárt elmegy, sok helyen alig vagyon
térdig való víz, és ha ez a kevés árvíz nem lett
volna, a militia számára szénát sem lehetett
volna kaszálni, és barmaink most is egyedül ott
élhetnek, ahol a víz a földet megfutotta...*

A kevi tanács állásfoglalásának részlete, 1780

*Forrás: Jász-Nagykun Szolnok Megye vízi emlékei,
Vízminőségi Tájékoztató (a Közép-Tisza vidéki
Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
kiadványa), 16. évfolyam 3. szám, 2009 december*

TARTALOM

sor- szám	a megjelenés időpontja a vizeink.hu honlapon	Véleményező	oldal- szám
1	2009/09/02 11:09	Gera Pál	5
2	2009/09/04 16:15	WWF Magyarország	14
3	2009/09/13 11:13	Gera Pál	14
4	2009/09/16 13:28	Dr. Szinay Miklós	21
5	2009/09/16 13:29	Dr. Szinay Miklós	45
6	2009/09/18 16:58	Vértesy László, Gulyás Ágnes, Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet	47
7	2009/09/18 21:27	Biró Marianna, Molnár Zsolt, a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete	48
8	2009/09/18 23:08	dr. Vásárhelyi Judit, Független Ökológiai Központ	53
9	2009/09/22 11:54	Magyar Országos Hajózási Szövetség	55
10	2009/09/25 11:22	Hajósy Adrienne	56
11	2009/09/29 11:58	Marsi Gusztáv, ügyvezető igazgató, Dél Pest megyei VGT Cegléd	57
12	2009/09/30 09:46	Balla Iván, osztályelnök, Magyar Agrárkamara, Innovációs és Anyagi, Műszaki Osztály	58
13	2009/09/30 09:48	Balla Iván, osztályelnök, Magyar Agrárkamara, Innovációs és Anyagi, Műszaki Osztály	59
14	2009/09/30 09:50	Balla Iván, osztályelnök, Magyar Agrárkamara, Innovációs és Anyagi, Műszaki Osztály	59
15	2009/09/30 13:23	Halászati és Öntözési Kutatóintézet	61
16	2009/09/30 15:38	VÁTI Nonprofit Kft., Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóság, Területi Elemzési, Értékelési és Monitoring Iroda	62
17	2009/09/30 16:48	Megulesz Gabriella	66
18	2009/10/16 12:30	Magyar Víziközmű Szövetség	68
19	2009/10/27 13:29	Reális Zöldek Klub	72
20	2009/10/27 13:33	Zöldtetőépítők Országos Szövetsége és Magyar Hidrológiai Társaság	81

21	2009/10/27 13:34	Közép-Dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség	87
22	2009/11/04 12:48	FVM Természeti Erőforrások Főosztálya	88
23	2009/11/04 16:36	Balogh Judit, Fauna Alapítvány	114
24	2009/11/13 11:54	Csongrád Megyei Agrárkamara	114
25	2009/11/16 10:22	Bakonykarszt Zrt.	116
26	2009/11/16 10:30	ÉDV Zrt.	125
27	2009/11/16 14:24	KvVM Természetmegőrzési Szakállamtitkárság	126
28	2009/11/16 17:30	Cselószki Tamás, E-misszió Egyesület	131
29	2009/11/18 11:03	KvVM vízellátási osztálya	133
30	2009/11/18 11:56	Magyar Agrárkamara	133
31	2009/11/18 13:04	kiservgt	136
32	2009/11/18 13:40	Holocén Természetvédelmi Egyesület	137
33	2009/11/18 13:41	Reflex Környezetvédő Egyesület	138
34	2009/11/18 14:08	Kontos Tivadar, Nimfea Természetvédelmi Egyesület	139
35	2009/11/18 14:42	Civil zöldek nyilatkozata	140
36	2009/11/18 21:15	Szövetség az Élő Tiszáért	141
37	2009/11/18 23:59	WWF Magyarország	152
38	2009/11/19 16:35	Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium	155
39	2009/11/19 16:45	Gera Pál	156
40	2009/11/19 17:03	Nemzeti Közlekedési Hatóság Központi Hivatal, Stratégiai és Módszertani Főigazgatóság	157
41	2009/11/19 17:06	Fejér megyei Földhivatal	158

1.	2009/09/02 11:09	Gera Pál
----	------------------	----------

Hozzászólás a Víz Keretirányelv hazai megvalósítása – Vízügytő-gazdálkodási terv kézirat című dokumentumhoz (kelt: 2009. augusztusában), valamint az ennek során tervbe vett szeptemberi, budapesti tematikus szakmai fórumokhoz.

Összeállította: Gera Pál, az "Alapítvány a Vidrákért" szervezet volt ügyvezető elnöke

Elérhetőségek: e-mail: gerapal@t-online.hu; telefon: (06) 30-258-3637; postacím: 1156. Budapest, Nyírpalota u. 60.

Tartalom:

Bevezetés

Előzetes gondolatok

Néhány általános megjegyzés, gondolat a VKI-s dokumentumokban olvasható, a halastavakat érintő észrevételekről

Kezdeményezés egy közös halászati és természetvédelmi program elindításához és kivitelezéséhez

Néhány gondolat más vizes élőhely-típusról

Bevezetés

Kedves Kollégák!

Az alábbi javaslatok nem egy társadalmi szervezet véleményét tükrözik, csupán a "dolgozatot" összeállító, ezzel remélhetően mind a hazai halászságnak, mind a természetvédelemnek, mind a vízügynek segítséget jelentő egykori "zöldaktivista" álláspontját. Több mint tíz évig vezettem az "Alapítvány a Vidrákért" szervezetet, és ma már, lemondva ebbéli tisztségemről, minden kötöttség nélkül tehetem meg, hogy összefoglaljam azokat a gondolatokat és ajánlásokat, amelyek a megítélésem szerint elősegíthetik a három ágazat közötti párbeszédet és együttműködést.

Ez a mostani hozzászólásom a főcímben jelzett tanulmányhoz készült – amelyet a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság adott közre a www.vizeink.hu honlapon. Bár főleg az annak során tervbe vett két tematikus budapesti szakmai fórumhoz kívánok gondolatokat felvetni: az egyik fórum szeptember 8-án lesz, a másik pedig 10-én: az első a természetvédelem, a második a halászat vízügytő-gazdálkodási tervek kapcsolódásai, intézkedései és feladatai címmel.

Úgy gondolom, hogy egy rendkívül jelentős dokumentumot hoztak nyilvánosságra, amelyet ki-ki a maga szakmai értékrendje mentén véleményezhet. Ugyanakkor a dokumentumban megfogalmazott célok csak abban az esetben valósulhatnak meg, ha azok az egyes szakterületeket részleteiben érintő egyéb más elvárásokkal összhangba kerülnek. Ez mondhatni, közhelyszerű igazság, és a probléma éppen ez: hogy csupán frázis, nem pedig a napi valóság.

Így a hozzászólásom nem korlátozódik kizárólag a VKI-s dokumentumhoz, hanem igyekeztem az általam említett szakterületek: természetvédelem és halászat hatályos szabályozásait is figyelembe venni, és adott esetben az összefüggésekre felhívni a figyelmet.

Kérem, fogadják barátsággal!

Kelt: Budapesten, 2009. augusztusában

Előzetes gondolatok

Amíg az alapítvány programjait vezettem, mindig nagy figyelemmel voltam a hazai extenzív halastavak iránt, lévén, rendkívül gazdag élővilágnak adnak otthont, többek között a magyarországi vidraállomány Európában egyedülálló gazdagságát is egyértelműen nekik köszönhetjük. Az elmúlt években – 1995 és 2007 között – rendszeresen nyomon követtük a hazai vidraállomány alakulását, így többek között 277 halastórol/tórendszerrel is folyamatosan adatokhoz jutottunk az ország szinte minden tájegységéről. Megállapíthattuk, hogy a vizsgált halastavak 84%-án rendszeres volt a vidra előfordulása, és ez a szám alighanem minden kommentár nélkül magáért beszél.

Éppen ezért az elmúlt években több alkalommal is kezdeményeztem olyan programokat és szakmai fórumokat, amelyek, reményeim szerint a halászság és a természetvédelem közeledését szolgálták volna, de sajnos, be kell látnom, nem sok eredménnyel. Úgy vélem, korrekt kapcsolat alakult ki mindkét ágazat képviselőivel, ahhoz viszont nem eléggé elkötelezett és önzetlen, hogy indítványaimmal sikerült volna bármiben is közös nevezőre hoznom az eltérő látásmódjukat.

Mindeközben az Európai Unió tagjaiként, hazánkban is elkezdődtek, valamint folyamatban vannak azon elvárásoknak a teljesítései, amelyek lehetővé tették és teszik majd a különféle uniós és az ezekhez kapcsolódó nemzeti források igénylését és felhasználását. És ez nem ment és nem megy zökkenők nélkül, elég, ha csak arra a Víz Keretirányelv hazai végrehajtását szolgáló elhíresült 220/2004-es kormányrendeletre utalok, amely – egyébiránt teljesen érthetetlen módon – nehéz helyzet elé állította a hazai halászságot.

De említhetem a Natura 2000 természetvédelmi program céljai megvalósítása kapcsán mind a mai napig rendezetlen támogatásokat és pályázatokat, amelyek szintén a két ágazat közötti értelmetlen súrlódásokhoz járultak és járulnak hozzá, valamint az agrár-környezetgazdálkodási pályázatok jövőbeli bizonytalanságát és így kiszámíthatatlanságát is.

Ha már VKI, visszatérek a fentebbi bekezdésben említett rendelethez. Ma egyetlen uniós országban sem mérnek olyan vízparamétereket, amit ebben az aggasztó kormányrendeletben kötelezően előírtak a magyarországi halászok számára. Döbbenetesen egyoldalúan ugyanis e rendelet úgy "jellemzi" a halastavakat, mint amelyek a befogadó vizeket szennyeznek. Ezért is szükséges most a VKI keretén belül végérvényesen tisztázni a halastavak vízminőségének a kérdését. De: az is érthetetlen, hogy az említett rendelet egyszerűen a tógazda kötelezettségévé tette a vízparaméterek vizsgálatait költségeinek a megtérítését, és azt egyáltalán nem veszi figyelembe, hogy szinte valamennyi hazai tógazdaságnál a gazdák használt vagy szennyvíznek tekintett vizet fogadnak be. Tény: nagyon sok tápláló vízforrás nem felel meg a tógazdasági követelményeknek sem, nemhogy az elvárt ökológiai és vízügyi paramétereknek. És mindezek után az egész problémát a halászság nyakába terhelni, finoman szólva is: oktalanság.

És nem hagyható szó nélkül az sem, hogy az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés keretein belül, a várakozásainkkal ellentétben mégsem vált támogathatóvá az extenzív halastavi gazdálkodás a 2007 és 2013 közötti költségvetési ciklusban. Jelenleg így a magyar halászság a brüsszeli halászati alap forrásaitól gyakorlatilag elesik, de nem tarthat igény a vidékfejlesztési forrásokra sem, lévén az uniós adminisztráció olvasatában a halászat – a hazai jogszabályi előírásokkal ellentétben – nem mezőgazdasági tevékenység.

Brüsszelben 2008 szeptemberében mégis elfogadták a Halászati Operatív Programot, és tavaly decemberben felállhatott annak irányító hatósága. Ez üdvözlendő, és remélhetően hathatós segítséget jelen majd a magyarországi halászok számára.

Néhány általános megjegyzés, gondolat a VKI-s dokumentumokban olvasható, a halastavakat érintő észrevételekről.

- A halastavak valami nem egészen világos okfejtések mentén – bár, lehet, én értelmezem rosszul – kedvezőtlen színezetet kaptak és kapnak a VKI-s dokumentumokban (nem csak a most véleményezendőben, ezért a többes szám), holott az ökológiai, természetvédelmi és rekreációs szerepük rendkívül jelentős. Pótolják, vagy, ha jobban mondva: kiegészítik a természetes vizes élőhelyeket, így a halgazdaságok éppen a működésükkel, a gazdálkodásukkal biztosítják a területükön található növény- és állatfajok sokszínűségét, és nem egy közülük kiváló kikapcsolódást is jelent mindazoknak, akik felkeresik őket. Az extenzív halastavi gazdálkodás nélkül az említett tavak fenntartása nem valósulhatna meg, lévén a zömük mégiscsak mesterséges rendszer, így "kezelni" kell őket. Éppen e rendkívül jelentős ökológiai, természetvédelmi és rekreációs szerepük miatt részesei az extenzív halastavi halgazdálkodók az agrár-környezetgazdálkodási célprogramoknak, valamint jelentős részük emiatt a funkciójuk miatt kapott Natura 2000-es besorolást.

- A halastavak "bíráló" többnyire eltekintenek az alábbi tényről is, amely azonban valóban fontos. A hazai halastavak legtöbbje ugyanis olyan kedvezőtlen adottságú, többnyire 1-2 aranykorona értékű területen fekszik, amelyek más mezőgazdasági termelésre nemigen, vagy egyáltalán nem alkalmasak. Vagyis ilyen kedvezőtlen környezetben teremt a halászság értékes, alkalmasint pótolhatatlan élőhelyet!

- (Csak zárójelben megjegyzem itt: az intenzív haltenyésztés fogalma egyetlen VKI-s vitaanyagban sem tisztázott, amit azonban illene a helyére tenni. Egyébiránt, ha jól tudom a halas szakma intenzív haltenyésztésnek a ketreces, tápra alapozott takarmányozású haltartást tartja intenzívnek, és ha ez így elfogadható, akkor legyen ez megjelenítve a vonatkozó dokumentumokban, mindenféle jövőbeli félreértések elkerülése miatt).

- A VKI dokumentumokban rendszeresen visszatérő fogalom az úgynevezett "teljes költségmegtérülés elve". Ezt azonban nem szabad egyformán vonatkoztatni, sőt, nagyon is differenciálni szükséges, pl. nem említhető egy napon a szennyvízkezelés és a halastavi gazdálkodás stb. A szennyvízkezelésnél ugyanis jogosan merül fel a teljes költségmegtérülés elvének érvényesülése, tehát aki termeli a szennyvizet, illetve szennyezi a környezetet, igenis fizesse meg a teljes költségét, mert azzal lehet ösztönözni a takarékosagra, ezzel együtt a szennyezés csökkentésére, illetve az ivóvízkészletekkel való takarékosagra. Eddig ez rendben is lenne.

- A halastavaknál azonban más a helyzet. Azok a vízkészletek, amelyek a rendelkezésükre állnak a tógazdaságoknak, ha nem hasznosulnak, akkor egyszerűen elvesznek és a közvetett hasznát nemcsak a mezőgazdasági termelők, halgazdálkodók, hanem a direkt vagy indirekt "fogyasztók" sem élvezhetik, pl. a vidék vonzerejét és fejlődését, ezzel munkahelyek megtartását, sőt, újabbak létesülését; de ezen túlmenően a halastavak kistérségekben még kedvezőbb klimatikus viszonyokat is jelenthetnek. Így viszont nem közvetlen gazdasági haszon jelentkezik, hanem a társadalom többi tagja is részesülhet belőle, amit – és talán itt a probléma? – közgazdasági értékmérővel kifejezni nem nagyon lehetséges. Ettől függetlenül azonban igenis lennie kell az említett költségekben állami szerepvállalásnak.

- A halastavak folyókba történő vízleeresztése különösen dombvidéki felsőbb és hegyvidéki szakaszokon valóban okozhat problémát, mivel ezeken a helyeken természetes körülmények között a vízfolyások többnyire eltérő vízminőségi paraméterekkel rendelkeznek; értsd alatta: a folyók tisztább vizűek. A jó ökológiai állapot eléréséhez mindenképpen szükséges a kérdés kezelése, ami a VKI előírásai mentén megvalósítható. Meg kell, hogy jegyezzem: ugyanakkor alapvetően elhibázott a magyar horgászok immár hagyományosnak mondható, kizárólag pontyra fókuszáló hozzáállása az általuk kezelt víztereken, aminek következtében, pl. hegyvidéki "pecászvizetekbe" is elsődlegesen a nagy tömegű ponty kihelyezése történik. Kívánatos lenne, ha ezen sikerülne túllépünk a jövőben, természetesen úgy, hogy a horgászokat semmiféle "kár" vagy "hátrány" emiatt ne érje.

1.

- A halastavak környezeti hatásának, pl. a befogadók felé okozott tápanyagterhelésük vizsgálatára már született tudományos alaposságú, értékelhető és felhasználható felmérések. A vizsgálati eredményekből megállapítható, hogy a halastavak jelentős mennyiségű tápanyag visszatartására képesek. A hazai – üzemelő – halastavak túlnyomó része kevesebb nitrogén és foszfor vegyületet bocsát ki a lecsapolása során, mint amennyit, az azokat tápláló vízzel befogadott. A szerves anyag esetében ez már nem feltétlenül igazolható, de egyértelműen nem is cáfolható. A halastavak az eutrofizációért "felelős" tápanyagformákkal nem terhelik a befogadókat, hanem egyfajta biológiai szűrőként csökkentik azok nitrogén- és foszfor-terhelését. Ezért tévednek azok, akik az extenzív halastavakra, csupán, mint szennyező forrásra tekintenek. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ezeket a kibocsátókat nem kellene kutatni, esetleg azokat a gazdálkodókat pénzbüntetéssel terhelni, akik technológiai hiba folytán fellépő magasabb tápanyagtartalmú lecsapolóvíz kibocsátásával terhelik a természetes befogadó vizeket. De lehetőséget is fel kell kínálni nekik ahhoz, hogy meg tudjanak felelni az elvárásoknak, mert önerőből erre, tekintve az igen tetemes költségeket, a legtöbb halasgazda nem képes.

- A dokumentumban felbukkan két érdekes fogalom is: az egyik a jó halgazdálkodási (tógazdálkodási) gyakorlat, a másik pedig a jó horgászati gyakorlat kidolgozása és annak betartása. Messzemenően támogatandó, hogy mind a halászat, mind a horgászat egyértelmű prioritásként tekint a természetes környezetre. Ennek során azonban célszerű lenne, ha a fogalmakat tartalommal megtöltve minél szélesebb körben megismerhetnék azok, akiket "érint", és azok, akik erre, érdeklődőként igényt tartanak. (Vajon, ha ma feltennénk azt a kérdést horgászegyesületi vezetőknek, vagy halászoknak, vagy akár "zöldeknek", hogy mit is jelent e két fogalom, hányan tudnának rá helyesen megválaszolni?)

Közbevetőleg jegyzem meg, kívánatos lenne, hogy hazánkban még több halastó (víztározó) létesüljön, amit, ha csak az előre jelzett, eddig még nem tapasztalt aszályos időszakokra gondolunk – lásd, pl. VAHAVA jelentést –, különösebben nem kell megindokolni.

- Ösztönözni és támogatni kell hát újabb halastavak (víztározók) létesítését. Ugyanakkor újabb tavak létesítésekor célszerű lenne ökológiai és természetvédelmi hatástanulmány készítését előírni.

- A várható jövőbeni vízhozamokra gondolva a tógazdasági haltermelés biztonsága érdekében egy legalább öt (tíz-tizenöt) éves időszakot felölelő tározófejlesztési országos programot lenne célszerű kidolgozni és finanszírozni; magyarán: valóra váltani; bár lehet, hogy már van ilyen program, igaz, a költségeket tekintve nem igazán tűnik reálisnak napjaink gazdasági és pénzügyi helyzetében a megvalósíthatósága.

- Törekedni kell arra, hogy a természetvédelmi és ökológiai érdekekkel összhangban lévő szakmai elvárások és finanszírozási lehetőségek teljesüljenek hazánkban. Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy ne tartalmazzanak (ön)ellentmondást: pl. az agrár-környezetgazdálkodási támogatások feltételei; a Nemzeti Halászati Stratégia Terv, az ahhoz kapcsolódó Halászati Operatív Program, illetve annak a Stratégiai Környezeti Vizsgálata; a Natura 2000 program elvárásai; a VKI előírásai stb. minden kívánalom, követelmény tekintetében az utolsó mondatik egyezzenek. Vajon van-e valaki, aki meg tudná mondani, hogy ez jelen pillanatban így van-e, és mondjuk nem valamikor a jövőben fog kibukni alkalmasint nehezen kezelhető ellentmondás?

- Ezzel összefüggésben, lehetőleg mihamarabb módosítani szükséges a hatályban lévő, immár több mint tíz éves jogszabályokat: a természet védelméről, valamint a halászatról és a horgászatról szólót.

- A halastavak esetében elkerülhetetlen a jövőben, hogy rendeződjön földtulajdoni helyzetük is, hiszen a jelenlegi jogszabályok értelmében, ma hazánkban jogi személy nem lehet termőföldnek minősülő ingatlan tulajdonosa. Ugyanakkor a halas vállalkozások jelentős hányada napjainkban már jogi személy.

- Minden jogszabály érvényesítésekor nagyon fontos, hogy az érintett szakhatóságok és a gazdálkodók között megfelelő kapcsolat alakuljon ki. Így lesz ez a VKI kapcsán is. Ezért már most érdemes lenne, pl. végre rendet tenni a zöldhatóságok és a halasgazdák között kialakult ellentmondásos helyzeten, ami számos "gyerekbetegség" tüneteit hordozza magán. Arról van szó, hogy egyszerűen nem szolgálja a törvényes rend erősítését, hogy az említett hatóságok, mint a lejáró halászati üzemtervek megújítását elbíráló eljárásokban közreműködő szakhatóság olyan új, többnyire légből kapott követelményeket kíván érvényesíteni a halászatra jogosulttal szemben, amelyek teljesítésére azok képtelenek, pl. holtágak vízminőségi monitoringjának kialakítása és folyamatos működtetése. De az sem mondható ritkának, hogy a zöldhatóságok képviselői túllépi a hatáskörüket, és olyan előírásokat fogalmaznak meg, amelyet egyébiránt nem tehetnének meg, pl. eszközhasználat korlátozása, faj szerinti tilalmak egyedi megállapítása stb. Míg nem a halászok részéről is megfogalmazódnak irreális elvárások, pl. a hatóságokat funkciójukból eleve kötő kötelezettségek "átértékelése" vitás eseteknél: vízszabályozás, vízkormányzás, nádégetés, védett állatfajok egyedei által okozott károk stb. kapcsán.

- És ha már halastavak, akkor nem maradhat említetlenül a vízgazdálkodás kérdése. A vízszolgáltatók jó része állami szervezet, amely tulajdonképpen egyfajta pótbetételként tekint a vízszolgáltatásra, miközben, lássuk be, az állami közfeladatokat nem mindig képesek teljes mértékben ellátni. Jó lenne végre belátni: nem egy hely van az országban, ahol a vizek betárolása azért nem történik meg, mert az érintett halasgazda nem hajlandó arra, hogy irreális forint/köbméter áron a saját költségére szivattyúzza a vizet. Lényegesen többet jelent ugyanis a halastavakat kiszolgáló víz, mint egyszerű "intenzív haltartó telep" ellátása, gondoljunk csak a tavak ökológiai értékére, fajgazdagságára. Éppen ezért, talán a VKI keretén belül lehetne kezdeményezni, hogy a jövőben legyen hazánkban egy olyan kötelező etalon (pl. rendelet, vagy esetleg magasabb szintű jogszabály), ami a halasgazdák és a vízszolgáltatók lényeges jogait és kötelezettségeit foglalná magában, valamint a szolgáltatásokért fizetendő díjak kialakításánál megállapított költségek körét és mértékét is a "névén nevezné".

- A VKI hazai megvalósulásának programja kezdeményezhetné ugyanakkor, hogy a halastavaink lehetőséget kapjanak az ár-, illetve a belvizek térítésmentes befogadására az ár- és belvízalap terhére.

- És hát végül, de nem utolsó sorban egységes természetvédelmi, vízügyi és halászati szabályozást kellene kialakítanunk a halastavi gazdálkodás integrált szabályozása érdekében. És ebben a VKI döntő szerepet vállalhatna!

És bár nem közvetlenül halászati kérdéskör, fontosnak tartom a megemlítését az alábbiaknak, már csak azért, hogy a jelzett, talán nem jelentéktelen problémára is felhívjam a figyelmet. Miről van szó?

A Vízyűjtő gazdálkodási tervezés a dombvidéki völgyzárógátas víztározókra, mondhatni: ambivalens módon tekint. Vajon miért?

Nem igazán érthető, pl. hogy a völgyzárógátas-tározók kiemelt céljai között miért szerepel az a megjegyzés, "...a halgazdálkodási hasznosítás nem tartozik ezek sorába". Feltételezem, ennek vannak racionális indítékai is, amit azonban jó lenne megismerni.

Az tény, hogy a dombvidéki völgyzárógátas víztározók közül, ha jól tudom mindezidáig csak a vízminőségi szempontból problémásakat vizsgálták mélyrehatóbban, már ott, ahol erre egyáltalán sort kerítettek. Ezekkel kapcsolatosan vannak a szakirodalomban már publikált értékelhető információk és mérési eredmények. Ezek esetében tagadhatatlanul felmerültek környezeti, ökológiai problémák. De emiatt általánosítani szüklátókörűsége utal, pl. hogy egy völgyzárógátas víztározó csak és kizárólag rossz vízminőségű lehet, és nehezen kezelhető környezeti terhelést okoz (?) egyszerűen nem igaz. Továbbá hogy a dombvidéki víztározó a síkvidékivel szemben nem biztosít megfelelő élőhelyet, valamint csökkenti a környezete fajgazdagságát (?).

Tulajdonképpen arról van szó, hogy akadnak, amennyire jól látom, többnyire "zöldek", akik valami miatt képtelen elfogadni a völgyzárógátas víztározók létét, ami már csak amiatt is érthetetlen, mert éppen a természetvédelem számára is fontos a fenntartásuk és megőrzésük, lásd, pl. Kis-Balaton, Deseda-tó, Szálkai-víztározó stb.

A "csapból is az folyik": a jövőben, az egyre aszályosabb időjárás miatt elengedhetetlen lesz, hogy hazánk valamennyi tájegységén megoldjuk a vízvisszatartást. Ezt pedig, tetszik-, nem tetszik, országszerte kizárólag víztározókkal tudjuk csak megvalósítani.

Kezdeményezés egy közös halászati és természetvédelmi program elindításához és kivitelezéséhez

Amennyiben az itt közölt javaslat megnyerné a különböző ágazatokban dolgozó kollégák tetszését, kezdeményezem, hogy a szükséges szakmai egyeztetést követően határozzuk el a megvalósítását. És itt, ennek során azt is "vizsgálhatnánk", hogy a halászat, a természetvédelem és a vízügy képes-e együttműködni egymással, mondhatni, ez lenne az érintettek próbatétele. Akár a VKI, de akár egyszerre több szakmai elvárás (Halászati Stratégia, Natura 2000, agrár-környezetgazdálkodás stb.) közösen felkarolhatná: bizonyítva, hogy Magyarország nem egészen 1%-át kitevő élőhely-együttesére vonatkozóvá képesek vagyunk olyan élőhely-fenntartási szempontokat kidolgozni, amelyet – főleg, ha megvalósul, akkor a felgyülemlett tapasztalatokat – módunkban áll majd más élőhely-típusokra is kivetíteni.

Az FVM honlapján elérhető Halászati Operatív Program 6. oldalán olvasható, hogy hazánkban, 2006-ban 361 tógazdaság működött, 263 gazdasági formában. A teljes halastó terület 34 000 hektár volt, ebből az üzemelő halastóterület nagysága 26 248 hektár volt. Natura 2000 besorolás alatt állt 15 615 hektár, míg az agrár-környezetgazdálkodási területeken belül az extenzív halastavak célprogramban szereplő tavak összterülete 23 194 hektár volt. A halastavak többsége 1-10 hektár közötti, de léteznek 1000 hektár feletti rendszerek is, jelentőségük, mint már jeleztük az aszályos alföldi térségben vízgazdálkodási szempontból is lényeges. A véleményezendő VKI dokumentumban pedig az olvasható, hogy 2007-ben már 34 400 hektár halastó terület volt hazánkban (de hogy ebből mennyi üzemelt, nem derül ki), vagyis valamelyest nőtt a feltehetően így hasznosított földterületek száma. És ez nagyon-nagyon jó!

Egy-egy élőhely-típus valódi ökológiai-termesztvédelmi értékét az adhatja, hogy milyen gazdag élővilágot képes megőrizni és eltartani. Nos, a halastavaink esetében nem kétséges, hogy e tekintetben rendkívül értékes élőhelyek. Miért? Néhány érv azon felül, amit fentebb már írtam:

- Egyes tórendszerek élővilága megközelíti a természetes sekély tavak, nyílt vizű mocsarak fajgazdagságát. Az ott élő, előforduló növény- és állatfajok száma pedig gyakorlatilag felülmúlja azokét. Ezért is fontos, hogy a jövőben a különféle uniós és nemzeti természetvédelmi és agrár-környezetgazdálkodási támogatások rendszerében nevesítve legyenek a halastavak, fenntartásukhoz, kezelésükhöz, terülnövelésükhöz megfelelő és kiszámítható forrás álljon rendelkezésre. Ez valamennyiünk érdeke.

- A halastavak zöme ma már – annak ellenére, hogy valóban úgynevezett "mesterséges objektum" – természetes vagy természetszerű élőhely, amelyeknél éppen a természetbarát, vagy ha jobban tetszik: környezetkímélő gazdálkodás teszi lehetővé a már említett rendkívüli fajgazdagságukat, valamint szolgál kiváló rekreációs célokat.

- Ökológiai szempontból a halastavi rendszer tulajdonképpen a természetes alföldi sekély vizes élőhelyekhez hasonlítható – igaz, minden összehasonlítás sántít valahol. Egy biztos: a halastavakon folytatott gazdálkodás teszi lehetővé, hogy speciális, úgynevezett halastavi ökoszisztéma alakuljon ki. Ennek lényeges jellegzetessége a magasabb "termékenység": a könnyen felvehető oldott tápanyagokra épülő planktonikus élet túlsúlya, valamint a természetes sekély vizes élőhelyekhez hasonló évenként ismétlődő lecsapolások, feltöltések rendje. Ezek eredményeként a halastavakon ökológiai és természetvédelmi szempontból is igen gazdag élőhely és ott megtelepülő fajgazdagság jön létre, így a táplálékhálózat valamennyi tagja nagy, a természetes víztesteknél akár mennyiségileg is nagyobb tömegben

lehet jelen, lásd, pl.: hal- és takarmányevő vízimadarak, vidra. (Nem egy halastónál, tórendszernél komolyabb súrlódás is van emiatt az érintett gazda és a természetvédelem között, de erre itt részleteiben nem térek ki, csak annyit jegyzek meg: végre nem csak "papolni" kellene az együttműködésről, hanem valamit tenni is érte).

- A hazai halastavak természetvédelmi jelentőségét mutatja, hogy nagy részük nem csak természetvédelmi oltalom alatt áll, hanem részese lett az európai természetvédelmi hálózatnak, a Natura 2000-nek.

Éppen ezért kívánatos lenne, ha megvalósulna az a felvetés, amely még 2007 tavaszán napvilágot Nemzeti Halászati Stratégia Terv vitaanyagában megfogalmazódott: "A hazai vizes élőhelyekhez kapcsolódó fajok védelmének komplex kezelését a jelenleg még nem létező, a tüzok, haris vagy a fogoly mintájára szervezett vidra és védett vízimadár élőhely-fenntartási program jelenthetné az agrár-környezetgazdálkodás keretei között".

Alább az a kezdeményezés olvasható, amelyet két éve, a vidrára vonatkoztatva állítottam össze és juttattam el az érintetteknek, és amely napjainkra sem veszített semmit az aktualitásából. Sőt!

Ne felejtjük el: a vidra a vizes élőhelyeink csúcsragadozója, így ott, ahol megtelepszik, fiakat nevel az egyben az adott élőhely minőségi bizonyítványát is jelentheti. És hazánkban azért él Európa egyik leggazdagabb vidrapopulációja, mert azt az extenzíven kezelt halastavak és/vagy halastó-rendszerek, jobban mondva az azokon végzett mezőgazdasági tevékenység lehetővé teszi! Így a vidra a magyarországi halászság és a természetvédelem közösen felvállalható jelkép-állata is lehetne, de mégsem az, kérdés: vajon miért? Van-e olyan más állatfaj, amelyik egyértelműen a halastavaknak köszönheti azt, hogy kontinensszerte egyedülállóan gazdag populációban élhet Magyarországon?

Nos, az említett szakmai javaslat, amely megvitatására több egyeztető tanácskozást is kezdeményeztem – még ha csak formálisan is –, a következőkben állapotunk meg, és jelen kezdeményezésemnek ez a lényege:

Javaslat egy, vidrára vonatkoztatott élőhely-fenntartási szempontrendszer kidolgozásához extenzíven kezelt halastavaknál

Megállapítjuk, hogy egy-egy halastó, vagy tórendszer vidrapopulációjának a nagyságát és sűrűségét, legfőképp a következő tényezők szabhatják meg:

A környezeti feltételek: Ezek ismerete rendkívül fontos.

- A be- és/vagy kifolyó csatornák/kisvízfolyások vízi- és parti vegetációja, medrének és partjának állapota (pl. kövezett, betonozott-e, vagy természetes).

- A halastó vizének minősége és a csatlakozó csatornák és/vagy kisvízfolyások, valamint a tavak vízkormányzása/vízállása.

- A halastó/tórendszer vízi és parti vegetációjának a mennyisége és minősége, valamint a búvó-és fészkelőhelyek száma, ezek minősége.

- A táplálékállatok mennyisége, és a terület zavartsága.

A területen együtt élő vidrák neme és száma: Ezek minden élőhely-típusnál különbözőek, állandóan változnak, sőt nem egy esetben nagyon eltérőek egymástól:

- A halastavaknál zömében nőstények foglalnak területet, párzás idején ott fogadják a hímeiket, majd ott nevelik fel a fiaikat, vagyis a halastavak egyértelműen a magyarországi vidratörzsállomány legfontosabb élőhelyei.

- Még egy-egy kimondottan jó, táplálékban gazdag, zavartalan élőhelynél is az alkalmas fészkek száma szabja meg a vidralétszámot – azaz a vízi- és parti növényzet mennyisége és minősége, valamint a tóhoz/tórendszerhez kapcsolódó csatornák és/vagy kisvízfolyások állapota, nem pedig a táplálék, mint azt sokan – tévesen – feltételezik.

Az időjárási körülmények: Soha olyan sok vidranyom: bélsár, csapa, vidraváltó, alkalmasint hátrahagyott zsákmánymaradvány nem található egy-egy halban gazdag területen, mint: a fagyok, az árvizek, az aszály, valamint a lehalászások idején. Vagyis, ezekben az esetekben a halastavak területén összezsúfolódhat a vidraállomány.

Mindezek ismeretében az alábbi, vidrára vonatkoztatott élőhely-fenntartási szempontokat tartjuk fontosnak:

- A halastavak vízfelületén biztosítani kell a megfelelő vízi vegetációt (úszóhínárt, nádat stb.).

Ez a fészkelés és a rejtőzködés miatt fontos. Ugyanakkor nem tartanánk jónak, ha eleve meghatároznánk, hogy a tavak hány százalékán – pl. 1/3-án – kelljen kötelezően megőrizni a vízi vegetációt. Értelmetlen ugyanis számszerűsíteni, hogy egy-egy – egyébként eltérő feltételeket biztosító – halastónál és/vagy halastó-rendszerénél éppen mekkora területet kelljen vízi vegetáció-borítással biztosítani. A lényeg a megítélésünk szerint azon van, hogy a tavak valóban mind a vízi, mind a parti vegetáció tekintetében lehetőséget adjanak a területükön található állatfajoknak a megfelelő fészkeléshez és utódneveléshez. Ehhez pedig valóban nem szükségesek számok, csupán józan és szakmailag racionális hozzáállás, valamint kompromisszumkészség az érintettek részéről. Ha ez megvalósul, akkor a vízimadarak és a vidra számára is adottak a megfelelő feltételek.

- A halastavak lecsapoló és feltöltő csatornáinál nem történhet egyszerre mindkét partoldalon a vegetáció ritkítása/irtása. Ahol ilyen vegetáció nem található, javasolt telepítésük.

Szintén a rejtőzködésben, valamint a tavakról elvándorló vagy odaérkező vidrák nyugalma miatt fontos. Ebben az esetben viszont elsősorban a vízűggyel kell megértetni ennek a fontosságát, annak ellenére is, hogy mindig egyetlen főérvük köszön vissza e javaslat hallatán: a megfogalmazott kívánalom anyagi vonzata több annál, mint amit felvállalhatnak. Vagyis, ha el is ismerik a kértek jogosságát – ami egyébként igaz –, azt rendre pénzügyi nehézségek miatt végül elutasítják; értsd alatta: olcsóbb és egyszerűbb, pl. egy csatornánál egyszerre mindkét partoldalon elvégezni a növényzet ritkítását és/vagy irtását.

- A tavaknál, valamint a csatornáknál található fás szárú növényzet megőrzése indokolt. Ahol ilyen vegetáció nem található, javasolt telepítésük.

Egyértelműen a fészkelés miatt fontos ez is, lévén a vidra szeret kotorékot ásni magának, igaz, ha a vízi vegetáció megfelelő, akkor többnyire a nádasban és/vagy a sásban készíti el a vackát.

- Kötelező a teleltavak megfelelő módon történő körbekerítése.

Ez a magyar természetvédelmi törvény szerint egyébként is a gazda kötelezettsége, külön magyarázatot nem kíván. Ugyanakkor megjegyzendő: a kerítésnek valóban biztosítania kell azt, hogy alatta a vidra ne áshasson át, valamint, hogy arra felmászva, a "tetőről" ne ugorhasson be! (Erre vonatkozóan, még, mint az "Alapítvány a Vidrákért" szervezet ügyvezető elnöke a közelmúltban írásos ajánlást is tettem, amelyet eljuttattam halászati, horgászati és természetvédelmi szervezeteknek, a nemzeti parkoknak és a zöldhatóságoknak – GP megjegyzése).

- Az engedélyezett védekezési eljárásoknál – pl. a különféle megengedett vadriasztásoknál – figyelemmel kell lenni a tónál/tavaknál élő/előforduló valamennyi védett és vadászható állatfajra is.

Különösebb indoklást ezt sem igényel, hiszen a tavaknál/tórendszereknél többnyire gazdag élővilág található, és senki érdekét sem szolgálhatja igazán az, hogy a vadriasztás során sérüljön ez a gazdagság.

- Létre kell hozni úgynevezett "elterelő tavakat".

Ezeknél egész évben "értéktelen halakkal" – elméletileg legalábbis – távol tartható a vidra azoktól a tavaktól, ahol a jelenléte nem kívánatos, bár könnyen visszajára fordulhat a kezdeményezés, vagyis az elterelés akaratunk ellenére odaszoktatáshoz vezethet. Így ha valahol, valaki ezt a megoldást választja, nagyon gondolja át, valamint, mindazon tavait, ahol az értékes halállományát őrzi, megfelelő módon védje meg.

- Nádégetés csak a téli hónapokban javasolt, de azt megelőzően kötelező az égetendő nádas-szakaszról a vadriasztás. Nádkaszáláskor kerülni kell a taroló vágást, mozaikosan vissza kell hagyni nádfoltokat.

A tavaknál egész évben lehetnek a nádasban fészkei a vidráknak, de ennek a téli hónapokban a legkisebb a valószínűsége. A mozaikos nádkaszálás is a vidra (és természetesen a vízimadarak) rejtőzködése és/vagy fészkelése miatt indokolt.

- A tavak meszezését a hatályos jogszabályi előírásoknak megfelelő körültekintéssel kell elvégezni, amelynek során figyelemmel kell lenni a területen élő/előforduló állatfajokra.

Különösebb indoklást ez sem igényel, az érvényes törvények és rendeletek megfelelő módon szabályozzák ezt a kérdéskört; így annak az erőltetését, hogy a meszezést tiltsák be, nem sok értelmét látjuk, csupán a természetvédők és a halászok közötti konfliktus fenntartását szolgálná annak az erőltetése.

- A tavaknál, valamint a csatornáknál található fás szárú növényzet megőrzése indokolt. Ahol ilyen vegetáció nem található, javasolt telepítésük.

Egyértelműen a fészkelés miatt fontos ez is, lévén a vidra szeret kotorékot ásni magának, igaz, ha a vízi vegetáció megfelelő, akkor többnyire a nádasban és/vagy a sásban készíti el a vackát.

Nos, ennyi a javaslat, kérem, támogassák!

Fentebb már említettem, hogy szükséges lenne a hatályos jogszabályokat is újratárgyalnia a parlamentnek, messzemenően figyelemmel arra, amit a VKI megfogalmaz és elvár. Néhány gondolat erről (is).

Egy új halászati és horgászati törvénynek sokkal részletesebben meg kellene fogalmaznia mind a tógazdasági, mint a természetesvízi halászat jövőbeni rendjét; ez utóbbiról ugyanis a jelenlegi törvény alig rendelkezik, azok módjait és az ezeket magába foglaló részletes szabályokat, és újra kellene értékelnie a horgászati előírások teljes tárházát is.

A természetesvízi halászat hazánkban nagy hagyománnyal rendelkező foglalkozás, aminek megőrzése és továbbvitele valamennyiünk közös érdeke kellene, hogy legyen, de az nem csupán gazdálkodási tevékenység, hanem hagyománymegőrzést, ökológiai és természetvédelmi érdeket és tudományos kutatásokat szolgáló tevékenység is egyben. A természetesvízi halászat ugyanakkor nem kerülhet sem a természetvédelmi, sem a horgászati érdekek alá, hanem azokkal egyenrangú elbírálás útján kell szabályozni, mint önálló gazdasági ágazatot.

A természetesvízi halászat esetében a felszíni vizek tápanyagtartalma: ezek aránya és szennyezettsége, a mederrendezések, valamint a mesterséges vízkormányzás jelent komoly akadályt. Ezek hatása befolyásolja az egyes víztípusok produktivitását, ami a halállomány esetében is kedvezőtlen változást eredményezhet. Éppen ezért is a jövőben a fenntartható természetesvízi halgazdálkodás "bölcs hasznosítás" elvére épülő követelményeknek kellene prioritást élvezniük, amit egyébiránt a hatályos halászati-horgászati jogszabály is megfogalmaz, igaz, csak említésszerűen. Ugyanakkor a fenntartható természetesvízi halászat elveinek és követelményeinek a kidolgozása

elkerülhetetlen – ami, borítékolhatóan nem lesz egy "könnyű menet" –, és azoknak az új jogszabályban már meg kell jelenniük.

Ennek, talán minden érintett számára elfogadhatóan az alapja az adott természetes vízhez igazodó halközösség kialakítása, a kihelyezett és a természetes úton szaporodó halak szabályozott visszafogása lehet. Mindezek figyelembe vétele mellett kell megnevezni azokat a szabályokat a jogszabályban, amelyek a fenntartható természetesvízi halászati tevékenység folytatását, annak módozatait és mértékét teszik lehetővé – pl. az állomány szabályozás, a szaporítás, a halászati eszközök mérettartománya és használatuk szabályait, a szelektív halászati módokat stb.

Természetes vizeinknél a betelepített és behurcolt halfajok kérdésköre szintén problémát jelent. Talán érdemes lenne egy olyan grémiumot felállítani, amelyben az érintett tárcák, társadalmi és szakmai szervezetek, tudományos műhelyek képviselői közösen tekintenek át ezt a kérdéskört, és ők tennének javaslatot a vitatott fajok által felszínre bukott problémák megoldására.

A jövőben indokolt lenne a természetesvízi élőhelyeknél élő halállományok megőrzése végett természetközeli ívőhelyeket kialakítani, amelyeket viszont a természetvédelmi és ökológiai elvárásoknak megfelelően határoznának meg: pl. a minimális terület nagyságot, az ívőhelyekhez kapcsolódó más típusú élőhelyek elárastásának szabályait, a vízvisszatartás feltételeit, a víz levezetésének időrendi ütemezését, a halállomány élővizekbe juttatásának előírásait stb.

A természetes vizeknél folytatott horgászat nem növelhető már a jövőben, de a horgászni vágyók sem tilthatók el attól, hogy kedvtelésüket a szabadban töltsék. Fontos lenne tehermentesíteni a természetes vizeket, mégpedig úgy, hogy állami és/vagy uniós forrásokból azok mentén mesterséges horgásztavakat alakítsanak ki.

Az új halászati, horgászati törvényben egyértelműsíteni kellene azt az alapelvet, hogy a hazai tógazdasági halászat fenntartható működtetése elsősorban gazdasági prioritás, ami nem mond ellent sem a természetvédelmi, sem a vízügyi elvárásoknak. Ha a természetvédelem vagy a vízügy mégis korlátozásokat fogalmaz meg, úgy az azokból adódó értékvesztéséget köteles legylen megtéríteni. És ezt az új jogszabályban egyértelműen meg kellene fogalmazni.

A tógazdaságoknál a jövőben célszerű lenne, ha az éves és több éves gazdálkodásuk üzemterveibe a halászok beépítenék, vagyis előre beterveznék a védett állatfajok jelenlétét és az általuk elfogyasztott halmennyiséget, majd annak alapján kalkulálnák a várható gazdálkodási eredményt. (A takarmány- és hlevő vízimadarak ma már olyan károkat okoznak a termelőknél, ami felett nem szabad szemét hunyni. Az ország egyes területein a madarak által okozott tógazdasági hozamkiesés elérheti a 25%-ot is, elsősorban a kormorán, a szürke gém és a nagy kócsag említendő). Meg kellene találni annak a módját, hogy az említett károk miatt a gazdálkodó részesülhessen uniós és/vagy nemzeti támogatásban, lévén, természeti értékeket tart meg a területén. Erre lenne jó a fent ismertetett élőhely-fenntartási szempontrendszer, és az arra vonatkozó pályázatok, támogatási formák kidolgozása.

Napjainkban az egyik legnépszerűbb szabadidős-tevékenység a horgászat mind természetes vizeinknél, mind mesterséges vizeken. Ökológiai és természetvédelmi szempontból azonban korlátozások bevezetése indokolt, amelyet már a halászatról-horgászatról szóló törvény is részben megfogalmazott.

Tény, hogy az egyre népszerűbb horgászturizmus komoly bevételi forrást jelent az állam számára, mégis indokolt elvárás, hogy mind a horgászati tevékenység, mind az ahhoz kapcsolódó kiegészítő tevékenységek nem járhatnak az élőhelyek leromlásával, az ott élő/előforduló természeti értékek visszaszorulásával és/vagy eltűnésével. Mindezek miatt – elfogadva és támogatva a horgászat iránti egyre növekvő érdeklődést hazánkban – jogszabályban, illetve az azt kiegészítő FVM és/vagy FVM és KvVM közös rendeletekben részletesen meg kellene határozni a legfontosabb szabályokat.

Néhány gondolat más vizes élőhely-típusról

Nem közvetlenül a halastavakhoz kapcsolódóan – bár közvetve azoktól nem elválaszthatóan, lévén az említett élőhely-típusok nélkül a halastavak sem igazán létezhetnének – szeretném, ha az alábbi gondolatokat is elfogadnák a Kollégák.

Kisvízfolyások (erek, patakok)

A VKI keretén belül érdemes lenne a kisvízfolyásokon a folyókhoz hasonlóan a "vízjárta terület" tényleges lehatárolását határozottan megfogalmazni. Egyértelműen meg kellene fogalmazni, pl., hogy a vízjárta területen semmilyen jellegű építkezés, feltöltés, terepszint-emelés stb. nem engedélyezhető a jövőben, illetve ettől függetlenül milyen területhasználati, területhasznosítási mód hagyható jóvá.

Borítékolható, hogy a VKI dokumentumok mellékleteiben felsorolt intézkedéseket a víztestek jó ökológiai állapotának elérése érdekében minden víztestnél nem lesz lehetőség megvalósítani. Bár ne így lenne! Mégis így lesz. Ezért, bármilyen nehéz is, de már most rangsorolni szükséges a víztestek között. Meg kellene határozni – bármilyen nehéz is – , hogy az alegységen belül melyek a legfontosabb víztestek, melyek állapota leginkább kihat a teljes alegység állapotára.

Az intézkedési tervek fejezetben a természetes vízfolyásnál felsorolnak tervezett beavatkozásként meder rehabilitációt, vagy a szennyezett üledék eltávolítását. Ez rendjén is van. De! Például a kis vízfolyásokon a meder rehabilitáció céljából elvégzett mederkostrás bárhogyan is nézzük, káros beavatkozás és nem feltétlenül javítja a vízminőséget. Ezek tények. A feliszapolódott mederanyag eltávolítása csak akkor szolgálhatja az elvárt ökológiai állapot javulását, ha egyéb célokat is szolgál, pl. a hullámtér kibővítését, stb.

Ugyanakkor maga a fogalom: meder rehabilitáció, nem igazán letisztázott (bár, lehet, én siklottam át felette); tulajdonképpen ez alatt mit is értenek? Jó lenne félreérthetetlenül megfogalmazni, hogy ez mit is jelent pontosan.

Tudom, nem egyszerű, de jó lenne, ha a hazai kisvízfolyásainkról rendelkeznenek egy olyan egységes országos adattárral, amely a kisvízfolyások legfontosabb mutatóit tartalmazná.

A hegy- és dombvidéki kisvízfolyásokon árhullámok alakulhatnak ki, így fontos, hogy ezek medrében a lehető legbiztonságosabb módon tudják levezetni a víztömeget. Azért is fontos ez, mert szinte valamennyi hegy- és dombvidéki patakunk településeken is átfolyik. Ilyenkor a belterületeken végzett patakszabályozási munkákat, célszerű lenne összhangba hozni a vizes élőhelyek iránt megfogalmazott ökológiai és természetvédelmi igényekkel, amelyeket a VKI keretén belül fogalmazhatnánk meg.

Minden belterületi beavatkozáshoz kisebb külterületi kiépítés is párosulhat, vagyis az adott kisvízfolyás több szakaszát is érintheti egy-egy beavatkozás. Ilyenkor a természeti értékek védelme, illetve az azokat szolgáló szempontok beleilleszthetők a tervbe vett munkafolyamatokba, hiszen – ha jól tudom – a kisebb külterületi kiépítési szint kisebb mederméretet, a természetes/természetszerű állapot fenntartását is jelentheti. A parti és vízi vegetációban, a természet szerű mederben a többnyire gyorsan lezúduló víztömeg kisebb kárt okozhat, mint a teljesen mesterséges, csatornaszerű létesítményekben. Fontos szempontok lehetnek még hegy- és dombvidéki kisvízfolyásaink rendezése során; a teljesség igénye nélkül:

- A kanyarulatok meghagyása és/vagy kialakítása, helyrehozatala.
- Természetes anyagok (fa, kő stb.) felhasználása.
- Változatos és természetes parti növényzet.
- A folyásirány során változó vízmélységnek megfelelő esés és sebesség biztosítása.
- És hát nem utolsó sorban, annak a megvalósulása, hogy valóban csak ott avatkozzunk be, ahol az elkerülhetetlen, de így is arra törekedjünk, hogy egyes szakaszok megmaradjanak az eredeti állapotukban.

Domb- és hegyvidéki kisvízfolyásainknál szóba jöhető megoldás még: víztározók létrehozása és üzemeltetése, amivel az árvizek által okozott káros folyamatokat lehet megelőzni. De! Amennyiben víztározó épül valamelyik kisvízfolyásra, akkor figyelemmel kell lenni arra, hogy a tározó a felette és az alatta lévő patakszakaszoknak nemcsak a hidrológiai, hanem az ökológiai viszonyait is megváltoztathatja, de ettől még – mint fentebb írtam – nem feltétlenül kell elvetni, mint szóba jöhető megoldást.

Csatornák

A csatornák, "természetükből" adódóan tagadhatatlanul mesterséges objektumok, feladatukat illetően többfélék lehetnek. Kezelésük napjainkban is elsősorban a vízügyi szempontok alapján történik, így a víztér benövényesedése, a vízi növényzet meglepedése is sok esetben "csak" műszaki probléma, hiszen elsősorban a gyors belvízelvezetést tartották/tartják szem előtt. Ez azonban alkalmasint kárt okozhat a már meglepedett élővilágban, így természetvédelmi és ökológiai szempontból legalábbis vitatható megoldás.

Területükön védett- és fokozottan védett természeti értékek is megtalálhatók, illetve folyásirányuk számos állatfaj számára vándorlási útvonal, "ökológiai folyosó" lehet. Így fontos, hogy létrehozásuk, karbantartásuk, üzemeltetésük során érvényesülhessenek ökológiai és természetvédelmi igények is, pl. a partfalak vegetációjának ritkítása, irtása során azt vagy mozaikosan végezzék el, vagy csak előbb az egyik, majd később a másik partszakaszon.

A csatornába duzzasztással, vízkivétellel, vízkormányzással kerül a víz, és ezek során fontos szempont, hogy élővíz jellegük fennmaradjon. Víztisztaságukat alapjaiban a következő tényezők befolyásolják, és ezek kezelése során kellene megtalálni a vízügyi és ökológiai, természetvédelmi "közös nevezőt" – akár a VKI keretén belül is; a teljesség igénye nélkül:

- A téli üzemvízszint esetén a minimális vízcsere problémája.
- Az üzemeltetési időszakban a kisebb vízigények kérdése, pl. ezek állóvízi jelleg kialakulásához vezethetnek.
- A szivárgó átemelő telepek által szállított vizek, valamint a beemelt belvizek minőségének a problémája.
- A csatornához kapcsolódó vízfolyások, halas- és horgásztavak vízminőségének az alakulása.
- A vegetációs időben elszaporodó vízinövényzet, majd az elhaló növényzet káros bomlási folyamatainak a kérdése.
- A vízfelszínen úszó, nagy vízfelületet elborító növényzet problémája.
- (Nem konkrétan vízminőségi probléma, de ökológiai, természetvédelmi szempontból lényeges, amint erről fentebb már említést tettem: a csatornaparti vegetáció kezelésének: gyérítésének, irtásának a kérdésköre is, pl. mozaikos vegetáció-gyérítés a partoldalakon, stb.)

Mindezek kezelésére több biológiai, kémiai és mechanikai módszer ismert már, amelyeket a vízügyi szakemberek alkalmaznak, de az lenne a leghatékosabb, ha megtalálnánk azokat az eljárásokat, amelyek megfelelnek a vízügyi szakmai-, és a természetvédelmi, ökológiai elvárásoknak is.

Folyóinkról

Nos, ha már a "dolgozatom" legfőbb témája a halászat, e fejezet legelején meg kell jegyeznem a következőt.

Folyóinknál feltétlenül meg kell őrizni a természetes vízi halászatot, hiszen annak gyakorlása hozzásegíthet bennünket az élővilág megőrzéséhez, és hozzájárulhat egy, a magyar agrárkultúrától elválaszthatatlan hagyományos gazdálkodói tevékenység fenntartásához. Ugyanakkor a természetesvízi halászat gazdálkodás csak a "bölcs hasznosítás" elvére épülhet a jövőben, amely fogalmat a szép hangzása ellenére egyértelműen tisztázni szükséges. Törekedni kell az invazív és nem őshonos halfajok állományainak a visszaszorítására is természetes vizeinknél, így a folyóinknál is.

A folyóinkkal történő jövőbeli szabályozás mindenféleképpen a többfunkciós folyógazdálkodás elveire épülhet csak. Vagyis arra, hogy a gazdasági, az ökológiai és a társadalmi szempontokat egységen kezelve, azok érvényesülését egyfajta egyetértésre emelve az adott folyórendszer természetközeli állapotába legyünk képesek helyreállítani.

Természetvédelmi és ökológiai szempontból fontos a jellemző élővilág helyreállítása, életfeltételeiknek megnyugtató biztosítása, pl. ahol szükséges hullépcsők kialakítása. De! Nem szabad elfelejtenünk: a töltésezett folyóink nagy részénél a hullámtér morfológiai változásai (a mederrendezés és/vagy a süllyedés) nagyok. Ellenben a mentett oldali természetes állapotú ártéri területek magassági változása ehhez képest elenyésző, így ezek ökológiai és természetvédelmi célú vízpótlása, esetenként előntése lényegesen egyszerűbben, gravitációsan megoldható, pl. feltehetően a fokgazdálkodásszerű hasznosítás révén.

Ki kell dolgozni a folyók szennyezettsége és az élővilág közötti vizsgálatok támogatási rendszerét, és azt összhangba kell hozni a Víz Keretirányelv útmutatásaival. Lényeges, hogy folyamatos kutatások kövessék a folyók állapotának és a benne élő állat-, és növényfajok állományváltozásának az alakulását.

Az árvizek kezelésére valamennyi hazai folyóknál szükséges kidolgozni azokat a jövőbeni védekezési lehetőségeket, amelyek sikeresen megvédhetik a folyó menti településeket: pl. a nagyvízi lefolyás gyorsítása, megfelelő szélességű folyóvölgy biztosítása, a nyári gátak részbeni-egészbeni elbontása, víztározók létesítése stb. jöhet szóba.

Az aszály okozta károk kezelésére, azok mérséklésére is ki kell dolgozni a védekezési módszereket.

Holtágak, kubikgödörök

- Ajánlatos alaposan átgondolni a holtágak jogi helyzetét; ott, ahol az indokolt, gondoskodni kell állami tulajdonba kerülésükről. Az ún. "szentély típusú" holtágaknak mindenféleképpen állami tulajdonban kellene maradniuk.

- A belterülethez közeli holtágak akár záportározóként is működhetnének, vagy tartalék nyersvízbázist jelenthetnének.

- Sürgősen meg kellene oldani, hogy végérvényesen megszűnjön a holtágakba a szennyvízbevezetés.

- A holtágak vízgyűjtő területén a mezőgazdasági műtrágyák felhasználását szabályozni kell, akárcsak a part használatát.

- Gondoskodni kell a vízi növényzet védelméről.

- A vízszint meghatározások során figyelemmel kellene lenni az ökológiai igényekre is.

- Indokolt átgondolni a holtágak halászati-, horgászati és rekreációs hasznosításának a rendjét.

A holtágak vízkészletének közel állandó értéken tartására, valamint a vízpótlására, ha jól tudom, két lehetőség adódik:

1. Az anyafolyóval történő összeköttetés után folyamatos vízcserre biztosítása.

2. A holtág vízgyűjtő területéről a szükséges mennyiségben csapadékvizek, talajvizek bevezetése, majd a felesleges víz elvezetése.

Fontos szempont a következő: a felszíni vizek minősége akár a holtág vizének a minőségét is befolyásolhatja, megváltoztathatja, sőt – szélsőséges esetben – kedvezőtlen hatást is eredményezhet.

- A holtágak vízpótlása esetén körültekintően kell eljárni a vízpótlást szolgáló vízbázis kiválasztásakor.

- Annak érdekében, hogy elkerüljük a helyreállított mentett oldali holtágban a nem kívánatos eutrofizációt, lehetőség szerint meg kell őrizni a vízi vegetációt: a gyékény-, nád-, sás állományt, vagy szükség esetén azokat célszerű újratelepíteni.

Szakmai kiadványokban és rendezvényeken rendszerint felvetődik, hogy előnyös lenne puffertározók kialakítása a folyóvizek lebegtetett hordalékának a visszatartására és egyes felszíni vizek esetében a mikrobiológiai szennyezettség csökkentése érdekében, pl. a Felső-Tisza, a Szamos, a Hernád, a Mosoni-Duna esetében. Ennek indoklása: a lebegtetett hordalék gyorsítja a feliszapolódást, a magas baktérium-szám pedig kedvezőtlenül befolyásolja a mentett oldali holtágak rekreációs és jóléti hasznosítását. Jó lenne, ha erre a VKI is részletesen kitérne!

A folyók menti kubikgödörökről sem feledkezhetünk meg. Nagyon sok állat- és növényfaj él a területükön, fenntartásuk a természetvédelem számára elengedhetetlen. Azonban esetükben is ütközhetnek vízügyi, erdészeti, és alkalmasint önkormányzati és/vagy gazdálkodási, pl. horgászati "törekvések" a természetvédelmi, ökológiai elvárásokkal.

- Alapelvnek kellene lennie, hogy számuk és kiterjedésük nem csökkenhet a jövőben.

- Meg kell akadályozni, hogy "gazdálkodási kényszerre" való hivatkozással betemessék őket, pl. faültetvények miatt a jövőben egyetlen kubikgödört se lehessen megszüntetni.

- A kubikgödörnél törekedni kell a természetszerű gazdálkodási formák ösztönzésére: pl. a természetes vízi halászat folytatására, annak támogatására, de a sportcélzatú halásztás – horgászat – nem megengedhető.

- És hát talán, érdemes lenne hazánk valamennyi kubikgödörét védetté nyilvánítani.

Kedves Kollégák! Kérem Önöket, amennyiben a javaslataimmal egyetértenek, támogassák azokat. Köszönöm!

* * *
* *

2.	2009/09/04 16:15	WWF Magyarország
-----------	------------------	-------------------------

A WWF Magyarország előzetes javaslata

Több vízgyűjtő-gazdálkodási terv tervezetet el fogunk olvasni és véleményt írunk róluk. Sajnálatos azonban, hogy a véleményezésre szabott időkeret rendkívül szűk.

A Víz Keretirányelv a terv tervezetek társadalom általi megismerésére és véleményezésére 6 hónapot ír elő. Annak ellenére, hogy már elkezdődött a társadalom bevonása az intézkedések kidolgozásába, ez nem pótolja a tervezetek érdemi véleményezéséhez szükséges időt. Kérjük, hogy az országos, részvízgyűjtő és alegységi terv tervezetek véleményezési határidejét hosszabbítsák meg annak érdekében, hogy az érintett szervezetek, érdeklődők el tudják olvasni a sok száz oldalnyi dokumentumot és alaposabb, tartalmasabb javaslatokat és észrevételeket fogalmazhassanak meg a tervek véglegesítése előtt.

Előre is köszönettel:

Figeczky Gábor

WWF Magyarország

* * *
* *

3.	2009/09/13 11:13	Gera Pál
-----------	------------------	-----------------

Halászat és VKI VGT – javaslatok

Összeállította: Gera Pál, az "Alapítvány a Vidrákért" szervezet volt ügyvezető elnöke.

Elérhetőségek: e-mail: gerapal@t-online.hu; telefon: (06) 30-258-3637; postacím: 1156. Budapest, Nyírpalota u. 60.

Tartalom

Bevezető

VKI VGT és halászat

Beszéljünk a legfontosabb alapelvekről és fogalmakról

Általános javaslatok

Természetes vizek és halászat

Tógazdasági halászat

Javaslatok a magyarországi halászati gazdasági ágazat fejlesztésére

Bevezető

A Víz Keretirányelv (VKI) előírásainak megfelelően hazánkban el kell készíteni a Vízgyűjtő-gazdálkodási Terveket (VGT). Ennek során készült el egy, nemrégiben szakmai és társadalmi vitára bocsátott igen vaskos dokumentum "A Víz Keretirányelv hazai megvalósítása – Vízgyűjtő-gazdálkodási terv kézirat" címmel; a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság 2009. augusztusában hozta nyilvánosságra a honlapján, ahonnan letölthető.

2009. szeptember 10-én került sor "A halászat és a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek kapcsolódásai, intézkedések és feladatok" címmel megrendezett tematikus szakmai fórumra Budapesten. Ezen a fórumon egyértelművé vált, hogy mind a tógazdasági, mind a természetesvízi halászatot érintő kérdések során számos tisztázatlan probléma tapasztalható a VKI VGT kapcsán, valamint a halászati ágazat kapcsolata és helyzete a természetvédelemhez és a vízügyhöz is ellentmondásos, amit jó lenne mielőbb végérvényesen tisztázni.

Szeptember 3-án, több internetes szakmai fórumon közzétettem egy dokumentumot "Hozzászólás a Víz Keretirányelv hazai megvalósítása – Vízyűjtő-gazdálkodási terv kézirat című dokumentumhoz (kelt: 2009. augusztusában), valamint az ennek során tervbe vett szeptemberi, budapesti tematikus szakmai fórumokhoz" címmel, amelyben ahhoz szerettem volna hozzájárulni, hogy minél eredményesebbek, és elfogadottabbak legyenek a VKI VGT során megfogalmazott elvárások a halastavak és a természetesvízi halászatra vonatkozó fejezetei.

Jelen összeállításban az említett szakmai fórumon elhangzott véleményeket figyelembe véve, az ott egyértelműen kiütközött szakmai ellentmondások feloldását kívánom elősegíteni. Kérem a Kollégákat, ha a javaslataimmal egyetértenek, támogassák azokat!

Kelt: Budapesten, 2009. szeptember 13-án

Gera Pál sk.

VKI VGT és halászat

A fórumon mind az egyik felvezető előadásban, mind a hozzászólások során elhangzott, hogy a halászat, mint gazdasági ágazat kerüljön ki a VKI VGT tervezési folyamatából.

Ez, a megítélésem szerint nem lenne szerencsés lépés. Igaz, a szeptember 10-ei rendezvényen elsősorban azon problémák kerültek felszínre, amelyek terhelik a kérdéskörben érintett ágazatok kapcsolatát. Ez egyébként várható volt, hiszen ezek kibeszélése, valamint megvalósítható megoldási javaslatok a kezelésükre a mai napig nem, vagy csak felszínesen történt meg. Most azonban megismerhettük azokat a sarkos ellentéteket, amelyek nehezítik az együttműködést, és a VKI VGT tervezési folyamata kiváló alkalom arra, hogy végre alapjaiban áttekintsük őket.

Mindez azonban bonyolult, hiszen ahány érintett ágazat van jelen e történetben, annyiféle formában jelentkeznek konfliktusok. Azt javaslom, hogy tisztázandó a problémákat, tekintsük át őket, mégpedig az alábbi tematika mentén:

- Halászat és vízügy.
- Halászat és természetvédelem.
- Vízügy és természetvédelem.

Ha ezek mentén sikerülne összegezni a legégetőbb kontrasztokat, láthatnánk, hogy végül is a megnevezett ágazatok között hol húzódnak a kibeszéletlen ellentétek. Így végre lenne (lehetne) egy olyan "vezérfonal", amely mentén az érintett felek folytathatnák egymással az egyeztető tárgyalásokat. Tehát tartalmat adhatnánk a szakmai párbeszédnek, és erre a VKI VGT tervezési folyamata alkalmasnak látszik.

A VKI legfőbb célja, ha jól tudom, hogy az unió országaiban összehangoltan megvalósítsuk a vízzel, valamint a vizes élőhelyekkel történő gazdálkodást, biztosítsuk jövőbeli elérhetőségüket és megőrzésüket. Mint irányelv, az általa megfogalmazott követelményeket az unió tagállamai kötelesek harmonizálni a nemzeti jogszabályaikkal. Ha ez megtörténik, sor kerülhet azokra a szükséges befektetésekre, amelyek a VKI legfőbb céljának elérését szolgálják. Természetesen nem feltétlenül kötelező minden eleméhez kapcsolódni, így, pl. egyes besorolású élőhely-együttesek ki is maradhatnak a VKI VGT tervezési folyamatából. Ekkor viszont nagyon meg kell fontolni, hogy így az adott élőhely-együttes, mondjuk hazánk extenzíven kezelt halastavai ezzel, mennyit nyerne, és mit veszítenek. Nem csak most, hanem legfőképpen hosszú távon.

Persze ehhez az is szükséges, hogy a VKI VGT tervezési folyamatában, a felekben meglegyen a kompromisszumkészség, így változtatni lehessen a vitára bocsátott dokumentum egyes állításain, pl. a halastavakat eleve szennyező objektumként említő tételek egyszerűen tarthatatlanok stb.

Tehát tárgyalni szükséges, és ha valóban oda csúcsosodik ki az egyeztetés, hogy nem lehet igazán mindenki számára vállalható dokumentumot letenni az asztalra, akkor, de csak akkor válhat szükségessé a halastavak VKI VGT tervezési folyamatából történő kihagyása. Ezt azonban jó lenne elkerülni!

Beszéljünk a legfontosabb alapelvekről és fogalmakról

A szeptember 10-ei rendezvényen a legszembetűnőbb probléma a különféle alapelvek és fogalmak elétérő értelmezése kapcsán volt megfigyelhető. Ami egyébiránt rendkívül sajnálatos. Bármilyen közhelyszerű vélelem is, nagyon fontos, hogy ezeket végre félreérthetetlenül tisztázzuk, hiszen mindaddig, amíg ezt nem tesszük meg, úton-útfélen felesleges vitákba bonyolódunk.

Éppen ezért elkerülhetetlen, hogy a VKI VGT keretében minden nevén nevezett alapelv és fogalom egyértelműen meghatározásra kerüljön.

Ez akkor is szükséges, ha úgy tűnik, a fogalmak értelmével valójában mindenki tisztában van. Ami nem feltétlenül igaz, lásd az említett fórumot, ahol nem egy fogalom kapcsán mindez jól kiérezhető volt. Tény, hogy "egészen más szemüvegen" keresztül lát és értelmez bizonyos kérdésköröket a vízügyi, a természetvédelmi és a halászati szakember, amire a saját munkája során figyelemmel is van. De így bizonyos esetekben, az eltérő értelmezés miatt a szakmai párbeszéd eleve kudarcra ítéltetik.

Így azt javaslom, hogy a legfontosabb alapelveket és fogalmakat, kimondottan erre a célra létrehozott munkacsoport keretén belül az érintett ágazatok képviselői tisztázzák, amit aztán a későbbiek során már félreértések nélkül lehet értelmezni. Néhány javaslat; a teljesség igénye nélkül.

- Jó lenne, ha összeállítanának egy "halászati" fogalomtárat, hiszen a fórumon bizonyítást nyert, hogy nem a halászatban, horgászatban dolgozó kollégáknak egyszerűen vagy semmi, vagy zavaros elképzelésük van bizonyos fogalmakról, pl. extenzív halászat, fenntartható természetesvízi halászat, jó tógazdálkodási gyakorlat, völgyzárógátas, valamint körtöltéses halastavak, síkvidéki és völgyzárógátas víztározók halászati hasznosítása, intenzív halgazdálkodás, haltenyésztés stb.

- Jó lenne, ha egyértelműen tisztázódnának azok a fogalmak is, amelyek ma még igencsak zavarosak, pl. víztest, ökológiai potenciál, jó ökológiai állapot, ökológiai célú vízhasználat, ökológiai vízkészlet, ökológiai vízigény, diverzitás, vízminőségi paraméterek, szennyező-források, teljes költségmegtérülés elve, vízszolgáltatás stb. (Csak egy példa arra, hogy mindez miért is fontos, nem csak nemzeti, hanem még nemzetközi szinten is. Utoljára említettem a vízszolgáltatást. Gondolnánk, ez aztán végképp egyszerű. És mégsem, bármily meglepő, még napjainkban, az Unióban is vita van e fogalom tartalmáról. A hivatalos magyar álláspont, ha jól tudom: vízszolgáltatásnak tekinthető a nem gazdasági, közösségi vízhasználat – pl. árvíz, belvíz, folyó- és tószabályozás.

Általános javaslatok

- A bevezetőben említett dokumentumból tudható, hogy a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés társadalmi vitájának konzultációs anyagai 42 vízgyűjtő alegységen folynak. Ugyanakkor mindezek mellett javaslom, hogy legyen egy kizárólag halászatra fókuszáló munkacsoport is, amelyek az alegységektől függetlenül foglalkozna az ágazatot érintő kérdések teljes spektrumával.

- A javasolt munkacsoport tekintse át a Víz Keretirányelv hazai végrehajtását szolgáló elhíresült 220/2004-es kormányrendeletet, amely nehéz helyzet elé állította a hazai halászságot. Erről a már említett szeptember 3-ai keltezésű hozzászólásomban részletesen írtam, így, hogy valójában mire is gondolok, ott elolvasható, itt nem szeretném megismételni; megtalálható a www.vizeink.hu honlapon.

- És ha már itt tartunk, a VKI-ban megfogalmazott szennyező-anyagok határértékei is felvetnek problémákat, ugyanis egyes esetekben enyhébb, míg más esetekben súlyosabb értékeket nevesítenek, mint a vonatkozó hazai szabályozások. Erre már most érdemes lenne odafigyelni, és mindazoknak a szakembereknek, akik e tárgykör értői, szükségesek mielőbb "rendet tenni" a témában.

- Szintén ez a munkacsoport tekintse át a vízgazdálkodás teljes kérdéskörét – és itt most részben ismétlem a szeptember eleji tanulmányomban írtakat, részleteiben azonban ott megtalálható. Például a VKI VGT keretén belül lehetne kezdeményezni, hogy a jövőben legyen hazánkban egy olyan kötelező etalon, pl. rendelet, vagy esetleg magasabb szintű jogszabály, ami a halasgazdák és a vízszolgáltatók lényeges jogait és kötelezettségeit foglalná magában, valamint a szolgáltatásokért fizetendő díjak kialakításánál megállapított költségek körét és mértékét is nevesítené. Egy biztos, a napjainkbeli állapot tarthatatlan, és egyszerűen nem lehet megkerülni, hogy a rendszer alapjaiban megváltozzon.

- A munkacsoportnak végre egyértelműen el kell tudnia fogadtatnia azt, az egyébként nyilvánvaló tényt a vízügyi szervekkel, hogy a halgazdaságok vízzel való ellátása nem csupán halgazdasági igény és szükségszerűség, hanem természetvédelmi és ökológiai érdek is, hiszen anélkül az adott élőhely fenntartása, megőrzése nem lenne lehetséges. Nem véletlen, hogy a halastavaink jelentős része valamilyen formában természetvédelmi oltalom alatt áll.

- Nem közvetlenül VKI VGT tematika, de nagyon fontos és aktuális! Ki kell állni amellett, hogy a hazai extenzív halastavak uniós finanszírozása biztosított legyen a jövőben. Sajnálatos módon az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap, valamint az Európai Halászati Alap közötti nézeteltérésekből adódó viták miatt e forrásoktól a magyarországi halastavak eleshetnek. Ez pedig elfogadhatatlan, így minden olyan lehetőséget meg kell ragadni, amelyek a brüsszeli illetékesek felé jelezni tudják, hogy számunkra egy ilyesfajta döntés elfogadhatatlan; értsd alatta: legyenek annyira bölcsek és belátóak, hogy a saját vitáikat nem vetítik ki ránk.

- A Natura 2000-es besorolást kapott területek esetében részben a 276/2004 (X.8) kormányrendelet lenne hivatott megoldani a korlátozások miatti értékvesztések kompenzálását, ami egyébként a természetvédelmi állami támogatásokról és kártalanításról is intézkedik. E rendelet előírásai szerint pályázat útján kétféle természetvédelmi állami támogatásra lesz alkalom (helyreállítási és fejlesztési támogatásokra), valamint szigorúan meghatározott esetekben kártalanítás is igényelhető. Egyértelmű, hogy főleg a két támogatási forma az, ami a halastavak tulajdonosait/fenntartóit érdekelte tehetné abban, hogy magukénak is érezzék a természetvédelmi előírásokat. Most már – ha rendelkezésre állnak a megfelelő források – valóban ki is kellene írni a pályázatokat, mert azzal, ha csak papíron él a felvetett támogatási lehetőség, semmi sincs elintézve.

- Itt azonban egy olyan ponthoz érkeztünk, amire nehéz válaszolni, és bár ez sem közvetlenül VKI VGT problémakör, de a minden mindennel összefügg elve mentén, meg kell említenem. Hiszen ennek tisztázása a gazdálkodók és a természetvédelem között a jövőbeli kapcsolatokat tekintve megkerülhetetlen: ez pedig a védett állatfajok táplálkozásából fakadó veszteség. A tógazdaságok tulajdonosai/bérlői részéről nagyon sokszor elhangzik, hogy a természetvédelmi oltalom alatt álló állatfajok károkozása – az egyéb más indokolt vagy felesleges természetvédelmi és vízügyi korlátozások mellett – jelentős gazdasági veszteséget okoz a számukra. Az tagadhatatlan, hogy a tavakon élő, előforduló állatfajok, leginkább hal- és/vagy takarmányfogyasztó vízimadarak tetemes veszteséget okoznak, de bizonyos

esetekben a vidra is. Csakhogy! Van-e olyan közgazdasági értékelési mérési módszer, amivel hitelt érdemlően mérni lehet az élővilág élettevékenysége és a halgazdálkodási munkafázisok közötti abszolút kapcsolatot? Vagyis, pl. kiszámítható-e egy-egy halastónál/tórendszerrel élő madárfajok táplálkozási "szokása" és a gazdálkodás teljes spektruma milyen költség-haszon-veszteség összefüggésben van egymással? Szerintem ennek áttekintése is fontos, bár megismélem, amit a szeptember 3-ai dolgozatomban javasoltam: ahelyett, hogy közvetlenül a károkozásokat tekintjük megoldandónak, ki kell dolgozni a halastavaknál az élőhely-fenntartási szempontokat (én a vidrára tettem javaslatot), és azokra kell biztosítani a támogatást és pályázatot az agrár környezetgazdálkodási és a Natura 2000-es programok során.

- Helyére kellene tenni a morotvákat és holtágakat, tekintve, hogy, ha jól értelmezem, a VKI által használt élőhely-osztályozásba nem illeszthetők be, mert ezek az élőhelyek sem nem "tavak", sem nem "folyóvizek". Akkor mik? Természetvédelmi, ökológiai, alkalmanként halgazdálkodási, horgászati és rekreációs szempontból azonban bizony fontos élőhelyek. Ez egyébként ugyanolyan értelmetlen és elvont brüsszeli értékelés, mint történt a halastavak esetében, amikor úgy döntöttek, hogy azok nem mezőgazdasági hasznosítású területek, holott, pl. a magyar jogrend szerint azok.

- A halastavainkhoz számos csatorna csatlakozik. Igazából nem világos, hogy a csatornákat hová sorolja a VKI, illetve, hogy esetükben miképpen definiálható, pl. a "jó ökológiai állapot" fogalma? A csatornák kérdése eleve problémás, hiszen valóban nehéz eldönteni, hogy ha a VKI keretén belül osztályozzuk a csatornákat, akkor melyekkel tegyük meg, pl. csak a főcsatornákkal (?), és ha csak ezekkel, akkor miért, és a többi csatornatípussal miért ne?

- Elengedhetetlen a halastavakhoz kapcsolódó kisvízfolyások és csatornák esetében azok vízszabályozási, vízkormányzási és karbantartási munkáinak átértékelése is, melyek napjainkban, főleg a csatornáknál kizárólag műszaki szempontok alapján történik. Márpedig ez a jövőben egyszerűen nem tartható.

- A hazai halastavaink zöme kisebb, mint 50 hektár. Ugyanakkor a VKI VGT az "állóvíz víztest" kategóriában csak az 50 hektárnál nagyobb területeket veszi figyelembe. Vajon miért?

Mindezek után a természetesvízi halászatra, majd az extenzív halastavi gazdálkodásra, végül pedig a horgászatra térek rá, azt követően pedig még néhány javaslatot ismertetek.

Természetes vizek és halászat

A természetesvízi halászat esetében a felszíni vizek tápanyagtartalma, arányuk és szennyezettségük, a mederrendezések, valamint a mesterséges vízkormányzás jelenthet komoly akadályt az ide sorolt élőhelyeknél. Ezek hatása befolyásolhatja az egyes víztípusok produktivitását, ami a halállomány esetében is kedvezőtlen változást eredményezhet.

Ugyanakkor ma már a természetes vizeink jelentős része az emberi beavatkozásnak köszönhetően jelentősen átalakult, lepusztult, vagy a megszűnés határához közel kerülő élőhellyé "alakult át", pl. ívóhelyek, halbölcsők szűntek meg, a vízterek jelentősen feliszapolódtak stb. És ez jelentős probléma, meg kell tennünk mindent annak érdekében, hogy ahol arra megfelelő finanszírozási és technológiai lehetőség kínálkozik, megállítsuk, sőt, visszafordítsuk e kedvezőtlen folyamatot. A VKI VGT tervezése ebben döntő szerepet kell, hogy betöltsön.

Tisztában kell lenni azzal is, hogy a természetes vizek halállományának pótlása, illetve a halászati és haltermelési, horgászati tevékenység során is érik/érhetik olyan káros hatások a környezetet, ami méltán kritikát váltott ki a múltban, és válthat ki még napjainkban is, pl. felszíni vizeket és vízforrásokat ért, zömében odafigyeléssel egyébiránt elkerülhető szennyezések stb. Éppen ezért a hazai halászati, horgászati szakmai szervezeteknek is határozott célja kell, hogy legyen ezeket visszaszorítása. Ennek érdekében a jövőben mindent meg kell tenniük azért, hogy:

- a haltermeléshez, horgászathoz felhasznált víz olyan állapotba kerüljön a természetes vizekbe, hogy az semmilyen veszélyt ne jelentsen azok természetes ökoszisztémájára;

- a természetes vizek telepítése során a jövőben az adott víztípusnak, valamint a víztér ökológiai állapotának leginkább megfelelő fajú és korosztályú őshonos halfajokkal való telepítés történjen csak.

A természetesvízi halászat érdekei és a természetvédelmi, ökológiai elvárásai mentén, kijelenthetjük a következőket:

I. A jövőben törekedni kell arra, hogy a fogalom tisztázása után a fenntartható természetesvízi halgazdálkodás elvei mentén valósulhasson meg a halászat, amit egyébiránt a hatályos halászati-horgászati jogszabály is megfogalmaz, igaz, említésszerűen. Ezért részletezése a közeljövőben elkerülhetetlen jogszabály-alkotási feladat.

II. Ennek alapja az adott természetes vízhez igazodó halközösség kialakítása, a kihelyezett, és a természetes úton szaporodó halak szabályozott visszafogása kell, hogy legyen. Emiatt is fontos, hogy a már említett hatályos halászati, horgászati törvény ide vonatkozó rendelkezéseit a jövőben mielőbb újraértékeljük, illetve azokat részletesen szabályozzák:

- A természetesvízi halászat hazánkban nagy hagyománnyal rendelkező foglalkozás, aminek megőrzése és továbbvitele valamennyiünk közös érdeke Magyarországon, annak ellenére, hogy akadnak, akik nem egészen világos érvelések mentén, megkérdőjelezzik a létjogosultságát. De nem lehet csak gazdálkodási kényszer, hanem hagyománymegőrzés, természetvédelmi és ökológiai érdek, valamint tudományos kutatásokat szolgáló tevékenység is egyben.

- Ugyanakkor, értelemszerűen a természetesvízi halászat gazdálkodási (nyereségcentrikus) tevékenység hazánkban, amiben semmi ördögtől való nincs. Ez azonban, és valójában ez a legfontosabb, nem állhat ellentétben természetes vizeink ökológiai állapotának megőrzésével és fenntartásával.

- Éppen ezért szükséges azokat a szigorú korlátozásokat megnevezni a vonatkozó jogszabályban, amelyek a fenntartható természetesvízi halászati tevékenység folytatását, annak módozatait és mértékét teszik lehetővé, pl. állományszabályozás, szaporítás, halászati eszközök mérettartománya, használatuk szabályai, kisszerszámú halászat stb.

III. Ezeknél az élőhelyeknél a betelepített és behurcolt invazív és faunaidegen halfajok kérdésköre szintén kulcsproblémát jelent. Jó lenne, ha a halászati, horgászati és természetvédelmi szakemberek életre hívnának egy olyan munkacsoportot, amelyik áttekintené e kérdéskört, és megoldásokat fogalmazna meg.

IV. A jövőben mindenféleképpen szükséges lesz a természetesvízi élőhelyeinknél élő halállományok megőrzése végett természetközeli ivóhelyek kialakítására. Fontos, hogy az ivóhelyek kialakítása a természetvédelmi és ökológiai elvárásoknak megfelelően kerüljön meghatározásra, vagyis a támogatások feltételrendszere egyértelműen megfogalmazza a szükséges paramétereket, pl. a minimális területnagyságot, az ivóhelyekhez kapcsolódó más típusú élőhelyek elárastásának szabályait, a vízvisszatartás feltételeit, a víz levezetésének időrendi ütemezését, a halállomány élővizekbe juttatásának előírásait stb. És mindezek megvalósítására szükség lesz mind uniós, mind nemzeti forrásokra.

V. Egyértelművé kell tenni, hogy a természetes vizeinkben minden natív fajnak helye van, hiszen, pl. a halevő madaraknak és emlősöknek is megvan a maguk sajátos szerepe a vízi ökoszisztémákban. Éppen ezért arra kell törekedni, az ezt szolgáló ösztönző lehetőségek felmutatásával és alkalmazásával, hogy összhangba kerüljön a gazdálkodás teljes folyamata és az élővilág megőrzése.

VI. A természetes vizeinknél folytatott horgászat nem növelhető már a jövőben, de a horgászni vágyók sem tilthatók el attól, hogy kedvtelésüket a szabadban töltsék. Fontos lenne tehermentesíteni a természetes vizeket, mégpedig úgy, hogy állami és/vagy uniós forrásokból azok mentén mesterséges horgásztavakat alakítanak ki, amelyek egyébként a vízvisszatartásban is fontos szerepet töltenének be.

Tógazdasági halászat

Intenzív halastavak

Az intenzív gazdálkodási rendszerben működő halastavak, ha jól tudom egyfelől a víz visszaforgatására, másfelől az átfolyó vízen alapuló technológiára épülnek. Esetükben a halak gyors súlynövekedése a cél, ezért azokat medencésen, nagy tömegben tartják, és az állományt mesterségesen táplálják.

Természetvédelmi és ökológiai szempontból is jogosan elvárt követelmény, hogy ezekből a rendszerekből az elfolyó vízzel ne kerüljön ki a környezetbe a tárolt halak anyagcsere terméke, takarmánnyal telfűdött víz, valamint egyéb más szennyező-forrás. Az ilyen rendszerben működő gazdaságok esetében emiatt kötelező a szennyezett víz visszatartása, és annak megfelelő tisztítása, valamint az esetlegesen okozott környezeti kár megfizetése, mégpedig a szennyező fizet elve alapján. Ez, egyébiránt a 2003-ban elfogadott, "LXXXIX. törvény a környezetterhelési díjról" előírása szerint kötelező hazánkban; a jogszabály három díjtípus fogalmát határozta meg: a levegőterhelési-, a vízterhelési-, valamint a talajterhelési-díj fogalmát.

A halászati szakemberek által a probléma megoldására javasolt megoldás: az intenzíven kezelt halastavakból egy ún. szűrőtóba kell vezetni a vizet, amit politultúrásan népesítenek, így extenzív halastóként funkcionálhat. Kérdés: ez vajon mennyire hatékony és alkalmazható módszer? Ugyanis a természetvédők azon a vélelmen vannak, hogy a szűrőtavak létrehozása elkerülhetetlen, de esetükben az extenzív haltelepítés nem elfogadható, legfeljebb csak a tenyésztési gyakorlat során "mellékalként" keletkező piaci szempontból értéktelen fajokkal (pl. bodorka, sügér, vörösszaronyú keszeg).

Tógazdasági haltenyésztés

Extenzív módszerrel kezelt élőhelyek, ahol az elsődleges halfaj a ponty, bár – a pontyon túl – többnyire 3-4 halfaj található ezekben a tavakban, mégpedig nagy egyedszámban. Napjainkban nagyon fontos vizes élőhelyeknek tekintjük őket, lévén olyan természeti értékeket őriznek, amelyek védelme nem csak nemzeti, hanem európai érdek is; kontinensszerte Csehország után hazánkban található a legtöbb halastó. Egyes régiókban pedig csatornahálózatukkal, ökológiai folyosóként funkcionálva, lehetővé teszik a vízhez kötődő élővilág vándorlását.

Ugyanakkor az extenzív halastavak esetében szembesülünk a legtöbb megoldatlan konfliktus-helyzettel, ami a természetvédelmi elvárások és gazdálkodási érdekek különbözőségéből adódik. Mégis melyek a legsarkosabb kérdések, amelyek a természetvédelem és a gazdálkodó között felmerülnek?

- Vízkormányzási, tókaszási, trágyázási korlátozások és tilalmak.

- A nádvágás, valamint a vízi- és parti vegetáció gyérítésének és/vagy irtásának idő- és térbeli megszorítása, illetve tiltása.

- Vízimadarak hal-, illetve takarmányfogyasztása.

- A Natura 2000-es besorolást kapott halastavak természetvédelmi támogatásának a hiánya.

Mindezek az elvárások a halastó tulajdonosának/kezelőjének tagadhatatlanul értékvesztést (hozamkiesést) okozhatnak, ami a jövőben nem elfogadható, így gondoskodni kell az említett értékvesztés pótlásáról. Ha jól tudom az ehhez szükséges jogi és közgazdasági környezetet és feltételrendszereket, valamint az ezekre épülő támogatási formákat (pl. pályázatokat stb.), napjainkra már tételesen kidolgozták a különféle szintű kormányzati intézkedések során. Ha így van, és valóban nem áll fenn olyan, pl. dotációs nehézség, ami hátráltathatná ezeket, akkor el kell érni, hogy alkalmazzák is azokat.

A jelenleg hatályos természetvédelmi törvény szerint akkor jár a gazdának kártérítés, ha az állam indokolatlanul rendelte el a természetvédelmi korlátozást, és e megfogalmazás is terheli a felek közötti kapcsolatot. Csakhogy megválaszolatlan kérdés: ez tulajdonképpen mit jelent? Ki és mi alapján vizsgálja meg, illetve dönti el, hogy mi indokolt és mi indokolatlan? Ha, tegyük fel, gazdálkodó vagyok, és az én területemen gazdálkodási korlátozást rendel el a természetvédelem, ami számomra jövedelem-vesztéséget okoz, kihez fordulhatok, akitől korrekt vizsgálatot és döntést várhatok? Ha jól látom, csak azokhoz, akik eleve elrendelték a korlátozást. Ez pedig nem igazán jó megoldás.

És hát végül, de nem utoljára a halastavak vízminőségének kérdését is tisztázni kellene, amiről nem lehet eleget beszélni. Elvárják a tógazdaságoktól – egyébiránt joggal –, hogy az általuk kibocsátott víz milyen minőségű legyen. Azt azonban már nemigen veszik figyelembe, hogy a halastavak által befogadott vizeknek milyen a minősége, pedig nagyon sok tápláló vízforrás nem felel meg a tógazdasági követelményeknek sem, nemhogy az elvárt ökológiai és vízügyi paramétereknek. Ez így nem jó, mert a tógazda köteles a saját költségén megfelelő vízminőséget előállítani, míg azt nem várhatja, hogy az általa fogadott vizek esetében is ugyanilyen súllyal kérjék számon az illetékes hatóságok a vízminőséget. És a VKI VGT ebben az esetben nagyon is sokat tehet a konfliktus feloldása érdekében!

Horgászat

Napjainkban egyik legnépszerűbb szabadidős-tevékenysége a horgászat mind természetes vizeinknél, mind horgásztavakon. Természetvédelmi és ökológiai szempontból azonban korlátozások bevezetése indokolt, amelyet már a halászatról-horgászatról szóló törvény is részben megfogalmazott.

Tény, hogy a horgászat közkedveltsége és az egyre népszerűbb horgászturizmus komoly bevételi forrást jelent az állam számára, mégis indokolt elvárás, hogy mind a horgászati tevékenység, mind az ahhoz kapcsolódó kiegészítő tevékenységek nem járhatnak az élőhelyek leromlásával, az ott élő/előforduló természeti értékek visszaszorulásával és/vagy eltűnésével.

Mindezek miatt, elfogadva és támogatva a horgászat iránti egyre növekvő érdeklődést hazánkban, jogszabályban, illetve az azt kiegészítő FVM és/vagy FVM/KvVM közös rendeletekben részletesen meg kell határozni a következőket:

- A tilalmi időszakok és a méretkorlátozások egyértelmű szabályozását, valamint ezek szigorú betartásának és betartatásának feltételeit.
- Természetesvízi élőhelyeinknél a horgászati haltelepítések engedélyezési rendjét, valamint ezen élőhelyek vízi- és parti vegetációjának védelmét.
- A horgászati eszközök és módok használatának szabályait.
- Védett természetvédelmi területeknél horgászati tevékenység csak és kizárólag a természetvédelmi értékek prioritásának figyelembe vételével történhet.

Javaslatok a magyarországi halászlát gazdasági ágazat fejlesztésére

Nagyon fontos, hogy a jövőben olyan fejlesztések és változások történjenek a magyar halászlát ágazat teljes vertikumát átfogó intézkedések során, amelyek egyfelől képesek biztosítani a gazdasági fennmaradásukat (kiszámítható piac), az ágazathoz közvetlenül és/vagy közvetve kötődő emberek egzisztenciáját (napjainkban cca. 5000 ember él közvetlenül a halászlátból), de összhangban vannak a kor természetvédelmi és ökológiai elvárásaival is (Natura 2000, Víz Keretirányelv stb.).

És bár jómagam nem vagyok halász, a vidravédelmi munka során szerzett tapasztalataim alapján – a teljesség igénye nélkül – a következő intézkedések meglétét látom elkerülhetetlennek, amelyek egyike-másika talán a VKI VGT során is említésre kerülhet.

- Napjaink pénzügyi és gazdasági válsággal terhelt időszakában az úgynevezett multifunkciós – magyarul: több lábon álló – halgazdálkodás erősödése kívánatos a halászlát ágazatban: haltermelés, rekreáció, ökoturizmus, természetvédelem, horgászturizmus, tájésztétika stb.
- Az elvárt környezetvédelmi szempontokat szem előtt tartva a szükséges műszaki és technológiai fejlesztések támogatása elengedhetetlen mind uniós, mind nemzetgazdasági szinten.
- Országszerte új halastavak létrehozása, és az ehhez szükséges uniós és nemzeti támogatások előteremtése elengedhetetlen. De, pl. az árvízvédelemben, vagy a víztartálékok megőrzésében is rendkívül fontos szerepük lehet a halastavaknak.
- Szükséges megteremteni azokat a gazdasági, finanszírozási és jogszabályi feltételeket, amelyek megnyugtató módon képesek biztosítani a magyar halászlát erőforrások fenntartását.

3.

- Fontos, hogy a halászati ágazat versenyképességének megőrzésekor figyelemmel legyünk arra, hogy pl. a termelés-technológiák alkalmazása ne járjon környezetszennyezéssel. Így, pl. biztosítani szükséges a halfeldolgozók fejlesztésekor a szennyvíz elvezetése, a biológiailag lebomló szerves anyagok, valamint a veszélyes hulladékok kezelése megfeleljen a lehető legjobb technikai színvonalnak. Ugyanakkor azt is biztosítani szükséges, hogy a halfeldolgozókból kikerülő hulladék tárolása és kezelése megfelelő módon történjen.

- Törekedni kell arra, hogy a halászati ágazatban, ahol lehetséges alternatív energiaforrások kerüljenek felhasználásra (nap-, szél, geotermikus energia), illetve ezzel párhuzamosan ösztönözni kell a gazdákat a víztakarékos technológiák bevezetésére és a víztisztító rendszerek elterjesztésére és fejlesztésére.

- Az agrár-környezetgazdálkodási, valamint a Natura 2000 programban prioritást kell kapnia a vizes élőhelyek védelmének és támogatásának.

Kedves Kollégák! Kérem, ha a dolgozatban felvetett javaslatokkal egyetértenek, támogassák azok megvalósulását!
Köszönöm!

* * *
* *

Belvízreform tanulmány

Nyilvánosságra került a BELVÍZREFORM-nak átkeresztelt kurcai és dobai belvízöblözetek rekonstrukciójáról készült műszaki elképzelések, közgazdasági értékelés. Úgyszintén nyilvánosságot kapott a VITAANYAG Magyarország jelentős vízgazdálkodási kérdéseiről a Víz keretirányelv 14. cikke szerint előkészítetten. Majd 2008. évben a VKKI-ben (telefonközpontban VÍZÜGY) lezajlott civil fórum egyeztetése, valamint a parlamentben a TÁJ-KÉP program civil egyeztetése és a magyar Hidrológiai Társaságban elhangzott szakmai viták ellenére változatlanul 2008. december végén a Víz Keretirányelv hazai megvalósításának háttér anyaga is nyilvánosságra került a VKKI által összeállítva. A Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási tervének országos háttéranyagát követő különböző szakmai vitákból (37), valamint a VKKI statisztikai adataiból felerősödött az a VÍZÜGYI gyakorlat, hogy retorikailag elfogadnak minden új gondolatot, de a vízzel mindenkit visszakényszerítenek az 1874-ben rögzített belvízi gazdálkodáshoz. Erre nagyon jó példa a 2008. decemberében nyilvánosságra került háttéranyagban a diffúz (kvázi mezőgazdasági) nitrogén és foszfor szennyezések – amiknek a mérési eredményei ismeretlenek (34) – és azt vízzel szándékoznak megoldani. A tárgyalt, felsorolt anyagokban a XX. században vízzel elrendelt ágazatcentrikus akarata és gondolkodása nyilvánul meg és olyan Európai Uniós elvárások, mint a fenntarthatóság és ökológia fel sem merül. Sőt, szakmai anyagokból kiderül, hogy a talajnedvesség zónája (37) a felszín alatti vízkészletben nincs figyelembe véve. Azaz folytatódik a sajátos hungarikum vízzel alátámasztott passzív (kárelhárító) vízgazdálkodási megoldásainak támogatása. Hazánk Európai Uniós pénzügyi lehetőségeinek elérése miatt szükséges, hogy három tabunak tartott problémát nyilvánosságra hozzunk:

1. A vízzel előírt vízrendezési fajlagos elvezetendő vízhozamok és az öntözésre vízzel előírt víztömegek a tervezőkre, fejlesztőkre kötelező volt, de ezt soha senki nem ellenőrizte, hogy helyes-e vagy pazarlunk!
2. A tájjellemző Hidrológiai Területek 1970-től kezdődő észlelése, mérési adatai Európai Uniós fejlesztések tereztetéséhez nem alkalmas, amit a MÉLYÉPTERV-ből akkor már jeleztünk és eltérő gyakorlatot folytattunk (hidromelioráció).
3. 134 éve nincs mérési adat (34), hogy a belvízöblözetekre a vízháztartási egyenletet felírjuk.

A jobbítás szándékával jelezzük, hogy a nyilvános anyagok nem tárgyalják az 1970-ben a MÉLYÉPTERV által megoldva mintegy 500.000 hektáron megvalósított csapadékgazdálkodási megoldásokat, melyek nemzetgazdasági szinten a természeti erőforrásgazdálkodásra való paradigmaváltást jelenti.

Tanulmányom célja, hogy az Európai Uniós források elérésével a belvízgazdálkodásunkat (és öntözésünket) egy XXI. században fenntartható pályára segítsem immár 39 éve.

A hazai gyakorlat és az ökológiai nemzetközi gyakorlat eltéréseit a tanulmány végén összefoglalom, de a következőkben megvilágítom Kenneth Boulding amerikai ökológus közgazdász „A közeledő Föld-Űrhajó gazdasági rendszere” (Boulding (1973)) című művével. (36) A nagy hatást kiváltott munkában a nyitott, erőforrásait tekintve korlátlan Földet feltételező gazdaságot „Cowboy gazdaságnak” (cowboy economy) – amilyen gondolatmenetű a 2008. decemberében nyilvánosságra került VKKI szakmai háttéranyag – míg egy zárt földi rendszerrel számoló jövőbeli gazdaságot „űrhajós” (spaceman) gazdaságnak – amilyen az Európai Unió - nevezte. Mint írja, a cowboy a határtalan, korlátok nélküli planéta szimbóluma és fő jellemzői, hogy meggondolatlan, kizsákmányoló, romantikus és erőszakos. A cowboy gazdaságban a minél nagyobb termelés, a minél gyorsabb fogyasztás az érték, akár a hungarikum belvízgazdálkodásban és potenciális evapentranszspiráción alapuló öntözésnél. Igen ez a cél, hiszen látszólag a préri végtelen, vagy tágan értelmezve a természet kimeríthetetlen.

Ezzel szemben az Európai Unió jövőben „a Föld egyetlen űrhajóvá válik: sem a kiaknázható erőforrások, sem pedig a kibocsátandó szennyezés tekintetében nem rendelkezik korlátlan lehetőségekkel. Itt kell megtalálni a helyét az embernek abban a ciklikus ökológiai rendszerben, amely képes az anyagok – csapadék és talaj – folyamatos reprodukciójára, még ha az energiabemenetet nem is tudja nélkülözni”. (Boulding 1973).

Meg kell tanulnunk Cowboyként élni egy űrhajóban, azaz kooperációt kell kialakítani és megoldást keresni. Közös felelősségünk a vízügyi és mezőgazdasági szabályozás és jövőkép felépítése az Európai Unió elvárásoknak. A vegyszeres természetszabályozás visszaszorítása 150 ezer hektár területen kipróbáltan (Csatho 2007) (39), megtörtént, amit a VKKI tanulmány figyelmen kívül hagy, hogy van jövőkép. A VKKI tanulmány a belvíz szabályozás vonalán megrekedt az 1874-es szabályozás szintjén és elképzeléseit is vízjogi eszközökkel (Wittfogel 1956, 1957) képzelel el. Ezért segítségre szorul, hogy van megoldás a Bellagio-ban (1996) elfogadott elvek alapján és 1970-ben a MÉLYÉPTEKVÉNY által javasolt és a tanulmány végén összegezett úton.

A hungarikum belvízgazdálkodásának a nemzetközi gyakorlattól való eltérést az is jelzi, hogy több, mint 50 féle fogalom meghatározást alkalmaztak (PÁLFAI 2004) (15.) a belvízi jelenségek magyarázataként. A nemzetközi gyakorlat egy fogalmat sem használ, amit a magyar kutatók és érdekcsoportok alkalmaztak, illetve alkalmaznak. A vitaanyag hungarikumként jellemzi, amit az 1874. XI. tc. belvízként, mint vízügyi műszóként és jogi fogalomként vezettek be a magyar közgondolkodásba. Az egykori ártereket az árvízvédelmi töltések elvágták a gyakori elöntéseket okozó folyóktól. Az eredmény, hogy az ármentesített területek bizonyos foltjain megül a csapadék és a jelenséget magyar vízügyi műszóval belvíznek nevezték. Mérték, hogy a belvíz mennyi kárt okoz (7.), a károkat matematikailag modellezték (1) és a kárscökkenést elnevezték fejlesztésnek. Ezt az elvet követi a két belvízöblözet rekonstrukciója, mely öblözetek helyreállítását elnevezték belvízreformnak. Retorikai szinten elfogadták a természetközeli vízrendezés, talajtározás, stb. elveket, de

megoldásokat nem készítettek a két belvízöblözetnél. A belvízgazdálkodás megoldásait a tudományos érvek körültekintő analízise helyett más szempontok (erő, pozíció, vízjogi ellehetetlenítés, politika által diktált „központi és hivatalos” prekonceptió, hagyomány elve) érvényesültek. Legjellemzőbb példa erre talán a XIX. század közepén végrehajtott – valóban grandiózus – Tisza szabályozás és vízrendezések, majd a XX. század harmincas és hatvanas éveiben kiemelt támogatást élvező öntözések hatásainak megítélésében kialakult (s a „Mérlegen a Tisza-szabályozás” c. tudományos tanácskozás [1992] vitájának tanulsága szerint ma is élő nagymértékű) véleményeltérések. Egyes nézetek szerint a folyószabályozások és vízrendezések nélkülözhetetlen feltételei voltak hazánk mezőgazdasági és társadalmi fejlődésének, mások a hajdani vízvilág („wetland”) elvesztésén sajnálkoznak, s a folyószabályozásokat, vízszabályozásokat teszik elsősorban felelőssé az Alföld kiszáradásáért, elszikesedéséért és az így létrejött kulturtáj kialakulásáért (VÁRALLYAY 2003) (32.). Míg vannak olyan értelmezések is, hogy a kialakult helyzet megoldását kizárólag az öntözés, tározás és a vízátervezések oldják meg. A XX. század öntözéscentrikus szárazgazdálkodási szemléletének egyik jellegzetes példája a másodlagos szikesedés, másodlagos mocsarasodás. A XX. század „eredményei” közé tartozik, hogy „víznek nincs ára” szemlélettel rendkívül pazarlóan bántunk víz és talaj készleteinkkel. A feladatok megoldására bevezették a területi vízgazdálkodást, ami hidrológiailag azt jelenti, hogy az alsó vezérlésű (növény vízigény) öntözést együtt kezelik a felső vezérlésű (csapadék) belvízi rendszerekkel és ezzel megoldottnak vélték a feladatot.

Vizsgáljuk meg, hogy minek mi az alapelve és mik a kivezető megoldások, valamint miként jellemezhető az az időszak, amikor az öntözéshez hasonlóan vízrendezésnél is kialakítható a „szolgáltató vízgazdálkodás”?

A hungarikum belvízmentesítés empirikus értékének elvi alapja, hogy a lehulló csapadék egy része elpárolog a légkörbe, másik része beszivárog a talajba, továbbá harmadik része a vízfolyásokon elfolyik. (Figyelmen kívül hagyják, hogy az ország 100 %-án van csapadékgazdálkodási terület, valamint ezt egészíti ki a csapadékpótló öntözés.) Az „egyharmad-elv” szerinti variációkra, azok különböző arányaira, módosító tényezőire, a belvízkár megengedésére épül fel a hagyományos hungarikum belvízi hidrológiai iskola, amit vízjoggal kötelezővé tettek.

A hazai belvízi írások, kutatások a következő hét módszerrel dolgozták ki az elvezetendő, kárcsökkentő vízmennyiséget (PÁLFAI 2004):

- Becslés (SALAMIN 1961).
- Összegyülekezési elméleten alapuló módszer.
- Gazdaságossági módszer (kárenyhítés) (KIENITZ 1974).
- Vízháztartási módszer (CSIPAI) és (RAVASZ 1982).
- Mintaöblözetek mért adatain alapuló módszer. (OROSZLÁNY)
- Tapasztalati módszer.
- Belvízi tájegységek mért adatain alapuló módszer.

A számítások alapja a lefolyás és a felszíni tározás, majd meghatározásánál a vízrendezésfejlesztés – mezőgazdasági kárcsökkenés! – és egyéb emberi beavatkozások figyelembevételével a vízelvezetés. Javaslat szinten (PÁLFAI 2004) (15.) megfogalmazták, hogy a belvívcsatornák és szivattyútelep méretezése nem feltétlenül a leírtak szerint számított mértékadó – szabályzatban meghatározott valószínűségű – belvízhozamra legyen kialakítva. A vízhozam egy részét, a belvízhullám csúcsát – ha erre gazdaságos megoldás kínálkozik és a víz minősége kielégítő (12.) – esetleg belvíztározókban kellene elhelyezni. Ezen utóbbi alapelv bizonyos érvényesítésére tesznek kísérletet – szakemberek szerint igen szerényen kidolgozott mértékben – a két mintaöblözetben (Kurcai és Dobai), melyeknek felújítási munkáit elnevezték a belvízreformmunkák. Közgazdaságilag az 1966-os Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Tervezési Segédlet és Útmutatóban feltüntetett mezőgazdasági károk csökkentésével indokolják a két mintaöblözet gazdaságosságát. A véleményezésre megküldött belvízreformnak talaj vízháztartását szabályozó, hidromeliorációs vonatkozása még írásos, retorikai szinten sincs megemlítve. A vitaanyag alapvető érdeknek nevezi a belvízreformnak átkeresztelt fenntartási munkák hagyományait, feltételezéseit, de lehetővé teszi a hungarikum hidrológiai iskola hagyományainak a megváltoztatását. A belvízreform a fejlesztési pénzekkel bűjtötten megtámogatott rekonstrukció fenntarthatósága súlyosan félrevezető. A hungarikumként jellemzett belvízmentesítés – vízelvezetés – csak akkor lesz fenntartható, ha állandóan fejleszt, retorikai szinten más elveket is befogad, aztán összeomlik. A két mintaöblözetben a tényleges rekonstrukció után is marad kismértékben a belvízkár! $\Rightarrow$ utána növekszik a belvízkár $\Rightarrow$ méri a belvízkárt $\Rightarrow$ utána fejleszt az előző elvek szerint, de a mezőgazdasági terület hasznát növelő hidromeliorációval, csapadék tudatos hasznosításával NEM FOGLALKOZIK!

A hungarikum belvízi hidrológiai módszere a kárfelmérés (KIENITZ 1972) (7), a kár matematikai modellezése (BARANYO 1981) (1) és a kárenyhítéseket fejlesztésnek nevezve és végrehajtva. Az elvet matematikai valószínűség számítással követte a Vízügyi Műszaki Szabályzat 1981-es utolsó kiadása. A jelenleg érvényes irányelveket KvVM „Síkvidéki Vízyűjtők mértékadó fajlagos vízhozamának meghatározása” címmel 1988-ban adták ki (MI-10-451-1988). A Műszaki Irányelv a harmadolásos elvben leírt csapadékadatokból azzal az egyharmaddal foglalkozik, amely a mértékadó belvízhozamot tartalmazza az előzőekben meghatározott hét módszer szerint. Az az a szám, amely kifejezi, hogy a leesett csapadék tömegének (egy eső során, hosszabb idő – nap hónap, évszak, év, sok év – alatt) hányadrésze folyik le, lefolyási tényezőnek vagy lefolyási hányadnak vagy a szabályzatokban és a méretezésnél ez az érték a fajlagos, elvezetendő vízmennyiségként jegyzik.

Itt szükséges megemlíteni Magyarország fő hidrológiai mérlegadatait kivonatossan és elemezni, hogy mit mérünk hazánkban, illetve mire van adat, valamint mit nem mérünk vagy nincs adat.

Év	V_{BE} km ³	V_{ki} km ³	$R_{mért}$ km ³	P km ³	ET km ³	$R_{számított}$ km ³	S km ³
1995	118,33	130,32	11,99	64,26	52,92	11,34	1,86
1996	110,41	123,70	13,29	63,52	50,59	12,93	-2,79
1997	110,41	116,64	6,24	49,66	46,22	3,44	0,93
1998	116,27	128,95	12,68	68,08	54,13	13,95	-1,50
1999	129,27	143,95	14,24	75,70	56,64	19,06	-4,50
2000	121,97	130,45	8,48	40,55	42,87	-2,32	2,00
2001	115,30	120,26	4,96	57,10	50,59	6,51	2,80
2002	126,81	130,00	3,19	52,45	49,57	2,88	2,40
2003	83,46	86,66	3,20	43,34	43,34	0,00	2,56
2004	108,20	110,88	2,68	63,80	52,10	11,70	-3,40
2005	121,73	127,18	5,45	69,38	53,10	16,28	-4,50

1.sz. táblázat
Magyarország fő hidrológiai mérlegadatai
1995. és 2004. között (34.)

Az 1. sz. táblázat magyarázata:

V_{BE} = az országhatáron a folyóinkon belépő évi vízmennyiség

V_{ki} = az országhatáron a folyóinkon kilépő évi vízmennyiség

$R_{mért}$ = $V_{ki} - V_{BE}$ a folyóinkon

P = évi csapadék

ET = évi területi párolgás

$R_{számított}$ = évi számított lefolyás (P-ET)

A belvízöblözetek egyikére sem készíthető el a vízháztartási egyenleg a 134 éve tartó mérések hiánya miatt.

A mérlegadatok országos átlagok és tájékoztató jellegűek a természeti erőforrások szempontjából, hogy mit is kellene a talaj berendezésével (porozitás, viszonyainak megfelelő állapotba hozásával) szabályozni, nincs adat.

A mérlegadatokból az is kiderül, hogy a csapadékgazdálkodásra hazánkban nincs mérési adat! További ellentmondások az Országos Meteorológiai szolgálattól átvett 2. számú táblázat a lehetséges párolgásról.

(VITUKI 2007)

Év	Téli	Nyári	Évi összeg
	félévi összeg		
1995	227	822	1098
1996	263	744	973
1997	302	790	1052
1998	239	786	1060
1999	253	872	1033
2000	334	961	1281
2001	259	821	1110
2002	202	770	998
2003	173	919	1086
2004	183	682	865

2.sz. táblázat

A lehetséges párolgás (potenciális evapotranszpiráció) országos átlagértékei, mm, 1995-2004. között (34.)

A napsugárzásból számított lehetséges párolgás értékében az éghajlati vízhiány nincs figyelembe véve! Az öntözési költségek externalizálásának kézenfekvő módja a szabadon felhasználható természeti erőforrás, azaz egyetlen öntözési számításnál sem veszik figyelembe a csapadékgazdálkodást Minden öntözési gazdaságossági értékelés önmagához viszonyít és kizárólag a szolgáltatásban (öntözővíz árában vagy töredékében) veszi figyelembe a külső, externális hatást. A tényezővel indokolják az öntözés szükségességét hazánkban, vízjoggal kötelezően.

A potenciális párolgáshoz (2. sz. táblázat) hozzárendelik külső erőforrásból (?) (cowboy gazdaság) az öntözővizet és kötelezően előírják (30/1964 OVF utasítás az öntözési idénynormára) (1966-ban az öntözésre felhasznált víztömeg 1,6 km³ volt (VITUKI). A potenciális párolgás értéke az energia mérlegből következik és vízmérlegben az alkalmazása a Cowboy gazdaság, de nem Európai Unió tényező!

A 3. számú táblázat az Országos Meteorológiai Szolgálat csapadékadatai.

(VITUKI 2007)

Év	Téli	Nyári	Évi
	félév		
1995	246	408	691
1996	176	462	683
1997	198	349	534
1998	278	503	732
1999	293	496	814
2000	263	235	436
2001	128	390	614
2002	217	375	564
2003	304	232	466
2004	307	379	686

3. sz. táblázat

Csapadékátlagok (mm) a téli és nyári félévben, majd az évi átlag
1995-2004. között

A csapadékadatok is tájékoztató jellegűek és átlagok. Minél kisebb egység – hónap, nap, óra – annál nagyobb az eltérés és a szélső érték. A belvízgazdálkodásban a vízelvezetésnél bizonyos valószínűségű szélső és gyakoriságú értékeket tartalmaz a Vízügyi Műszaki Szabályzat. Ha a csapadékot a területi párolgáshoz viszonyítjuk, akkor közelítő adatokat kapunk tájékoztató jelleggel a vízhiányról. A 4. sz. táblázat a területi párolgás tájékoztató adata (VITUKI 2007). (34.)

Év	Téli	Nyári	Évi
	félév		
1995	84	472	569
1996	84	434	544
1997	45	461	497
1998	63	521	582
1999	85	556	609
2000	100	349	461
2001	107	460	544
2002	138	1168	533
2003	129	334	466
2004	105	455	560

4.sz. táblázat

Területi párolgás (mm) a téli és nyári félévben, majd az évi átlag
1995-2004. között

Nagyon erősen tájékoztató jelleggel a havi csapadékadatokból kivonják a területi párolgás havi adatait, de a különbség képzés kisebb időegységre képezve felerősíti a szélső értékeket és helytelen számítási mód.

A vízhiánnyal kapcsolatos szélső értéket jól lehet jellemezni az aszályossági indexszel. (PÁLFAI 2004) (15.) Lásd 5.sz. táblázat (VITUKI 2007). (34.)

Év	Aszályossági index (PAI) országos átlaga	Az aszályal érintett terület nagysága és aránya	
	$^{\circ}\text{C}/100\text{ mm}$	km^2	%
1990	8,8	85000	91
1991	4,1	0	0
1992	9,8	92000	99
1993	9,0	78000	84
1994	8,0	67000	72
1995	5,8	40000	42
1996	4,7	8000	9
1997	3,6	0	0
1998	4,6	8500	9
1999	2,8	0	0
2000	8,1	86000	92
2001	4,5	14700	16
2002	6,8	66000	71
2003	9,2	88000	94
2004	4,3	600	1
2005	3,1	0	0
2006	4,1	0	0
2007	9,0	79000	85

5. sz. táblázat

Az aszályossági index és az aszályal súlytott területek nagyságának változása
Magyarországon 1990. és 2007. között

A 2.sz., 3.sz., 4.sz. és 5.sz. táblázatokat még szemléletesebben világítja meg a 6. sz. és 7. sz. táblázatok az 1951. és 2007. között a vízháztartás szempontjából a két szélső helyzetet a belvizet és az aszályt.

Hidrológiai év	
Minősítés	Előfordulás/év
belvízmentes	10
mérsékelten belvizes	16
közepesen belvizes	9
erősen belvizes	11
nagyon erősen belvizes	8
rendkívül belvizes	3

6. sz. táblázat

A különböző minősítésű belvizes évek előfordulása
1951. és 2007. között

Naptári év	
Minősítés	Előfordulás/év
aszálymentes év	32
mérsékelten aszályos év	13
közepesen aszályos év	4
súlyosan aszályos év	2
rendkívül aszályos év	6

7. sz. táblázat

A különböző minősítésű aszályos évek előfordulása Magyarországon
1951. és 2007. között

A 6-os és 7-es táblázatokban (PÁLFAI 2004) (15.) általi számítási módok szerint állítottuk össze az összehasonlíthatóság kedvéért 1951. és 2007. közötti 57 év időszakáról. Eltekintve attól, hogy a két táblázat hidrológiai év és naptári év alapján készült, de így is megengedhető az objektív adatok összehasonlítása. A vizsgált időszakban 32 év volt aszálymentesnek – lásd még 5. számú táblázat 1990. és 2007. közötti adatait is – és 10 év volt belvízmentesnek tekinthető hazánkban.

A mérsékelten aszályos, illetve belvizes arány 13:16 a belvíz javára. A közepesen aszályos év 4, míg a közepesen belvizes 9 év. A súlyosan aszályos év 2, de a rendkívül aszályos évek száma 6, melyek száma a vizsgált időszakban fokozódott (1952, 1990, 1992, 1993, 2000, 2003).

Úgyszintén a másik szélsőség az erősen belvizes évek száma 11, a nagyon erősen belvizes évek száma 7, míg a rendkívül belvizes évek száma 3 a vizsgált 57 éves időszakban és ebből kettő 1999, 2000. évben jelentkezett. Hazánk szeszélyes időjárását a számok is tükrözik, valamint több hazai sajtótermékben megjelent 8. táblázat szerinti kárbecslések.

(HELYES 2008) (4.)

Az elmúlt 35 év átlagában	
aszálykár	42,4 %
vízkár	18,4 %
jégkár	20,5 %
fagykár	16,0 %
egyéb kár	2,7 %

8. sz. táblázat

Kárbecslés az elmúlt 35 év átlagában

A 8. sz. táblázatban 35 év átlagában nem lehetséges 42,4 %-os aszálykár, mivel 57 év átlagában – lásd 7. sz. táblázat is – 32 év volt aszálymentes! A kárbecslés olyan adatokból indul ki – lásd 2. számú táblázat – ami a gyakorlatban így nem fordul elő, bár ilyen energiával rendelkezik a napsugárzás hazánk területén. A károk becslésének célja a hagyományos felfogás szerinti öntözés fontosságának tudatosítása, ami inkább árt az öntözés objektív megítélésének. Az 57 évben a viszonylag belvízmentes évek száma 10 évben jelentkezett és az aszálymentes évek száma 32 év, de 47 évben a belvíz különböző fokozataival és kártételeivel lehet számolni – hozzászámítva a hegy és dombvidéki, valamint a belterületi kártételeket – valamint az aszály 25 évben jelentkező kártételeit, realisabb adatokat kaphatunk. A számok az éghajlat változását, szeszélyességét is jelzik, mivel 2000. évben 357 ezer hektáron rendkívüli belvíz jelentkezett és ugyanebben az évben 86000 km² területen rendkívüli aszály jelentkezett, valamint a belvíz szélső értékével az árvízi jelenségek is előálltak és az aszályal együtt vízfolyásainkon az ökológiailag minimálisan szükséges vízhozamok is voltak. – Egyúttal az is nyilvánvalóvá vált, hogy az ökológiailag minimális vízmennyiségek az Országos Vízmérlegben nem szerepelnek! Vizsgáljuk meg immár mezőgazdasági vízgazdálkodás – öntözés és halastó – tényadatait 1990. és 2006. évek között. A 9. sz. táblázatban a vízjogilag engedélyezett területek a kárpótlás és a természeti erőforrások használati gondolatainak eredményeként az 1991-es 366 ezer hektárról 200 ezer hektár körülire csökkentek. A ténylegesen öntözött terület 217 ezer hektárról 70 ezer hektár területre csökkent.

A vízjoggal kötelezően elrendelt (30/1964 OVF utasítás az öntözési idénynormára) értékekről kezdünk közelíteni az ökológiailag szükségesek felé. (20-, 21, 22, 23, 24, 25)

ezer m³

Év	Vízjogilag engedélyezett (ha)		Öntözött ha	Vízfelhasználás (m ³)	
	öntözés	halastó		öntözött	halastó
1990	345.190	28.457	216.987	534.028	453.576
1991	366.660	28.672	148.669	219.408	429.408
1992	337.338	28.673	177.808	293.384	399.633
1993	348.671	28.538	180.088	395.898	471.115
1994	332.765	28.776	160.384	269.744	411.571
1995	319.786	28.910	146.541	240.892	411.908
1996	307.597	29.444	126.344	154.065	393.193
1997	322.331	29.361	81.908	92.468	321.296
1998	264.341	30.165	93.431	115.545	357.772
1999	237.731.	29.689	44.822	55.542	323.925
2000	235.673	30.864	125.866	215.701	351.353
2001	231.214	31.408	104.172	110.743	334.990
2002	206.723	30.573	117.035	162.346	264.017
2003	206.775	26.175	121.718	168.356	263.766
2004	226.312	29.487	93.380	109.482	274.813
2005	223.156	33.856	68.422	56.819	302.343
2006	199.703	32.976	68.373	69.922	244.667

9. sz. táblázat

Mezőgazdasági vízgazdálkodás tényadatai Magyarországon
1990. és 2006. évek között
(Forrás: KvVM 2008)

Az állami föművek kihasználtsága 69%-ról 36 % körülire csökkent. Az is feltűnő, hogy az összes öntözés hatékonyságával kapcsolatos elemzés az öntözésnek tudja be a csapadékgazdálkodási eredményeket.

A szám adatok csökkenése a vízfelhasználások hatékonyságára való törekvésekről tájékoztat. Az adatokból az is kiderül, hogy 1996, 1997, 1998, 1999. években és a 2004, 2005, 2006. években, aszálymentes időszakban a 4. sz. táblázat szerinti tényleges párolgási adatokkal is vannak olyan növénykultúrák, melyek öntözése a magántermelőknek gazdaságos. Az öntözésnél ténylegesen felhasznált vízmennyiség elemzése is tanulságos (SMITH 2000) a FAO „global water crisis” szerint a vízhasználat határfokánál (water use efficiency) 45 %-ot használ fel a növény, 15 % a fővízkivételek vesztesége, 15 % a föld csatornák vesztesége és 25 % veszteség a talaj drénviszonyaihoz nem alkalmazkodó öntözővíz használatok. Vizsgáljuk meg a FAO és az IFAD (Nemzetközi Mezőgazdasági Fejlesztési Alap) az ENSZ Víz Világjelentése (2006) alapján az öntözés nemzetközi helyzetét és hazai hatását.

A termesztett növények által felhasznált víz döntő többsége az esőzések (rainfed) okozta talajnedvességből származik. A világon az öntözés a mezőgazdaságban használt víznek csak körülbelül 10 %-át adja, de jelentős stratégiai szerepe van: kiegészíti az esőzést, ahol a talaj nedvességtartalma nem elegendő a növény vízigényének megbízható kielégítésére.

A nagy, államilag támogatott öntözőrendszerek manapság adaptációs problémákkal küszködnek. Ezek a rendszerek megkönnyítették a gazdálkodók megélhetését, miközben olcsóbban – a víznek mint természeti erőforrásnak nem volt ára a XX. században – állították elő az élelmiszert. Azonban a gyorsan változó gazdasági környezetben eléggé csalódást keltően alakult a mezőgazdaság teljesítménye az elmúlt években. Ezek az öntözőrendszerek jelenleg – a kárpótlás hatásán kívül is – egy elhúzódó vita központjában állnak, amelyek műszaki, gazdasági és végső soron társadalmi kérdésekre keresik a választ. (35.)

Sok rendszer mind intézményi, mind műszaki szempontból túl gyengén van felszerelve ahhoz, hogy megfelelően reagáljon a növekvő vízhiány – a vízfelhasználás hatásfokának javítása – a mezőgazdaság diverzifikálása iránti igény és a gyors globalizáció keltette kihívásokra. Hazánkban a vízfelhasználás hatásfokának javítására tett erőfeszítéseket jelzi a fajlagos vízhasználat valószínű csökkenése. A csepegtető és mikro öntözés mintegy 10 ezer hektáron való bevezetése, valamint a rizs öntözésének 11.436 ha (1990)-ról való csökkenése 2700 ha (2004, 2005, 2006) körüli értékre. (A rizs területének csökkenésében árának a szabályozó szerepe is jelentős!) A halastavak fajlagos vízfelhasználásában nagy szerepe van az innovációnak, úgymint a halastavak feltöltését megengedik belvízzel az eddigi tiltás helyett, valamint a tavak vizének levegőztetésével való frissítésnek, de további ésszerűsítések szükségesek.

A vitaanyag az első megnyilvánulás, hogy a fejlesztések szabályozhatóságának természeti korlátai vannak, valamint az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal a Víz Keretirányelv követelményeit is figyelembe kell venni, ha támogatást is elvárunk.

A „passzív” (kárelhárítási irányú) és az „aktív” (hasznosítás célú) szakágazati feladatok együttes ellátása és azok fokozódó területi (vízrendszerenkénti) integrálása hazánkban is szükségessé vált. (14.) Ezután az aktív vízgazdálkodás fokozatos alkalmazása a belvíz gazdálkodásban is megfogalmazódott már az 1970-es években, mint ahogy több más hasonló vízföldrajzi adottságú országban már a XIX. században ezt választották. Ezen hosszú múltra visszatekintő hagyományok eredménye volt a tervező irodák közötti verseny, ami kikényszerítette a MÉYLEPTELV közösetől a hagyományos vízrendezések technológiai váltását 1970-ben. A technológiai váltás azt jelentette, hogy a vízrendezésbe beépítették a fizikai (mélylazítás, stb.) és a kémiai talajjavításokat, azaz a talaj drénviszonyainak – nem azonos a talajcsövezéssel! – javítását jelentő különböző eljárásokat. (19.) A vízrendezés és öntözés együttes alkalmazásával, empirikus adatokkal elemezve a mezőgazdasági táblát – tájeletem – létrehozták és 1972. szeptember 20-án bemutatták a Csengeri Állami Gazdaság 128 ha-os Sanyi laposi területén hazánkban az első talaj vízháztartását szabályozó rendszert szivárgáshidraulikai alapelvek szerint. Az eljárás kidolgozói kizárólag a lapterületekre – 163.000 ha-ra, amit le akartak csapni! – fejlesztették ki ezt az eljárást vízszintszabályozó műtárgyakkal. Az eljárást jóváhagyó ME-10-321/1994. műszaki előírásban a talaj vízháztartásának szabályozását (aktív eljárás) átdolgozták lecsapolási, hagyományos elvek alapján és kiterjesztve kettős működésű talajcsövezésnek nevezték, helytelenül. A talajcső nem öntözésre létrehozott alkotás, mint ahogy a hungarikum vízügyi gondolkodás el akarja rendelni.

A talaj vízháztartásának szabályozását tartalmazó alapkutató és empirikus adatait (SZINAY (1975) (20.) adta közre és rendszerelméleti alapon megalkotta a hipotézist. A hipotézis alapelve a szivárgáshidraulika nemzetközi gyakorlatán alapul és első alkalmazása valószínűleg 1879-ben Dániában valósította meg. A nagyon gazdag szakirodalomból jelen tanulmányban az összefoglaló művek: International Institute for Land Reclamation and Improvement (ILRI 1973. és 1994.) négy kötete (5), U.S. Bureau of Reclamation (1978. és 2000.) gyakorlati praktikuma (2.), Shilfgaard (1974) összefoglaló műve (16.), Irrigation Association (1983) összefoglaló műve (6). A magyar méretezési, tervezési, rendszerelméleti gyakorlat lapelveit SZINAY (1972, 1975, 1980, 1982.) oldotta meg és ismertette a nemzetközi gyakorlatot. (19, 20, 23, 24, 25, 26). A magyar szabvány is elkészült az MSZ-08-0205-75 „A talaj fizikai és vízgazdálkodási tulajdonságainak vizsgálata”. (VÁRALLYAY 1978) Valamint alapkutató is elősegítették (KOVÁCS 1972, 1973) (8, 9) a hipotézis kidolgozását. A hipotézis gyakorlati tapasztalatait igazolta SZABOLCS és VÁRALLYAY (1978) (18.), hogy a hipotézis szerinti rossz talajszerkezet hazánk területének 59,4 %-án jellemző és alapvetően akadályozza a csapadékgazdálkodást és tudatos hasznosítását, valamint az öntözővíz hasznosíthatóságát. (SZINAY 1975, 1978). (20, 21.) A rendszerelméleti hipotézis az öntözés helyét is meghatározta hazánk mezőgazdasági vízgazdálkodásában, amit (KOVÁCS 1981) (10.) kiegészítő öntözésként igazolt. Az „Időszerű Öntözési Kutatások” szerkesztési elve a hipotézis szerinti kiterjesztéssel „Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Kutatások Magyarországon” címmel K+F Kiadvánnyá átdolgozásra került (VITUKI Kiadvány 5. sz., 16. sz., 28. sz. és 35. sz.) 1977. és 1981. között. Ímmár vizsgáljuk meg, hogy mi az elméleti alapja a nemzetközileg alkalmazott és gyakorolt aktív vízgazdálkodási, szivárgáshidraulikai eljárásoknak?

A szivárgáshidrológiai iskola alapjait DARCY (1803-1858) francia mérnök, DUPUIT (1804-1866) francia mérnök és közgazdász, FORCHHEIMER (1852-1933) osztrák vízmérnök, LAPLACE (1749-1827) francia matematikus, fizikus és csillagász – rakták le és elterjedt az egész világon.

A Darcy törvény leírja a folyadékok lamináris (nem turbulens) áramlását homogén, porózus közegben. Lerakta a talajvíz áramlás törvényszerűségeinek elméleti alapjait. A darcy a vízáteresztőképesség mértékegysége. Dupuit a költség-haszon elemzésének megalapítója. Forchheimer fő eredménye az volt, hogy sikerült a Laplace egyenletet a talajvízáramlásra alkalmaznia. Minthogy az egyenletnek a hőáramok és a folyadékáramlás vizsgálatában való alkalmazását már alaposan kidolgozták, a meglévő elmélet teljes egészében alkalmas volt a talajvízáramlások problémakörének megoldására. Laplace egyenlete a fizika egyik igen használható másodrendű parciális differenciál-egyenlete R megoldásaira (az ún. harmonikus függvények) az elektromos, a mágneses és a gravitációs potenciálokkal, stacionárius hőmérsékletekkel, hidrodinamikával kapcsolatos számos problémában előfordulnak.

A szivárgáshidraulikai iskola alapelve a DUPUIT-FORCHHEIMER hipotézis a DARCY és LAPLACE egyenletek megoldásával levezetett képleteken alapul.

Minden méretezési elv és eljárás a talaj drénviszonyain, porozitásán, hidraulikus vezetőképességén, szivárgási tényezőjén alapul és a beavatkozásokkal a megváltoztatását, javítását tűzi ki célként. (24.)

Hagyományos értelemben a jó vízgazdálkodású talajok szivárgáshidraulikailag a kedvező drénviszonyokkal (naturale drainage) rendelkező talajok és a természetes háromfázisú talaj előállhat, ha nem áll elő talajtömődés, azaz belvízvesély! Minden méretezésnek az az elve, hogy létrehoznak egy háromfázisú zónát a vízrendezési együttható szerinti eljárásokkal – ún. gyökérágy – majd a növénytermesztésre és agrotechnikára a káros víz (excess water), a pF görbe szerint értelmezett gravitációs póruster a beavatkozások hatására kiüríthető a szabadföldi vízkapacitásig, vagyis a hasznosítható ún. „diszponibilis víz”-ig, amit viszont a talaj tároz a növénytermesztés céljára használható fel (talaj vízgazdálkodása), illetve ez az a tározótér, amin keresztül a talaj vízháztartásának dinamikus szabályozása történik (csapadékhasznosítás), illetve történhet (kiegészítő öntözés). A vízrendezés végrehajtásának alapvető haszna, amit a csapadékgazdálkodás – hazánk területének 100 %-án – és kiegészítő az öntözés – hazánk területének töredékén – hatására létrehozható. A hipotézis alapelve a csapadékgazdálkodás előkészítése, a vízhasznosítás határfokának javítása a háromfázisú talajszelvény előállításával a vízrendezési együttható által előírtak szerint. (24.) A nemzetközi gyakorlatnak is ez az alapelve és fokozza az öntözővíz hasznosításának határfokát, illetve az öntözésnél tározó öntözést kizárólag a diszponibilis tartományban teszi lehetővé. A hipotézis szerint a csapadék intenzitása, mennyisége és minősége, halmazállapota a mértékadó a méretezésnél. Míg az elvezetendő vízmennyiségnél a talaj hidraulikus vezetőképessége, illetve annak vízrendezést kiegészítő beavatkozásokkal a beszabályozása és az így meghatározható agrotechnikára és növénytermesztésre káros víz elvezetése. Azaz vízrendezés szempontjából a mezőgazdasági tábla súlyozott átlaggal kiszámított hidraulikus vezetőképesség szivárgási tényezője a mértékadó az első vízzáró rétegegig. Vízzárónak tekinti a gyakorlat ha a hidraulikus vezetőképesség értéke a függőleges szelvény mentén a korábbi érték 1/5-ére csökken. (2.) Ha ez a víztér a talaj pórusaiban a vízrendezési együttható szerinti értékig – gyökérágyig – ér akkor a létesítmény már jól tervezett és nincs belvíz. Ha a csapadék víz, talajvíz és a hozzáfolyó víz a gyökérágyat elborítja, akkor belvíz keletkezik és ezt kell beavatkozásokkal szabályozni. Ez volt az alapja a MÉLYÉPTERV versenyképességét biztosító hidromeliorációs eljárásoknak, illetve a nemzetközi gyakorlatnak, amit az Európai Unióban is alkalmaznak. A méretezést mezőgazdasági táblánként végezték és végzik. Az elemi vízgyűjtő területi egységeket beillesztik a rész és/vagy teljes belvízöblözetbe és/vagy vízgyűjtő területbe és így készülnek a végleges létesítmények. A meliorációs rendszerek értékelésére 1985. évben pályázatot írt ki a MÉM-OVH-MAE-MHT. a pályázat 72 team-et megmozgatott és oldotta meg a feladatot. Az értékelés is elkészült, de az 1990-es évek változása, majd a kárpótlás figyelmen kívül hagyta, sőt a tábla és birtokszerkezetet is jelentős mértékben megváltoztatta.

A vízrendezésnél a DONNEN-féle (1946) egyenlettel méreteznek a legáltalánosabban. Oroszországban ROTHE-képletként ismert és KOSZTYAKOV is azonos képletet használt. Donnes korábbi kutatásaiból vezette le HOOGHOUTD (1936) a drén és árok távolságát számító egyenletét. ERNST (1962) mutatta ki, hogy a Hooghoudt megoldást lehet alkalmazni a nyíltárkos vízelvezetésnél.

Hasonló eljárásokat alkalmazott KIRKHAM (1958) és DAGAN (1964), valamint GUYON (1978). A nem permanens állapotú drénegyenletek – ahol a csapadék intenzitása nagyobb, mint a talaj vízbefogadó képessége – a GLOVER-DUMM egyenletet (1954. és 1960.), majd a módosított GLOVER-DUMM egyenletet alkalmazzák. Az utóbbit főleg az öntött területek csúrgalékvizeinek és a sóegyensúly szabályozására alkalmazzák. A talajtározási együttható a KRAIJENHOFF VAN DE LEUER (1958, 1962.) és MAASLAND (1961) közös egyenletéből következik. A GLOVER-DUMM egyenlet része a vízteleníthető póruster meghatározása. A vízteleníthető pórusteret a hidraulikus vezetőképességből is meghatározzák.

A tárgyalt összefüggések minden országban a közös alapja a vízrendezési együttható (drainage coefficient, drainage criterion or criteria, drainage requirement, design criterion or criteria), amit a HOOGHOUTD képletből, illetve a GLOVER-DUMM egyenletből származtatnak.

A vízrendezési együttható empirikus érték(!) a h/q együttható: (2, 5, 6, 16, 24.)

h = a mezőgazdasági táblán a gyökérágyhoz vagy gyökérszónához szükséges levegő pórusterének vastagsága cm-ben kifejezve vagy a növénytermesztéshez szükséges talajlevegőt biztosító beavatkozások hatása cm-ben kifejezve; (ún. háromfázisú zóna létrehozása). (talaj drénviszonyai)

q = a növénytermesztés számára a talajban a káros víz (fajlagos elvezetendő vízhozam) mm/nap mértékegységben ($1 \text{ mm/nap} = 11,57 \text{ l/s/km}^2$). (Szivárgáshidraulikai értelmezésben a háromfázisú zóna víztelenítése, vízelvezetése) A talajban visszatartott víz, tárolt víz a pF görbe értelmezéséből következő, a növény számára hasznosítható: „diszponibilis víz”.

A szivárgáshidraulikai iskola a q empirikus értékének meghatározását:

- fizikai feltételekhez (hidrológiai és talajtani adatokhoz);
- szociális feltételekhez (szociális befektetés a vízgyűjtőbe vagy belvízöblötzetbe a népesség megtartása érdekében);
- gazdaságossági feltételekhez (költség-haszon), valamint gazdaságosság szempontjából fenntartható megoldásokhoz; (teljes gazdasági érték)
- környezetvédelmi és fokozódó ökológiai feltételekhez kötik és alakítják ki annak értékeit. (környezetszabályozás bevezetése)

Mérésekkel ellenőrzik és többször módosítottá mind a h , mind a q értékét, mind azokat a beavatkozásokat, amelyekkel ezek a fenntartható és ökológiai elvű beavatkozásokat szabályozni lehet és kell. A vízrendezési együttható bevezetésével és alkalmazásával a talaj drénviszonyainak javításával röviden a következő előnyök jelentkeznek: hosszabb tenyészidőszak, megnövekedett termőréteg, jobb csapadékgazdálkodási és öntözővízhasznosítási hatások, erőteljesebb növényfejlődés, nagyobb terméshozam, szélesebb körű termékválaszték, kisebb termelési költség, szilárd talajfelszín, terménybetakarító utak kisebb fenntartási költsége, betegséhordozó baktériumok ellenőrzése, a szúnyogok és más rovatok tenyészhelyeinek a csökkenése és/vagy

felszámolása, gyomnövények ellenőrzése, belvízi szivattyútelepek tehermentesítése. (2, 5, 6, 16, 20)

A szakirodalomban a legtöbb talajtani, talajfizikai, talaj vízgazdálkodási (a talaj statikus tulajdonsága), talaj vízháztartási (a talaj statikus tulajdonságainak javításával előállítható kedvezőbb tulajdonságok és vízegyensúlyra, talajnedvesség szabályozásra törekvő beavatkozások összessége) adatokkal összefüggő paraméterek részben megtalálhatók, illetve intenzívebb kutatás-fejlesztés szükséges. „Belvízreform” akkor valósulhat meg, ha öntözési és vízrendezési beavatkozásainknál a nemzetközileg alkalmazott és a hidromeliorációs munkák kialakításai gyakorlatában már megvalósult vízrendezési együttthatót hazánkban is bevezetjük és ezekkel a peremfeltételekkel készítjük el beavatkozásainkat. Az eddigi empirikus adatok szerint 3-6 mm/nap elvezetendő vízhozammal és 50 cm-es gyökérággal, valamint sómérleggel kellene kezdeni a beavatkozások megoldását mezőgazdasági táblánként. A két mintaöblözetnél a rekonstrukció mellett – vagyis karbantartás, fenntartás szempontjából két erősen elhanyagolt belvízöblözettről van szó – a tényleges megoldást, azaz tényleges belvízreformot kellene végrehajtani, ha erre a döntéshozókban is megvan a szándék és az elhatározás (28, 29.)

Vizsgáljuk meg a kárpótlás hatására előállt tábla és birtokszerkezetet. Az átlagos gazdaságméret (az összes gazdaság átlagában) 7,6 ha (EUROSTAT 2003) és az egyéni gazdaságok által használt földterület 3,5 ha (KSH 2005), vagy ha kevésbé kedvezőtlen tényezőt figyelembe véve az egyéni gazdaságok területi aránya a KSH (2003) adatai szerint: 5 ha alatti 19,6 %; 5-10 ha közötti 10,4 %; 10-50 ha közötti 31,6 %; 50 ha feletti gazdaságok aránya 38,2 %. De kedvezőtlenebb az egyéni gazdaságok birtokszerkezete a KSH és ECOSTAT (2003) szerint: 5 ha alatti 89,6 %; 5-20 ha közötti 7,2 %; 10-50 ha közötti 1,8 %; 50 ha feletti gazdaságok aránya 1,4 %. Ezekhez az adatokhoz társul az integrált vízgazdálkodás a víz, a talaj és a kapcsolódó erőforrások koordinált fejlesztése és kezelése – a vízgyűjtő vagy belvízöblözet terület szintjén működik és megpróbál összhangot teremteni a különböző vízfelhasználók és igényeik között, hogy egy fenntartható rendszert hozzon létre. A vízgyűjtő vagy belvízöblözet terület szintjén folytatott munka azonban gyakran nehéz, mivel a politikai és az adminisztratív határok ritkán esnek egybe a hidrológiai határokkal. Az integrált mezőgazdasági vízgazdálkodásra törekvés jelentős mértékű egyeztetést kíván egy sor intézmény és érdekelt személy között. A hazai helyzetet az is bonyolítja, hogy a vízrendezési együtttható bevezetésével a belvízgazdálkodás és vízrendezést a hagyományos hungarikumról a növény „kiszolgáltatására” kell átállítani. Ez azt is jelenti, hogy az 1874. évtől követett gyakorlat megváltoztatásához átmeneti idő és igen intenzív alap és alkalmazott kutatás szüksége részben a meglévő adatokból mi használható és mi hiányzik? A vízrendezési együtttható támpontot ad, hogy mit kell megoldani az ökológiai tájelemen a mezőgazdasági táblán. A táblásítás kialakításánál figyelembe kell venni, hogy a beosztása nem „csak” agrárműveleti egység, vagy „csak” tulajdon, hanem:

- hazánk területének kb. 80 %-ában előforduló időszakos vízfolyásokat és azok mindenkorai karbantartását;
- a megközelítési útvonalakat és azok minden időjárási viszonyok közötti használhatóságát;

- az időszakos víztöbblet – a vízrendezési együtttható szerinti – elvezetését és a táblatestben való többszöri raktározásának (csapadékgazdálkodás) biztosítását;
- az ökológiai vízhiány miatti vízdavezetés lehetőségének megteremtését, a vízhozzáférés biztosítását;
- a mezőgazdasági táblák jelentős részén a menedék (refugium) területeket (KÖHLER-SZINAY 1985) (11.) is ki lehet alakítani, de tovább kell lépni a biodiverzitás felé.

A belvízreform fontos feladata a táblásítás végrehajtása és ennek összefoglalásaként a következő tényezőket kell figyelembe venni (a számozás a végrehajtás elvi sorrendjét, fontosságát jelöli, de egyedi esetekben felcserélhetők!).

Tényezők	Szántó		Ültetvény		Gyep	
	sík terület	lejtős terület	sík terület	lejtős terület	sík terület	lejtős terület
Korlátozó vízfolyások	1	1	1	1	1	1
Korlátozó tereptárgyak	2	2	2	2	2	2
Időszakos vízfolyások	3	3	3	3	3	3
Tulajdonviszonyok	4	4	4	4	4	4
Földtani kőzet rétegződése (max. 10 m-ig)	5	5	5	5	5	5
Lejtőhajlás mértéke	-	6	-	6	-	6
Talajvíz mélysége és mozgása	6	7	6	7	6	7
Tábla homogenitása	7	8	7	8	7	8
Talaj vízgazdálkodása	8	9	8	9	8	9
Talaj vízháztartása	9	10	9	10	9	10
Drénviszonyok szabályozása	10	11	10	11	10	11
Vízszállítási útvonalak	11	12	11	12	11	12
Logisztikai illesztések	12	13	12	13	12	13
Tájba illesztés	13	14	13	14	13	14
Monitorozó rendszer	14	15	14	15	14	15
Fenntartási munkák	15	16	15	16	15	16
Géppark összetétele	16	17	16	17	16	17
Vezetésszerkezet	17	18	17	18	17	18
Piaci viszonyok	18	19	18	19	18	19

10. sz. ábra

Mezőgazdasági tábla hidromeliorációs mátrixa
a rendszerökológiában

A táblarendezés, a birtokrendezés igen gondos és körültekintő tevékenységet jelent, sőt kompromisszumokat is, hogy az optimális haszon realizálódjon a gazdánál. A jövő érdekében fontos annak tudatosítása, hogy a termőhelyi adottságok, a talajviszonyok, a biológiai erőforrások, valamint az ezeket hasznosító természetszerető szakember

munkaereje és tőkéje viszonylag ismert és befolyásolható feltételeket jelent, míg a légköri erőforrások rendkívül változékonyak, melyek eleve hol kedvezően, hol kedvezőtlenül érintik a mező-erdőgazdaságot. (Lásd 6-os és 7. sz. táblázatok). A talaj vízgazdálkodása (statikus állapot) behatárolja a tevékenység egy részét. A talaj vízháztartása (dinamikusan változó és változtatható állapot) a vízrendezési együtttható szerinti beavatkozásokkal és a víztakarékos műveléssel tágítja a gazdák lehetőségeit a klímahatásokhoz és a piaci hatásokhoz való bizonyos alkalmazkodás felé. A vízrendezési együtttható az alapszemléletet változtatja meg a hagyományos „hungarikum” jellegű beavatkozásokról a nemzetközi gyakorlatra és a természeti erőforrások ésszerű alkalmazására vezethet(het). A vízrendezési együtttható alkalmazása rávilágít a víz értékére a fenntarthatóság szempontjából (35.) A víznek, mint a gazdasági tevékenységet – a növénytermesztés egyik alapjának – fenntartható erőforrásnak az értéke 1990-től kezd egyértelművé és vitatottabbá válni. Ilyen jellegű adatszolgáltatása a KvVM-nek nincs és gazdasági statisztikák létrehozása is várta magára. A vízről és a hozzá kapcsolható kapcsolódó ökoszisztéma szolgáltatások (pl. a refugium területek, stb.) értékéről nincs pontos képünk és ritkán lesz explicit módon alku vagy döntés tárgya.

Az árak gyakorlatilag soha nem tükrözik a víz teljes értékét, így a felhasználók nincsenek tisztában a víz teljes értékével vagy megőrzésének szükségességével. Ezek a hibás „piaci jelzések” irányították a XX. század gazdasági döntéseit és visszaköszön a „belvízreform” 1966-os kárelemzésében is. Az országos számviteli rendszerben, amelynek alapján a bruttó hazai terméket (GDP-t) kiszámítják a használt vizet (öntözővíz és belvíz) mindig aláértékelik vagy figyelmen kívül hagyják, mivel az érte fizetett tényleges árat veszik alapul. A többi felhasznált anyaghoz képest, amelynek árát a piaci verseny alakítja ki, a víz ára általában sokkal kisebb, mint annak valódi gazdasági értéke. Ilyen körülmények között sem a gazdák (akik a víz értékét figyelmen kívül hagyó árjelzéseket kapnak), sem a politikusok (akik a víz értékét figyelmen kívül hagyó gazdasági elemzéseket kapnak) nem tudhatják, hogy gazdaságosan használják-e fel a vizet vagy egyszerűen pazarolják. A hungarikum belvízöblözetek és vízgyűjtők és a velük kapcsolatos ökoszisztéma szolgáltatások romlásának költségei nem szerepelnek a gazdasági elemzésekben. A döntéshozók torz visszajelzéseket kapnak a belvízrendszerek fejlesztési stratégiáik hatásait – és különösen a fenntarthatóságot – illetően. Az 1970-es évek óta sok ember dolgozott azon, hogy újra érvényesüljön a környezet és a természeti erőforrások értéke a gazdaságban és ezáltal fenntarthatóbb gazdasági döntéshozatal jöjjön létre. E nézetek arra a felismerésre épülnek, hogy az egykor bőséges természeti erőforrások ma már kifejezetten korlátozottak – lásd. 6-os és 7-es táblázat – bizonyos körülmények között. A korlátot már nem a tőke vagy a munka jelenti, hanem az erőforrások és azok pazarló használata. A teljes gazdasági érték széles körben használt keret az ökológiai rendszerek – belvízrendszerek és vízgyűjtők – értékének felbecsüléséhez. A vízrendezési együtttható alkalmazásának bevezetése új alapokra helyezi az ökológiai kutatásokat és fejlesztéseket. A teljes gazdasági értéket általában két kategóriára oszthatjuk: a használati értékre és a használaton kívüli értékre (35.) A használati értéknek három eleme van:

- a közvetlen használati érték az olyan lehetőség, mint a csapadékgazdálkodás;
- a közvetett használati érték főként a környezet által nyújtott szolgáltatás, mint a kiegészítő öntözés (externális hatás);
- az opciós érték annak a lehetőségnek a megőrzéséhez kötődik, hogy az ökoszisztémák javai és szolgáltatásai később hoznak hasznot;

ezek közé tartoznak azok a jelenleg csekély értékűnek tűnő szolgáltatások, amelyek a jövőben sokkal nagyobb értéket képviselhetnek az innováció, a gazdálkodás vagy az új információk következtében (pl. bögék vízzel való feltöltése, halastavak belvízzel való feltöltése és levegőztetése, stb.).

A használaton kívüli érték az ökoszisztémák által nyújtható haszonból ered, amely nem tartalmaz bármilyen, közvetlen vagy közvetett használatukat. Az örökségi érték a lehetőség arra, hogy a jövőbeli generációk használhassák, azaz az ökoszisztémák továbbadása. (pl. talajfejlődési folyamatok befolyásolása, stb.)

A létezési érték vagy a létezés joga annak tudatából ered, hogy valami létezik, még ha soha nem is akarjuk használni azt. Ezen fenntartható szolgáltatásokat a védett állatok és növények jelentik a vízgyűjtőben.

A teljes gazdasági érték elismert eszközzé válhat a belvízöblözeteknél és a vízgyűjtő területeknél, mellyel kifejezhetjük a természeti erőforrás piaci értékét és piacon kívüli értékét. Világszinten arra törekednek, hogy a víz értéke nagyobb súllyal szerepeljen a gazdasági döntéshozatalban, hasonló erőfeszítések születnek azért is, hogy az erőforrás gazdasági értéke elismeréshez jusson a vízgazdálkodási döntésekben. 1992-ben a Dublini nemzetközi vízügyi és környezetvédelmi konferencián elfogadták a dublini alapelveket, ami tisztázta a vízgazdálkodás világszintet követendő gyakorlatát és mérföldkövet jelentett a fenntartható erőforrás-gazdálkodásban. A dublini alapelvek összefoglalva négy pontban jellemezhetők:

- A friss víz véges és érzékeny erőforrás, amely nélkülözhetetlen az élet fenntartása, a fejlődés és a környezet számára, ezért vele való gazdálkodás átfogó szemléletet kíván.
- A vízgyűjtő-fejlesztésnek és gazdálkodásnak aktív részvételen kell alapulni, minden szinten bevonva a felhasználókat, a tervezőket és a politikusokat.
- A nők központi szerepet játszanak a vízügyi szolgáltatásban, irányításban és a víz megőrzésében.
- A víz gazdasági értékkel bír valamennyi egymással versengő használat során és mint gazdasági javat kell elismernünk. A víz gazdasági tételként való kezelése fontos utat jelent a hatékonyság és igazságos felhasználás, valamint a vízforrások megőrzésére való ösztönzés felé.

A víz gazdasági értékének megvilágítása a felhasználás más módjait – csapadékgazdálkodás, csepegtető és mikroöntözés, ökoszisztémák fenntartása: biodiverzitás, stb. – elősegítette a vízgazdálkodás paradigmaváltását a korlátlan erőforrás kínálati oldaláról egy olyan szemlélet felé, amely egy korlátozott erőforrás keresleti oldalát is tartalmazza. A belvízgazdálkodásban és öntözésben a paradigma

váltást a vízrendezési együttműködés bevezetése és általános alkalmazása is elősegítheti. A mezőgazdasági vízgazdálkodás XX. századból örökölt formái nem fenntarthatók és az 1970-es évektől elindult technológiai váltása is szükségessé teszi a szivárgáshidraulika eredményeinek elfogadásával a vízügyi szabályozások szintjén is a paradigma váltást.

A többcélú hidromeliorációval valósítható meg az ökológiai alapon való csapadékgazdálkodás a bellagioi elvek alapján (36)

Összehasonlító táblázat
a XX. század hidrológiai öröksége és a XXI. század
ökológiai megoldása között a belvíz és öntözés területén

Hungarikum belvígazdálkodás és a hazai öntözés	Csapadékgazdálkodás ökológiai alapon
csak Magyarországon alkalmazzák	Nemzetközileg általánosan alkalmazzák
vízjoggal kötelezően előírják	Bellagio elvek alapján elfogadtatják (1996)
Nem fenntartható	Fenntarthatóságát a Local Agenda 21 megoldásával éri el.
Egyértelmű elméleti alapja nincs	Elméleti alapjait a szivárgáshidraulika és a rendszerökológia adja. Elméleti alapja a Dupuit-Forchheimer (D-F) hipotézis (Dupuit 1863, Forchheimer 1886) használata a Darcy törvény (1856) megoldásával létrehozott egyenletek. A Laplace egyenlet elméleti szintre és továbbkutatásra emelése.
felszíni tározódás alapján ténykedik	gyökérágy alapján ténykedik
vízgyűjtően vagy belvízöblötben méretezés gazdálkodik öntözésnél figyelembe veszi a táblát, de figyelmen kívül hagyja a meliorációt	tájélemnek tekinti a táblát és ezen a szinten is méretez és gazdálkodik talajvízháztartásban (hidromelioráció) látja az ökológiai megoldást.
a belvíz vízjogi műszó (174. XI. TC.) több, mint 50 műszaki tartalommal, nincs angol megfelelője	értelmezése szerint a káros víz (excess water) a gyökérágy vagy a háromfázisú zóna telítettsége és utánpótlódása.
társadalmi hatásának leírása Wittfogel „Keleti despotizmus” (1956) és „Hidraulikus civilizáció” (1957) tartalmazzák	természet-gazdaság-társadalom hármas egységben fejt ki társadalmi hatását.
erőforrás pazarló azzal a gondolkodásával és cselekedeteivel, hogy a gazdaság alrendszere a természet (ökológiailag nyitott) (cowboy economy) cowboy gazdaság	erőforrás gazdálkodó azzal a gondolkodással és cselekedeteivel, hogy a természet, ökológia alrendszere a gazdaság. (ökológiailag zárt) (spaceman) űrhajós gazdaság

belvízi eljárások alapja a kár	eljárás alapja a költség-haszon és a gazdaságilag fenntartható környezetszabályozás
potenciális evapontraszspiráció alapján öntöz	tényleges evípontraszspiráció alapján kiegészítően öntöz
természeti erőforrás pazarló	természeti erőforrás gazdálkodó
alapelve a fajlagos elvezetett vízhozam (lefolvás)	alapelve a vízrendezési együttható
lecsapolt, elvezet	javítja a talaj drénviszonyait, talajtároz
134 éve van rendszeresen belvízkár mezőgazdasági területeken	mezőgazdasági területeken nincs belvízkár vagy a hungarikum örökség miatt mérséklődő
nem ismeri a szivárgáshidraulika alapját a vízrendezési együttható	elismeri a hungarikum belvízgazdálkodási és öntözési (és komplex meliorációs) megoldásokat, de „csővégi” (end of pipe) technológiáknak tekinti és átértékel
ágazatcentrikus egytényezős fejlesztéseket készít	világbanki (Európai Unios) indikátorokkal fejleszt) (1992)

Az ökológiai alapon való csapadékgazdálkodás azt az elvet követi, hogy hazánk két (talán) legértékesebb erőforrását, a csapadékot és a termőtelajt együttesen kell kezelni. Az ökológiai indikátoraira kiterjesztjük a Liebig féle minimum törvényt is.

Budapest, 2009. április

*Dr. Szinay Miklós
a Magyar Mérnöki Kamara
alapító tagja és hidrológusa*

Irodalom

1. Baranyó G. (1981): Belvízkárok matematikai modellezése. Vízügyi Közlemények 1981/2.
2. Bureau of Reclamation (1978. és 2000): Drainage Manuel. U.S. Department of the Interior.
3. ENSZ (2006): A víz közös felelősségünk. Az ENSZ Víz Világjelentésének 2. kiadása. W.W.D.R.2.
4. Helyes L. (2008): Teendők a kertészetben. agrár HASZON Magazin 2008/1. szám.
5. International Institute for land Reclamation and Improvement (ILRI 1973. és 1994.): Drainage principles and applications. I-IV. kötet (Wageningen)
6. M.E. Jensen (editor 1983): Design and operation of Farm irrigation Systems; ASAE Monograph.
7. Kienitz G. (1972): Terméseredmények és vízrendezés. Vízügyi Közlemények 1972/2.
8. Kovács Gy. (1972): A szivárgás hidraulikája. Akadémiai Kiadó. Bp.
9. Kovács Gy. (1973): A felszín alatti vizek hidrológiai vizsgálata BME Mérnök Továbbképző Intézet Bp.
10. Kovács Gy. (1981): Az öntözés szerepe a magyar mezőgazdaságban. Vízügyi Közlemények 1981/3.sz.
11. Köhler M. – Szinay M. (1985): meliorációs tájrendezés tekintettel a menedék (refugium) területekre. ICID-MAE-MHT Konferencia II. kötet p. 492-504 –
12. KvVM (2005): Hazánk környezeti állapota. Bp.
13. KvVM (2008): Vitaanyag Magyarország jelentős vízgazdasági kérdéseiről. A Víz keretirányelv 14. cikke.
14. Orloci I. – Szesztay K. (2006): Egy új ipari forradalom indítékai és környezetvédelmi – vízügyi vonatkozásai. ÖKO magazin 2006. XIV. évfolyam 3-4. szám. p. 31-40.
15. Pálfai I. (2004): Belvizek és aszályok Magyarországon. Hidrológiai Tanulmányok. Bp.
16. Jan van shilfgaarde (Editor 1974): Drainage for Agriculture. A.S.A. USA.
17. M. Smith (2000): The application of climatic data for planning and management of sustainable rainfed and irrigated crop production. /FAO/ Agricultural and Forest Meteorology. 103. p. 99-108.
18. Szabolcs I. – Várallyay Gy. (1978): A talajok termékenységét gátló tényezők Magyarországon. Agrokémia és Talajtan. 27. p. 181-202.
19. Szinay M. (1972): Melioráció bemutató a Csengeri Állami Gazdaságban. MÉLYÉPTERV 1972. szept. 20.
20. Szinay M. (1975): Mezőgazdasági területek talajvízháztartási vizsgálata. MÉLYÉPTERV 47/1975.
21. Szinay M. – at all. (1978): Hígrágya-hasznosítás. Mezőgazdasági Kiadó. Bp.

22. Szinay M. (1980): Melioráció és hidromelioráció rendszerszemlélete. (Kézirat 1-42). Írásbeli dicséretben részesült pályamű.
23. Szinay M. (1982): Hydromelioration of agricultural land in Hungary. „Polders of the world” symposium. ICID. Vlum I.p. 604-622.
24. Szinay M. (1982): Vízrendezési feladatok a táblán. fejezet a „Síkvidéki vízrendezés és gazdálkodás”. (szerkesztő: Petrasovits I.) Mezőgazdasági Kiadó.
25. Szinay M. (1983): A melioráció egyik központi feladata és trendje a csapadékhasznosítás. MHT országos Vándorgyűlés II. kötet p. 54-65.
26. Szinay M. at all. (1985): A melioráció hatékonyságának értékelési rendszere és a talajművelés energetikai racionalizálása. MÉM-OVH-MAE-MHT díjazott pályázat kézírata.
27. Szinay M. (1987): A melioráció termelésfejlesztési jelentőségének értékelése. MÉM-MÜFA (Kézirat).
28. Szinay M. (2008 d.): Az öntözés feltétele a vízrendezés. Bevezető tanulmány. Mérnök Újság 2008. március p. 30-33.
29. Szinay M. (2008. e.): Az öntözés feltétele a vízrendezés II. rész. vitatanulmány. Mérnök Újság 2008. május. p. 18-20.
30. Várallyay Gy. (1978): A talaj fizikai és vízgazdálkodási tulajdonságainak vizsgálata. Szabvány.
31. Várallyay Gy. (1985): Magyarország talajainak vízháztartási és anyagforgalmi típusai. Agrokémia és Talajtan. 34.
32. Várallyay Gy. (2003): A mezőgazdasági vízgazdálkodás talajtani alapjai. Budapest-Gödöllő.
33. Várallyay Gy. (1991-2007): Előadásainak írásos rögzítése, melyet 17 év alatt a MAE-Talajtani Társaság, Talajtechnológiai Szakosztály, MHT Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Szakosztály közös rendezvénye, amit évente egyszer Szinay M. szervezett.
34. VITUKI (2007): Magyarország Vízkészleteinek Állapota. Bp.
35. Worldwatch Institute (2008): A világ helyzete. Fenntartható gazdaság. Föld Napja Alapítvány.
36. Szlávik János (2005): Fenntartható környezet és erőforrás-gazdálkodás. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó. Bp. Környezetvédelmi Kiskönyvtár. 14.
37. Hárfa Mátyás (2009): A vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés aktualitásai. (Előadás kézírata.)
38. VKKI (2008): Magyarország Vízgyűjtő-Gazdálkodási terve. (Az országos terv háttéranyaga) 2008. december.
39. Csatho P. (2007.): A legelterjedtebb hazai trágyázási szaktanácsadási rendszerek tesztelése szabadföldi kísérletekben. Agrokémia és Talajtan. 56. (2007) 1.sz.
40. Kuti L. – Kerék B. (2002): A felszín közeli 10 méteres laza üledékes összlet jellegzete magyarországi kőzetkifejlődései. NKFP OM 3/05 3/2001 projekt.
41. Szlávik J. (szerk. 2007): Környezetgazdaságtan. TYPOTEX, Bp.
42. Ágyán J. – Menyhért Z. (szerk. 2004): Alkalmazkodó növénytermesztés, környezet- és tájgazdálkodás. Szaktudás Kiadó Ház. Bp.

Csapadékgazdálkodás

A természeti erőforrások között a csapadék és a termőtalaj az ország két legértékesebb, feltételeesen megújuló, illetve megújítható erőforrása. Ésszerű és fenntartható használata, védelme, állagának megőrzése és sokoldalú funkcióképességének ápolása a környezetvédelem, a környezetszabályozás és a biomassza-termelés alapvető közös feladata, a fenntartható fejlődés két alapeleme, azaz ösztársadalmi érdek!

A klímapolitikában, ezen belül az alkalmazkodási stratégiában elsősorban a talajok vízháztartási tulajdonságainak a szabályozása a nemzetgazdaság alapvető érdeke. Következésképpen a talaj víztartó képességének, valamint vízvezető képességének megőrzése, illetve javítása a drénviszonyok, a talaj porozitásának szabályozásával a klímabiztonság megteremtésének egyik fontos tényezője. *Talajaink értékét a túperő helyett egyre inkább a talajban rendelkezésre álló és a drénviszonyokkal előállítható vízkészlet, talajtározás határozza meg.*

A hazai éghajlat – változékonysága folytán és a klímaváltozás várható hatásainak alakulásával – egyszer a víz bőségével (belvíz), máskor a víz hiányával (aszály) okoz gondot a társadalom tagjainak, a gazdáknak. A jövő érdekében fontos annak tudatosítása, hogy a termőhelyi adottságok, a talajviszonyok, a biológiai erőforrások, valamint az ezeket hasznosító természet-szerető szakember munkaereje és tőkéje viszonylag ismert és a környezetszabályozás szempontjából befolyásolható feltételeket jelent, míg a légköri erőforrások rendkívül változékonyak, melyek eleve hol kedvezően, hol kedvezőtlenül érintik a mező-, erdő- és vízgazdálkodást. Fontos hangsúlyozni, hogy a légköri viszonyok változékonysága miatt egy időben és összetett módon szükséges felkészülni a klímaváltozás várható hatásaira is, különösen a szélsőségek jelentkezésére, bőségesebb és ínségebb évekre, tartalékok képzésére, a fe-

leslegek levezetésére. Az éghajlati hatások tompításának, mérséklésének az eszköze a víztakarékos agrotechnika, vetésváltás mellett a drénviszonyok és a talaj vízháztartásának szabályozásán alapuló *csapadékgazdálkodás*.

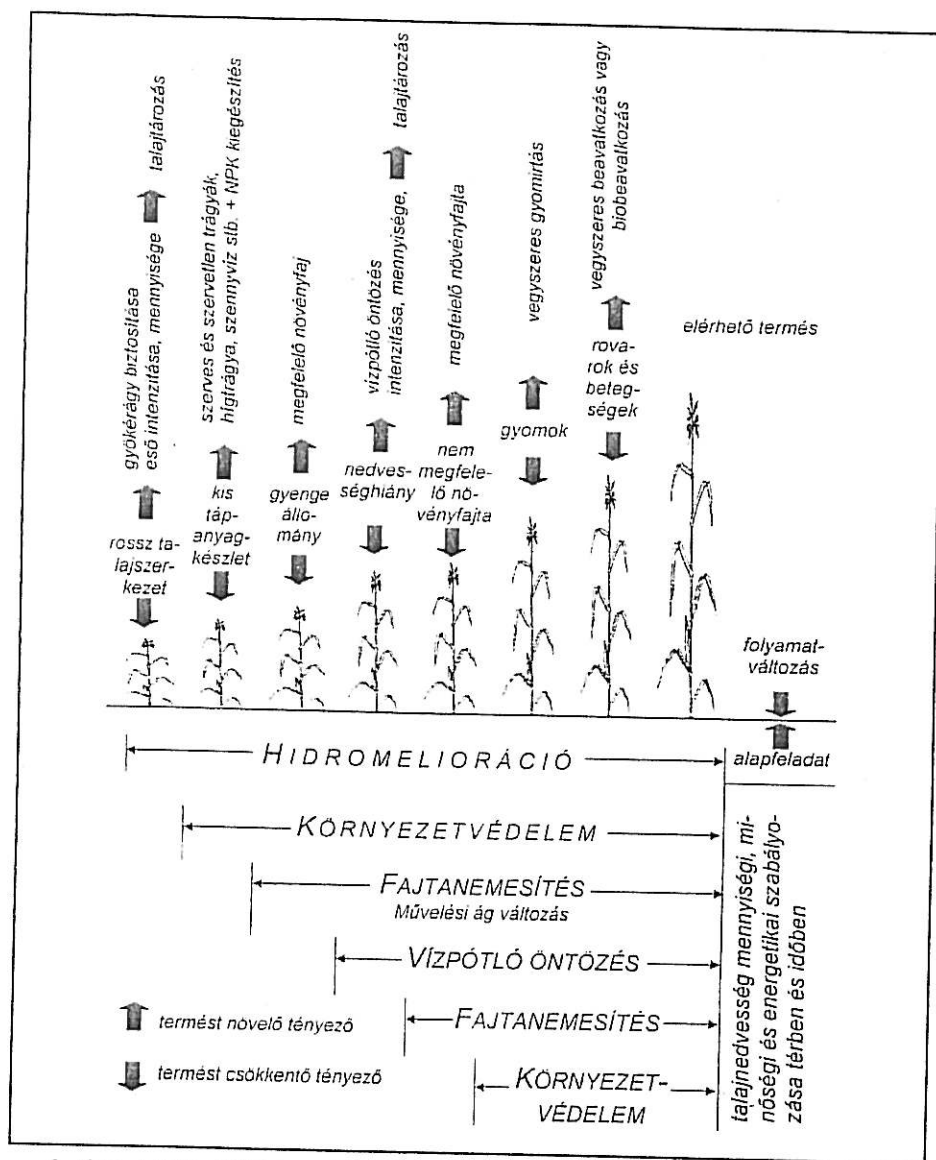
A csapadékgazdálkodás fontosságának, mint elsődleges erőforrásnak alapvető mértékegysége az a haszón, amit tudatos csapadékgazdálkodással, környezetszabályozással a gazdák hazánk termőterületének 100%-án valósítanak meg a talaj drénviszonyainak (ez a fizikai, kémiai és biológiai talajjavítások), porozitásának, tározásának szabályozásával. Az így előkészített talaj képes fogadni az elsődleges erőforrást jelentő csapadékot és elvezetni a felesleget. Ezt a természeti erőforrást külső erőforrásból pótolja az ökológiailag szükséges kiegészítő (vízpótló) öntözés.

Ez a kutatási és fejlesztési program 1970-ben kezdődött a MÉLYÉPTERV-nél. A változtatás azzal indult, hogy a vízrendezési munkákban elkezdtek alkalmazni a fizikai, kémiai és a biológiai talajjavításokat. Ez az *I. ábrán* a gyökérgy biztosításában van feltüntetve, azaz elkezdték alkalmazni a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a *szivárgás-hidraulikát*. Ezzel a változtatással elkezdődött a csapadékgazdálkodásra való átállás, amit különböző elnevezésekkel más tervezőirodák is elkezdték alkalmazni. Ez a talajnedvesség szabályozásán alapuló csapadékgazdálkodás mintegy 500 000 hektáron valósult meg úgy, hogy az eljárásokat a vízügyi szabályozások figyelmen kívül hagyták.

A csapadékgazdálkodás egységes mérőszáma a nemzetközi gyakorlatban, így az Európai Unió előírásaiban is a *vízrendezési együttható (h/q)*. Ennek a törtnek a számlálójában (*h*) a gyökérgyhoz vagy gyökérszónához szükséges levegő pórusterének vastagsága (cm) áll, míg a nevezőjében (*q*) a drénviszonyok szabályozásával előállított gravitációs talajpórustéren keresztül a növénytermesztésre káros víz (belvíz) elvezetésének, vagy éppen és a talaj tulajdonságainak javításával előálló vízvisszatartó (csapadékvíz, illetve a vízpótlás visszatartása) képességnek az értéke (mm/nap). A helyes csapadék-hasznosítás alapelve, hogy a drénviszonyok szabályozásával – ami a kötött talajokban fizikai (mélylazítás), kémiai és biológiai talajjavítást jelent, míg laza, pl. homoktalajokban ezzel szemben szerves és szervetlen kolloidokkal (pl. bentonit) való dúsítást – olyan gyökérgy kell létrehozni, amelyben a talajnedvesség elraktározódása a legoptimálisabb. Az elv helyes megítéléséhez fontos tudni, hogy a Föld vízkészletének 0,2 százaléka a talajnedvesség zónája, amely a Föld növénytermelésének 100 százalékat adja!

Ezt az eljárást 1879-től kezdték el alkalmazni és kutatni Európa szerte, így ez a nemzetközi gyakorlat is. A hazai gyakorlat 1874-től a vízügyi törvénnyel kezdődött, amely azonban figyelmen kívül hagyta a nemzetközi gyakorlatot. A hazai gyakorlatot a vízjog eszközeivel tartották fenn a tudományban is, de már 1970-ben kiderült, hogy van alternatíva. A hazai gyakorlat belvízben és öntözésben a vízjoggal kötelezően elrendelt ágazatcentrikus előírások betartása és betartatása volt. Ez környezetgazdálkodás szempontjából „a termelj többet – fogyassz többet” elv százalékos emelését jelentette. Ha ezt fenntarthatóság szempontjából vizsgáljuk, akkor egyértelművé válik a felfogásban keveredő növekedés és fejlődés vízjoggal kikényszerített felesereslése.

Az 1990-et követő privatizációval előállt tábla-, illetve birtokszerkezet, majd az uniós csatlakozás kikényszerítette az innovációban gondolkodó kutatók és fejlesztők cselekvését. Nyilvánvalóvá vált, hogy a vízjoggal kikényszerített XX. századi hidrológiai örökség, vagyis az energiamérlegből

1. ábra. A többcélú hidromelioráció elvi összefüggései a feltételes csapadékpótlás zónájában a természeti erőforrások racionális használata szempontjából

vett összefüggés alapján számított öntözés (és ebből adódó vízátervezések és -tározások), valamint az 1874-es vízügyi törvényen alapuló belvízgazdálkodás *nem fenntartható*. A belvízgazdálkodás és öntözés addigi gyakorlata az volt, hogy a gazdasági feltételeknek alárendelték a bioszférát (nyitott gazdaság). Az Európai Unió az ökológiai megközelítésre adja a támogatást, ami azt jelenti, hogy a bioszféra alárendelt a gazdaság (zárt rendszer). Az 1970-ben indult irányzattal a természeti erőforrások felhasználásával már jeleztük és alkalmaztuk, hogy utóbbi, a zárt gazdaság az alternatíva.

Az Európai Unió gazdasági támogatásai közgazdaságilag segítik elő, hogy Magyarországon is tért nyerjen az öko-

lógiai gazdálkodás alapelve, a csapadékgazdálkodás. Ez egyúttal azt jelenti, hogy a természeti tőke válik meghatározóvá, és lesz követendő az eddig alkalmazott, elsődleges pénztőke helyett. Ez belvíz és öntözés esetében azt jelenti, hogy a korlátlan, nyitott gazdaság bekerül egy ökológiailag zárt rendszerbe (akár a Föld is egy zárt rendszer!). Vagyis a 134 éves megszokásokat, ágazatcentrikus, korlátok nélküli gazdálkodást, gondolkodást, szokásjogot át kell állítani az ökológiai korlátait is figyelembe vevő gazdálkodásra.

A jövő (bel) vízgazdálkodásának a meglévő hagyományokkal és adottságokkal, továbbá a tág értelemben vett átalakulásból származó bizonytalan trendekkel szükséges számolnia. Ha-

sonlóan indokolt számolni a változó szemlélettel, amely a követeléssel, a védekezéssel és a rövid távú gondolkodással szemben a megelőzésre, a hosszú távon fenntartható megoldásokra, a környezettel, a természetvédelemmel, a terület- és tájfejlesztéssel, ökológiával való integrálásra fekteti a hangsúlyt. A szivárgáshidraulika régi/új koncepciója és folytatása, az 1970-ben kezdett rendszerökológia általánossá tétele és kombinálása a meglévő vízi infrastruktúrával, nem egyszerű feladat. Feltételezi a kölcsönös kompromisszum keresését, az innovációt és az új indikátorok monitorozását (mérését).

A belvízben és öntözésben követett vízzel szabályozott gyakorlat megváltoztatásának, elfogadtatásának legnehezebb feladata a humán erőforrás ráhangolása, megnyerése a változtatásra. A kérdés az, hogy az öntözéscentrikus szemléletet mennyi idő alatt sikerül ökológiai vízpótlássá, a belvízelvezetést pedig csapadékgazdálkodássá normalizálni. Szerencsére ez a szemlélet már erőteljesen jelen van az ökológiai szemléletet követő, a fenntarthatóságot előtérbe helyező magyar agrár-oktatásban. Úgy vélem, ezt a szemléletet a tudomány és a gazdasági társadalom 8–10 év alatt el tudja fogadni, erre át tud állni. A hazánk termőterületének fent említett 100%-án való teljes megvalósítás ugyanakkor 100–130 évig is eltarthat. Igaz, az ilyen nagyságrendű változás összességében talán több tízezer milliárd forint megtakarítást is eredményezhet.

Alapvető a jövő integrált vízgazdálkodásának kimunkálása és az új kihívások figyelembevétele. Ide tartozik az EU-tagságból adódó követelmények teljesítése, a globális piac miatti bizonytalanság és az éghajlatváltozásra válaszul az éghajlatbiztonság követelményeinek kezelése.

Ha változtatni szeretnénk és a szándék is megvan, akkor használnunk kell Albert Einstein vélekedését is: ha szeretnénk megoldani bosszantó problémáinkat, akkor a gondolkodásunknak túl kell szárnyalnia azt a szintet, amely szinten a problémát létrehoztuk. Rajtunk múlik!

Dr. Szinay Miklós
hidrológus
MAE Talajtani Társaság

6.	2009/09/18 16:58	Vértesy László, Gulyás Ágnes
----	------------------	------------------------------

OVGT, felszín alatti vizek

Kedves Kollegák!

Az alábbi megjegyzéseket-kiegészítéseket fűzzük az országos vízgyűjtő-gazdálkodási terv (OVGT) Vízgyűjtő-gazdálkodási terv. A Dunai vízgyűjtő magyarországi része.— kézirat, VKKI 2009. aug. - anyaghoz:

Az anyag a felszín alatti vizek szempontjából is átgondolt, részletes, szakmailag megalapozott munka!

8.4.2. A fenntartható felszín alatti vízhasználatok megvalósítása:

8.4.2.c: A feladat megoldásához szükséges egy regionális dinamikus vízföldtani modell létrehozása, fejlesztése, karbantartása (a folyamatosan beszolgáltatott adatok ellenőrzött beépítésével) nélkül tervezhető, fenntartható rendszer nem képzelhető el. A regionális modell kialakítása véleményünk szerint más (földtani, tektonikai, geofizikai) regionális modellekkel összhangban kell történnie. A kialakítandó modell tartalmazza explicit módon a preneogen medencealjzatban kialakított modellt is.

8.5.2. (Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása):

A 2004 óta félbe maradt vízbázisvédelmi, -biztonságba helyezési munkák folytatására és lezárása az összes objektumra alapvető fontosságú lenne. Lényegi, ellenőrizhető javulás a vízbázis-védelem területén aligha képzelhető el a munkák folytatása nélkül.

8.5.2, 8.7.3. és 8.7.5. a, c

Vízkutató/termelő fúrások adataival több helyen foglalkozik az OVGT. Az új fúrások során képződő adatok megőrzése és elérhetővé tétele véleményünk szerint is fontos.

Noha adatszolgáltatási kötelezettség eddig is érvényben volt, számos esetben nem történt meg. Az adatok ellenőrzése, szakszerű, a kor színvonalának megfelelő tárolása nem meg-oldott. Az adatokhoz való hozzáférhetőség esetleges, a papíralapú dokumentáció nyilvántartása és kezelése nehézkes.

Hiányoljuk az OVGT tervezetéből

1. az adatszolgáltatásra vonatkozó garanciák kialakítását.
2. az adatok fogadásának és ellenőrzésének — beleértve az elfogadható határidők betartását — feltételeinek kialakítását
3. biztonságosan működő adattárolási és adatszolgáltatási rendszerek megteremtését
4. adat- és metaadat szttenderdek alkalmazását (pl. INSPIRE irányelv)
5. adathozzáférés korszerűsítését (pl. Internet)
6. az adatkezeléssel kapcsolatos feladatok prioritás elvű rendezését (pl. adatszolgáltatási garanciák kialakítása és metaadat deriválása azonnal!)

Helyesnek tartjuk az illegális víz- és hőkivételi objektumok utólagos felmérésének szükségességét. Kiegészíteni javasoljuk az ezen objektumok létrehozása és működtetése során képződött adatok begyűjtésével (8.5.2 fejezet).

Üdvözlettel:

Vértesy László

Gulyás Ágnes

Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet

* * *
* *

7.	2009/09/18 21:27	Biró Marianna, Molnár Zsolt
----	------------------	-----------------------------

VGT Országos anyag véleményezése

A megjegyzések az országos anyagra vonatkoznak, így kérjük, hogy az elfogadott változtatásokat a a Duna- és a Tisza-részvízgyűjtő anyagainak megfelelő részeibe is vezessék át.

Köszönettel: Biró Marianna és Molnár Zsolt botanikusok,

a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete munkatársai

288. oldal.

8.3.1 Kis- és közepes vízfolyások rehabilitációja (valamint a

8.3.2 Nagy folyók szabályozottságának csökkentése c. fejezethez (291. old.))

További műszaki és szabályozási, finanszírozási intézkedések

(A) Vízpótlás, vízellátottság javítása

VT4a: "A mentett oldalon a vízellátás rendszeres, középvíznél magasabb vízállások idején, akár évente több alkalommal, a főmederből a mentett oldalra kivezetett vízzel történő vízpótlással (holtágak), illetve elárasztással (mélyárterek) biztosítható. "

A javasolt vízkiengedés mihamarabbi megvalósítása ökológiai szempontból kedvező hatású lenne, és a klímaváltozás miatt bekövetkező szélsőséges időjárás (aszályok és árvizek) hatásait is részben kompenzálná. A VGT szerint kialakítandó új élőhelyek használhatók halivátásra, állattartásra, ártéri gazdálkodásra is, melynek kapcsán az érintett mélyárterek támogatási rendszerét (művelésiág változtatások, kompenzáció, ártéri gazdálkodás stb.) is szükséges lenne kidolgozni.

A felvízi országok most induló tározóépítési programjaihoz hasonlóan szükséges volna nálunk is a folyók által szállított víz rendszeres, nagymennyiségű tározása, nemcsak véstározókkal. Ezt a korábbi árterületek mélyártéri részeiben lehetne megvalósítani, nemcsak áradásokkor, hanem már lehetőség szerint közepes vizek esetén való vízkiengedéssel is.

A mentett oldali holtágak vízellátottságának javítása nem általánosítható minden holtágra, egyedi mérlegelés kérdése, melyik területen mekkora mennyiségű víz pótlása engedélyezhető az ökológiai rendszerek jelentős sérülése nélkül (pl. az elláposodott holtágak, melyek jelentős természetvédelmi értékekkel bírnak, nem kaphatnak túl sok vizet).

Ökológiai szempontból a VT4a és HA1 is pozitív, előremutató javaslat, viszont a VT4a-ban külön választandó a holtágak és a mélyárterek vízellátottságának javítása intézkedések, mivel ezek a megvalósítás jogi hátterét, a támogatások rendszerét és nagyságrendjét illetően is nagyon különböznek egymástól.

288-290. oldal:

8.3.1 Kis- és közepes vízfolyások rehabilitációja

További műszaki és szabályozási, finanszírozási intézkedések

(B) Hullámtér részleges vagy teljes rehabilitációja

- Megjegyzés a HA1 intézkedéscsomaghoz:

Az ártérszélesítés foglalja magába a folyó által korábban vízjárta, mélyfekvésű, jelenleg mentett ártéri, szántóművelés alatt álló területeket is.

- Megjegyzések a HA2 intézkedéscsomaghoz:

a) "ennél közelebb vannak a partélhez, ott legalább azokon belül."

Helyette: "ott azokon belül" (legalább nélkül)

b) A VGT hangsúlyozza jobban ki a folyóártereken való extenzív gyümölcsösök létrehozását (hazai, tájbaillő gyümölcsfajtákkal). Pl. a következő helyen:

"... a 10 m-nél szélesebb hullámtereken a szántóterületek arányának 30%-ra való csökkentése és ott a megfelelő gazdálkodási rendszerek bevezetése" mondat kiegészíthető a következővel: "(pl. extenzív tájjellegű gyümölcsösök létrehozása)"

Ugyanitt: "A maradék területeken gyep- vagy erdőgazdálkodás bevezetése"

A hullámtereken jelenleg is túl sok erdőültetvény van, melyek az árvizek lefolyásában akadályt képeznek. Ebből a pontból az "erdőgazdálkodás bevezetését" el kellene hagyni. Szükséges viszont a következő kiegészítés: "A szántófelügyelet csak visszagyepesítéssel és évenkénti rendszeres kaszálással történhet." (különben özöngyom bozót alakul ki rajtuk, az érdesség pedig nő).

Javasoljuk betenni a hullámtéri gazdálkodás címszó alá az elgyalogakódott hullámtéri szántók és gyepterületek kötelező szárazúzózását, mivel ezek a területek mind vízgazdálkodási szempontból (akadályozzák az árvizek lefolyását), mind ökológiai szempontból igen károsak (tájidegen invázió növény nagy mennyiségű propagulumát juttatják a hullámterekre).

- Megjegyzések a HA3 intézkedéscsomaghoz:

"Partmenti védősáv (erdősáv és vagy füves növényzónák) kialakítása"

Ahol már kialakult gyepek van, azt minden esetben meg kell hagyni.

A özönnövények jelenlegi terjedési stratégiáit ismerve a füves növényzónák kialakítása nagy eséllyel pont az idegenhonos özönnövényeknek kedvezne leginkább, mivel a tereprendezés és visszagyepesítés után a vízfolyásmenti területek gondozása valószínűleg nem lesz biztosított (lásd özönnövények gyors terjedése vízfolyások mentén és az árvízvédelmi gátakon, gátak tövében is).

Szabályozás, finanszírozás:

"A hullámtéri gazdálkodás és területhasználat felülvizsgálata és kiegészítése ökológiai szempontokkal" és "...ártéri gazdálkodás célprogram létrehozása".

Kérjük, hogy ezek megalkotásába vonják be az ártereket jól ismerő ökológusokat (értsd. szárazföldi ökológusok, botanikusok) is.

Továbbá javasoljuk az új támogatási rendszerek kialakítását úgy, hogy a jelenleginél jobban ösztönözzék a hullámtérben való gyepegazdálkodást. Az érdességmentesítés és az invázió fajok visszaszorítása érdekében javasolható lehetne bizonyos kijelölt erdőterületek legeltetése is (egyenlőre akár kísérleti célból).

(C) Mederrehabilitáció 289. old.

HM1: "Az üledék és az oda nem illő növényzet egyszeri eltávolítása a mederből."

Félő, hogy a megfelelő biológus szakember nélkül végzett növényzet-eltávolítás (melyet összesen 631 db vízfolyáson javasolnak/HM1+HM2, 285.old) sok esetben túlzott lesz, illetve a biodiverzitás szempontjából esetleg káros. Nem szerencsés a megfogalmazás sem, mivel feljogosítja a tulajdonosokat és használókat az általuk feleslegesnek tartott medernövényzet eltávolítására.

Kérjük a szöveg kiegészítését a következőkkel: "Ahol a csatorna felszín alatti víztől függő élőhelyen kezdődik (annak vizét gyűjti össze), ott FAVÖKO-kra eső szakaszok mederkostrása és a növényzetének irtása tilos." (az optimális cél az ilyen gyepterületeken a teljes medermegszüntetés lenne)

HM5: "Feliszapolódott medrek esetében szükség lehet az üledék egyszeri eltávolítására."

Jelenleg ez 150 db vízfolyást érint, pedig ezt az intézkedést csak az erózióveszélyes területeken tartjuk indokoltnak (hosszú, aszályos időszakok). A megfogalmazás nem tér ki arra, hogy mely időszakon belüli egyszeri eltávolításról van szó.

Az erózióveszélyes helyeken különösen nagy hangsúlyt kellene kapjon a nagyterületű tarvágások felcserélése mikroterületű tarvágások vagy más, erdő- és talajbarátabb kitermelési módokkal.

Kérjük a szöveg kiegészítését a következőkkel: "Ahol a csatorna felszín alatti víztől függő élőhelyen kezdődik (annak vizét gyűjti össze), ott FAVÖKO-kra eső szakaszok mederkostrása és a növényzetének irtása tilos." (az optimális cél az ilyen gyepterületeken a teljes medermegszüntetés lenne)

(D) Fenntartás 290. old.

HM7: Vízfolyások medrének fenntartása

"...a felesleges biomassza és laza üledék eltávolítása..." - lásd HM1-nél megfogalmazottakat

"...a mederbeli lágyszárú növényzet gondozása" - nem derül ki a szövegből, mit is értenek ez alatt

287. old.

8.3.1 Kis- és közepes vízfolyások rehabilitációja

Már működő intézkedések és megfelelőségük

Jelenlegi támogatási lehetőségek

a/ "Vízfolyások teljes rehabilitációja/ megfelelőség értékelése" címszó alatt:

Az említett forrásokból való megvalósíthatóságnak legyen kötelező tartalmi eleme az ökológiai (szárazföldi ökológiai) szakvélemény megkérése is.

b/ "Partmenti védősáv kialakítása/ megfelelőség értékelése" címszó alatt:

Az említett támogatások csak hazai, őshonos, a területnek megfelelő fajokra, illetve tájjellegű gyümölcsfajtákra legyenek felvehetők (pl. őshonos fűz, nyár, szil, kőris, tölgy és éger fajok, főként ártéri puha és keményfa ligeterdők fajai valamint gyümölcsök, dió, tájjellegű ártéri alma, körte, szilva stb. fajták)

c/ "Ártéri, hullámtéri gazdálkodásra/ megfelelőség értékelése" címszó alatt:

A nem védett területeken fekvő vizes élőhelyekre 2012-ig csak korlátozottan felvehető AKG kifizetések újragondolása. A biodiverzitás megőrzése és a vizes élőhelyek művelésiág váltásának elkerülése érdekében sürgős kiegészítő támogatások szükségesek a kérdés megoldására. (Itt arra kérdéskörre gondolunk, amely a mezőgazdasággal való szakmai egyeztetésen felmerült.)

291. oldal:

8.3.2 Nagy folyók szabályozottságának csökkentése

HA2 – ugyanazt javasoljuk, mint amit 8.3.1-nél megfogalmaztunk

VT4a - ugyanazt javasoljuk, mint 8.3.1-nél megfogalmaztunk

164. oldal:

5.3.1.2 A felszín alatti vízkészlet hasznosulása a vízmérleg teszt alapján

"...ha a vízkivételt nem lehet korlátozni, a célállapot elérése nem lehetséges. Ebben az esetben a társadalom érdekcsoportjai elfogadhatják a módosult, nem jó állapotot, amelyhez már csökkentett ökológiai vízigény tartozik."

Az élőhelyek ökológiai vízigénye nem lehet kisebb attól, hogy a felszín alatti víztest állapota nem jó, legfeljebb a vízellátottsága, mely viszont káros, és az élő rendszer szárazodását, gyakran degradálódását idézi elő.

20-21. oldal:

1.1.4 Vízrajz

Megjegyzés: Az anyagban szerepel az árvízzel és a belvízzel veszélyeztetett területek térképe. Ezzel szemben nem szerepel az aszályal veszélyeztetett területek térképe. Ez még mindig azt a szemléletet tükrözi, hogy a víztöbblettől jobban kell félni mint a vízhiánytól, miközben minden klímaváltozással kapcsolatos előrejelzés és maga a VGT anyag is az aszályok egyre gyakoribbá válását, a vízhiány egyre sürgetőbb megoldását hangsúlyozza (javasoljuk a jövőben a "víz megtartására potenciálisan alkalmas területek térképe" kifejezés használatát a belvízveszélyes területek térképe helyett).

241. old.

8. fejezet Intézkedési Program

"A belvízvisszatartás érdekében belvíztározók kialakítása, a belvízelvezető rendszer átalakítása, a célnak megfelelő üzemeltetése. Célja a befogadó vízfolyások tápanyag terhelésének csökkentése belvíz-visszatartással."

Az alábbi állítás szerint úgy tűnhet, mintha a belvíz-visszatartás célja nem a vizek megtartása és a FAVÖKO megőrzése, hanem a tápanyag terhelés csökkentése volna. Kérjük átfogalmazását, mivel máshol a VGT helyesen fogalmazza meg a kérdést. Pl.: "Jelenleg formálódik Magyarországon az új belvízvédelmi koncepció, ennek lényeges eleme, hogy területről csak a belterületeket a lakosság élet- és vagyonbiztonságát veszélyeztető vizeket célszerű elvezetni. A mély fekvésű területek, rétek felhasználhatók a belvizek időszakos visszatartására. A csatornák átalakítása révén a folyamatos vízlevezetés kiküszöbölhető (1-10. részvízgyűjtő 23. old.)"

322-324 old.

8.6.1 Általános szempontok a védett természeti területek állapotára ható intézkedésekhez

A vízkészletekkel való gazdálkodás (322. old.)

Egyetértünk azzal, hogy nagyon fontos a vízelosztás és a vízjogi engedélyek felülvizsgálata. Különösen a két nagy homokvidék esetében van ez így, ahol ezt a folyamatot jó lenne még 2012 előtt megkezdeni.

Egyetértünk azzal az állítással is, miszerint "azokban az időszakokban, mikor többlettel rendelkezünk nem automatikus elvezetéssel, hanem a lehetőség szerinti maximális visszatartással kell élni."

Jó lenne, ha a víz visszatartása nem csak azokban az időszakokban lenne kötelező, mikor többletvízzel rendelkezünk, hanem az átlagos, vagy a kevés csapadék is megtartásra kerülne (szemben a jelenlegi gyakorlattal). Reméljük a jogszabályalkotásban ezeket kellő mértékben szigorúan kezelik majd, s az új törvények a vízvisszatartást és a vízzel

való takarékoskodást kötelezővé fogják tenni. Az új törvények betartására biztosítani kell a megfelelő intézményi, személyi és pénzügyi kereteket.

"A felszín alatti vizektől függő ökoszisztémák a beszivárgási területen ezáltal térségi mértékben veszélyeztetettek." Megjegyzés: sajnos már igen gyakran a kiáramlási területeken is (lásd. D-T köze)

A "helyi intézkedési lehetőségek..." kezdetű mondat nincs befejezve

"A tavaszi belvizeket elvezetése ..." kezdetű mondatot nem tudtuk értelmezni

Ökológiai vízmennyiség biztosítása (322. old)

"Ez gyakran a jelenlegi vízelosztás felülvizsgálatát is igényli. Számos területen a természeti lrésze

rendszerek fenntartásához szükséges ökológiai vízmennyiség már térségi méretekben sem biztosítható. Itt átfogó (szemléletváltást feltételező, hosszú távon is fenntartható, közmegegyezésen alapuló, etikusabb vízhasználati értékrendet tükröző) intézkedéseket kell hozni."

Kiegészítés: melyet jogszabályi, finanszírozási és intézményi háttérrel is alá kell támasztani.

Szikes tavak (323. old.)

"...amit gyakran sújt" helyett: "amit súlyosbít"

A fejezet végére kiegészítés: A Duna-Tisza közti szikes tavak vizét elvezető csatornák mielőbbi sürgős megszüntetése, a szikes tavakat átszelő nagyobb belvízlevezető csatornák mederáthelyezése vagy a helyzet sürgős megoldása műtárgyak elhelyezésével (még 2012 előtt megoldandó).

Invazív fajok (324. old.)

Kiegészítenénk a következőkkel: Javasoljuk az elgyalogakácósodott hullámtéri szántók és gyepterületek kötelező szárzúzózását, mivel ezek a területek mind vízgazdálkodási szempontból (akadályozzák az árvizek lefolyását), mind ökológiai szempontból igen károsak (tájidegen invazív növény nagy mennyiségű propagulumát juttatják a hullámterekre).

333. old:

További műszaki és szabályozási, finanszírozási intézkedések

VT1: Élőhelyek feltárása, kezelési tervek készítése

A szövegben hangsúlyozzák, hogy "kiemelt fontosságú feladat a megőrzendő ökoszisztémák felmérése, ... melyek fennmaradásához már most meg kell hozni a szükséges védelmi intézkedéseket."

A fentiekkel maximálisan egyetértve javasoljuk a jelenlegi AKG támogatási rendszerek VGT-vel való mielőbbi szinkronba hozását, illetve a hiányos helyeken való kiegészítését (nem várva meg a 2012-es újabb pályázási lehetőségeket). "A megőrzendő ökoszisztémák felmérésébe" vonják be a botanikus (szárazföldi ökológus) szakmát is, mivel a felméréseknek ki kell terjednie a vízfolyások menti FAVÖKO területekre is.

VT2: "...a vízpótlást általában a beszivárgási területeken kell biztosítani."

Kiegészítenénk azzal, hogy jó eredmény akkor érhető el, ha a kiáramlási területeken - ezzel párhuzamosan - vízvisszatartással biztosítják a felszín alatti vízkészlet megfelelő, nem túl alacsony szintjét

VT3 "...hátsági területeken ökológiai cél lehet a belvízlevezetést megelőző időszak tájjellegének (ökoszisztémájának) részbeni helyreállítása a talajvízszint emelésével."

Javasoljuk a mondat fogalmazását a következőképpen: "...ökológiai cél a belvízlevezetést megelőző időszak ökoszisztémáinak lehetőség szerinti helyreállítása a talajvízszint emelésével".

335-6. old.

8.6.4.2 "Halas" vizekre vonatkozó intézkedések

Már működő intézkedések és megfelelőségük

A halas vizekre vonatkozó intézkedések címszó alá szükséges lenne az őshonos halfauna védelme érdekében teendő lépések beépítése: pl. a tájidegen halfajták tenyésztésének jogszabályi háttérének felülvizsgálása, a jelenlegi működési engedélyek VKI-nek megfelelő szigorítása. Újabb engedélyek a tájidegen (főleg afrikai) halfajok tenyésztésére természetvédelmi megfontolásból a jövőben már ne legyenek kiadhatók.

További általános megjegyzések a VGT országos anyaghoz

1. Az ideai NFFT jelentés kimondja, hogy "A vízkészletgazdálkodást az éghajlatváltozásból adódó szélsőséges időjárási helyzeteknek megfelelően kell átalakítani (NFFT jelentés 2009)." Annak az olvasónak, aki csak az intézkedéseket olvassa el, úgy tűnhet, hogy hiányzik ez az átfogó, vízmegőrzésre irányuló koncepció az intézkedések köréből, miközben az anyag általános részeiben nagy hangsúlyt fektetnek az új vízgazdálkodási szemlélet elfogadtatására. Ennek

szemléltetésére itt felsoroljuk a nagy intézkedési csomagokat, melyek listájából hiányzik a "VÍZMEGŐRZÉS, AZ ASZÁLYOK HATÁSÁNAK MÉRSÉKLÉSE" című fejezet (ez csak egy-egy alfejezetként, részletekben szerepel az anyagban pl. 8.1. és 8.4 alatt).

8.1 TÁPANYAG- ÉS SZERVESANYAG TERHELÉSEK CSÖKKENTÉSÉT CÉLZÓ INTÉZKEDÉSEK

8.2 EGYÉB SZENNYEZÉSEK CSÖKKENTÉSÉT CÉLZÓ INTÉZKEDÉSEK

8.3 VÍZFOLYÁSOK ÉS ÁLLÓVIZEK HIDROMORFOLÓGIAI ÁLLAPOTÁT JAVÍTÓ INTÉZKEDÉSEK

8.4 FENNTARTHATÓ VÍZHASZNÁLATOK MEGVALÓSÍTÁSA, A VIZEK MENNYISÉGI ÁLLAPOTÁNAK JAVÍTÁSA

8.5 MEGFELELŐ IVÓVÍZMINŐSÉGET BIZTOSÍTÓ INTÉZKEDÉSEK

8.6 VIZES ÉLŐHELYEKRE ÉS VÉDETT TERÜLETEKRE VONATKOZÓ INTÉZKEDÉSEK

8.7 ÁTFOGÓ INTÉZKEDÉSEK A VÍZI KÖRNYEZETI PROBLÉMÁK MEGOLDÁSÁRA

2. A VG tervben a jövőbeni vízmegőrzést leginkább belvíztározók létrehozásával javasolják. Véleményünk szerint nem célszerű ezt csak a belvizek alkalomszerű tározására korlátozni, mivel ezek viszonylag ritka események. A sokkal inkább gyakorivá váló aszályos időszakokban a belvíztározók feltöltése akadályokba ütközhet, a csatornák pedig továbbra is elvezetik a vizeket (szívó hatásuk miatt ilyenkor már nem felesleges vizeket vezetnek el). Ezért a belvízelvezető csatornák megfelelő szakaszain való medertározás továbbra is nagyon szükséges. Ezt a VGT anyagból vett idézettel támasztanánk alá: "Az ezzel párhuzamosan beindult medertározás a vízfolyás nyomvonala mentén, hosszirányban a teljes duzzasztási szakaszon talajvízszint emelkedést eredményezett." Ezzel szemben mégis több helyen csodálkozva olvastuk, hogy problémát jelentenek a már meglévő műtárgyak és zsilipek (pl. 2-20. alegység 21. old.), és így a belvizeket célszerű lenne inkább nem medertározással megtartani.

3. A vízvisszatartás ökológiai szempontból egyik legfontosabb első lépése lenne a felszín alatti vizektől függő ökoszisztámák területén elvégződő csatornák megszüntetése (pl. LIFE pályázatból megvalósult a Hortobágyi Nemzeti Parknál). Ezek a csatornák aszályos időben is folyamatosan megcsapolják a felszín alatti vizektől függő, gyakran ex lege vagy más védelemmel élvező gyepek és vizes élőhelyek talajvízkészletét, évről évre egyre jobban kiszárítva azokat. A Duna-Tisza köze esetében például a hátsági FAVÖKO-k nagy része már évek óta teljesen száraz, növényzetük átalakulóban van. A folyamat tovább folytatásával súlyosan veszélyeztetjük a kiáramlási területek FAV függő ökoszisztémáinak fennmaradását is. Különösen fontosnak érezzük a kiáramlási területeken való vízvisszatartást, mivel az itt megtartott vízszint visszahat a beáramlási területek gravitációs vízáramlási rendszerére. Ezért nagy hangsúlyt kell kapnia a következőknek:

- a FAVÖKO területein kezdődő (csak ezek vizét összegyűjtő) legfelső csatornaszakaszok és árkok gyepekre eső kezdeti részének megszüntetése (a régió helyzetére való tekintettel még 2012 előtt),

- a Tisza jobb part (hátság keleti megcsapolódási terület) belvízelvezető rendszerének teljes újragondolása és belvízelvezetéseinek szigorú korlátozása (ahol szükséges művelésiág váltások, vízmegőrzés támogatásával), (2-20. és 2-12. részvízgy. terv)

- a homokhátság nyugati megcsapolási régió lápterületeiről való vízelvezetés szigorú korlátozása (Kolon-tó, Kurjantó, Akasztó-Kiskőrös környéki lápteknők, Őrjeg stb.) (ahol szükséges művelésiág váltások, vízmegőrzés támogatásával), (1-10. részvízgy. terv)

- a Duna-völgyi főcsatorna folyamatos, megfelelően magas vízutánpótlása a Dunából (Kvassay-zsilip/ a hátsági vizekre tett megcsapoló hatás minimalizálása céljából). (1-10. részvízgy. terv)

4. Kérjük az országos intézkedési csomagokban tett javítások átvezetését a részvízgyűjtők lábjegyzeteiben lévő intézkedés-leírásokra is.

5. A belvíztározók létesítése önmagában nem lehet megoldás, mivel a víz visszatartása szempontjából a belvízcsatornák szerepe is igen fontos. Mint ahogy máshol a VGT meg is fogalmazza, a következőképpen: "Jelenleg formálódik Magyarországon az új belvízvédelmi koncepció, ennek lényeges eleme, hogy területről csak a belterületeket a lakosság élet- és vagyonbiztonságát veszélyeztető vizeket célszerű elvezetni. A mély fekvésű területek, rétek felhasználhatók a belvizek időszakos visszatartására. A csatornák átalakítása révén a folyamatos vízlevezetés kiküszöbölhető (1-10. részvízgyűjtő 23. old.)"

6. Az anyagból hiányzik az országos FAVÖKO térkép.

7. A jövőben felállítandó monitoringrendszer terjedjen ki a vízfolyások menti, semmilyen védelemmel nem élvező FAVÖKO területekre is.

* * *
* *

8.	2009/09/18 23:08	dr. Vásárhelyi Judit, Független Ökológiai Központ
----	------------------	---

A vízgyűjtő gazdálkodás önkormányzati, közösségi kérdései

Megjegyzések a VÍZGYŰJTŐ-GAZDÁLKODÁSI TERV-ről az önkormányzati tematikus megbeszélésre készülve

dr. Vásárhelyi Judit

Független Ökológiai Központ

Előre bocsátva, hogy nem vízügyi szakemberként, hanem két évtizede tájvédelemmel, térségfejlesztéssel és a hozzá kapcsolódó szemléletformálással és környezeti neveléssel foglalkozó civilként teszem megjegyzéseimet, természetesen méltányolom azt a hatalmas erőfeszítést és komplex szemléletet, amelyre szükség volt e kézirat összeállításához, és amelyet átfogóan szemlélni és értékelni csupán keveseknek adatik. Mégis, ha a hozzám közelálló vizek és a munkám által nyújtott helyismeret felől van lehetőségem a kézirattal kapcsolatban felvetéseket tenni, ezek a következők:

Ez PP?

A VKI közösségi, kollaboratív tervezéssel kapcsolatos elvárásait jól felsoroló rész miért "A közvélemény tájékoztatása" alcím alatt szerepel (371.o.)? E rész utolsó mondata (az egyetlen, amely nem az EU elvárásairól, hanem a magyarországi helyzetről szól): gyöngyszem. "Magyarországon, mint a fiatal demokráciákban általában, kevés tapasztalat áll rendelkezésre a társadalomnak a döntésekre történő bevonására, ezért különös figyelmet kell szentelnünk a folyamatnak." És vége. Jobb volna, ha ez a mondat egy bekezdés első, kiinduló mondata volna. A vizet ...gondozzuk közösen? Vajon hogyan festene az az "intézkedési tábla", amely ebből indulna ki, és nem csak hatóságokat (no meg a MME-t) tüntetné föl aktornak? Ami a PP-t interakciónak tartaná? Vagy az alábbi volna az?

"Tájékoztatás, nyilvánosság (357.oldal)

A víztestek állapotára vonatkozó adatok közérdekűek, ennek alapján a víztestekre vonatkozó adatok (állapot, főbb terhelést okozók) nyilvánosságra hozatala szükséges mindenki számára könnyen elérhető és közérthető módon (pl. az ún. "naming and shaming" módszer alkalmazásával). "

Az ökológiai fenntarthatóság, klímavédelem, vízmeztartás féltése mint kiindulási alap általában gyengébb vagy hiányzik. Ez akkor is így van, ha egyes intézkedéseknél figyelmes ökológiai indoklást, érvelést látunk. A víztestek, stb. elé legalább egy humanista bekezdés jó volna, amely tájakba, emberek, falvak, családok, gyerekek közé helyezné el a vizeket. A mikroklíma részeként tekintené. Csak néhány mondat, amely holisztikusan próbálná felmutatni. De hiszen ott van. A víz élet.

Költség-hatékony, preventív vízvédelmi eszközök (a jogrend és jogérvényesítés után a jogkövető magatartás, a gazdaszemléletű takarékos szemlélet formálása, a közösség bevonása) kidomborítása, előtérbe hozatala hiányzik.

Megérné a mennyiségi és minőségi vízvédelem fogalmát a megelőzés felől külön kiemelve körüljárni. A megelőzés mindig okos, derék, erkölcsös dolog, de hasznos abból a szempontból is, hogy a VKI amúgy örvendetes céljait a társadalom megszólítása, bevonása nélkül nem lehet megvalósítani. Nem elegendő a közüzemi díjak emelésével kérni a hozzájárulásukat, mivel az uniós támogatással folyó csatornázási díjakkal a vízdíj olykor megháromszorozódik, az uniós elvekkel kompatibilis hulladéklerakás díja is várhatóan háromszoros lesz. A lakosság teherbírása véges. Akármilyen helyes ehhez még a vízkészlet-járlék formájában megfizettetni a környezethasználatot, aligha lehetséges. Meg kell teremteni az egyén, a család, az (önkormányzat hatáskörében élő) közösség számára a takarékosághoz való természetbeni hozzájárulást is. Ennek módja több nemzedék egyidejű szemléletformálása (iskolai program, felnőttoktatás, népfőiskola, civil kampányok, stb .). A VKI jó alkalom arra, hogy a magyar nemzet környezetetikai szintjét emeljük, nemcsak a lakosságnak a zsebében keresztüli, mondjuk, készítésével. És még fizetni is könnyebb, ha "közösen gondozzuk".

Igaz, a kézirat 231. oldalán olvashatjuk, hogy "A költség-hatékonyág komplex értékelésekor meghatározásra kerülnek az intézkedések, intézkedési csomagok összehasonlítható költségei, és a hatékonyság a különböző problémák megoldására. Itt a költség-hatékonyág nem egy mutatóban jelentkezik, hanem értékelni lehet az adott intézkedés különböző problémák megoldásában betöltött szerepét. Ezzel a módszertannal olyan kiválasztási folyamatot segítünk elő, ami nagymértékben elősegíti az intézkedések kombinálását, és annak nyomon követhetőségét, hogy egy-egy intézkedés mely problémák megoldásában játszik szerepet." Azonban a költség-hatékonyág elemzésekor olyan intézkedés, tevékenység nem játszik szerepet, amelyet a tervezők kihagynak. Lehet, hogy a kihagyott tevékenység hatékony, hatékonyabb, leghatékonyabb volna.

A klímabarát, avagy protektív javasolt megoldások között szóban a 313. oldalon felcsillan pl. olyan intézkedés említése, amely a háztartások takarékos vízfelhasználására irányulna. "Annak érdekében, hogy meg lehessen birkózni a vízhiánnyal és az aszályal, elsőként azt kell elérni, hogy a gazdaság és a háztartások vízfelhasználása hatékony és takarékos legyen (lásd 8.4.1 és 8.4.2 fejezetekben bemutatott (FE1-3, FA1 intézkedéseket)." Azonban odalapozva megint csak hatósági intézkedésekre találunk, nem pedig az emberekre.

"(FA1) Felszín alatti víz használatok (vízkivételek és felszín alatti víz elvonással járó vízhasználatok) fenntartható megvalósítása igénybevételi korlátok figyelembevételével. Ahol az igénybevételi korlátok megállapítását a rendelkezésre álló információk jelenleg nem teszik lehetővé, ezt 2012. december 31-ig kell pótolni. Ehhez megfelelő részletességű vízföldtani modellekre van szükség." Stb. (309. old.)

A vízgyűjtők nem közösségek lakóhelyén, életterén folynak át, hanem fogyasztók között. "A működtetést (beleértve a pótlásokat és rekonstrukciókat) a fogyasztók finanszírozzák a díjon keresztül." Stb.

Az illegális vízkivételek visszaszorítása terén is volna mit tenni a fenntarthatóságért tanulásnak. "Az engedély és ellenőrzés nélkül készített nagy

számú ásott és fűrt kút (pl. hőszivattyú) veszélyforrásával. Indokolt lenne felmérést készíteni a jelenlegi helyzetről (kútataszter), ismeretterjesztő kampányt kezdeményezni az illegálisan létesített kutak, mint potenciális szennyező források tárgyában." A 318. oldalon ezt el is ismeri a kézirat, mégis, nincsen "boldog vége" a gondolatmenetnek. Hiába indokolt, nincsen oktatásra, környezeti nevelésre, felnőttoktatásra, fenntarthatóságért tanulásra vonatkozó javasolt intézkedés.

"Egyéb, a vizek szennyezését megelőző intézkedések

A szennyezést megelőző intézkedések csak áttételesen és várhatóan kis mértékben hathatnak a védett területek állapotára." 340. oldal. És utána:

- "IP17: Átfogó intézkedések

Az átfogó intézkedések mint tudatformáló és terhelést, károsodást megelőző hatásuk által igen áttételesen és várhatóan kis mértékben hathatnak a védett területek állapotára."

A kézirat nem sok reményt fűz a prevencióhoz, amelyet még akkor sem volna szabad feladni, ha eddig kevés volt az ilyen tevékenység megtérülése. Ezek a kérdések összefüggenek – kérem, ne nevéssenek ki – a társadalmi kohézióval és a lelki egészséggel is, egymással kölcsönhatásban. Sikeres esetén kettős a haszon. Nem volna szabad feladni, újra és újra meg kellene próbálni a közösségfejlesztéssel összekapcsolni a vízvédelmi tevékenységet.

Csapadékelvezetés vagy lakóhelyünk vízmegtartó képességének közös őrzése

(ad notam idegenforgalom avagy vendégéjszaka?). Öröndetes az alábbiakat olvasni:

"A vízkészletekkel való gazdálkodás (331.old.tól)

Meglévő vízkészleteinkkel a jövőben lényegesen takarékosabban és előrelátóbban kell gazdálkodnunk. Azokban az időszakokban amikor többlettel rendelkezünk, nem automatikusan elvezetéssel, hanem a lehetőség szerinti maximális visszatartással kell élni. A belvizek kezelése ma gyakran ellentmond a környezeti adottságokhoz való alkalmazkodásnak és a készletekkel való fenntartható gazdálkodásnak. A tavaszi belvizeket elvezetése, majd az aszályos időszakban az elvezett mennyiségek visszakormányzása nem csak gazdálkodási, hanem az érintett természeti értékek fennmaradását is..."

Víz közbirtokosság - gondolatkísérlet

Létezik ilyen a világban, sikeres. A Balaton részvízgyűjtő konzultációs anyagának vitáján is felvetődött, a Káli-medencéből. Kikényszerítés helyett gazdamód felelősség vállalás, üzlet helyett autonómia. Ehelyett: "Víziközművek árszabályozásának megalkotása (355. old)

Szükséges olyan szabályozás megalkotása, amely a kialakítandó felügyeleti és árképzési rendszer által várhatóan kikényszeríti a szükséges szervezeti átalakulásokat, a hatékonyságjavulást, és megakadályozza a forráskivonást és keresztfinanszírozást, megteremti a stabil színvonalas gazdálkodás pénzügyi alapjait a költségmegtérülés lehetőségét. Az árakban érvényesíteni kell legalább az amortizációs költségeket, illetve a pótláshoz szükséges fedezetet, a vízbázisvédelem költségeit, biztosítani kell a szolgáltatás pénzügyi fenntarthatóságát. Törekedni kell a fogyasztók közötti indokolatlan megkülönböztetések megszüntetésére. Ugyanakkor a szociálisan rászorulóknak számára megfelelő kompenzációs lehetőségeket kell kialakítani."

A fentiekkel összefüggésben – friss tapasztalatok alapján – megkérdőjelezem ennek a bekezdésnek az igazságát:

"315. old. Az Ivóvízminőség-javító Program végrehajtása során arra is figyelemmel kell lenni, hogy a technológiai fejlesztésére szoruló kis vízművek helyett sok szempontból előnyösebb megoldás lenne a nagyobb vízműtelepek és a regionális ellátórendszerek fejlesztése. A kis vízművek bonyolult technológiával csak megbízhatatlanul és drágán üzemeltethetők, ráadásul lényegesen érzékenyebbek a rendelkezésre álló készleteknek az éghajlatváltozás miatt várható csökkenésére. Ahol ilyen elemzések történtek, általában az volt a tapasztalat, hogy a kistérségi, illetve meglévő regionális rendszerekhez történő csatlakozás bizonyult kedvezőbbnek..."

A "tegnap" megépített betonzónás, nagyobb ("előnyösebb") átláthatatlanul méregdrága szennyvízcsatorna rendszerrel az önkormányzati tematikus találkozón hallottam, hogy lehet, hogy kár volt, felesleges a kistélepek felújítására kényszeríteni. Persze, aki nem bírja fizetni, arra jó a faluközösség – vagy a társasház -, hogy "kompenzálja". "Ma" éppen a hulladéklerakás regionális rendszere lesz sokkal költségesebb számunkra, próbáljuk kitalálni, elterjeszteni a falusi komposztálást. "Holnap" pedig egy következő nagyobb szolgáltatás rendszer. Bizony, alternatívák is elkelnének a tervezés során.

Az optimális decentralizálás, átláthatóság, az optimális autonómia és a szubszidiaritás híveként jegyzem szerény véleményem.

* * *
* *

9.	2009/09/22 11:54	Magyar Országos Hajózási Szövetség
----	------------------	------------------------------------

A Magyar Országos Hajózási Szövetség hozzászólása

Karass László úr

Öko Zrt. vezette konzorcium

Társadalom-bevonási munkacsoport

vkki@vizeinkert.hu

Tisztelt Karass úr!

Meghívásukra részt vettünk a "Duna részvízgyűjtő-terv tervezetének kiemelt kérdései" c. szakmai egyeztetésen (szeptember 18-dikán). A kezdeményezést és a lebonyolítást is szimpatikusnak és célravezetőnek találtuk, az előadások többsége, majd az azokról folyó vita – szerintünk – jól szolgálja a konszenzusos magyar álláspont kimunkálását (ahogy ez célként el is hangzott az első előadásban).

Mi mint a magyar hajózás 92%-át képviselő szervezet reméltük, hogy a hajózásról – annak más közlekedési formákkal szembeni - közismerten pozitív környezetvédelmi értéke alapján esik majd szó. Ehhez képest Bartal György (Vidra Kft.) előadása azt a tipikus – kitekintésmentes – egyoldalú beállítást nyújtotta, amit már lényegében a zöld mozgalmak is lassan elfelejtene, mert maguk is rájöttek, hogy hamis képet adtak a hajózásról, mint vízhasználóról.

Mivel a szakmai egyeztetés jelentősen elcsúszott időben, és képviselőnknek már lekötött programja volt a délutáni vita megnyitására időpontjára, ezért nem tudtunk részt venni személyesen a vitában, ugyanakkor szólásra készítetett bennünket néhány – az előadásokban megjelenő – gondolat. Ezt tesszük meg most írásban és kérjük annak szíves figyelembe vételét, esetleg konzultációs lehetőség biztosítását a szerzőkkel az anyag véglegesítése előtt.

Bartal úr előadásában – és a többi előadásban is – hiányoltuk a kitekintést az Unió (és ezzel hazánk) globális céljaira, ezért egyes megállapításokat olyan dimenzióban mutatott be, amelyek a vízkeret-irányelvet valamely mindenképp felett álló szabályrendszernek tüntették fel, holott erről szó sincs. Az Unió két fontos célt tűzött maga elé, az egyik a versenyképesség erősítése (helyreállítása) a versenytárs nagy blokkokkal (USA, Ázsia, stb), valamint élhető életteremtés az Unió polgárainak. Ez utóbbinak részeselem az irányelv. Fontos az is (ami utalásként éppen a kisebbségekkel kapcsolatban el is hangzott az egyik előadásban vagy hozzászólásban), hogy az Unió elsősorban egy gazdasági és kulturális érdekközösség, amely ezért messze nem illetékes az élet minden rész kérdésében, de amiben illetékes abban döntéseket hoz. Ezt azért emeltük ki, mert az egyik előadásban elhangzott az a kitétel, hogy az Unió egy programjában a Dunára vonatkozóan jelentős hajóújítási intézkedésekről döntött és ez valamilyen módon "ütközik" a vízkeret-irányelvvvel. Ebben a kérdésben (víziút) az Uniónak van hatásköre, míg a vízkeret-irányelv jelentős mértékben hagy teret nemzeti döntésekre (amelyek persze nem lehetnek ellentétesek az uniós döntésekkel). Ebben az előadások alapján úgy látjuk, hogy még messze nem tartunk az egyértelmű döntéseknél.

Szeretnénk, ha jól érzékelhetően megjelenne a készülő anyagban, hogy az Unió azért kívánja a víziutat jelentősen javítani, mert környezetvédelmi érdekek elsődlegessége okán ezzel tudja a hajózás felé növelni a közlekedés arányait, azaz lényegesen csökkenteni a közúti közlekedés okozta halálos szorítást. Mindkét nagy szárazföldi közlekedési ággal szemben a hajózás valamennyi fontos kérdésben lényegesen kedvezőbb környezetvédelmi mutatókkal rendelkezik (zaj, por, káros anyagok, terület-felhasználás, zsúfoltság), ezért minden hajóval elszállított árumennyiség jelentős számú kamion közlekedését váltja ki (egy hajókötél több száz kamionnyi rakomány továbbítására képes töredék környezeti terheléssel).

Az előadás elején Bartal úr azonnal egy szokásos (ezerszer lerágott) példával kívánta illusztrálni a hajók negatív hatását az élővilágra a hullámvíz okozta váltakozó vízborítás és elsodró vízmozgás következményeként. Mivel az előadó is elismerte, hogy nincs tudományos megállapítás ennek hatásairól, ezért mi sem egzakt módon kívánjuk cáfolni a negatív következményeket, hanem azzal, hogy ilyen hullámokat a hajók 150 éve keltenek a folyón. Ha ez a feltételezett negatív következményekkel járna, akkor már régen elpusztult volna az érintett élővilág a Duna mentén, amit nem tett meg, vagyis "öt" nem zavarja e jelenség. Hozzá nem értőként véleményünk az, hogy ez a jelenség inkább használna azzal, hogy az egyébként számos helyen pangó vizet időnként cseréli (több hasznot hoz, mint amilyen kockázatot okoz).

Felmerült az előadásban az, hogy a hajút korábbi jellemzőinek visszaállítására érdekében végzett kotrások károsan befolyásolják a mederfelszín (ezzel a vízfelszín) és a talajvíz magasságát (süllyed a meder). Szeretnénk emlékeztetni azokat, akik nem ismerik (vagy nem akarják ismerni) a történeteket, hogy a meder süllyedését nem a hajózás számára végzett munkálatok (akár a kotrás is) okozták, hanem a mértéktelen bányászati tevékenység, amely több területen a mai napig is folyik (több százezer köbméternyi anyagot emelnek ki a Dunából évente). A hajózás érdekében végzett kotrások

a teljes kotrási mennyiség 2-3%-a. Szeretnénk, ha ez a félrevezető hivatkozás a hajóút helyreállítása miatti medersüllyedésre gyökerestül kikerülne az anyagokból. A medersüllyedésnek egyébiránt az egyik nagy vesztese éppen a hajózás, mivel a Duna medrében számos helyen lekopott a kavicsréteg a sziklafelületekről, ezért lényegesen sérülésveszélyesebbé tette a hajóutat alacsony vízállásoknál. A korábbi kb. 30 db gázlóból mára 50 db-ot meghaladó számú, sok helyen sziklás talajú gázló alakult ki.

Mindhárom problémakört (medersüllyedés, talajvízszint, hajóút jellemzők), de az árvízi és jégproblémákat is hosszú távon a vízlépcsőkkel történő szabályozás oldhatja meg. Azzal a nagyon is indokolt "zöld" követeléssel, hogy ezt előzze meg a tisztítatlan szennyvizek beeresztésének teljes tilalma, mi a hajózás képviselői is messzemenően egyetértünk, hiszen önmagában a duzzasztásnak nincsenek jelentős (tudományosan bizonyított) hátrányai, ha a duzzasztott bögében nem halmozódnak fel káros anyagok. A vízlépcső alatti kimosódás kezelhető jelenség, mint ahogy ez el is hangzott az előadások során.

Bartal úr előadásának egyik kiemelt példája a Bezdánban tetten ért környezetszennyezés egy (nem magyar lobogójú) hajóról. A jelenség valós, de az előadás a megoldáshoz nem adott irányt. Szeretnénk jelezni, hogy a hajózási szakma évtizedek óta kéri a környezetvédelemért és a vizek állapotáért felelős állami szervektől (pillanatnyilag: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium), hogy az Unió más államainak gyakorlatát vegye át és – az előadásokban is példaként állított rajnai rendszer szerint – biztosítsa a hajók számára a szennyvizek rendezett átadásának lehetőségét. Ma hazánkban az államigazgatás azt hiszi, hogy büntetésekkel a hajókban lehet tartani a szennyvizet – ez tévedés. Biztosítani kell az átvételt a hajók számára akár menetben is és ezt követően radikálisan megemelni a bírságok összegét (hangsúlyozzuk – utána). Megjegyezzük, hogy az olajos fenékvíz átvétele a Rajnán ingyenes, mivel a víz megvédése közérdek. Egyébiránt a környezetszennyezés e formájának már ma is megvan a szankciórendszere hazánkban (probléma még a határszakaszokkal van). Hogy a kérdés egyszerűen (nem olcsón) megoldható arra van hazai példa is, a Balatonon a kérdést a nagyhajók vonatkozásában hajózási vállalataink megoldották. Ma már egyetlen nagyhajóról sem dobnak szemetet, szennyezett vizet a tóba.

Kérjük, hogy véleményünket szíveskedjenek figyelembe venni az anyag elkészítésénél, és megjeleníteni a megfelelő formában. Jelen levelünket honlapunkon nyilvánosságra hozzuk.

Budapest, 2009. szeptember 20.

Tisztelettel:

Horváth Imre

főtítkár

a MAHOSZ elnöksége nevében

* * *
* *

10.	2009/09/25 11:22	Hajósy Adrienne
------------	------------------	------------------------

Háttéranyag a monitoring problémáiról a konzorcium vezetői és a zöldek szeptember 25-i megbeszélésére

A MONITORING PROBLÉMÁI A VÍZGYŰJTŐ-GAZDÁLKODÁS TERVÉBEN

BEVEZETÉS

A megalapozott tervezés időben elkülönülő tevékenységei az alábbi séma szerint épülnek föl:

5. terv
4. megvalósítandó cél
3. állapotértékelés
2. adatbázis
1. terepi mérések

A teendők egymásutánja tükrözi, hogy terepi ismeretek nélkül nem készíthető megalapozott terv.

A VKI új szemlélet bevezetésére kötelezi a tevékenység szereplőit: "A VKI filozófiájának megfelelően, amely az ökológiai állapotra helyezi a hangsúlyt, a mennyiségi monitoring keretében a biológiai elemekre hatással lévő hidrológiai és morfológiai elemeket kell vizsgálni." [Országos terv]

PROBLÉMÁK

A jelen vízgyűjtő-gazdálkodás tervezés egyeztető fórumainak előadói sokszor hangsúlyozták azt a sajnálatos körülményt, hogy nincs elegendő monitoring adat, sok víztest esetén ezért a minősítést nem lehetett elvégezni.

A jelen dolgozat a biológiai elemek méréseiről kísérel meg – vázlatosan - információkat összeállítani. Sajnálatos körülmény, hogy az Országos tervben forrásként megadott okir.kvvm.hu/fevi honlapon csak egy google stílusú térkép található, monitoring adat egy sem.

Ugyancsak sajnálatos, hogy a terv mellékleteiben, a monitoring pontok sokoszlopos táblázataiból hiányzik a mérések számát és időpontját feltüntető oszlop.

A felszíni vizek biológiai adatainak méréseiről az alábbi megállapítások gyűjthetők ki az Országos tervből:

"A természetes vízfolyás víztestekre mind az öt élőlénycsoport esetében történt minősítés. Összesen 658 minősítési eredmény állt rendelkezésre az öt élőlénycsoportból a 393 természetes állapotú vízfolyás víztestre. Csúpn 7 vízfolyás esetében volt mérési adat mind az öt élőlénycsoportra, 100 víztestre (a víztestek 25%-ra) viszont egyáltalán nem áll rendelkezésre semmilyen minősítésre alkalmas biológiai felmérési eredmény."

"145 mesterséges vízfolyás víztestből 58-ra készült biológiai minősítés."

"A fenti megfontolásokkal összesen 584 vízfolyás víztestre (67 %) áll rendelkezésre ökológiai minősítés. Ennek azonban csak alig több mint felénél (331 víztest) elfogadható (a hármas fokozatú skálán legalább 2-es) az osztályba sorolás megbízhatósága."

A mérések időpontjára vonatkozóan nincs az Országos tervben megbízható támpont.

A Padisák Judit nevével fémjelzett ECOSURV projekt keretében 2005-ben 374 ponton végeztek teljes körű felmérést, az adatbázist és az állapotértékelést tartalmazó dolgozat az interneten is hozzáférhető. Ez a felmérés tehát egy négy-öt évvel ezelőtti állapotot tükröz.

A 2005. március 22.-ei határidővel előírt Jelentés a Duna vízgyűjtőkerület magyarországi területének jellemzőiről, az emberi tevékenységek környezeti hatásairól és a vízhasználatok gazdasági elemzéséről szerint: "A 2005. során lebonyolított PHARE projekt a hazai felszíni vizeink ökológiai állapotának becsléséhez várhatóan számos teljesen új alapadatot biztosít. Ezek segítségével kell azt a 2006-ra vonatkozó részletes programot összeállítanunk, amely a feltáró monitoringhoz alapadatokat szolgáltat."

A programok elkészültek: "A Víz Keretirányelv előírásai szerinti monitoring 2007-től működik hazánkban." [Országos terv]

A 2005-öt követő időszak méréseinek számára, komponenskörére és időpontjára vonatkozóan nem tartalmaz kielégítő információkat az Országos terv. A 4-1 térképmelléklet szerint 2008-ban expedíciós jelleggel hidromorfológiai és makrofita felmérést végeztek a kijelölt monitoring-pontok egy részén.

JAVASLATOK

1. A VKI szerinti monitoring adatbázisát az ECOSURV projekthez hasonló összeállításban hozzák nyilvánosságra, még a vízgyűjtő-gazdálkodási terv véglegesítése előtt.
2. Csak azokat a víztesteket minősítsék a jelen ciklusban, amelyekre vonatkozóan elegendő monitoring adat van.
3. Terv - a jelen ciklusban - csak a minősített víztestekre készüljön.
4. A vízgyűjtő-gazdálkodási tervezésben a vízgazdálkodás mellett más szakterületek széles körének lenne tennivalója. E szakterületeket egyenrangú partnerként szükséges bevonni a mérésekbe, adatbázis-építésbe és az állapotértékelésbe, hasonlóan az ECOSURV projekthez. (Tájékoztató: az ECOSURV projekt költsége 1 millió euro volt.)

Budapest, 2009. szeptember 25.

Összeállította: Hajósy Adrienne, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezést végző konzorcium és a civil zöldek megbeszélésére

* * *
* *

11.	2009/09/29 11:58	Marsi Gusztáv
-----	------------------	---------------

A Dél Pest megyei VGT véleményezése az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási terv tervezettel kapcsolatban

Az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási terv anyagához az alábbi észrevételeket teszem:

1. A tervezet véleménye szerint a mezőgazdasági termelés a legnagyobb környezet szennyező?! Véleményem szerint az erre vonatkozó adatok csak becsültek, a jelenlegi valóság, hogy az állattartó telepek és számos állat nagysága országosan harmadolódott. Pl. sertés állomány az 1989-es években több mint 11 millió db-ról 3,5-3,8 millióra csökkent.

Szántóföldi művelésnél a műtrágya felhasználás az 1989. évhez képest feleződött, növényvédő szerek korszerűsödtek és minimális dózisok kerülnek felhasználásra. Erre vonatkozóan meglepő vélemény tükröződik az anyagban. Szerintem a települések és az ipar környezetszennyezése sokkal jelentősebb.

2. Belvíz visszatartás kérdése: Több módozat ismert: így a mélylazítás, mélyszántás, belvíztározók, stb. Véleményem, hogy egyen szabály kialakítása nem lehetséges. A térség ismerőinek lehet feladata, melyik módszert alkalmazzák, hiszen táblaszintű vízvisszatartás az egyik területen tökéletesen működik, míg a másikon káros sók a felső rétegbe történő jutását eredményezi. Ilyen pl. a másodlagos szikesedés. Belvízlevezető csatornába történő vízvisszatartás mértéke jelentéktelen.

3. Part menti puffer sávok kialakítása: A mezőgazdaságra vonatkozó részben a környezet szennyezésének mértékéről elmondtam véleményem. Szerintem nem a puffer sáv kialakítása a fontos, hanem a jelenleg is érvényben lévő partisávra vonatkozó rendelkezések betartását, érvényesítését kell megoldani.

Cegléd, 2009.09.29. Tisztelettel:

Marsi Gusztáv ügyvez.igazgató

Dél Pest megyei VGT Cegléd

* * *
* *

12.	2009/09/30 09:46	Balla Iván
------------	------------------	-------------------

Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv

Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv véleményezése

A Vízyűjtő-gazdálkodási Terv helyesen említi a mezőgazdaság érintettségét az első helyre téve.

Az agrárium érdeke, hogy a közérdekből adódó terheket ne csak viselje, de a fenntartható vízgazdálkodás majdani haszonélvezője is legyen. A jelzett EU rendelet a vidékfejlesztési programokban a prioritások közé helyezi a vízgazdálkodást.

A tervezés megalapozottságát veszélyeztetheti a hiányos monitoring rendszer és a hiányzó alap adatbázis. Ennek hiányában a tényleges beavatkozás indokoltsága térben és időben nehezen szedhető rendszerbe, az pedig, hogy a források megléte alapján történjenek a beavatkozások, csak közgazdaságilag indokolható, a fenntarthatóság szempontjából nem.

Kétséges, hogy a jó állapottól legkevésbé eltérő víztesteket kell először jó állapotban hozni!?

Lesz-e monitoring hálózat?

A mezőgazdasági területeken történő beavatkozások akkor lehetnek költséghatékonyak, ha azok egy víztest vonatkozásában teljeskörűen megtörténnek, a "mozaikos" beavatkozások csak részleges megoldást jelentenek. Ilyen értelemben érdemes megfontolni, hogy a közérdekből történő beavatkozásoknál hol lesz a kötelező és hol az önkéntes szabályozás határa. A kötelező résznél az állami kötelezettséget hosszútávra kell biztosítani, az évenkénti pályáztatás a föld hosszútávú használatát nem megfelelően szolgálja. A földhasználati szabályoknál érdemes külön választani a földtulajdonos és a földhasználó érdekeltségét.

Szükséges a nitrátérzékeny területek felülvizsgálata.

Szükséges a belvív-érzékeny, erózió érzékeny területek, partmenti vízvédelmi területek, csakúgy, mint vízbázis védelmi területek lehatárolása.

A zonális célprogramok indítása a területek lehatárolása az elsődleges intézkedések között kell hogy legyen.

Teret kell engedni a helyi, kistérségi szabályozásnak a lokális megoldásoknak.

A területhasználati előírásokat az önkormányzati rendezési tervekben érvényesíteni kellene.

A diffúz szennyezések elsődleges befogadója többnyire önkormányzati tulajdonban lévő csatorna (volt üzemi csatornák), így az önkormányzatok a külterületi infrastruktúrájuk által jelentősen érdekeltek és teherviselő.

Jelenleg nincs forrás ezen csatornák működtetésére.

A fejlesztésekhez a fenntarthatóság, az üzemeltetési garanciákat is meg kell teremteni kezelői és forrásoldalról.

Hódmezővásárhely, 2009. szeptember 29.

Balla Iván Magyar Agrárkamara Innovációs és Anyagi, Műszaki Osztály Osztályelnök

* * *
* *

13.	2009/09/30 09:48	Balla Iván
------------	------------------	-------------------

Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv**Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv véleményezése**

A Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv helyesen a mezőgazdaság érintettségét kiemelten kezeli. Míg a társadalom, gazdaság más rétegeit, ágazatait (lakosság, ipar, települések infrastruktúra) az elvárt beavatkozások csak közvetve érintik, addig a mezőgazdaság tekintetében meghatározó termelési eszközöket, a földet érinti, szabályozhatja annak használati módját.

Kiseb gazdálkodói egység tekintetében nagyságrendileg is meghatározó lehet a területalapú elvárások szintje. A közérdekből történő társadalmi, ökológiai elvárások itt közvetlenül egy az egyben jelennek meg gazdálkodói, családi szinten.

Közgazdasági hatása meghatározó a gazdaság fenntarthatósága szempontjából.

A kötelező és önkéntes szabályok kialakításánál figyelembe kell venni a kisebb gazdaságok fokozott érintettségét. Az érintettség lehet egyirányú, ha a földtulajdonos és a földhasználó megegyezik, és lehet kétirányú amennyiben a földet bérlő hasznosítja.

A kötelező feladatoknál szükséges az állami kötelezettség vállalást jogszabályilag erősíteni, az évenkénti pályáztatás nem lehet megoldás!

Kívánatos lenne az állami szerepvállalást oly módon is erősíteni, hogy a kötelező feladatok körében az állam a tulajdonában lévő területekkel (pl. a kárpótlásból visszamaradt földekkel), segítené földcserével, esetleg vásárlással a feladatok megvalósítását.

A felszínalatti víz használatok esetében keletkező "szürke" vizeket nem bevezetni és elvezetni kellene a területről, hanem a vízjogi engedélyben kötelezővé tenné az egyéves tározás biztosítását.

A tározó építési programot segítené, ha a tározók építéséhez az állam biztosítaná a területeket.

Nem lehet úgy táblaszegélyt, védősávot kialakítani, hogy évente kell a támogatásra pályázni, és vagy lesz rá elegendő forrás, vagy nem, pályázati kiírás vagy megjelenik, vagy nem.

A belvízrendszerek átalakításánál az állam, önkormányzatok, társulatok felé megfogalmazott "megfelelő türelmi idő" nem értelmezhető, a földet érintő szabályozások mit sem érnek, ha egy víztest vonatkozásában nem egyidejű, komplex beavatkozás történik.

Nem lehet egyetérteni a már kiépített belvízelvezetési kapacitások csökkentésével, sokkal inkább a vízvisszatartás mellett a szélsőséges terhelések esetén a gravitációs elvezetés helyett, átemelő szivattyútelepekkel kellene a vízelvezetést gyorsítani.

A kötelező földhasználati szabályoknál a kompenzációk hosszútávú, kiszámítható, vissza nem vonható, állami garanciát kell adni.

A VGT jóváhagyását kövesse a veszélyeztettség, célok, szükséges beavatkozások kötelező, önkéntes szintek, közérdek különböző szintjeinek meghatározása, egyszerű, közérthető nyelven, mely a társadalom széles rétegeiben eljuthat.

Hódmezővásárhely, 2009. szeptember 29.

Balla Iván

* * *
* *

14.	2009/09/30 09:50	Balla Iván
------------	------------------	-------------------

Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv**Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv észrevétel:**

- A tervezési folyamatból helyi szinteken a Vízgazdálkodási Társulatok szakmai szempontból teljesen kimaradtak, szerepük a „társadalmi részvétel” szintre korlátozódott.

- Az Országos Vízgazdálkodási Tanácsban felvetett és ott követendőnek tartott „kistérségi” szintű fórumok elmaradtak – ez nagyságrendileg 30-al több fórum lett volna. Sajnálatos!

Továbbra is úgy gondolom, hogy ez az a térségi szint, ahol az egymásrataltság az egymástól való függőség – mint a közérdek megjelenése - még érzékelhető szükségyszerűség a mezőgazdálkodók települések, ipar, stb. számára.

A VGT megvalósítása akkor lehet hatékony, ha egy víztest érdekében történő beavatkozások teljeskörűen mennek ténben és időben, az összes érdekelt részvételével. Különben nincs költséghatékonyság és fenntarthatóság.

- A Társulatok kezelésében lévő 10 km²-nél nagyobb vízgyűjtővel rendelkező vízfolyások nem jelennek meg az anyagban.

- Területi Vízgazdálkodási Tanács nem tárgyalta a VGT-t.

- A VGT szerint a leginkább érintett ágazat a mezőgazdaság - a vízgazdálkodási társulatok alapfeladata a mezőgazdaság – vagyis tagjai – vízzel kapcsolatos érdekeinek képviselése – szerepük meghatározó kellene, hogy legyen.

- Nem értelmezhető a partmenti vízvédelmi terület meghatározása – 2 évente elöntött terület – milyen időtávban, milyen tartóssággal? Pontosítani kellene.

- Alapfeladatként súlypontoszva kell a belvízérzékeny és partmenti vízvédelmi területek kijelölését, használatát szabályozni. Ezekben a területeken a kötelező szabályok legyenek a meghatározóak, ne az önkéntes vállalások.

A tározó építési programba az államnak kellene földcserével, vagy kisajátítással a területet biztosítani.

A partmenti puffersáv, meder melletti védősávot az adott víztérben tartózóan kellene tulajdonjogilag kezelni (állam, önkormányzat, társulat).

Hódmezővásárhely, 2009. szeptember 29.

Balla Iván

Tisza-Marosszögi Vízgazdálkodási Társulat

ügyvezető igazgató

Melléklet: 10 km² < vízgyűjtő területű csatornák

11.06.számú Tisza-Maroszuji belvízvédelmi szakasz

FVM kezelésű társulati üzemeltetésű vízkár-elhárítási művek

öblözet Üzemközi mű neve Befogadó neve hossza Vízgyűjtő terület fm km²

78.sz Darvasszék-Mártélyi Mártélyi sztp. 5 924 43

79/2.sz Szőlőhalom-Keselyesi Sártó-Ökröstói csatorna 6 500 12,5

79/5.sz Kútvölgy-Kakasszéki fcs. Kenyereéri főcsatorna 29 743 109,6

79/6.sz Nagyfai-Holtág ök Hódtó-Kistiszai főcsatorna 740

79/10.sz Ürmösi főcsatorna Gencshát-Gacsibai csatorna 650 36,4

11.06.számú Tisza-Maroszuji belvízvédelmi körzet

Üzemközi mű neve Vízgyűjtő terület km²

78.sz Mártély-Mindszent-Elegei csatorna 28,7

79/1.sz Mindszent-Székkutasi fcs.I.ütem 300

Mindszent-Székkutasi fcs. II.ütem Mindszent-Székkutasi fcs.Csicsatéri ág Csicsatéri 66

Kenyereéri-csat. 81

79/6.sz Porgányéri 10

Országúti 15

79/8.sz Rácúti 16,04

Tápéréti 15

Karabuka-Ugari 16

79/9.sz Erzsébet-Déli 10,5

79/10.sz Ürmösi 16,5

Gacsibai 41,58

Pusztaszentmiklósi 12

Jángori 21,58

Rákosi 11,2

Kákási 15

11.07 számú Sámson-Apátfalva-Szárazéri belv. szakasz FVM kezelésű társulati üzemeltetésű vízkár-elhárítási művek

öblözet Üzemközi mű neve Befogadó neve hossza Vízigyűjtő terület fm km2

80/1.sz Pusztaszéli fcs Pusztai szivattyútelep 9490 39,7
 Nagykeresztúti fcs Sóstói főcsatorna 7805 11,4
 Nagykeresztúti-Pusztaszéli összekötő csatorna Pusztaszéli főcsatorna 3490 13
 Nagykeresztúti-Sóstói ök. Nagykeresztúti főcsatorna 3490 -
 81/2.sz Csanádpalota-éri fcs. Krakéri csatorna 4350 11,5
 81/3.sz Élővízi főcsat. Maros jobbparti védtöltésen épült "G" zsilip 12764 240,8
 Kövegyi-hullámtéri csatorna Maros folyó 1172 26
 81/4.sz Belezi-hullámtéri csat. Maros folyó 1963 54,4

11.07 számú Sámson-Apátfalva-Szárazéri belvízvédelmi szak.

Üzemközi mű neve Vízigyűjtő terület km2

1 80/6.sz Folyóéri csatorna 25
 2 Csanádalbert - Pitvarosi csatorna 14
 3 Zombékéri csatorna 20
 4 81/2.sz Csanádpalota-ér csatorna 25
 5 81/3.sz Kövegyi csatorna 26
 6 Belezi csatorna 54,4
 7 81/5.sz Apátfalva-Mezőhegyesi főcsat. 450

* * *
 * *

15.	2009/09/30 13:23	Halászati és Öntözési Kutatóintézet
------------	------------------	--

A Halászati és Öntözési Kutatóintézet véleménye

Állásfoglalás a VKI VGT keretében lezajlott társadalmi és szakmai viták mellett a www.vizeink.hu honlapon kialakult szakmai és társadalmi véleményekkel kapcsolatban.

A Halászati és Öntözési Kutatóintézet (HAKI, Szarvas) szakemberei részt vettek a szeptemberben szervezett különböző szintű és témájú vitafórumokon, ahol aktívan képviselték az intézet által kialakított szakmai álláspontot. A konzultációk azt a céljukat, hogy a rendező elvekben és irányvonalakban egyezsége jussanak a különböző partnerek, nem mindig érték el. Sok esetben a nem kellően felkészült hozzászólók, vagy az adott szakma érdekképviselői abban sem tudtak megegyezni, hogy a halastó egység, vagy a halastó rendszer kerüljön a VKI hatálya alá vagy sem.

Jelen konstruktív hozzászólás keretében szeretnénk elismételni azokat a főbb szempontokat, melyek megítélésünk szerint bele kell, hogy kerüljenek az idei év végéig elfogadásra kerülő szakmai anyagokba. Intézetünk elsősorban a természetes vizek halállományával kapcsolatos rendező elvek, illetve a halastavak, mint pontszerű szennyező források tekintetében jeleníti meg állásfoglalását.

Vegyszer- és gyógyszer-maradványok hatása a természetes vízi környezetre

Az ipari előállítás, a modern növényvédelem és az intenzív gyógyszerfelhasználás során egyre számottevőbb mennyiségben kerülnek a természetbe olyan anyagok, melyek felhalmozódása a természetes vizekben jelentős környezetszennyezést okozhat. Közülük a legnehezebben kezelhetőek és egyben a legveszélyesebbek azok, amelyek valamilyen mértékben hatással vannak az ember és az élővilág hormonrendszerére, azaz a hormonhatású anyagok. Az eredetileg is hormonális gyógyszereken kívül vannak egyéb olyan gyógyszerek és hormonhatású anyagok, amelyek környezeti szennyező hatása csak az utóbbi években vált nyilvánvalóvá. Ezek közül jelentős számban vannak azok, amelyeket sem a szennyvíztisztítók, sem az ivóvíztisztítók nem tudnak teljesen eltávolítani. A környezetben perzisztensként (nehezen lebomló anyagokként) viselkedő anyagok az állandó utánpótlás következtében akumulálódhatnak az élő szervezetekben. Ezek a szennyezők potenciálisan nagy veszélyt jelentenek, de a kötelező vizsgálatok hiányában hatásuk még sok szempontból nem tisztázott. Forgalmazásuk, vizekbe történő kibocsátásuk (kibocsátási határértékek) nem kellően szabályozott. A jelenleg alkalmazott tisztítási technológiák mellett ezek a vegyületek szélsőséges esetben akár változás nélkül is a környezetbe juthatnak a szennyvíztisztítókból, mivel nincsenek, illetve nem is lehetnek tekintettel jelenlétükre. Különböző membránszűrők alkalmazásával jó tisztítási hatásfokot lehet elérni, de ez a technológia költségigényes. A vízi ökoszisztémák fokozottabban érzékenyek a szennyező anyagokra, mivel ezek az anyagok közvetlenül érintkeznek a vízi szervezetek testfelületével és a táplálékuk is vízi eredetű. Ráadásul egyes, a vizekbe kerülő egyébként ártalmatlannak talált, természetes vegyületek is okozhatnak hormonrendszeri károsodást különböző kölcsönhatások révén. Például a környezetbe jelentős mennyiségű, emberre,

állatra önmagában nem ható növényi ösztrogének detergensszerekkel (mosószerrel) keveredve jelentősebb ösztrogén hatásuk lehet vizeink halállományára, mint az oly sokat emlegetett fogamzásgátlóknak. Hazánkban körülbelül 40 kg fogamzásgátló kerül eladásra, míg növényi ösztrogénből több száz kg kerül a vizekbe. Az ilyen jellegű szennyeződések miatt a halak növekedése és szaporodási képessége jelentős csökkenést is szenvedhet, melyek következtében a halállomány gyérülése és változó mértékű halpusztulások is előfordulhatnak. A kár mértékét nehéz megbecsülni, de az üdülőhelyek környékén a fogási eredmények csökkenésnek okozója lehet a környezetbe, vízbe kerülő mosószerrel, kozmetikai anyagok és gyógyszerek.

Az előbbiekkal összefüggésben, a vizeinkben található halak interszexualitása jelentős problémaként jelenik meg. Az ivararány eltolódást a folyóvizekbe jutó különféle hormontartalmú gyógyszerek maradványai okozhatják. Ez nagymértékben felborítja a különböző természetes vízi, elsősorban folyóvízi halpopulációk természetes szaporodási rendjét. A fenti okok miatt javasoljuk, hogy a káros hatások csökkentése céljából kerüljenek be az alapelvek közé az alábbi kitételek:

- A különböző környezetterhelési díjakból befolyó összegek egy részét az államnak a saját tulajdonában lévő folyóvízeibe történő haltelepítések finanszírozására kell fordítania. Ezt egy erre kijelölt állami tulajdonú intézmény lenne hivatott megszervezni és felügyelni.

- A telepítések során elsősorban a szakmai szempontok legyenek a mérvadóak, melyek az adott vízterület halállományának előzetes felmérésén alapulnak. Nem tartjuk megengedhetőnek, hogy a horgász társadalom "pillanatnyi" igényének megfelelően módosuljon a telepítési stratégia, mivel az nem szolgálná a természetes vizeink öshonos halállományának fennmaradását, illetve védelmét.

Halastavak, mint pontszerű szennyező források

A haltermelési célú vízfelhasználás által kibocsátott szennyezések kapcsán kiemelendő, hogy a legtöbb esetben az extenzív halastavi gazdálkodás nem terheli a természetes befogadó vizeket eutrofizálódást okozó növényi tápanyagokkal. A halastavak inkább tápanyag csapdaként működnek, jelentős mennyiségű nitrogén és foszfor vegyületet vonva ki a vizeinkből. Ezen túl a halastavaknak fontos élőhelyteremtési funkciója is van, ezáltal is hozzájárulnak a biológiai sokféleséghez. Ugyanakkor, az intenzív haltermelés által kibocsátott elfolyóvizek (elsősorban a haltermelésre a termálvizet közvetlenül használó, elfolyóvíz kezeléssel nem rendelkező, ún. átfolyóvizes rendszerek) jelentős tápanyag-, hő- és só-terhelésükkel szennyezhetik a befogadóvizeket. Az intenzív haltermelés volumene nem túl jelentős Magyarországon, azonban ezen haltermelő létesítmények jelentősen lokális szennyezők, hozzájárulhatnak egyes kisebb víztér degradációjához (pl. Kákafoki-holtág, Szarvas). Az intenzív haltermelés által kibocsátott tápanyagok csökkentésének érdekében fontos a már üzemelő telepek elfolyóvízkezelésének mihamarabbi megoldása, illetve, hogy a jövőben megfelelő víztisztítási technológia nélkül ne létesülhessenek ilyen telepek. Javaslat:

- A halastavak esetében minél előbb le kell folytatni azokat a szakmai egyeztetéseket, amelyek során tisztázni kell, hogy milyen módon kerüljön ki a szakértői vitaanyagban megfogalmazott "szennyező" besorolás. Tudományosan igazolást nyert, hogy a kidolgozásra kerülő Jó Tógazdasági Gyakorlat elvei szerint üzemelő halastavak nem terhelik a természetes befogadóvizeket.

* * *
* *

16.	2009/09/30 15:38	VÁTI Nonprofit Kft.
-----	------------------	---------------------

VÁTI Nonprofit Kft., Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóság, Területi Elemzési, Értékelési és Monitoring Iroda észrevételei az országos és részvízgyűjtőkre kidolgozott vízgyűjtő-gazdálkodási tervekhez

Általános észrevételek

Előljáróban megjegyezzük, hogy azért nem az Interneten megtalálható kérdőív alapján fejtjük ki véleményünket a vízgazdálkodási tervek rendszeréről, mert az ezekben foglalt kérdések túlságosan konkrét válaszokat feltételeznek az általunk megfogalmazott véleményhez képest. Részletes észrevételeink és javaslatunk a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés országos és részvízgyűjtő-szinten kidolgozott, összességében közel 1500 oldalnyi dokumentumára vonatkoznak. Véleményünk megalapozása érdekében azonban áttanulmányoztunk több alegységre kidolgozott vízgyűjtő-gazdálkodási tervet is. Az értékelés meghatározó szempontja az Országos Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott, területfejlesztési céloknak való megfelelés és az éghajlatváltozás hatásainak – mint két horizontális tématerületnek – a figyelembevétel az egyes dokumentumokban.

Megállapítható, hogy a különböző szinten kidolgozott vízgyűjtő-gazdálkodási tervek megfelelően igazodnak az Országos Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott "fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem" átfogó célhoz. A tervek komplex – a szorosan vett vízgazdálkodási témakörökön kívül egyéb ágazatok vonatkozó jellemzőit is figyelembe vevő – problémafeltáró jellege, valamint az intézkedési programok szintén több ágazatot, fejlesztési stratégiai területet érintő szerkezete együttesen alkalmassá teszik a vízgyűjtő-gazdálkodási terveket arra, hogy segítsék az OTK-ban meghatározott, az említett átfogó cél elérését szolgáló "Az erőforrások fenntartható használatát biztosító fejlesztéspolitika megvalósítása" rész cél követelményének megfelelő fejlesztési tervek elkészítését.

Az országos és különböző területi szintekre készülő ágazati és horizontális fejlesztési tervek elkészítése során ugyanakkor – véleményünk szerint – elengedhetetlen az éghajlatváltozás lehetséges hatásainak felmérése és az azokhoz való alkalmazkodás eszközeinek beépítése e tervekbe. A környezetvédelmi szakmai közvélemény szerint és szakirodalmi adatok alapján a klímaváltozás lehetséges hatásai közül jelentőségüket tekintve kiemelkednek a vízgazdálkodás körébe tartozó változások: a felszíni vízfolyások esetében a szélsőséges vízállások (árvíz, kisvíz) gyakoriságának növekedése, felszín alatti vizek esetében vízmennyiség csökkenés – ezek közül a talajvizeknél a vízszintsüllyedés –, illetve a belvízzel elöntött területek nagyságának időszakos növekedése. A felszíni vizek alacsony vízállása, illetve a talajvízszint süllyedése a vízminőség romlását vonja maga után, ami – a klímamutatók változásával együttesen – a biodiverzitás csökkenéséhez is jelentősen hozzájárulhat.

Mindezek következtében erősen hiányoljuk a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben az éghajlatváltozás hatásainak – legalább részvízgyűjtő szinten történő – a jelenleginél jóval fajsúlyosabb figyelembevételét. Igaz, az intézkedési programok többsége jelentősen hozzájárul a klímaváltozás káros hatásainak megelőzéséhez, elsősorban a felszíni vizek minőségi és a felszínalatti vizek mennyiségi paramétereinek javításán keresztül, a témakör jelentősége mégis megkívánná a dokumentumok egyéb részeiben is annak bővebb megjelenítését. A klímaváltozás hatásainak nem kellő mértékű figyelembevételét nem indokolja a tervek középtávra szóló – 6 éves – időtartama sem, hiszen az éghajlatváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás időigényes folyamat.

Helyzetértékelő részre vonatkozó észrevételek

A részvízgyűjtőkre és alegységekre kidolgozott tervek tartalmaznak egy "Az éghajlatváltozás várható hatásai" című fejezetet az "Emberi tevékenységből származó terhelések és hatások" főcím alatt. Ezek kidolgozottsága azonban nem elégséges, túlzottan általános jellegű, nem hangsúlyozza az adott részvízgyűjtő éghajlatváltozással kapcsolatos problémáit. Ennek legkésebb bizonyítéka, hogy e fejezet mindegyik részvízgyűjtő-gazdálkodási tervben szóról szóra azonos.

Ezzel kapcsolatban felhívjuk szíves figyelmüket, hogy a VÁTI Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóságán folyamatban van egy a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium Területfejlesztési Főosztálya által kezdeményezett átfogó területi tervezési, értékelési kutatómunka, amely – többek között – az éghajlatváltozás hatásainak mérséklését szolgáló beavatkozásoknak, intézkedéseknek az egyes fejlesztési dokumentumokban való megjelenési lehetőségeit vizsgálja. A területfejlesztés négy éves szakmai programjának kidolgozása a klímaváltozás hatásainak mérséklésére című feladat keretében, annak alapozó munkarészeként első változatban elkészült az egész ország területére vonatkozóan egy előzetes módszertan és értékelés a kistérségek éghajlatváltozás hatásaival szembeni sérülékenységről öt témakörben. Ezek közül az alábbiak közvetlenül kötődnek a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekhez: szélsőséges vízjárás (árvíz, belvíz) okozta kockázatok az épített környezetben; aszály okozta mezőgazdasági és vidékfejlesztési kockázatok; biológiai sokféleség csökkenése, különösen a vizes élőhelyek veszélyeztetettsége. A sérülékenység-vizsgálatok az egyes térségek éghajlatváltozással szembeni kitettségén kívül annak feltehetően káros hatásaihoz való alkalmazkodást is figyelembe vették, így a konkrét térségek sérülékenységi beosztása a helyi társadalmi-gazdasági jellegzetességeket is tükrözi.

Mindezek következtében az általunk eddig elért részeredményekből levonható tanulságokat alkalmasnak tartjuk arra, hogy azok a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben is megjelenjenek, mégpedig az előző bekezdésben említett "Az éghajlatváltozás várható hatásai" című fejezetekben, azokat konkrét tartalommal töltve meg. Az alábbiakban konkrét szöveges javaslatot teszünk az országos és a négy részvízgyűjtő-gazdálkodási terv "Az éghajlatváltozás várható hatásai" című fejezeteinek módosítására:

Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv:

"A hazai éghajlati viszonyok valószínűsíthető negatív hatásai közül csapadékszegényebb időszakok, a szélsőséges időjárási viszonyok, valamint főként a magas hőmérsékletű nyári időszakok gyakoriságának és hosszának növekedése jelentősen megváltoztathatják a beszívargási, lefolyási viszonyokat, a vízgazdálkodási folyamatoknak pedig alkalmazkodniuk kell ezekhez a megváltozott viszonyokhoz. Az éghajlatváltozás vízgazdálkodással szorosan összefüggő hatásai közül a legjelentősebbek az aszályal sújtott területek kiterjedésének, az aszályos időszakok hosszának és súlyosságának növekedése, valamint – részben ezzel összefüggésben – a biodiverzitás csökkenése.

Magyarország területe két jól elkülöníthető részre osztható aszerint, hogy az éghajlatváltozás következtében fellépő fokozott aszályhajlam várhatóan milyen mértékben jelentkezik. A Dunántúlon, és az Északi-középhegység területén egy erőteljes klímaváltozás ellenére sem várható olyan mértékű aszályhelyzetek és tartós aszályos időszakok kialakulása, amely jelentős károkat okozna. Ez leginkább az e térségekben hulló országos átlagot meghaladó prognosztizált csapadékösszegeknek, illetve a meteorológiai vízmérlegben várható kisebb mértékű pozitív változásnak köszönhető. Az egyes talajtípusok eltérő aszályérzékenysége, helyi klimatikus hatások, illetve az adott térség aszályhoz való alkalmazkodási potenciáljának változatossága együttesen azonban ezeken a nagy térségeken belül kisebb szigetszerű eltéréseket eredményeznek. Így a Dunántúlon a Nyugat-Bakony északi előtere és a Marcal-medence, valamint a Dráva mente (azon belül különösen a Mura torkolat környéki tájak) az éghajlatváltozás hatására bekövetkező aszályosodással szemben kiemelten sérülékenyek. Ugyanakkor a regionális klímamodell eredmények alapján az Alföldön a Hajdúság és Maros-hordalékkúp északnyugati része a környezeténél jóval kevésbé sérülékeny az aszályhajlam fokódása szempontjából.

Az éghajlatváltozással összefüggő biodiverzitás csökkenés várható területi megoszlását elsősorban a meteorológiai vízmérleg változásának várható területi eltérései, az egyes élőhelyek éghajlatváltozással szembeni érzékenysége,

valamint az egyes térségek ilyen jellegű változásokhoz való alkalmazkodási képességének mértéke határozza meg. Mindezek alapján döntően az ország középhegységi és dombvidéki részein koncentrálnak azok az összefüggő, nagy kiterjedésű térségek, amelyek kiemelten, vagy fokozottan sérülékenyek az éghajlatváltozás által valószínűsíthetően kiváltott biodiverzitás csökkenéssel szemben. Az e szempontból legsérülékenyebb területek a Magas-Bakony, a Kőszegi-hegység, a Vendvidék, illetve az Északi-középhegység és annak északi előtere.

Duna részvízgyűjtő Részvízgyűjtő-gazdálkodási Terv:

"A hazai éghajlati viszonyok valószínűsíthető negatív hatásai közül csapadékszegényebb időszakok, a szélsőséges időjárási viszonyok, valamint főként a magas hőmérsékletű nyári időszakok gyakoriságának és hosszának növekedése jelentősen megváltoztathatják a beszivárgási, lefolyási viszonyokat, a vízgazdálkodási folyamatoknak pedig alkalmazkodniuk kell ezekhez a megváltozott viszonyokhoz. Az éghajlatváltozás vízgazdálkodással szorosan összefüggő hatásai közül a legjelentősebbek az aszályal sújtott területek kiterjedésének, az aszályos időszakok hosszának és súlyosságának növekedése, valamint – részben ezzel összefüggésben – a biodiverzitás csökkenése.

Az első területi éghajlati sérülékenységi vizsgálati eredmények alapján az aszály-veszélyeztetettség szempontjából a Duna-részvízgyűjtő legnagyobb része nem tartozik Magyarország sérülékeny térségei közé. Ez döntően az országos összehasonlításban átlag alatti mértékű várható meteorológiai vízmérleg változásnak és az e térségben előforduló talajtípusok legfeljebb közepes mértékű aszályal szembeni érzékenységének köszönhető. A részvízgyűjtőn belül azonban elkülöníthetők összefüggő kisebb téregységek, amelyek sérülékenyebbek az éghajlatváltozás által kiváltott aszályosodással szemben. Ilyen térségek a Dunántúlon a Nyugat-Bakony és a Marcal-medence (mindkét térség fokozottan érzékeny aszályal szembeni sérülékenységgű), a Dunától keletre eső területeken pedig a Duna-Tisza-közi Homokhátság. Ez utóbbi esetben az aszályosodási hajlam mértéke országos összehasonlításban is rendkívül erőteljes.

A klímaváltozás által kiváltott biodiverzitás csökkenésre való érzékenység szempontjából a Duna részvízgyűjtő egyes alegységei között jelentősek az eltérések. A középhegységek területe a Keszthelyi-hegységtől a Cserhátig összefüggő fokozottan sérülékeny zónát képez, amelyben szigetszerűen egy még sérülékenyebb, úgynevezett kiemelten sérülékeny térség (Kelet-Bakony) helyezkedik el. A nyugati határvidéken további két, a biodiverzitás csökkenés szempontjából kiemelten sérülékeny területi egység található, a Kőszegi-hegység és a Vendvidék. A Duna-részvízgyűjtő síkvidéki alegységeinek nagy része a biodiverzitás csökkenés szempontjából – az első területi éghajlatváltozási vizsgálat eredményei alapján – nem számít sérülékenynek, kivételt képeznek ez alól a kisebb vízfolyások mentén húzódó értékes vizes élőhelyek."

Tisza részvízgyűjtő Részvízgyűjtő-gazdálkodási Terv:

"A hazai éghajlati viszonyok valószínűsíthető negatív hatásai közül csapadékszegényebb időszakok, a szélsőséges időjárási viszonyok, valamint főként a magas hőmérsékletű nyári időszakok gyakoriságának és hosszának növekedése jelentősen megváltoztathatják a beszivárgási, lefolyási viszonyokat, a vízgazdálkodási folyamatoknak pedig alkalmazkodniuk kell ezekhez a megváltozott viszonyokhoz. Az éghajlatváltozás vízgazdálkodással szorosan összefüggő hatásai közül a legjelentősebbek az aszályal sújtott területek kiterjedésének, az aszályos időszakok hosszának és súlyosságának növekedése, valamint – részben ezzel összefüggésben – a biodiverzitás csökkenése.

A Tisza-részvízgyűjtő területe az aszályérzékenység szempontjából két eltérő adottsággal rendelkező téregységre különül el. Az alföldi térszínnek jelenleg is Magyarország legaszályosabb térségei, a várható éghajlatváltozás hatására ez a kedvezőtlen állapot e területeken várhatóan az országos átlagértéknél is nagyobb mértékben romolhat. Az Alföldön belül – az első hazai területi éghajlati sérülékenységi-vizsgálat eredményei alapján – kiemelten sérülékenyek e szempontból: a Közép-Tisza vidék, a Berettyó-Körösvidék, a Nagykunság, a Hevesi-sík, a Borsodi-mezőség, a Nyírség és Homokhátság. A nagymértékű sérülékenységet egyrészt meteorológiai, másrészt talajtani paraméterek okozzák. A meteorológiai vízmérleg negatív változása a klímodellek előrejelzése szerint az Alföldön lesz várhatóan a legnagyobb mértékű, míg a legjellemzőbb talajféleségek aszályal szembeni érzékenysége néhány kisebb kiterjedésű területtől (Szatmári-sík, Hajdúság egyes részei, Maros-hordalékkúp határ menti részei) eltekintve kiemelkedően, vagy fokozottan magas. A Tisza-részvízgyűjtő Északi-középhegységre eső részén az éghajlatváltozás várható hatásai közül az aszályosodás nem számít jelentősnek.

Az aszályosodással ellentétben a biológiai sokféleségnek az éghajlatváltozás hatására bekövetkező csökkenése a Tisza-részvízgyűjtő középhegységi részeit sújtja majd várhatóan nagyobb összefüggő területen. Az alföldi térszíneken ez a fajta negatív hatású változás várhatóan a vízfolyások mentén, az értékes vizes élőhelyeken következhet majd be."

Dráva részvízgyűjtő Részvízgyűjtő-gazdálkodási Terv:

"A hazai éghajlati viszonyok valószínűsíthető negatív hatásai közül csapadékszegényebb időszakok, a szélsőséges időjárási viszonyok, valamint főként a magas hőmérsékletű nyári időszakok gyakoriságának és hosszának növekedése jelentősen megváltoztathatják, a beszivárgási, lefolyási viszonyokat, a vízgazdálkodási folyamatoknak pedig alkalmazkodniuk kell ezekhez a megváltozott viszonyokhoz. Az éghajlatváltozás vízgazdálkodással szorosan összefüggő hatásai közül a legjelentősebbek az aszályal sújtott területek kiterjedésének, az aszályos időszakok hosszának és súlyosságának növekedése, valamint – részben ezzel összefüggésben – a biodiverzitás csökkenése.

Az első hazai területi éghajlati sérülékenységi-vizsgálat eredményei alapján állítható, hogy a Dráva menti területek aszályal szembeni átlagos sérülékenysége meghaladja az országos átlagot. A részvízgyűjtőn belül kiemelten sérülékenynek számítanak a Mura-torkolat környéki, illetve az alatt közvetlenül elhelyezkedő alegységek, amit

elsősorban e térség legjellemzőbb talajtípusainak kiemelt aszályérzékenysége indukál. A részvízgyűjtőn az alegységek aszályal szembeni sérülékenységének mértéke a Dráva folyásirányával megegyező irányban csökken.

Az egész részvízgyűjtőn komoly kockázatot jelent a várható éghajlatváltozás a biológiai sokféleség megmaradása szempontjából. A teljes részvízgyűjtő egységesen a fokozottan sérülékeny kategóriába tartozik, amit nem a várható nagymértékű klimatikus változások (ezek mértéke a klímamodellek szerint a Dráva-részvízgyűjtőn nem éri el az országos átlagértékeket), hanem e térség élőhelyeinek kiemelt érzékenysége magyaráz. Az első számítások szerint a Dráva-részvízgyűjtőn már kismértékű éghajlatváltozás is jelentősen csökkentheti a biológiai sokféleséget."

Balaton részvízgyűjtő Részvízgyűjtő-gazdálkodási Terv:

"A hazai éghajlati viszonyok valószínűsíthető negatív hatásai közül csapadékszegényebb időszakok, a szélsőséges időjárási viszonyok, valamint főként a magas hőmérsékletű nyári időszakok gyakoriságának és hosszának növekedése jelentősen megváltoztathatják, a beszivárgási, lefolyási viszonyokat, a vízgazdálkodási folyamatoknak pedig alkalmazkodniuk kell ezekhez a megváltozott viszonyokhoz. Az éghajlatváltozás vízgazdálkodással szorosan összefüggő hatásai közül a legjelentősebbek az aszályal sújtott területek kiterjedésének, az aszályos időszakok hosszának és súlyosságának növekedése, valamint – részben ezzel összefüggésben – a biodiverzitás csökkenése.

Az éghajlatváltozás által kiváltott aszályhajlam-fokozódás – az első hazai területi éghajlati sérülékenység-vizsgálat eredményei alapján – a Balaton-részvízgyűjtő területén várhatóan nem éri majd el annak országos mértékét, amit egyrészt a csapadékviszonyokban bekövetkező változás valószínűsíthető csekély mértéke, másrészt a részvízgyűjtő talajtakarójának aszályal szembeni kismértékű, vagy mérsékelt érzékeny volta eredményez. A Balaton részvízgyűjtőn belül a Zala alsó folyása menti, valamint a Balaton nyugati medencéjét délről határoló térségek számítanak helyi összehasonlításban a leginkább sérülékenyek az éghajlatváltozás által kiváltott aszályosodással szemben.

A Balaton közvetlen vízgyűjtő területe – különösen a Balaton-felvidék és a Balaton déli partján az egykori nagy kiterjedésű lápok területe – országos összehasonlításban is kiemelten sérülékenynek számít a biológiai sokféleség klímaváltozás által kiváltott csökkenése szempontjából. Ezt elsősorban a Balaton-felvidék átlagosnál jobban romló meteorológiai vízmérlege, és az itteni természetes és természetközeli élőhelyek klímaváltozással szembeni kiemelt érzékenysége eredményezi. A Zala vízgyűjtőjén ugyanakkor a biológiai sokféleség várhatóan nem csökken jelentős mértékben az éghajlatváltozás következtében sem."

Intézkedési Programra vonatkozó észrevételek

A kidolgozott intézkedési programok hatékonyan járulnak hozzá az éghajlatváltozás káros következményeinek mérsékléséhez, azok megvalósulásának időpontja ugyanakkor nyilvánvalóan nem különbözik a változásokhoz való hatékony alkalmazkodás szempontjából. Az Országos Vízügyi-gazdálkodási Terv 6.5. fejezete tartalmazza az egyes intézkedések időbeli megvalósulására vonatkozó döntések (vagyis az ütemezés) meghozatala során figyelembe veendő alapelveket. Javasoljuk, hogy e szempontok közé kerüljön be az éghajlatváltozás káros hatásai szempontjából (különösen az aszályérzékenység és kistérségi élőhely-érzékenység) kiemelten sérülékenynek számító térségekben lévő víztestek esetében a jó állapot elérésének legkésőbb 2021-es céldátuma. A 2015-ös céldátum a működő európai uniós és hazai finanszírozási rendszerek rugalmatlansága miatt a gyakorlatban kivitelezhetetlennek tűnik, a 2027-es céldátum kijelölése e célterületeken azonban megítélésünk szerint súlyos környezeti és társadalmi következményekkel járhat. Az alábbiakban felsoroljuk az általunk végzett előzetes értékelés alapján kiemelten sérülékenynek számító kistérségek listáját:

Aszály-érzékenység szempontjából kiemelten sérülékeny kistérségek:

Szeghalomi
Békési
Karcagi
Polgári
Vásárosnaményi
Sarkadi
Balmazújvárosi
Tiszafüredi
Gyulai
Püspökladányi
Hevesi
Kisvárdai
Mezőtúri
Mátészalkai
Nyírbátori
Bodrogi
Mezőkovácsházai
Kunszentmiklósi
Letenyei
Berettyóújfalui
Mezőkövesdi

Tiszavasvári
Fehérgyarmati

Biodiverzitás-változás szempontjából kiemelten sérülékeny kistérségek

Szentgotthárdi
Bátonyterenyei
Abaúj-Hegyközi
Kőszegi
Zirci
Salgótarjáni
Kazincbarcikai
Várpalotai
Edelényi
Ózdi
Veszprémi
Szécsényi
Pétervásárai

Az e kistérségekben lévő alegységre vonatkozó vízgyűjtő-gazdálkodási terveket tehát kezdeményezzük a javaslatainknak megfelelően áttekinteni és az ütemezéseket úgy módosítani, hogy az azokban lévő víztestek "jó" állapotának elérése legkésőbb 2021-re megvalósuljon.

Javaslat további együttműködésre:

A további együttműködést mindkét fél (vízügyi tervezők – területi tervezők) szempontjából elengedhetetlenül fontosnak tartjuk. Ennek egyik fontos színtere lehet a korábban már említett "A területfejlesztés négy éves szakmai programjának kidolgozása a klímaváltozás hatásainak mérséklésére" feladat keretében, a VÁTI Nonprofit Kft. Területi Tervezési és Értékelési Igazgatósága által koordinált, és remélhetőleg konzorciumi formában megvalósuló több éves térségi éghajlatváltozási témájú K+F munkafolyamat. Ennek során annak vizsgálatára is sor kerülhet, hogy az egyes térségekre vonatkozó aktuális és érvényes fejlesztési dokumentumokban, programokban, és általában véve a területfejlesztés tervezési, értékelési, intézményi, kutatási és pénzügyi eszközeivel milyen módon érvényesíthetők és támogathatók a klímaváltozás káros hatásainak megelőzését, illetve mérséklését szolgáló intézkedések. E körbe tartoznak a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben meghatározott intézkedés fajták is. Így azok, és egyéb, a vízügyi ágazathoz tartozó, klímaváltozással kapcsolatos beavatkozások figyelembevételének lehetőségei mindenképpen a munka részét képezik. E téren mindenképpen számíthatunk hosszabb távú szakmai együttműködésükre.

Az együttműködés további kereteit egyrészt az Országos Területfejlesztési Konceptió 2010-ben esedékes felülvizsgálata, valamint a "A vizek többletéből eredő kockázattal érintett területek meghatározására, veszély- és kockázati térkép, valamint kockázatkezelési terv készítésére, tartalmára vonatkozó szabályokról" szóló, KVV/M/KJKF/990/2009 számú Kormányrendelet Tervezetben szereplő feladatok határozzák meg. A két munkafolyamat közös metszetét az adja, hogy a fenti Kormányrendelet Tervezet 7. § (3) bekezdése szerint "A kockázatkezelési célkitűzések meghatározására a Kormány az Országos Területfejlesztési Konceptió előterjesztése keretében tesz javaslatot az Országgyűlésnek."

Összeállították: Dobozi Eszter, Rideg Adrienn, dr. Czira Tamás (irodavezető)

Budapest, 2009. szeptember 30.

* * *
* *

17.	2009/09/30 16:48	Megulesz Gabriella
------------	------------------	---------------------------

Országos szintű intézkedési programok 8. fejezet

8.1 Tápanyag- és szervesanyag terhelések csökkentését célzó intézkedések

8.1.1 Települési szennyvizek kezelése

A határértékek szigorítása önmagában nem fogja megoldani a kis szennyvíztisztító telepek túlterheltségének a problémáját. A határértékek szigorítása mellett nagyobb figyelmet kellene fordítani a befogadó "tűrésének" figyelembevételére. Időszakos vízfolyásoknál speciális szabályok kidolgozását írja elő a konzultációs anyag (31. oldal), amelyet 2010-ig kell végrehajtani. Felelős a KvVM.

Felhívnom a figyelmet arra, hogy az időszakos vízfolyások (a befogadók) nagyrészt társulati kezelésben vannak. Jó lenne végiggondolni, hogy a tisztított szennyvíz befolyási szelvénye alatt a befogadó speciális fenntartást igényel (ez lehet szűrőmező fenntartása a mederben, de a gyakorlat szerint inkább fokozott iszapolási igény). Jelenleg ezt külön szerződés alapján, közérdek mértékét meghaladó fenntartásként biztosítja a társulat (ahol van szerződés).

A befogadó feliszapolódása, rendezetlensége miatt a hatóság a vízfolyás-üzemeltetőt is büntetheti. A társulat megrendelheti a szükséges iszapvizsgálatokat és bizonyíthatja, hogy a szennyezés kommunális eredetű, de ez költséges és hosszadalmas folyamat. Egy általánosan elfogadott, jó fenntartási gyakorlattal ez a probléma elkerülhető lenne. Felelős lehetne az FVM-KvVM.

8.1.4 Külterületi egyéb szennyezőforrások

A hulladéklerakókat legalább átmenetileg használni lehetne szerves hulladék tárolására. Még nincs meg a komposztáló telepek hálózata és a szerves hulladék (kaszálék, lomb) elszállítása jelentős energiafogyasztással jár.

8.1.5 Művelt mezőgazdasági területekről származó szennyezések

Az anyag szerint 2012-ig el kell végezni a tápanyag-érzékeny területek kijelölését. A társulatokat elsősorban a vízfolyás és a parti sáv területe érinti: a vízfolyás teljes szelvényét tekintve 20-100 m-es sávot határoztak meg. Ez minimális esetben is majdnem kétszeres fenntartási területet jelent a mostanihoz képest, amennyiben a társulatoknál marad a puffer sáv fenntartása is. Nem gondolom, hogy a lemosódott termőföldből adódó hordalék csökkenéséből származó megtakarítás azonos a fenntartási terület növekedésével járó költségnövekedéssel.

Kérdések: ki lesz a kezelője a pufferzónának? Milyen kezelést igényel? Hogyan biztosítjuk a fenntartáshoz szükséges forrást?

Persze a puffersávban "a teljes zonáció kialakulásához elegendő szabad terület áll rendelkezésre" (lásd 48. oldal), valószínűleg a dombvidéki területeken "természetközeli fenntartást" kell végezni a vízfolyáson. Ebben az esetben is törekednünk kell arra, hogy a vízfolyás medre a közvetlen 4-4 méteres parti sávban megközelíthető legyen és a nem szennyezett iszapot a puffersávban el lehessen helyezni.

A művelési ág váltás ösztönzése jó iránynak látszik, főleg a mélyfekvésű, lefolyástalan területeken. A művelésből történő kivonás azonban nehézkes és költséges folyamat. A gazdálkodónak bevételkiesést jelent a kivonás, a puffersáv fenntartására azonban többletköltség igény merül fel.

8.1.6 Tározókból, halas- és horgásztavakból származó szennyezések

Fontosak a felvetett kérdések, hiszen valóban időszakos vízminőség romlást okoz a leeresztéskor távozó tápanyag és kishal (kárász) terhelés a befogadóban.

Emellett azonban felvetném a halastavak és horgásztavak feltöltéséből eredő vízminőségi és vízmennyiségi problémákat. Vannak olyan dombvidéki kisvízfolyások, amelyeken több ilyen célú vízkivétel található. A számított vízkészlet lehetővé teszi további halastavak létesítését, hiszen nem veszi figyelembe az illegális vízhasználatokat és az éghajlatváltozás várható hatásait. A halastó üzemeltetők a meder elzárásával próbálják biztosítani a szükséges vízmennyiséget, akár nyári időszakban is. A duzzasztó műtárgy sok esetben a halastó kezelőjének üzemeltetésében van (magának "szolgáltató" vizet) akkor is, ha a vízfolyás üzemeltetője a társulat.

A tó kezelője nem biztosítja a meder alvizi szakaszán az élővilág fenntartásához szükséges minimális vízmennyiséget, a kialakuló pangó vizek miatt a vízminőség ezen a szakaszon romlik.

Nincs megfelelő összhang a különböző vízhasználók és vízhasználati pontok között. A várható szélsőséges időjárás miatt ez a probléma egyre erőteljesebben jelentkezik és a társulatnak nincs megfelelő eszköze a kezelésére.

A 102. oldalon felvetett "vízmegosztási terv"-et, mint szabályzatot alkalmazni lehetne az egyes vízfolyás-vízgyűjtőterületeken. De ki fogja a helyi társadalmi vitát és az érdekek összehangolását lefolytatni?

8.3 Vízfolyások és állóvizek hidromorfológiai állapotát javító intézkedések

8.3.1 Vízi élőlények hossz menti mozgásának korlátozása vízfolyásokon

??? Támogatná-e vízfolyásokon található műtárgyak mellett hallépcsők vagy megkerülő csatornák építését a halak természetes vándorlási lehetőségeinek a biztosítása érdekében?

"Az első kérdés, hogy a teljes átjárhatóság biztosítása nem jár-e aránytalan költségekkel." (76 oldal). Kis vízfolyásoknál a zsilipek és egyéb műtárgyak korlátozzák ugyan a hosszirányú átjárhatóságot, de szerintem ez kevésbé befolyásolja a fajgazdagságot az alvizi és felvizi oldalon.

8.3.2 Vízfolyások ökológiai állapotának befolyásoltsága szabályozottságuk és árvízvédelmi létesítmények miatt

Erózióveszélyes területeken és kis esésű csatornák mellett kedvező hatású a puffersávok kialakítása. Egyéb mezőgazdasági művelésű területek mellett elegendő a jó megközelíthetőség biztosítása és a jó szántási gyakorlat (ne forgassák bele a földet a mederbe). A puffersáv védelmet nyújt a kisvadaknak, amely növeli a vadkárt a mezőgazdaságban.

A puffersávva minősítés (kivonás a termelésből) csak ösztönző rendszer - kártalanítás hatására elképzelhető. A tápanyagérzékeny területek kialakításának határideje 2012, ide tartozik a partmenti puffersáv kijelölése is (53. oldal TK felelős FVM és KvVM). A "Vízfolyások ökológiai állapotának befolyásoltsága..." fejezetben az ÚMVP-ből támogatott

partmenti puffersáv kialakításának határideje 2010. A támogatási időszak határidejének meghosszabbítása szükséges. A puffersávok tekintetében ugyanolyan társadalmi reakció várható, mint a nagyvízi meder kijelölésének esetében volt.

A belterületi mederszakaszokra lehet külön szabályozási tervet készíteni, ennek azonban mindig összhangban kell állnia a vízfolyás üzemeltetési engedélyével és gyakorlatával. A településeken csökkenteni kell a vízkár kockázatát, ez prioritást élvező feladat. A vízfolyások parti sávja beépített, vagy igény van a beépítésére. A fejlesztési tervekben sok helyen találkozunk a meder lefedésének igényével. Azonban a vízfolyásnak is vannak "igényei". Például helyigénye. A dombvidéki vízfolyásokon a vízhozam szélsőértékei között jelentős a különbség és a víz levonulása néhány óra alatt megtörténik. A belterületi szabályozási terveknek vizsgálniuk kell a belterület-külterület kapcsolatát, felső szakaszon és belterületen az időszakos vízviszatartás lehetőségét (záportározás, parkok, zöldfolyosók ilyen célú hasznosítása, esetleg egy cserjésebb felső szakasz, dísztó), a víz elterelését (övärok), alvizi szakaszon a víz elvezetését (tisztán tartott mederszakasz).

8.3.3 Vizes élőhelyek állapotának befolyásoltsága belvízvédelmi tevékenység és aszály hatására

Területünkön működnek vízviszatartást segítő létesítmények (medertározók, tározók), amelyeket adott gazdasági céllal építettek ki pl. öntözés, halastó. A kisvízfolyások mentén egyre jobban kihasználják a viszatartási lehetőségeket, de problémát okoznak majd a viszatartott víz hasznosításakor fennálló érdekütközéseket, illetve a növekvő vízigény kielégítése.

A vízviszatartás szemléletét alkalmazni kell a tervezői gyakorlatban és pontosan nyomon kell követni a vízgyűjtőterületen, hogy az új vízhasználatok engedélyezése összhangban legyen a valós lehetőségekkel.

8.4 Vizek mennyiségi állapotát javító intézkedések

8.4.1 Vízfolyások és állóvizek vízjárásában bekövetkező változások

A kisvízfolyások tekintetében is jó lenne meghatározni a kisvízi "ökológiai vízkészletet". A 30/2008 (XII.31.) KvVM rendelet 8 § (2) meghatározza, hogy a "Felszíni vízkivételek, átvezetések tervezésekor a mederben hagyandó vízhozam értéke legalább a mértékadó kisvízi hozam kétharmada...", de ettől el lehet térni. A mederben hagyandó vízmennyiség az üzemeltetési engedélyekben már nem mindig szerepel és nem számonkérhető. Nehezíti a helyzetet, hogy a vízkivétel nem mindig mérhető módon történik és nem gyakorlat a vízfolyás üzemeltetés során a mederben tartott vízhozam mérése sem.

Eljutottunk viszont oda, hogy időszakos vízfolyás melletti területen is halastavat akarnak tervezetni, nem talajvízpótlással!

Egyébként úgy látom, hogy ebben a fejezetben sem szerepelnek a kisvízfolyások, a társulatok és az FVM. A jó gyakorlatot csak a VIZIGes kezelésű vizekre kell meghatározni? A mi társulatunk területén is van 3-4 vízfolyás, amely víztestként szerepel. Még jó, hogy megvalósítóként szóba jön a vízfolyás üzemeltetője. Tehát majd vállalhatjuk a fejünk fölött meghatározott jó gyakorlat megvalósításához az önerőt.

8.7 Átfogó intézkedések a vízi környezeti problémák megoldására

Szerepel az érintett hatóságok többletfeladatainak ellátásához személyi és tárgyi feltételek biztosítása a 136. oldalon. Jó lenne gondot fordítani arra is, hogy a megvalósításra kötelezettek rendelkezésére is elég forrás álljon rendelkezésre.

Jó lenne, ha a felszíni vizek vízminőségi és vízrajzi monitoring eredményeihez térítésmentesen hozzáférnének a társulatok, legalább a társulati üzemeltetésben levő víztestek tekintetében.

* * *
* *

18.	2009/10/16 12:30	Magyar Víziközmű Szövetség
-----	------------------	----------------------------

Magyar Víziközmű Szövetség: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv véleményezése

A Magyarország vízpoltikáját és vízgazdálkodását évtizedekre meghatározó Európai Unió jog-szabály, a Víz Keretirányelv (VKI) hazai bevezetése 2009-ben döntő szakaszába ért. 2009 végéig vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben kell rögzíteni azokat az intézkedéseket, amelyek megtétele szükséges a Víz Keretirányelv céljának, a felszíni és felszín alatti vizek jó állapotának eléréséhez 2015-ig (indokolt esetben 2021-ig, vagy 2027-ig).

A Magyar Víziközmű Szövetség (MaVíz) a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezést rendkívül fontos feladatnak tartja, így a MaVíz egységes álláspontját a tagszervezetek megkérdezésével alakította ki. Ennek alapján, a Vízgyűjtő gazdálkodási tervek 2009. júniusi MaVíz véleményezését – hivatkozással a VGT intézkedési javaslatokra – a következőkben foglaljuk össze:

Általánosan elmondható, hogy a konzultációs anyagok jól összefoglalják a felszíni és felszín alatti vizeink mennyiségi és minőségi állapotát befolyásoló hatásokat, tevékenységeket. Megjegyezzük, hogy a jelenlegi állapotot bemutató

fejezetekben, néhány esetben a vízgyűjtő területeken kiemelt vízfolyások és állóvizek tekintetében adathiány van. Ezért az élővizek viszonylag nagy százalékánál az ökológiai és kémiai vízminőségre nem tervezhetők még pontosan a jó állapotot elérő intézkedések. Ez a helyzet azonban ebben a fázisban elfogadható, mivel munkaközi anyagról van szó és a részletes tervezés az elkövetkező évek munkája lesz.

A konzultációs anyag tervezett intézkedések fejezetében az alábbi szakterületet érintő kérdéseket szeretnénk kiemelni:

Általános megállapítások

1. A MaVíz üzemeltetői tagszervezetei közé tartozó vízmű cégek számára fontos a vízi környezet állapotának javítása, vizeink védelme, mivel alaptevékenységük a víziközmű szolgáztatás, amelyhez szorosan kapcsolódik vizeink védelme.
2. Indokoltnak tartjuk a fenntarthatóság követelményeit érvényesíteni a vízhasználatban, mert ennek elmulasztása később sokkal nagyobb problémát (esetleg visszafordíthatatlan folyamatot okozhat) és anyagi ráfordítást jelenthet.
3. A terveket a meglévő törekvések ellenére nagyon sokan nem ismerik. Rövidebb, átláthatóbb tájékoztatókra lenne szükség. Ha el is jut minden érdekelthez, megriadnak a terjedelmes anyagoktól, amelyek tanulmányozására sokszor nincs idő. Célszerű lenne a Mérnöki Kamara keretein belül a kreditpontos rendszerben, a kötelező modul keretében célirányos tájékoztatást adni az adott tervezési alegységekről is.
4. Célszerű lenne a tervezési alegységekhez tartozó települések nevét táblázatosan feltüntetni az alegységi tervek elején, valamint a víztestek nevét és vízfolyások esetében a szakasz határokat (pl. felső szakasz, középső szakasz, alsó szakasz) a térképeken jelölni kellene.
5. Hasonló probléma, hogy a felszín alatti víztesteket tekintve az alegységek konzultációs anyagából nem derül ki, hogy a közüzemi vízellátás alapját képező felszín alatti vízbázisok melyik alegységben milyen arányban szerepelnek. Nehezen értelmezhető, hogy a "kitermelt éves vízmennyiség" kifejezés a felszíni és a felszín alatti vízbázis együttes használatát jelenti-e, vagy csak a rétegvízbázis ivóvíz célú igénybe vételét kell az "ivóvíz" kategória alatt érteni.
6. Segítené a tervben való könnyebb eligazodást és az esetleges hibák feltárását a vízmű-üzemeltető számára, ha egy táblázat tartalmazná, hogy az egyes vízbázisok, vízműutak mely víztesthez tartoznak (víztest neve, kódja).
7. Megítélésünk szerint a lakossági és az ipari-szolgáltatási vízigények növekedésével 2015-ig nem kell számolni. Elég a 2004. évi mérték figyelembe vétele. A vízfogyasztás növekedésére a vízdíjak emelkedése, a takarékos vízhasználatok térhódítása, a zöld mozgalmak kampányai és a Vízminőség-javító Program végrehajtása miatt sem kell gondolnunk.
8. Véleményünk szerint a meglévő monitoring rendszerek üzemeltetése országosan nem megfelelő, aminek elsődleges oka a mintavételek és elemzések finanszírozási problémája. A kiépítés fejlesztése jogos igényként merülhet fel, de ugyanekkor az üzemeltetésre és a kapcsolódó költségekre is gondolni kell. A vízbázisvédelmi és mezőgazdasági monitoring rendszerek összehangolása szükséges.

Vízellátás, vízminőség-javító intézkedések

1. A Vízbázisvédelmi Program végrehajtása tapasztalataink szerint a tervezettnél nehezebb és több feladatot jelent. Számos helyen csak a diagnosztikai vizsgálatok fejeződtek be, és még kevés a védőterületet kijelölő határozat. Több sérülékeny vízbázisnál még el sem kezdődtek a feltáró munkálatok. Bizonytalan a szükséges intézkedések anyagi forrása. Véleményünk szerint nem elég a védőterületek vízikönyvi nyilvántartásba vétele, szükségesnek tartjuk a földhivatali nyilvántartásba vételt is.
2. A felszíni és a felszín alatti vizek védelme érdekében kérjük, hogy vízbázis védőterületeken (külső védőterület és hidrogeológiai védőterület), illetve azok határterületein, területcse-re és művelési-ág váltással az erdőterületek növelését és a szántóterületek csökentését támogassa és ösztönözze az állam. Bizonyított tény, hogy erdőterületről lényegesen kisebb a diffúz nitrát (nem beszélve a nehézfémekről) tápanyag, növényvédő szer és bakteriológiai szennyezés.
3. Javasoljuk megvizsgálni, volna-e lehetőség a vízbázisok védelembe helyezését a NATURA 2000 területek védelméhez hasonlóan végrehajtani (az érintett ingatlanok helyrajzi számait Kormányrendelet tartalmazza) vagy az elérési időközön alapuló védőterületek kijelöléséig "ideiglenes" védőterületeket megjelölni a vízjogi üzemeltetési engedélyben (javaslat: belső: 50 m, külső: 100 m, hidrogeológiai: 500 m vagy a VITUKI által megrajzolt vonal).
4. Javasoljuk szakmai továbbképzések szervezését, illetve gyakorlati útmutató készítését a védőterületet kijelölő hatóság jogi és vizes szakemberei számára, ugyanis nagyfokú bizonytalanság tapasztalható közöttük a vízbázisvédelem területén. A különböző Fe-lügyelőségek gyakorlata is gyökeresen eltér egymástól, országosan egységes ügykezelés, jogértelmezés (végrehajtási rendelet) szükséges.
5. Problémát jelent, hogy a diagnosztikai dokumentációk tartalma elévül, mire a hatóság eljut a határozathozatalig. Ilyen esetben az üzemeltetőt terheli az aktualizálás költsége, akkor is, ha nem tehet az ügy elhúzódsáról. A vízbázisok védelme érdekében sürgősen változtatni szükséges a jelenlegi hatósági gyakorlaton.
6. Az átmenetileg üzemben kívüli vízbázisok, termelőutak biztonságba helyezésének és biztonságban tartásának kérdése sem tisztázott. A tartalékkút státuszt a zöldhatóság nem fogadja el. Véleményünk szerint ezeknek a kutaknak, vízbázisoknak a védelme is indokolt a jövőbeli üzembe helyezés reményében.

7. Ivóvízbázisok védelmével kapcsolatos további intézkedések közé javasoljuk a védőterületi határozatok kiadását az évek óta benyújtott kérelmekre, valamint a településrende-zési- és fejlesztési-, illetve hajózási tervek összehangolását az ivóvízbázis védelmi követelményekkel.

8. A felszín alatti vizek mennyiségi és minőségi védelmét jelentené a közüzemi vízellátáson kívüli ivóvíz kutak létesítésének szigorú felülvizsgálata. Mindegyik dokumentációban szerepel, hogy nincsen mennyiségi probléma a területen, azonban egyes gazdálkodó szervezetek ré-szére engedélyezett kutak okozhatnak helyi, a közüzemi vízellátást érintő hatásokat. A víz-igényeknek megfelelő kapacitás általában rendelkezésre áll a szolgáltatóknál, a vízadó réte-gek újabb megcsapolása, esetleg a kutak szakszerűtlen üzemeltetése veszélyeztetheti a fel-szín alatti vizek minőségét. A víztakarékosság manapság szerintünk a lakosság részéről már előtérben van a fogyasztói árak miatt. Javasoljuk, hogy meglévő, jól működő vízellátó rend-szer esetén (ahol a vízbázis jó minőségű, fölös kapacitása van) új, nem a vízgazdálkodás érdekeit szolgáló vízkivételi mű létesítésére a vízügyi felügyelőség ne adhasson en-gedélyt.

9. Fontosnak tartjuk a meglévő felszínalatti vízkivételekkel, vízkivételi művekkel való ésszerű és tudatos gazdálkodást, az ökológiai vízigények pontos meghatározását és bizto-sítást.

10. A vízkészletjárulék rendszer továbbfejlesztése mellett, a készleteket meghaladó vízigé-nyek kielégítésének korlátozására a hatósági ellenőrzések fokozása szükséges, különösen az engedély nélküli vízkivételek felderítése érdekében.

11. Az Ivóvízminőség-javító Program keretében a térségi és regionális rendszerek mellett, az úgynevezett kistérségi rendszerek létjogosultságát (üzemeltethetőség, gazdaságosság, hatékonyság) is célszerű megvizsgálni.

12. Az Ivóvízminőség-javító Program megvalósítása csak az érintett önkormányzatok-kal egyetértésben és azok közreműködésével lehet sikeres.

13. A teljes költség-megtérülés elvének átvitele a gyakorlatban a szolgáltatási díjak elkerülhetet-len emelését jelenti. A megvalósításhoz szükséges az állami díjtámogatási illetve szociá-lis támogatási rendszer összehangolása és újragondolása.

14. A vízfolyások karbantartása véleményünk szerint nagy jelentőségű, beleértve ebbe az anyagban nem szereplő kis vízfolyásokat is, hiszen az ökológiai és kémiai minőséget nagyban befolyásolja a meder és környezetének állapota.

15. Támogatjuk a vízfolyások parti sávjának puffersávvá történő átminősítését és kiala-kítását, illetve ezzel párhuzamosan a művelési-ág váltást (szántóból erdő). A megvalósítást a jogszabályi környezet kialakítása mellett (feltételezett jogkövető magatartással), pénzügyi-gazdasági ösztönző rendszer kiépítésével látjuk megvalósíthatónak.

16. A felszíni vízbázisok döntő többsége partiszűrűsű, azaz a folyók parti sávján helyezkednek el. A meder felőli oldalon un. biológiai hártya alakul ki, amelynek megléte valamint a kellő ka-vcsvastagság biztosítja, hogy kellő tartózkodási idő mellett a kitermelt víz természetes szű-rése megtörténjen. A megfelelő minőségű ivóvíz termelése érdekében bármely vízfolyás medrét, parti sávját érintő beavatkozás esetén kiemelt figyelmet kell fordítani a meglévő és távlati vízbázisok védelmére. A közcélú ivóvízellátás biztosítása érdekében csak olyan természetvédelmi célkitűzéseket és megoldásokat tudunk közmű üzemeltetők ér-dekében támogatni, amelyeknél a vízbázisvédelmi szempontokat figyelembe veszik. Pl. vízbá-zis által érintett partszakaszon a zátonyok, holtágak kialakulása és fennmaradása a termelt víz minőségének romlásával jár (vas, mangán, ammónium), ami üzemeltetői szempontból kedvezőtlen, természetvédelmi szempontból viszont akár kedvezőnek is ítéltető.

17. Jelentős környezeti javulást lehetne elérni véleményünk szerint viszonylag rövid időn belül az illegális tevékenységek felderítésével és megszüntetésével. Érintené ez az illegális szennyvízbevezetéseket, hulladéklerakókat, települési folyékony hulladék leürítő helyeket. Erősíteni kellene a Zöld kommandó tevékenységét civil szervezetek bevonásával, kiterjeszteni ellenőrzésüket az illegális szennyvízelhelyezések felderítésére is.

18. Kisebb állattartó telepek hatásvizsgálatra való kötelezése helyett célszerűbbnek tartjuk a hatósági ellenőrzés alapján történő kötelezést (pl. zárt trágyatároló építésére), továbbá a teljesítés és a működés ellenőrzését. Hatásvizsgálat helyett egyszerűbb és hatékonyabb módszert javasolunk kidolgozni a szennyezések megszüntetésére, megakadályozására.

Csatornázás, szennyvíztisztítás

1. A támogatással megvalósított víziközmű beruházások esetében valódi változatok kötelező jellegű összehasonlítását javasoljuk (akár kötelező tartalmi elemekkel, pl.: technológiák, csőanyagok, természet közeli tisztítás, szennyvízgyűjtés, -szállítás, ...), környe-zetvédelmi, üzemeltethetőségi és gazdaságossági szempontok alapján (megkövetelt tisztítási fokozat-hatásfok, költség-haszon elemzés, fenntarthatóság-pótlási költségek).

2. A szennyvíztisztító telepek elavult technológiájának korszerűsítése fontos, de nagyon költsé-ges feladat. Mindenképpen érzékeny költség-haszon szemlélettel kell minden egyedi telepet és bebocsátást felülvizsgálni, figyelembe véve az üzemeltetést is.

3. A nagyobb települések csatornázottsága az utóbbi időben az EU projekteknek köszönhetően jelentősen javult. A 2000 LE alatti települések esetében a program preferálja a természet kö-zeli megoldásokat a várhatóan alacsonyabb üzemeltetési költségük miatt. Tapasztalat alapján a jelenlegi jogszabályi környezetben, a hazai kommunális szennyvízminőséget (a vízfogyasz-tás jelentős csökkenése miatti töményedés) a természet közeli szennyvíztisztítók önmaguk-ban nem tudják az előírt határértékre tisztítani. Kis települések esetében a lakossági szenny-víz szabályozott

összegyűjtését tartjuk a gazdaságosabb megoldásnak. Ennek értelmében fontosnak tartjuk, hogy egyedi szennyvízelhelyezést ne engedélyezzenek olyan helyen, ahol közüzemi szennyvízcsatorna hálózat üzemel.

4. A zárt tárolók építése kapcsán nagy a szivárgás, elfolyás kockázata (a tározók utólagos "ki-lyukasztása" gyakori). A vízbázisaink védelme érdekében javasoljuk, hogy a termelőktől teljes utánpótlódási területén támogassák a belterületi, és ahol a műszaki lehetőség adott, a külterületi ingatlanok csatornahálózatra való rákötését.

5. A csatornázott településekre vonatkozóan mielőbb megoldandó országos feladat a csatornára kötés jogszabályi kötelezésének megalkotása. A talajterhelési díj jelenlegi mértéke nem ösztönöz a rákötésre.

6. A határértékek további szigorítását nem javasoljuk, de ahol ez szükséges, mindenütt legyen megállapítva határérték. A "szennyező fizet" elv érvényesülése érdekében szükségesnek tartjuk a felszíni vizek minőségének védelmét és a csatornabírság szabályozásának korszerűsítését, mivel a jelenlegi szabályozás mellett a csatornahasználók jelentős része bűntetlenül szennyezhet.

7. Fontosnak tartjuk a belterületi csapadékvíz rendezés kérdésének hatékony megoldását (törvényi szabályozását is), mert ez a jelen helyzetben erőteljesen kihat a szennyvíztisztító telepek üzemeltetésére (csapadékvíz és infiltráció okozta túlterhelés). Javasoljuk a szennyvízelvezető rendszereket terhelő idegen vizek szabályozott módon történő befogadóba vezetése megoldásainak kidolgozását.

8. Nem értünk egyet a tervben szereplő javaslattal, miszerint az élővízbe vezetés alatt és felett a kibocsátó üzemeltessen monitoringot, mert ez inkább állami feladat kellene, hogy legyen (megfelelő laboratóriumi háttér, stb.)

9. Nem támogatjuk a kibocsátási határértékek szigorítását, de a kibocsátási határértékek megállapításánál fokozottabban figyelembe kellene venni a befogadó terhelhetőségét, az egyedi jellemzőket, és a természet közeli szennyvíztisztítók elvárható tisztítási hatásfokát.

10. Az iszapelhelyezés egyre növekvő problémáját kiemeli a dokumentum. A cél az iszap mezőgazdaságban vagy egyéb elhelyező területen történő hasznosítása. Ennek jelentőségét a mezőgazdasági ágazattal történő szorosabb együttműködéssel kell érvényre juttatni. Javasolt olyan mezőgazdasági területek kijelölése, melyek felszín alatti vizeket és ivóvízbázisokat nem veszélyeztetnek. Ezekben a helyeken elsősorban energetikai célú, vagy táplálék-láncba nem kerülő növények termesztése (pl. energia fűz/fű, nyárfa...) javallott: stabilizált szennyvíziszap/komposzt kihelyezésével.

További intézkedési javaslatok

1. Egyetértünk a szabályozás, engedélyezési eljárás, intézményrendszer fejlesztése és a díjak megállapításával kapcsolatos javaslatokkal. Kiemelten fontosnak tartjuk az egyes hatósági jogszabályok összehangolását. Egyetlen hatóság esetében is sajnos előfordul, hogy különböző osztályok véleményei párhuzamosan elfutnak egymás mellett és így elmarad az úgy komplex kezelése.

2. A Víziközmű Törvény megalkotása a korrekt víziközmű szolgáltatás alapvető feltétele.

3. Javasoljuk, hogy a hatósági döntéseket az érintettek előzetes bevonásával, bürokrácia mentesen, gyorsan és országosan egységes elvek alapján hozzanak a vízügyi hatóságok.

Összességében a tagszervezeteink szakemberei által átnézett tervek átfogóak, érintenek minden lényeges területet. Azonban a tervezés jelen fázisában még nem látjuk, hogy a megvalósításhoz milyen finanszírozási rendszer fog kiépülni.

A konzultációs folyamatban a fenti véleményünkkel szeretnénk részt venni. Amennyiben szükséges, adatbázisunkkal és munkatársainkkal szívesen részt veszünk a VGT további kialakításában, hiszen az ebben foglaltak közép és hosszú távon is meghatározóak vízi közműves vízellátására.

A célkitűzések elérése szempontjából hasznosnak tartanánk, ha a közmű üzemeltetők közvetlenül is részt vehetnének a szolgáltatási területüket érintő részletesebb tervek elkészítésének folyamatában, hiszen a működési területről naprakész ismeretekkel, mérési és vizsgálati eredményekkel rendelkeznek.

Budapest, 2009-10-12.

Magyar Víziközmű Szövetség

* * *
* *

Reális Zöldek Klub
Országos Társadalmi Civil Szerveződés

2009. SZEP. 29.

1127

ÖKO Zrt.

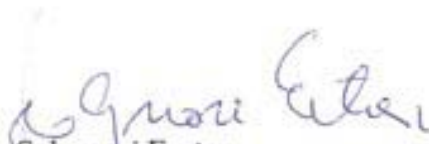
Tárgy: Észrevételek és javaslatok az Országos Vízyűjtő - gazdálkodási tervhez.

Tisztelt Cím!

Csatoltan megküldöm az „Észrevételek és javaslatok az Országos Vízyűjtő-gazdálkodási terv véglegesítéséhez” című összeállítást.

Az összeállítás a tárgyban megjelölt témában a Reális Zöldek Klub álláspontját tartalmazza.

Budapest, 2009. szeptember 28-án

Solymosi Eszter
titkárság - vezető

Reális Zöldek Klub

**Észrevételek és javaslatok az Országos Vízyűjtő-
gazdálkodási terv véglegesítéshez**

Készítette: Péter László

Elfogadta: A Reális Zöldek Klub elnöksége
2009. szeptember 28.

Az összeállítás hitelül:

Reális Zöldek Klub

Juhos László
Juhos László

Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv / OVGT és az OVGT Környezeti Vizsgálata / SKV tervezete Észrevételek, javaslatok az OVGT véglegesítéséhez

Az Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv / OVGT és az SKV előkészítésével kapcsolatos eddig elkészült fontosabb háttéranyagok, munkaközi tervezetek, konzultációs jegyzőkönyvek áttanulmányozása, és az egyes részvízyűjtők, alegységek, tematikus ismertetéseken és vitafórumokon történő személyes részvétel tapasztalatai alapján az OVGT és az SKV véglegesítéséhez az alábbi általános, elvi jellegű és konkrét észrevételeket, javaslatokat tesszük:

I. Általános, elvi jellegű észrevételek:

1. A megbízás, a tervezői szerződés alapján a tervezés, a vízyűjtő-terület részvízyűjtők alegységeinek, víztesteinek területi lehatárolása, a vizsgálat, az értékelés, minősítés, a prioritások meghatározása, a munkaközi tervezetek egyeztetésének választott módszertana alkalmatlan arra, hogy ezek alapján intézkedési csomagok, jogszabály-módosítási javaslatok kidolgozhatók legyenek. Az alapfogalmak egységes értelmezése, a minősítés objektív feltételei, a „szennyező fizet elv” érvényesíthetősége, határvízi esetekben jelenleg nem biztosítottak, stb.
2. Az OVGT nem teljesen az Európai Unió Víz Keretirányelve / EU-VKI célkitűzései alapján készült, és nem terjed ki az „erősen módosított víztestek” esetében a „jó ökológiai potenciál” (a „jó ökológiai állapot”-nál enyhébb követelményeket előíró!) elérését biztosító, de az egyéb vízhasználatok között a vízerőművek, a hajózás és az árvízvédelem integrált, iteratív tervezésére, fejlesztésére és komplex szempontok szerinti vizsgálatára.
3. A tervezés korábban kialakított módszertana nem veszi eléggé figyelembe a világban végbement globális folyamatokat, és azoknak az egész Kárpát-medencét, és benne a Duna egész vízyűjtőjét, ill. Magyarországot differenciáltan érintő hatásait. (klímaváltozás, globális felmelegedés, árvíz-belvíz-talajvíz-aszály, víz-, energia-, élelmiszer-hiány, stb.). A következő évtizedekre szóló, távlati-, hosszú-, közép-, és rövid-távú tervek készítésénél – a fenntarthatóság elve alapján – kiindulásként és fő prioritásként ebből kellene kiindulni. (lásd: MTA – „VAHAVA program”, „Megújuló energiák” között kiemelten a vízenergia).
4. A vízyűjtő-területek a domborzattól függenek, a vízvásztók nem ismernek országhatárokat! Ebből következően a vízgazdálkodási-, vízyűjtő-gazdálkodási (?) feladatokat nem lehet a területi és hálózati összefüggéseiből kiragadva tárgyalni, és a felmerült (és nem szőnyeg alá söpört) problémákat megoldani! Az EU-VKI a tervezésnél a „felülről-lefelé szemléletet” képviseli, a magyar gyakorlat ennek éppen az ellenkezője! (lásd: EU-VKI hivatalos angol-magyar fordítás 11. old.)
5. A fentiekkel összefüggő, nemzetközi kötelezettség-vállalásainkat számba kell venni, de nemcsak az ICPDR, és a WWF, hanem pl. az EU, a Duna Bizottság, és az ENSZ-EGB vonatkozó – és Magyarország, mint tagország által vállalt, de a mindenkor Magyar Kormányok által, évtizedek óta nem teljesített – kötelezettség-vállalásainkat is! Ezek közül jelentősége miatt, a Duna hajózhatóságát, és a 2010-ig elkészítendő, és a 2011. évi Magyar EU Elnökség napirendjére kerülő és ott megtárgyalandó, EU „Duna Stratégiá”-t

- emeljük ki! Ebben kiemelt szerepe lehetne az MTA Elnöke kezdeményezésére létrehozott „Duna Kutató és Információs Központ”-nak!
6. A magyar Országgyűlés által hozott törvények, és az azok alapján kiadott, hatályos jogszabályok által jóváhagyott különböző Kormány-, és ágazati programok, stratégiák, tervek figyelembe vétele alapvető és mindenkre kötelező érvényű! Ez alól az OVGT sem lehet kivétel! Ezek közül jelentőségük alapján az OTK-t, OTrT-t, ÚMFT – 2007-2013, és az ÚMVP – 2007-2013. kiemelt „Komplex Programja”-it (Duna, Tisza, Balaton, Termál, ETEOP), a felülvizsgálandó Energia Stratégiát, Nemzeti Éghajlat-változási Stratégiát és Programot / NÉS / NÉP, a Fenntartható Terület-, és Földhasználat Akcióprogramot, Nemzeti Turizmus-fejlesztési Stratégiát / NTS, stb. emeljük ki.
  7. Tekintettel arra, hogy Magyarország egész vízgyűjtő-területe a Duna-vízgyűjtőre esik, elsőszámú prioritás a Duna, mint nemzetközi vízi-út integrált, iteratív ágazati-, területi-, hálózati-, intézményi tervezése, komplex fejlesztése és többcélú hasznosítása. Ennek következtében nem kerülhető meg, sőt kiemelt témaként lenne szükséges kezelni a Bős-Nagymarosi Vízlépcső-rendszerrel / BNV kapcsolatos, a Hágai Nemzetközi Bíróság ítéletének végrehajtására vonatkozó, magyar-szlovák megállapodás mielőbbi létrehozásának elősegítését, mert ez az ország és a nemzet alapvető érdeke is. A fentiek felül, több, Duna-menti Régióra vonatkozó, nemzetközi és hazai dokumentumra még csak hivatkozás sincs. (pl. EU Interreg IIIB CADSES Program – „Donauregionen” projekt, szlovák, bajor, magyar, bulgár, román, szerb közreműködéssel, stb.)
  8. A fentiekhez alapvető szemlélet-, és paradigma-váltás szükséges. A radikális, laikus „ál-környezetvédők” által mechanikusan képviselt „vízlépcső-ellenes” álláspontot – 20 évvel a rendszerváltás után – fel kellene, hogy végre váltsa, az MTA új vezetése és a különböző, tudományos szakmai szervezetek, intézmények (Duna-, Tisza-, Balaton Kutató és Információs Központ, stb.) által képviselt, ill. képviselendő, az ország és a nemzet tényleges érdekeit képviselő, szakmai álláspont. Az optimális megoldás megközelítését csak az érintett tudományágak képviselőinek – prekonceptió nélküli, politika-mentes – együttműködése biztosíthatja. Ennek kiinduló-pontjaként, a közelmúltban, 99 éves korában elhunyt, Mosonyi Emil akadémikus, a „Vízépítés Professzorá”-nak életművét, munkásságát, javaslatait és intelmeit javasoljuk elsősorban figyelembe venni. Ezzel kapcsolatban megemlíthetjük, hogy az első Országos Vizgazdálkodási Kerettervet / OVK 1954-ben (55 évvel ezelőtt!) dr. Mosonyi Emil, Kossuth-díjas akadémikus, műszaki egyetemi tanár, igazgató javaslatára és irányításával készítették munkatársai, köztük Jolánkai Gyula mérnök. Az OVK kiterjedt a vízerő-hasznosításra, a Duna komplex hasznosítására, a Dunán, a Tiszán, a Balatonon tervezendő nagylétesítményekre, a vízi-utak hálózatának komplex fejlesztésére, stb. (**Dunán:** Felső-Dunai I., II. Vízlépcső, Visegrádi-, Kvassay-, Adonyi-, Fajszai-, Mohácsi Vízlépcső, Duna-Tisza csatorna, a Prédikálószeréki szivattyús energia-tározó; a **Tiszán:** Vásárosnaményi-, Záhonyi-, Tiszalöki-, Kiskörei-, Csongrádi-, Szegedi-, vagy Óbecsei Vízlépcső, stb.). A magyar-csehszlovák közös Duna-szakasz hasznosítására vonatkozó tervezésben magyar részről a VÍZITERV, csehszlovák részről a HYDROPROJEKT vett részt. A VÍZITERV a Bagoméri (alsó) tározó és jobboldali oldalcsatorna terveit készítette 1960-ban, Jolánkai Gyula mérnök irányításával.
  9. Az OVGT és az SKV véglegesítéséhez alapvető követelmény a több országon átfolyó, ill. a jelentősebb határvizek (Duna, Tisza, Dráva és ezek jelentősebb, hajózható mellékfolyói / Rába, Ipoly, Bodrog, Körösök, Maros, stb.) esetén a hálózati összefüggések – határokon átnyúló – komplex elemzése, értékelése, és minősítése (vízhozam, vízminőség, hossz-, és keresztirányú átjárhatóság a tervezett fejlesztések (vízlépcsők, kikötők, tározók, vízkivételek, stb.) hatásainak vizsgálata, a „szennyező fizet” elv érvényesíthetősége, stb.

10. A környezet, a gazdaság és a társadalom szempontjainak, érdekeinek együttes figyelembe vétele csak az összes konfliktus-helyzet feltárása, és ütköztetése alapján oldható meg de annak figyelembe vételével, hogy az ember, az emberiség, a társadalom is a természet része! Az OVGT és az SKV véglegesítése csak az érintett ágazatok érdemi bevonásával, ill. a határvízi egyeztetések eredményeinek ismeretében történhet. (lásd: 9. fejezet. „Kapcsolódó programok és tervek”, ill. a Duna esetében a BNV-vel kapcsolatos Hágai ítélet végrehajtása magyar-szlovák egyeztetés alapján / Szigetköz (?), a Tisza esetében az ukrán és a román tervezett fejlesztések, ill. a szennyezések ügye, a Csongrádi Vízlépcső, a Duna-Tisza csatorna beruházás folytatása és befejezése, a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése / VTT keretében megépült és tervezett árvízi árapasztó tározók helykijelölésének, működtetésének értékelése, a Duna-Tisza-közi Hátság vízpótlása, a Dráva esetében a meglévő, és a tervezett vízlépcsők hatásainak objektív értékelése, stb.). Ezek közül a fontosabbak: ÚMFT-2007-2013, ÚMVP-2007-213, OTK, OTrT, Duna Komplex program, Tisza Komplex program, Balaton Komplex program, Termál Komplex program, ETEOP, stb.
11. A fentiekben jelzett alapvető problémák megoldása nem képzelhető el a vízviisszatartás, a duzzasztás, víztározás nélkül, amelynek keretében egyúttal a nagyobb folyókon a hajózás, a vízi árú-, és személy-szállítás, kombinált közlekedés, és szállítás (RoRo) a vízenergia-termelés és hasznosítás, a mezőgazdasági öntözés, a vízi-, vízparti-turizmus, különböző ágazatainak (horgász-, evezős, motoros, yacht, üdülő-, szálloda-hajós, kemping-, kerékpáros-, öko-, természetjáró-, stb.) fejlesztése is megoldható, az integrált, iteratív hazai tervezési, és komplex fejlesztési gyakorlat bevezetése, és elterjesztése esetén.
12. Az érintett ágazatokkal történő egyeztetés, és a tervezett fejlesztések hatásainak átfogó elemzése alapján az OVGT-nek hosszú-távú javaslatokat kell tenni az EU-VKI-ban megjelölt célkitűzések teljesítésére, ill. teljesíthetőségének feltételeire / EU támogatás, stb. A költség-haszon elemzések keretében – a tisztánlátás biztosításához – szükséges lenne az „elmaradt haszon” fogalmát is bevezetni, és azzal is számolni!

II. Konkrét észrevételek:

1. A tervezésnél az EU-VKI által képviselt és elfogadott, „felülről-lefelé szemlélet”-ből kellett volna kiindulni („A” Duna-vízgyűjtő nemzetközi-, „B” nemzeti szint és „C” Duna-részvízgyűjtők alegységei), a 2.3. pont alatt jelzett koordinációs mechanizmusok (határon áterjedő együttműködés, 2, vagy többoldalú) igénybe vételével. Ennek nyoma sincs! A Szigetközi tematikus egyeztetés is elmaradt, még időpontja sincs kitzúve! Az OVGT így, ennek a kiemelt témának, ill. megoldási módjának ismerete nélkül, nem véglegesíthető!
2. Magyarország vizeinek 95%-a külföldről érkezik, ezért a határokon áterjedő víztestek, a folyók felvízi paramétereinek vizsgálatából kellett volna kiindulni (vízhozam, vízminőség, szennyezések, hossz-, és keresztirányú átjárhatóság – de nemcsak a halaknak, hanem a hajóknak is! – vizsgálatából! A folyók felső szakaszán elkezdett vízlépcsőrendszert az alvízen folytatni kell, mert ennek hiányában jelentős károk következnek be az alvízen!).
3. A Duna-vízgyűjtő magyarországi szakaszának vizsgálatánál, értékelésénél, minősítésénél, valamint az intézkedési csomagok, jogszabály-módosítási javaslatok kidolgozásánál figyelembe kellett volna venni a felvízről érkező és várható hatásokat, a hazai – vízgyűjtő-gazdálkodást is érintő, folyamatban lévő, és tervezés alatt álló fejlesztési, beruházási elképzeléseket, programokat, terveket. Ehhez viszont – már a tervezés kezdetétől - előzetes ágazati egyeztetésekre, az egyes ágazatok közötti, már ismert, ill. a vizsgálat során feltárt konfliktusokat ütköztetve, optimális, de legalább is kompromisszumos megoldásokra kellett volna törekedni! Ez sem történt meg! A már elkészült egyoldalú tervezetek konzultációs programjának összeállítása, a konzultációk megszervezése is úgy

történt – bele értve a tematikus egyeztetéseket is – hogy a mezőgazdaság és a természetvédelem, a halászat és a horgászat, stb. külön-külön, az érdek-ellentétek feloldása nélkül került lebonyolításra. A problémákat nem szőnyeg alá söpörni, hanem megoldani kell!

4. A VGT tervezési egységeinek területi lehatárolása több esetben eleve nem teszi lehetővé, 1-1 egység egységes tervezését (pl. Tisza-tó, Duna, Dráva jobbpart-balpart, stb.)
5. A tervezést sok esetben az alapfogalmak egységes értelmezésének hiánya, ill. adathiányok, konkrét minősítési kritériumok, ill. az ellenőrizhetőség / monitoring hiánya, stb. is akadályozzák. (vízgazdálkodás – vízgyűjtő-gazdálkodás, jó ökológiai állapot – jó ökológiai potenciál, stb.?)
6. A prioritások között az éghajlatváltozás, az árvizek / aszályok problémakörének már ma is kiemelt jelentősége van, ill. lesz a jövőben. Ennek keretében az EU-VKI szerint a VGT-nek magába kell foglalni az árvízvédelmi intézkedések vizsgálatát is! (ICPDR – EU-VKI 10. old.).
7. A kiemelt témák között, a Duna, a Tisza, a Dráva határvízi kapcsolatainak, és a határon átnyúló fel-, és alvízi szakaszainak, valamint a hazai szakaszok tervezett, és szükséges fejlesztési elképzeléseinek, programjainak, terveinek, stb. ismertetésével, és minősítésével ki kellene egészíteni az OVGT-t. Ezek közül a teljesség igénye nélkül – jelentőségük miatt – az alábbiakat emeljük ki:

A **Duna** vonatkozásában a nemzetközi vízi-út paramétereinek, hajózhatóságának, a tervezett Paksi Atomerőmű hűtővizének biztosításához:

- a Bős-Nagymarosi Vízlépcső-rendszer felülvizsgálata, korszerűsítése és befejezése, a Hágai Per mielőbbi lezárása
- a Prédikálószeréki Szivattyús Vízterelőmű
- az Adonyi Vízlépcső
- a Fajszi Vízlépcső
- és a Mohácsi Vízlépcső
- a Duna-menti vízi-, vízparti-, kemping-, kerékpáros-turizmus fejlesztéséhez, a hajókikötő-hálózat, az EuroVelo® Európai Kerékpáros Vándorút Hálózat EV-6. sz. Duna-menti nyomvonalának, a Nemzetközi Duna Túrák pihenő-, és kikötőhelyeinek kialakítása,
- a Duna-menti Magyar Limes-út – mint az UNESCO Világörökség-várományos – kialakítása, az előzetes régészeti feltárásokkal együtt, stb.

A **Tisza** vonatkozásában a nemzetközi vízi-út paramétereinek, hajózhatóságának, árvízvédelmének, a Duna-Tisza-közi Hátság vízpótlásának biztosításához:

- a Csongrádi Vízlépcső és
- a Duna-Tisza csatorna beruházás befejezése
- a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése / VTT keretében megvalósult és tervezett árvízi árapasztó tározók felülvizsgálata
- a Tisza-menti vízi-, vízparti-, kemping-, kerékpáros-turizmus fejlesztéséhez, a hajókikötő-hálózat, az EuroVelo® Európai Kerékpáros Vándorút Hálózat EV-11. sz. Zemplén-Bodrog-Tisza-menti nyomvonalának, a Nemzetközi Tisza Túrák / NTT pihenő-, és kikötőhelyeinek kialakítása,
- a Tiszai Vízi Turizmus Fejlesztési Program / TVTFP megvalósítása, stb.
- a Tiszalöki-, és a Kiskörei Vízlépcső korszerűsítése
- a Tisza-tó – mint „erősen módosított víztest”, 2 vízlépcső között – minősítése, annak ismeretében, hogy 1973 óta az „Öko-turizmus Szigetvé”, az UNESCO

Világörökség részévé, a Tiszafüredi Madárrezervátum révén „Ramsari területté vált”?

A **Dráva** vonatkozásában a nemzetközi vízi-út paramétereinek, hajózhatóságának, árvízvédelmének, a Dráva-mente vízpótlásának biztosításához:

- az Ős-Dráva program
- a Novo-Virjei Vízlépcső
- a Barcs-Gyurgyeváci Vízlépcső, stb.

III. Javaslatok:

Lehetne még sorolni a további elvi és konkrét észrevételeket, de a fentiekből is látszik, hogy felesleges! A végleges észrevételeket majd csak a végleges dokumentáció ismeretében tudjuk megtenni!

Ezért inkább az előzetes javaslatainkat foglaljuk össze röviden, és azokat is elsősorban nem a KvVM, hanem a mindenkori Magyar Kormány számára:

1. Integrált, iteratív hosszú-távú, ágazati-, területi-, hálózati-, intézményi tervezés (lásd: Mosonyi Emil professzor és munkatársai által készített, első Országos Vizgazdálkodási Keretterv / OVK. – megtekinthető a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárban!)
2. Komplex fejlesztés, finanszírozás, fokozott EU és állami támogatással és szerepvállalással (lásd: EU-VKI / ICPDR dok.)
3. Többcélú hasznosítás (lásd: Mosonyi Emil professzor és munkatársai által tervezett Tiszalöki Vízlépcső, Békésszentandrás Vízlépcső, ill. „száműzetése” idején tervezett Duna-Majna „Európa-csatornarendszer” víz-, és energia-takarékos, tájba-illő, a Frank-Jura hegységen, és az Altmühl-völgy védett természeti területén átvezető- vizes élőhelyek kialakításával együtt kialakított – megoldása!

A fentiek felül pozitív hazai példaként álljon a tervezők és megbízóik szeme előtt:

- az 1973-ban kialakított „Tisza-tó”, az- „öko-turizmus szigete”, a Hortobágyi Nemzeti Park részeként az UNESCO Világörökség helyszíne, a „Ramsari területeivel együtt (!) egy „erősen módosított víztesten”, valamint
- 2009.08.27-én, a Rábán, a Nicki- Duzzasztó-műhöz kapcsolódóan megvalósult, Kenyeri Kisvízerőmű, és „csalivíz-utas”, kaszkádos hallépcső.

A fentiek a vízügyi-, természetvédelmi-, ökológus, biológus, hajózási-, energetikai-, turisztikai szakemberek példamutató együttműködését, ill. Mosonyi Emil professzor életművének, munkásságnak méltó folytatását jelentik!

Javasoljuk, hogy a jövőben – a parttalan viták, torzsalkodások, személyeskedések helyett – a „tabu-témák” ledöntésével (a „vízlépcső-ellenesség” felszámolásával), az összes érintett szakma képviselőinek bevonásával, a kollektív bölcsesség alapján, a nemzet tényleges érdekeinek figyelembe vételével készüljenek a jövőben a tervek, és mielőbb jussanak is el a megvalósulásig!

Budapest, 2009.09.30.
Mellékletek:

Péteri László

Mellékletek:

- **Interneten elérhető videók a bajor Duna-szakasz revitalizációjáról / német nyelvű, és a Rábán, a Nicki Duzzasztó-műhöz kapcsolódó, Kenyeri Kisvízerőműről és hallépcsőről.**

http://www.donauforum.de/videos_donauausbau.php

http://www.donauforum.de/videos_donauausbau.php

<http://www.hircity.hu/cgi-bin/hircity/index.cgi?view=ck&tID=1159&nID=89047>

<http://www.hircity.hu/cgi-bin/hircity/index.cgi?view=ck&tID=610&nID=88892>

- **Kivonat a nemzetközi Duna Bizottság tagjai által elfogadott un. „Belgrádi Egyezmény”-ből:**

„A tagországok vállalják, hogy a Duna országokban elhelyezkedő szakaszát hajózható állapotban tartják folyami és a megfelelő szakaszokon tengeri hajók számára; elvégzik a szükséges karbantartási munkákat és fejlesztéseket a hajózási feltételek biztosítása érdekében és nem akadályozzák a Duna hajózásra alkalmas csatornáin a hajózást.”

- **Kivonat az Európai Unió Víz Keretirányelve / EU-VKI célkitűzéseiből:**

Az általános célokat az I. cikk határozza meg: ...Az áradások és aszályok hatásainak mérséklése, ..El kell érni az erősen módosított és mesterséges víztestek jó potenciálját és jó kémiai állapotát 15 év alatt. ... A mesterséges és erősen módosított víztestek külön kategóriát képeznek, kijelölésük minden esetben csak az adott állapot javítási lehetőségeinek alapos vizsgálatát követően történhet meg. Ezeknél a víztesteknél, illetve víztest-részeknél, amelyek esetében a jó ökológiai állapot egyáltalán nem, illetve elviselhető mértékű ráfordításokkal nem állítható helyre, valamint a helyreállítás bizonyos vízhasználatokat (mint a vízerőművek, hajózás, árvízvédelem) döntően akadályozhat, nem a jó ökológiai állapot, hanem a jó ökológiai potenciál elérése a cél. A jó ökológiai állapot és a jó ökológiai potenciál meghatározása a Keretirányelv V. Mellékletében található táblázatok alapján történik. Az erősen módosított víztestek kijelöléséhez elvégzett vizsgálatok során nem csak a már meglévő vízállapotokra, hanem az emberi beavatkozások következtében fellépő változásokra is tekintettel kell lenni. Ezekben az esetekben a döntési folyamat során alternatív környezeti lehetőségeket is vizsgálni kell. (kivonat a VKI angol-magyar szövegéből. Lásd:... (16) energia-, közlekedési-, mezőgazdasági-, halászati-, regionális-. Idegenforgalmi feladatok integrálása a VKI-be! ... (35) országhatárokon áttérjedő vízgyűjtők – vízgyűjtő egészen kell koordinálni! Duna, Tisza, Dráva? ... I. cikk (e) árvizek, aszályok hatásainak mérséklése, jó minőségű felszíni-, felszín alatti víz biztosítása!

- **Kivonat: Mosonyi Emil: „A hazai vízgazdálkodás távlati feladatai” c. írásából:**

„Javaslatok tervezési munkák megkezdésére a klímaváltozásnak és Magyarország sajátos földrajzi helyzetének figyelembe vételével: ... Vitathatatlan, hogy a magyar Duna szakasz hajózhatóságának érdekében vízlépcsőket kell építeni! Nem szükséges a nagy duzzasztási magasság, hiszen a hajózás biztosítása a cél, nem a villamosenergia-termelés.

Hazai és nemzetközi szakértők egyértelmű véleménye szerint a gázlós szakaszok folyamatos és biztonságos hajózhatóságát – a Nyugat-európai víziút-hálózatban használatos, 1350 tonna teherbírású úgynevezett „Európa Uszályok” számára – a tradicionális folyam-szabályozási eljárásokkal és művekkel (kotrás, sarkantyúk és más keresztirányú mederszűkítő művek, a vízfolyással párhuzamos kő-, vagy beton partfalak) nem lehet elérni. ...

Zárszó

Tudom, hogy ez az írásom sokaknak – számos politikusnak, a média egyes képviselőinek, elfogult környezetvédőknek és sok honfitársamnak – nem fog tetszeni. Tudom, hogy sok támadás fog érni. Lehet, hosszú ideig úgy fog tűnni a közvélemény egy részének, hogy nincs igazam, de később – amit már magas korom miatt nem fogok megélni – a valóság mellett fog tanúságot tenni. ...

Meg vagyok győződve arról, hogy volt tanítványaim és az általuk kiképzett kitűnő magyar vízimérnöki gárda – ha politikusaink bizalmát és támogatását megkapják, és ha a médiák egy része megszünteti a közvéleményt befolyásoló gyalázkodását a magyar vízimérnökökkel és azok nagyszerű őseivel szemben – kitűnően végre tudja hajtani a Vízgazdálkodási Távlati Tervezés itt előadott programját, meg tudja építeni a szükséges műveket és így fel tudja készíteni hazánkat a klímaváltozás káros eseményeinek a fogadására. Ez a vízimérnöki gárda, a legutóbbi árvíz alkalmával máris bebizonyította tudását és áldozatkészségét. Örültem annak, hogy a sajtóban végre megjelentek olyan cikkek és nyilatkozatok, amelyek nem Vásárhelyi Pált, „a második magyar honfoglalás” hőjét ócsárolták, hanem a vízimérnökök árvédelmi tevékenységét dicsérték. Remélem, hogy ez fordulópont lesz, és egyes újságírók felhagynak a közvélemény butításával.

Mosonyi Emil.”

És végül, Mosonyi professzor utolsó üzenete a YouTube-on:

http://www.youtube.com/watch?v=CCsv-hdch-U&feature=channel_page

Péteri László

U.i.:

- Az egyes fontosabb vitafórumokon (Duna, Dráva, Természetvédelem) elhangzott, és a vonatkozó jegyzőkönyvekben szereplő észrevételeinket, javaslatainkat változatlanul fenntartjuk!
- A különböző témákban tartott egyeztetéseken felvetett, lényeges kritikai észrevételekkel egyetértünk, a megbízók számára megfontolásra ajánljuk! Ezek jelentős része egyezik, ill. összhangban van a mi észrevételeinkkel, és az érintett ágazatok hazai és külföldi szakértőinek véleményével is.
- Az EU tagországok környezetvédelmi miniszterei által kidolgozott, EU-VKI-val kapcsolatban az érintett, de a tervezésbe be nem vont ágazatok nemzetközi képviselői – hasonlóan a hazai ágazatok képviselőihez – nehezményezik, hogy nem lettek bevonva a DVGT tervezésébe, ill. az előkészítésébe! Jó lenne ezt mielőbb pótolni. Az intézkedési csomagok, jogszabály-módosítási javaslatok előterjesztése csak ez után következhet! Az OVGT-nek nem a más ágazatok felé kell a követelményeket egyoldalúan meghatározni, hanem a problémákat, a konfliktus helyzeteket kell feltárni, és arra közös megoldási javaslatokat kidolgozni.

Zöldtetővel a városi árvizek ellen

Mrekva László*
Horváthné Pintér Judit**

Tekintve, hogy a jövőben is a különböző típusú árvizek (pl. folyami árvizek, heves árhullámok, városi árvizek és tengerparti áradások) előfordulására kell felkészülnünk és az árvizek okozta károk is változóak lehetnek, ezért a különböző országokban és régiókban, az **árvízi kockázat kezelésére** vonatkozó célkitűzéseket az országoknak maguknak kell meghatározniuk, s azoknak **helyi és regionális körülményeken kell alapulniuk**. Ahhoz, hogy a városi környezetben előforduló árvizek kezelhetővé váljanak, elengedhetetlen, hogy megértsük az őket kiváltó alapvető okokat és hatásokat.

Az esős időszakban az időszakos viharok következtében előforduló **nagyon magas csapadék intenzitás** gyakran előidézi a talaj telítettségét, a rövid idő alatt lehulló nagymennyiségű esővíz a burkolt felületeken elfolyva szinte 100 %-ban a csatornába jut.

Az épített környezetben - mint a városokban - sokkal valószínűbb a nagyfokú felszíni lefolyás kialakulásának az esélye, ahol a természetes felszínt átalakították, lefedték, a talajfelszín helyett utak, parkok és betonnal burkolt területek alakultak ki, melyek nem képesek elnyelni a csapadékvizet, ami az úgynevezett **városi áradásokhoz vezet**. Számos városi csatornarendszer elhanyagolt állapotban van, köszönhetően a tisztítás és a fenntartás hiányának. A kicsi és közepes városok, a gyors fejlődésnek és az infrastruktúrának (mint pl. az útépítés) köszönhetően nem számolnak az eshetőségekkel és nem fejlesztik körültekintően csatornarendszereiket. A sok helyen még ki nem épített, vagy létező, de nem megfelelő kapacitású, illetve karbantartottságú árkok, csatornák miatt alkalmanként a város több területén jelentkeznek kisebb-nagyobb problémák.

A városi árvizek hatása különösképpen -közvetlen és közvetett módon- a **gazdasági veszteségekben** mutatkozik meg. Számos az alábbiakban felsorolt, a városokra (ahol jelentősen megnövekedett az árvíz kockázat) vonatkozó karakterisztika ismeretes pl.:

- hatalmas, áthatolhatatlan felületek és építkezések,
- kezelés nélküli szilárd és folyékony hulladék felhalmozódás,
- eltömődött csatornarendszerek,
- intenzív gazdasági tevékenység stb.

Az **integrált városi árvízi kockázatkezelés** végső célja az, hogy minimalizáljuk az emberi veszteségeket és a gazdasági károkat, mialatt a természeti erőforrásokat felhasználjuk az emberiség létének jobbá tételére.

Az árvízi kockázat teljesen nem kerülhető el, ennél fogva kezelniük kell azt. Következésképpen, az árvízgazdálkodás nem képes az árvízi kockázatot eliminálni, ellenben enyhíteni igen. A **felszíni lefolyás csökkentése** különféle intézkedéseken keresztül érhető el.

Kísérleti mérések és szakirodalmi adatok, valamint számtalan beépítés igazolja, hogy a növényzettel telepített tetők, a **zöldtetők** a lehulló csapadék jelentős részét visszatartják,

illetve a csapadékcúcsok esetén a lefolyó csapadékvíz mennyiség lefolyását jelentősen késleltetik. A zöldtető a csapadékvíz felhasználója, átmeneti tározója.

Két dolgot tehetünk, amivel jelentősen mérsékelhetjük a lehulló csapadékvíznek azt a mennyiségét, amelyik azonnal a csatornába kerül. Lehet építeni úgynevezett puffertárolókat, átmeneti tározókat amelyekből késleltetve, a zivatar elmúltával jut a víz a csatornába. Ezen tározók létesítése sem problémamentes, hiszen a városokban, ahol igazán kellenének, már minden „talpalatnyi föld” foglalt, beépített.

Egyszerű és kézenfekvő az a megoldás, ha a jelentős alapterületű épületek tetőjén alakítjuk ki ezt az átmeneti tározót zöldtető formájában.

Zöldtetők építésével a lefolyási folyamatok is megváltoznak, ezáltal alkalmassá válnak az árvízi kockázat csökkentésére.

A **szabványok** a zöldtető felület lefolyási tényezőjeként $\psi = 0,3$ értéket adnak meg.

A lefolyási tényező a lehullott csapadéknak a csatornába jutó hányadát fejezi ki. A $\psi = 0,3$ lefolyási tényező tehát azt jelenti, hogy a lehullott csapadéknak csak 30 %-a folyik a csatornába.

Összehasonlításként nézzük meg más felületek lefolyási tényezőit:

Tetők	Talajszinti burkolatok
Palafedés, fémlemezfedés, cserépfedés → $\psi = 0,90 - 0,95$	Aszfaltburkolat → $\psi = 0,85 - 0,90$ Kövezet → $\psi = 0,40 - 0,70$
Nemjárható lapostetők → $\psi = 0,90 - ,95$	Zúzottkő burkolat → $\psi = 0,25 - 0,45$
Kavics leterhelésű tetők → $\psi = 0,50 - ,60$	Talajszinti kertek, parkok → $\psi = 0,05 - 0,10$
Zöldtetők → $\psi = 0,30$	

Zöldtetők építésével csökkentjük a lokális áradásokat úgy, hogy előidézük az infiltrációt, az által, hogy:

- a nyílt felszínű területek megóvjuk,
- a természetes tavakat megvédjük,
- ösztönözzük a talajvízdúsítást és a nyílt felületek zöldövezetté alakítását,
- áteresztő útburkolatokat alkalmazunk és
- karbantartjuk a vízelvezető árkokat.

A zöldtetőkkel visszatartjuk/transzferáljuk a lokális árvizeket úgy, hogy

- a csatornarendszerek eltömődését megakadályozzuk (tisztítás, szilárdhulladék gyűjtés stb.),
- árvízvisszatartó medencéket alakítunk ki, és
- összegyűjtjük az esővizet.

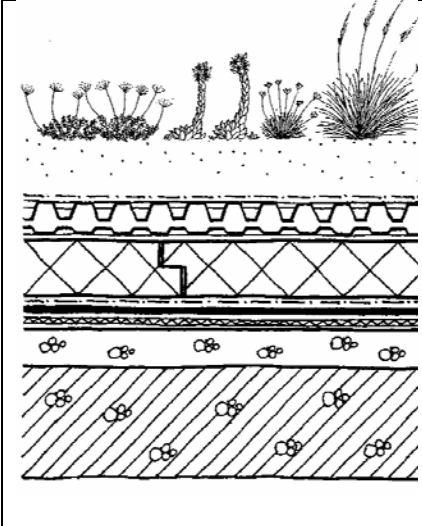
A zöldtető építésével segítjük az esővíz elszennyeződésének megakadályozását az által, hogy

- szétválasztjuk a szenny- és csapadékvíz csatornákat,
- a potenciális szennyező forrásokat (szennyvízgyűjtők, hulladéklerakók, benzinkutak stb.) megvédjük az áradások ellen.

Zöldtető építésével ezek a felületeknek többcélúak lehetnek:

- csökkentik a felszíni lefolyást az infiltráció és az evapotranspiráció növelése által,
- visszatartják a vizet,
- megszűrik a beszivárgó vizeket,
- pótolják a talajvízkészleteket,
- csökkentik a légszennyezést, javítják a városi mikroklímát, és
- különféle pihenési célokat szolgáljanak.

A zöldtető különböző rétegei a víz-visszatartás szempontjából:

	Kertészeti felépítmény
	Szivárgóréteg
	Tetőszigetelés
	Tartószerkezet és lejtésképzés

A **tetőszigetelés** két fő rétege a vízhatlan, gyökérálló csapadékvíz-szigetelés és a hőszigetelés. A két fő réteg mellett még a választott tetőszigetelési mód függvényében kerülnek elhelyezésre alátétrétegek, elválasztó rétegek, stb.

A vízvisszatartásban a tetőszigetelés természetesen nem játszhat szerepet, hiszen a feladata a víz- és hő elleni védelem.

A **szivárgóréteg** a tetőszigetelés és a kertészeti felépítmény között helyezkedik el, így elválasztja, illetve össze is köti azokat. Feladata a vízáteresztés, a vízlevezetés, illetve a vízmegtartás, valamint a szellőztetés. A zöldtető típusától függően a szivárgóréteg lehet ömlesztett anyag (pl. kavics), formahabosított polisztirolhab szivárgólemez, dombornyomott polietilén lemez, illetve szivárgó filc, vagy paplan.

A **vízmegtartás szempontjából** elsősorban a „tálcás” jellegű termékek a figyelemre méltóak (formahabosított polisztirolhab szivárgólemez, dombornyomott polietilén lemez), hiszen ezek gyári termékek, amelyeknél a tálcában megtartott víz mennyisége **mérhető**. Általában 10 liter/m² a visszatartott víz mennyisége.

Amennyiben a zöldtetőn az összefolyó duzzasztó idommal kerül beépítésre, akkor az ömlesztett szivárgóréteg vastagságának 1/3-áig állhat a víz a tetőn. Ez a vízmennyiség is **mérhető**, számítható.

A kertészeti felépítmény víz-visszatartó, vízmegtartó tulajdonsága jobban érthető, ha ismerjük a két jellemző zöldtető típust.

A zöldtető típusa	Extenzív	Intenzív
Ültetőközeg	6-15 cm	25 cm . . . 100-150-200 cm
Növényzet	szárazságtűrő	talajszinti kerthez hasonló
Öntözés, gondozás	nem	igen
Súly	csekély	jelentős lehet → statika!

A számadatok mutatják, hogy a zöldtetők a lehulló csapadékvizet különböző mértékben visszatartják és lassan engedik a csatornába azt a vízmennyiséget, amelyet a növényzet nem hasznosít, a csatornába jutó víz pedig szűrt, tiszta víz, így a hálózat karbantartása, tisztítása is ritkulhat.

A Németországban kiadott, de hazánkban is ismert **FLL irányelv** részletesen tartalmazza a különböző zöldtetők vízmegtartó képességét:

Zöldtető típusa	Ültetőközeg vastagság (cm)	Növényzet	Víz megtartó képesség középérték %-ban	Éves lefolyási tényező
Extenzív	2 – 4	Moha-Sedum	40	0,60
	4 – 6	Sedum-moha	45	0,55
	6 – 10	Sedum-moha-lágyszárúak	50	0,50
	10 – 15	Sedum-lágyszárúak-fűfélék	55	0,45
	15 – 20	Fűfélék-lágyszárúak	60	0,40
Intenzív	15 – 25	Gyep, évelők, fűszárúak	60	0,40
	25 – 50	Gyep, évelők, bokrok	70	0,30
	>50	Gyep, évelők, bokrok, fák	90	0,10

Az *ültetőközeg* speciális keverék, amelynek különböző műszaki követelményeket kell kielégítenie. A víz-visszatartás mértékét befolyásolja tehát az ültetőközeg összetétele, vastagsága, a tető lejtése, stb. A visszatartott víz mennyisége, beleértve a növényzet által felhasznált vízmennyiséget, *becsülhető, tervezhető*.

Összefoglalva: a zöldtető a csapadékvíz felhasználója, illetve átmeneti tározója, amelynek helye minden épület esetében adott a tetőn.

A zöldtető révén

- a keletkezés helyén történik a vízlefolyás csökkentése, illetve késleltetése,
- nem kell erre a célra tározó műtárgyat építeni,
- kiegyenlíti a csapadékintenzitást,
- csökkenti az árhullámokat a vízgyűjtőkben,
- kisebb csatorna-keresztmetszetek is lehetségesek,
- elkerülhető a csatornabővítés,
- tiszta, szűrt víz jut a csatornába, így a karbantartási és szennyvíz-tisztítási költségek alacsonyabbak.

Figyelembe véve az Országos Településrendezési és Építési Követelmények (OTÉK) szerinti beépítettséget, amely a városokban elérheti a 80 %-ot is, ami 80 %-nyi tetőfelületet is jelent egyben, a zöldtetők szerepe felértékelődik a városi csatornahálózat költségeinek csökkentésében.

Fokozódik az a fajta felismerés, miszerint az árvízi kockázat csökkentése, más katasztrófális kockázat csökkentéséhez hasonlóan kell, hogy képezze a fő fejlesztési irányvonalat. Az árvízi kockázat ezért meghatározó tényező egy ország különféle szektorális stratégiáinak és politikáinak kialakításában.

A **városi árvízi kockázatkezelést** ezért egy jól definiált kereten belül kell megvalósítani, mely keret felismeri és alkalmazza a különböző lehetséges tevékenységek egymást kiegészítő együttműködését, hogy ezeken keresztül, a követelményeknek megfelelően, koordinált módon kezelni tudjuk a felmerülő konfliktusokat.

Ajánlások

Az árvízi kockázatok fejlődési folyamatának komplexitása megköveteli, hogy valóban megértsük az árvízi kockázatok számos összetevőjének szerkezetét és tipológiáját és azokat a tényezőket, melyek enyhítik azokat. A következő kérdéskörök megválaszolása szükséges miközben kialakítjuk és végrehajtjuk az intézkedéseinket:

- Csak a **mindenre kiterjedő árvíz kockázati értékelésekre** fordítsanak megfelelő forrásokat. A valós árvízi kockázatról szóló információ képezi az alapját a döntéshozatalnak.
- A **közösségi részvétel** az árvízi kockázatértékelésben, valamint a kockázatkezelési intézkedések megtervezésben és végrehajtásban, kulcsfontosságú a sikeres árvízi kockázatkezelési tervezésben. Az érdekelték szükségleteivel történő szembesülés csak akkor lehetséges, ha bevonjuk azokat a **döntéshozatal folyamatába**.
- Az árvízgazdálkodási intézkedéseket az **adminisztratív és szektorális határokon túlnyúlva** kell megtervezni. Intézményesített kapcsolatok az érintett hatóságok között elősegítik a kooperációra alapozott tervezést.
- Felismerni a **fenntartható városi tervezés** lényegi elemeit a legígéretesebb stratégia a hosszútávú és sikeres árvízi kockázatkezelésben. Az árvízi szempontok elválaszthatatlanok a városi tervezéstől.
- A végrehajtott intézkedések **monitoringja** és kiértékelése lehetővé teszi a legjobb gyakorlatok azonosítását és segít, hogy folyamatosan fejleszteni tudjuk az árvízi kockázatkezelési terveinket.
- A zöldtetők létesítésének ösztönzése a víz-és csatornadíjak rendszerének újragondolásával, illetve anyagi támogatással lenne megvalósítható, amely anyagi támogatást a csapadékvíz-elvezető rendszer a zöldtetők által történt költség-megtakarításának egy része biztosítaná.

Mi a legjobb gyakorlat közé sorolandónak tarjuk a zöldtetők építését is! A városi vízgazdálkodás szerves részét kell képezze a vízgyűjtő-gazdálkodásnak, a Víz Keretirányelv céljai, a vizek jó mennyiségi és minőségi állapotának elérése érdekében.

* okleveles építőmérnök, a Magyar Hidrológiai Társaság tagja

** okleveles építészmérnök, okleveles épületszigetelő szakmérnök, a Zöldtetőépítők Országos Szövetsége alapítótagja

Készült: a Nemzeti Civil Alapprogram „Zöld szervezetek együttműködése a fenntarthatóságért ” című pályázat támogatásával.

KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI MINISZTERIUM

**KÖZÉP-DUNÁNTÚLI KÖRNYEZETVÉDELMI, TERMÉSZETVÉDELMI
ÉS VÍZÜGYI FELÜGYELŐSÉG**
vkki@vizeinkert.hu

 Ügyszámunk: 17027 /09.
 Iktatószámunk: 89031
 /09.
 Ügyintézőnk: Marjovszky István

Tárgy: Javaslat a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek kiegészítésére

Tájékoztatásukat miszerint a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek társadalmi konzultációja meghosszabbításra kerül, köszönettel megkaptuk.

Tekintettel a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII tv. 15. § (1) bekezdésére, miszerint a felszín alatti vizet csak olyan mértékben szabad igénybe venni, hogy a vízkivétel és a vízutánpótlás egyensúlya minőségi károsodás nélkül megmaradjon és teljesüljenek a külön jogszabály szerinti, a vizek jó állapotára vonatkozó célkitűzések elérését biztosító követelmények, javasoljuk a lekötött és szabad vízkészletek lehetőség szerint még pontosabb (víztestekre kiterjedő) meghatározását. Hasonlóan javasoljuk mindezt a felszíni vízkészletek vonatkozásában is meghatározni, tekintve, hogy a vizek mennyiségi védelme szorosan összefügg a vizek jó állapotának elérését szolgáló célkitűzésekkel.

Székesfehérvár, 2009. október19.

Csehóné dr. Szilasi Rita
igazgató

Kapják:

1. Címzett (email)
2. Irattár

Kérjük, hogy válaszukban hivatkozzanak az iktatószámunkra!

Telefon: (22) 514-300

Székesfehérvár, Hosszúsétatér 1.

Telefax: (22) 313-564
Levél cím: 8002 Székesfehérvár Pf.: 137

Honlap: <http://kdtktvf.zoldhatosag.hu>
Ügyfélszolgálat: (22) 514-310

Ügyfélfogadási idő:

 Hétfő, Szerda: 9⁰⁰-15⁰⁰

 Kedd, Csütörtök, Péntek: 9⁰⁰-12⁰⁰

FÖLDMŰVELÉSÜGYI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI
MINISZTERIUM
TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK FŐOSZTÁLYA

☒ 1860 Budapest, 55. Pf. 1.
☎ 301-4038 Fax: 301-4781
✉ termeszerforrasokfo@posta.fvm.hu

42117

/2009.

Dr Perger László főosztályvezető

Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság

Budapest
Márvány u. 1/c.

János György u.v.
.....
Dr. Váradi József
főigazgató u. x. 28.

Tisztelt Főosztályvezető Úr!

2009. év legfontosabb vízgazdálkodási feladata a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés. A dokumentum - mindenki számára új tartalommal - azokat az intézkedéseket foglalja össze, amelyek biztosítják - Európa legnagyobb víz- és környezetfejlesztési projektje révén - az Európai Unió által kitűzött azon cél elérését, hogy 2015-ig, vagy ha indokolható 2021-ig vagy legkésőbb 2027-ig minden felszíni és felszín alatti víz jó állapotba kerüljön és ez az állapot fenntartható legyen.

Magyarországnak is készül a vízgyűjtő-gazdálkodási terve. 2009 végéig jóvá kell hagyni minden EU tagállamban a vízgyűjtő-gazdálkodási terveket. Minden víztest jó állapotba helyezése bonyolult és rendkívül költséges feladat, ezért is nagyon meg kell gondolni, hogy mi kerül a tervekbe, mert azokat a kötelező határidőre meg kell valósítani, ami pedig kimarad, azt csak később lehet kezelni.

Mindezek elősegítésére, a mezőgazdasági szempontok vízgyűjtő-gazdálkodási tervezésben való figyelembe vételét segítő társadalmi fórumokat szerveztünk.

A program az FVM védnöksége, támogatása és az FVM Természeti Erőforrások Főosztálya, valamint a VTOSZ-el együttes szervezésében, a Bökényi nyilatkozat aláírói és Agrárkamara együttműködése mellett jön létre.

A lebonyolításban együttműködtünk a VGT megvalósítására létrejött konzorcium társadalmi vitáját országosan szervező szakemberekkel, segítve munkájukat, de kellő hangsúlyt adva a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szektornak.

A mezőgazdaság és a vidékfejlesztés érdekében szükséges fejlesztéseket úgy kell megtervezni, hogy ezek ne akadályozzák a Víz Keretirányelvben előírt célok elérését, a vizek jó állapotának az előírt határidőre történő biztosítását és a jó állapot megőrzését. Végre kell hajtani azokat az intézkedéseket, amelyek a mezőgazdaságból a vizeket érő szennyezőanyag és hidromorfológiai terheléseket a Víz Keretirányelvben és a kapcsolódó

jogszabályokban előírt mértékűre csökkentik, de ugyanakkor biztosítani kell a mezőgazdasági politika gazdasági célkitűzéseinek elérését is.

Tekintettel a meghosszabbított észrevételezési határidőre mellékelten megküldöm a programot, a fórumokon elhangzott részletes észrevételeket és külön összefoglalva az általános, valamennyi konzultáción elhangzott észrevételeket.

Kérem a javaslatok megfontolását, amelynek megbeszélésére szükség szerint a tervezők bevonásával is állunk rendelkezésre, ezzel is segítve az agrár-vidékfejlesztési, területi vízgazdálkodási igazgatást abban, hogy a lehető legjobb tervek készüljenek a hazai vízgazdálkodás jelentős problémáinak megoldására.

Budapest, 2009. október 19.

Üdvözlettel:

Dr. Nagy Dániel
főosztályvezető

Melléletek:

1. VGT regionális konzultációk
2. Balaton és Dráva hozzászólások
3. Észak-Dunántúl hozzászólások
4. Dél-Dunántúl hozzászólások
5. Észak-Alföld hozzászólások
6. Dél-Alföld hozzászólások
7. Észrevételek

Vízgyűjtő-gazdálkodási terv regionális konzultációi, 2009.

1. Balaton és Dráva vízgyűjtőterület

Helyszín: Lengyeltóti, Észak-somogyi Vízi Társulat

Időpont: 2009. szeptember 8.

Részvevők:

- vízgazdálkodási szakreferensek (5 fő)
  - Fejér megye,
  - Veszprém megye,
  - Zala megye,
  - Somogy megye,
  - Baranya megye,
- Vízitársulatok (9 fő)
  - Észak-somogyi Vízi Társulat, Lengyeltóti,
  - Dél-Baltoni Vízitársulat, Balatonöszöd,
  - Kisbalatoni és Zala-menti Vízitársulat, Keszthely,
  - Balaton-felvidéki Vízitársulat, Tapolca
  - Principális és Felső-Zala menti Vízitársulat, Nagykanizsa,
  - Zalaegerszegi Vízitársulat, Zalaegerszeg,
  - Rinya-Dombó menti Vízitársulat, Nagyatád
  - Drávamenti Vízitársulat, Sellye,
  - Dráva-Tenkes Vízitársulat, Harkány

2. Duna vízgyűjtő, Észak-Dunántúl

Helyszín: Pápa, Pápakörnyéki Vízitársulat

Időpont: 2009. szeptember 9.

Részvevők:

- vízgazdálkodási szakreferensek (6 fő)
  - Győr-Sopron megye,
  - Komárom-Esztergom megye,
  - Vas megye,
  - Veszprém megye
  - Nógrád megye
  - Pest megye
- vízitársulatok (11 fő)
  - Kapuvári Vízitársulat, Kapuvár,
  - Mosonmagyaróvári Vízitársulat, Mosonmagyaróvár,
  - Győri Vízitársulat, Győr,
  - Komáromi Vízitársulat, Komárom,
  - Gerecse-Pilis Vízitársulat. Dorog,
  - Hegyhát-Kemenesaljai Vízitársulat, Celldömölk
  - Órségi Vízitársulat, Szombathely
  - Középdunamenti Vízgazdálkodási Társulat, Pomáz,
  - Ipolymenti Vízgazdálkodási Társulat, Rétság,

- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
- Hajdú-Bihar megye
- vizeitársulatok (25)
  - Tápió-Hajta Vízgazdálkodási Társulat, Nagykáta
  - Galgamenti Vízgazdálkodási Társulat, Aszód,
  - Zagyvavölgyi Vízgazdálkodási Társulat, Pásztó,
  - Mátraaljai vízgazdálkodási Társulat, Gyöngyös,
  - Eger-Tarnavölgyi Vízgazdálkodási Társulat, Eger
  - Hanyi-Sajfoki Vízgazdálkodási Társulat, Heves
  - Bükkalja-Délborsodi Vízgazdálkodási Társulat, Mezőkövesd
  - Garadnavölgyi Vízi Társulat, Miskolc
  - Hernád Térségi Vízgazdálkodási Társulat, Encs
  - Alsó-Bódva völgyi Vízgazdálkodási Társulat, Edelény
  - Felső-Bódva völgyi Vízgazdálkodási Társulat, Szendrő
  - Taktaközi Vízgazdálkodási Társulat, Szerencs
  - Bodrogmenti Vízgazdálkodási Társulat, Sárospatak
  - Új-Beregi Vízgazdálkodási Társulat, Tiszaadony
  - Felsőszabolcsi Vízgazdálkodási Társulat, Kisvárda
  - Ecsediláp-Krasznabalparti Vízgazdálkodási Társulat, Mátészalka
  - Nyírségi Vízgazdálkodási Társulat, Nyíregyháza,
  - Erdőháti Vízgazdálkodási Társulat, Rozsály
  - Tiszaháti Vízgazdálkodási Társulat, Szatmárcseke
  - Szenkementi Vízgazdálkodási Társulat, Fehérgyarmat
  - Szamos-Zug Vízgazdálkodási Társulat, Panyola
  - Királyéri Vízgazdálkodási Társulat, Tiszalök
  - Hortobágymenti Vízgazdálkodási Társulat, Polgár
  - Hamvas-Sárréti Vízgazdálkodási Társulat, Püspökladány
  - Berettyó Vízgazdálkodási Társulat, Berettyóújfalú

5. Tisza-vízgyűjtő, Dél-Alföld

Helyszín: Szarvas, HAKI

Időpont: 2009. szeptember 23.

Résztvevők:

- vízgazdálkodási szakreferensek (4 fő)
  - Jász-Nagykun-Szolnok megye
  - Csongrád megye
  - Békés megye
  - Bács-Kiskun megye
- vizeitársulatok (15)
  - Nagykunsági Vízgazdálkodási Társulat, Karcag
  - Mirhó-Kisfoki Vízgazdálkodási Társulat, Kunhegyes
  - Dél-Pest megyei Vízgazdálkodási Társulat, Cegléd
  - Jászkisér és Vidéke Vízgazdálkodási Társulat, Jászkisér
  - Mezőtúr-Tiszazugi Vízgazdálkodási Társulat, Mezőtúr

Általános észrevételek

1. Általános elvként kellene alkalmazni a tervezett intézkedések véglegesítése során, hogy a jogszabályi tilalmak és korlátozások általános szintjét úgy kell meghatározni, hogy a támogatott, önkéntes programokban egyáltalán meg lehessen fogalmazni teljesíthető többletvállalásokat. Ellenkező esetben a hatóságilag kikényszeríthető előírások ellenőrizhetetlenné válnak, a támogatott programokban pedig különösen nehéz lesz életszerű követelményeket támasztani.

A kölcsönös megfeleltetés kötetmi előírásai ma is komoly színvonalat képviselnek – ha ezek betartásában sikerül megközelíteni az optimális jogkövető magatartást országos szinten, akkor minden bizonnyal számos vízminőségi és ökológiai probléma megoldódik.

2. Elsődleges cél a jelenleg hatályos jogszabályok következetes végrehajtása, az ellenőrzés, a felügyelet működtetése és a szankcionálás következetes – kivétel mentes – alkalmazása. Általános elvként megfogalmazható, hogy – ahol lehetséges – a jó és elégséges szabályozások betartását kell erősíteni, nem pedig - ezek kiváltására - további be nem tartott, tartható intézkedéseket hozni.
3. A VKI végrehajtásáért a Magyar Kormány a felelős, azért az intézkedések jóváhagyása és bevezetése csak akkor lehet eredményes, ha legalább Kormány szintű jogszabály rendeli el. Az önkormányzatoknak is jelentős feladatot adnak a tervezett intézkedések, ezért megfontolandó a törvényi szintű jóváhagyás.
4. A VKI-VGT megvalósításától függetlenül is fontos, és a VGT megvalósítása során elkerülhetetlen lesz a különböző célú és lehatárolású tervek előírásainak és összhangjának megteremtése.
5. A vizet, mint létfontosságú környezeti elemet az EU kiemeli és iránymutatást, munkaprogramot fogadott el pl. a vízgazdálkodás mezőgazdasági integrációjára, vagy a vízhiány és szárazság kezelésére, amelyekről azonban kevesen tudnak, még kevesebben foglalkoznak vele.
6. A gazdasági elemzésekből hiányzik az arányosság vizsgálata, hogy az egyes intézkedések költsége, a költségviselők terhelhetősége, azaz a beavatkozás hatásai milyen arányban állnak egymással.
7. A szükségesnél biztosan kevesebb forrás ágazati konfliktusokhoz vezet, a prioritási viták biztosan a politikai és gazdasági érdekcsoportok beavatkozását eredményezik, amelyet csak a szakmai alapon megfogalmazott sorrend kidolgozásával lehet megelőzni. Ennek módszertani kidolgozásához valamennyi érintett szakterület egységes szakmai állásfoglalása szükséges.

8. Az intézkedések jóváhagyását elfogadását, cselekvési programnak, valódi, kézzel fogható megvalósításnak kell követnie, de ennek realitása, folyamata, tervezhetősége nem látható, és a jogszabályi, szabályozási háttér átalakítási nehézségei miatt is nehezen remélhető.
9. Nem jelenik meg még igényként sem, hogy az intézkedések alapján megtervezett és megvalósított beavatkozásokat milyen funkció-megőrzés és monitoring stabilitás követi. A jó állapot elérése mellett annak fenntartását is biztosítani kell, ennek garanciáit is ki kell dolgozni. Jó állapot fenntartása $\neq$ művek fenntartásával, de a mezőgazdasági műveléshez szükséges.
10. A jóváhagyás folyamatának társadalmosítása (mi történik a véleményekkel, ki dönt a javaslatokról, ki dönt arról, hogy mi kerül be a tervekbe, miként válaszolnak a véleményekre) éppoly fontos, mint maga a terv.
11. A puffersáv kidolgozása és alkalmazása rendkívül fontos javaslat, de csak akkor van értelme, ha vonzóvá és alkalmazhatóvá tudjuk tenni, ha a gazdálkodókkal is el lehet fogadtatni, és kompenzációval ellátott intézkedéssel kiegészítve lehet megtervezni.
12. A terv erősen főmű szemléletű, nem tartalmazza - sok esetben - még az útmutatók szerinti víztesteket sem, ha azok nem központi kezelésűek. Nem láthatók az ország jellegzetességéből fakadó egyedi kezelési igények sem, néha azt érezheti az olvasó, hogy általános nemzetközi vélekedés, vagy követelmény kielégítésére tervezünk.
13. Az állami tulajdonban és megfelelő helyen lévő földterületek közcélú, vagy csereföldként való használatával lehetne számos problémát rendezni (pl. vízvisszatartás, tározó-program, puffersáv, stb).
14. A javasolt intézkedések hatékonysága kistérségi szinten fog eldőlni, az országos szabályozás fontos, de csak a helyi döntések és elfogadtatás vezethet eredményre.
15. A finanszírozás szempontjából döntő lesz, az állami szerepvállalás meghatározása, hogy az állam éreztesse a gazdálkodókkal, hogy az önkéntesség elvárása mellett megtesz mindent a jó állapot eléréséhez.

Budapest, 2009. 10. 19.

HOZZÁSZÓLÁSOK

VGT szakmai fórum, 2009. 09. 08 Szőlősgyőrök

Vadkerti Tóth Tihamér (Rinya-Dombómenti VGT) felkért hozzászóló:

- Tagja a részvízgyűjtő tanácsnak (kutatóhelyek és társadalmi szervezetek részéről a VTOSZ delegáltjaként), elsősorban a Mura, Rinya és a Feketevíz terveivel foglalkoznak. A gazdálkodók és a társulatok érdekeit képviseli a tanácsban.
- A gazdálkodók és az erdőgazdák szerint a tervezés sikere ökonómiai alapú (Ki kap a pénzből?).
- A tervekbe túlzó és nem szakmai alapon kidolgozott megoldások kerülnek be, főleg egyes civil szervezetek részéről (béka alagút).
- A stratégiai tervezés során a költségek eloszlását, a különböző szinteken be kell építeni az anyagba.
- Az érdekeltek legfontosabb szempontja nem az lesz, hogy a vizek jó ökológiai állapotban vannak-e, hanem lesz-e kára az intézkedések végrehajtásából vagy lesz-e lehetősége pl. az öntözésre stb.
- Nem derül ki a tervezők milyen módon akarják ösztönözni az érintetteket az intézkedések végrehajtására.
- A belterületi vízrendezés önkormányzati feladat, de a befogadót a társulatoknak kell biztosítaniuk. A tervek nem foglalkoznak a belterületek, külterületek kapcsolatával. Sok gond van a települések kommunális tisztított vizeinek elvezetésénél (a tervben lesznek-e szankciók a vízminőséget illetően?).
- A pufferzónák kialakítása nagyon fontos kérdés, de nem látható a reális megvalósíthatóság eszközzrendszere.
- A halastavak megítélése a tervekben nem egyértelmű. (készül a jó tógazdasági gyakorlat)
- A vízkészletet a mezőgazdasági és egyéb használók teljesen kizsákmányolják (példa erre az olasz technológiára épülő energianyár ültetvények vízhiányt okozó és környezeti károkat okozó telepítése, vagy a monokultúrás kukoricatermesztés előtérbe kerülése). A talajok vízkészlete erősen csökken.

Hutter Sándor (Balaton-felvidéki VGT) felkért hozzászóló:

- A VGT-vel kapcsolatos, a társulatokat érintő kérdések: A VGT jelenlegi formájában hogyan érinti a társulatokat? Milyen feladatok várnak a társulatokra az intézkedések kapcsán? Milyen feltételekkel lehet majd ezeket a feladatokat ellátni?
- A működési területen a jelentősebb vízgazdálkodási problémákat a túlzott szabályozottság (természetes állapotok hiánya), az erózió (medererózió és a morfológiai változások) okozzák. A hosszirányú átjárhatóság hiánya és a vízminőségi gondok (diffúz mezőgazdasági szennyezés, települési szennyvíz, halastavak) jelentik.
- A Balaton jó ökológiai állapotban van jelenleg, de a tavat érő foszfor terhelést tovább kell csökkenteni (ennek forrása a mezőgazdaság és a települési diffúz szennyezés).
- A tervezők az elérendő célokat külön fogalmazzák meg a természetes és mesterséges víztestek esetén, de pontatlanok a meghatározások, nem rendelnek határértékeket az egyes kategóriákhoz. A természetes víztesteknél a jó ökológiai állapot a mesterségeseknél a jó ökológiai potenciál elérése a cél.
- A kis vízfolyások szabályozottságát csökkenteni kell. Állapotuk javítása érdekében pufferzónákat kell kijelölni. A medrek meanderesítése is a megoldási javaslatok között van.
- A terv a szervesanyag terhelés csökkentése érdekében szűrőmezők létesítését és a vizek szabályozását és visszatartását javasolja.
- Nem tisztázott a mederben hagyandó vízszint (ökológiai vízszint) kérdése.

- A tervek a társulati kezelésben lévő vizek esetében 2027-es határidővel számol.

Szita Béla (Kisbalaton és Zalamenti VGT):

- A tervezési folyamatból kimaradt a társulat, az intézkedési tervek között olyan vízfolyásokat is a társulatra akarnak terhelni, aminek nem ő a kezelője.
- Zalamerenyei tározó esete - A nem megfelelően kidolgozott üzemrend miatt a nagy költségen megépült árvízcsökkentő tározó nem látta el a feladatát. Az önkormányzatnak vízjogi engedélyt adnak az állandó tározásra, (a műszaki feltételek sem voltak meg pl. nem volt vízmérce) de a társulatot nem kérdezik meg.
- 22 iszapfogó van a társulat területén (40 éve épültek), nincs pénz a funkció visszaállítására. (a tervekben az iszapfogók is kerülendő létesítmények a hosszirányú átjárhatóság rontása miatt)
- Évi egy közgyűlés van és az érdekelték között elég viharos a kapcsolat.
- Az önkormányzatok nincsenek tisztában azzal a belterületi vízrendezés kinek is lesz a feladata. (Zalakaros a belterületi tervek készítésénél nem veszi figyelembe a társulat befogadó rekonstrukciós javaslatát).
- A kapcsolat a vízügy és a társulatok között kint a „terepen” nem javul.
- Az állam nem méltányolja a társulatok erőfeszítéseit.

Presits Ferenc (Dél-Balatoni VGT)

- A részvízgyűjtők területi lehatárolása sok esetben nem követi a természetes határokat.
- A társulat kezelésében lévő medrek jelentős része közcélra létesült. Az egykori kapcsolatokat élővé tétele a cél.
- A tervekben a belterületi vízrendezés csak érintőlegesen szerepel, nincs konkrét cél.
- Ahol a belvízvédekezés célja nem a mezőgazdasági művelés fenntartása, hanem a belterület kármentesítése, módosítani kell a vízjogi engedélyeket.
- A Natura 2000 területek fenntartási tervei és a VGT tervek nem mindenhol vannak szinkronban.
- A tervek nem veszik figyelembe, hogy a belterületi vízrendezés miatt a vízszintek meg fognak emelkedni.

Végh Péter (Drávamenti-Tenkes VGT)

- Jelentős probléma az erózió (Villányi és Szekszárdi szőlők), kisvízfolyás szintek meg a feltöltődés miatt. A nem lejtő irányú művelés is csak a megfelelő vízrendezéssel együtt alkalmazható.
- Területi vízvisszatartás a megfelelően alkalmazott agrotechnikával érhető el (mélylazítás).
- A puffersávok kialakítását a gazdák és a vízkezelők érdekeinek ütközése nehezíti.
- A belvizes területeken kijelölhető vizes élőhelyeknél az emberi, gazdasági szempontokat is figyelembe kell venni nem csak a természetit. Kinek az érdekeit szolgálják a természetvédelmi (zöld) szervezetek?
- Kinek kell majd a tervek és az intézkedések költségeit viselni?

Horváth Attila (Baranya m. MGSZH)

- 2004-es jogharmonizáció során illetékes szakigazgatási szerv lett az MGSZH, aktívan részt vesznek a tervezésben és a megfelelő szakmai háttér is megvan.
- Az egyes alegység tervek elnagyoltak és a további alkotó véleményre várnak.
- A Rába alegység tervezésénél az önkormányzatok jelen voltak és a belterületi rendezés hangsúlyos szerepet kapott, a gazdálkodók részéről azonban jelentek meg problémák.

- A Duna bal part alegység tervezésénél a társadalmi érdekek nem jelentek meg, a fórumok igen alacsony látogatottságúak voltak.
- A szakigazgatási szerv hozzáállása rossz volt, a vezetők ismeretei a VGT-vel kapcsolatban hiányosak. Nem volt megfelelő tájékoztatás sem vezetői, sem érintetti szinten.
- A termelőknél a jogszabályokat tudatosítani kell és be kell tartatni (megfeleltetési program). A hatósági ellenőrzések céljait is meg kell értetni a termelőkkel.
- Szorosabb kapcsolatra kell törekedni a gazdákkal és az illetékeseken a VGT-vel tisztában kell lenni.
- Jobban kell körvonalazni a Társulatok szerepét a VGT-ben.

László Zsuzsanna (Rinya-Dombómenti VGT)

- A terveknek a települési szennyvíz csökkentésére is koncentrálnia kell.
- 10 éve volt egy rendezési program ami a társulatnál sok problémát okozott.
- Vannak érvényes műszaki szabályok és szabályzatok melyeket a tervezés során csak elnagyoltan vesznek figyelembe. A korábbi gyakorlatot is figyelembe kellene venni.
- A vízügyi szakigazgatás sem látja el a feladatát (a KÖFE-k nem kérik ki sem a társulatok sem más szakterületek véleményét az őket is érintő ügyekben).
- Az erózió igen fontos kérdés foglalkozni kell vele (régén voltak erózió védelmi tervek). A Mecsekben nagy gond a feliszapolódás.
- A vízfolyások védelme érdekében a puffersávok kialakítása fontos lenne.

Hutter Sándor (Balaton-felvidéki VGT)

- A gazdák véleménye a pufferzónákról nem hangzik el (egyoldalúság).
- A tervek egy kaptafára készültek és a helyi adottságokat nem veszik figyelembe.

Ferenci Zoltánné (Pécsi VT)

- Belterületi vízrendezéssel foglalkoznak Pécs belterületén, önkormányzati megbízásból.
- Állami kezelésű művek karbantartási feladataiért sem kapnak állami támogatást.
- A VIZIG-ek a hatósági jogkörüket elvesztették, a KÖFE és a VIZIG között nem mindig jó a kapcsolat.

Polohn István (Pécsi VT)

- A vizek természetes állapotba hozásához a terveknek tartalmaznia kellene: mit kell, hogyan kell, és miből kell?
- A tervek műszaki igényei nincsenek kifejtve (egy társulat engedélyeztetni tud-e egy vízfolyás kanyargósítást).
- A jelenlegi birtokviszonyok akadályozzák a tervek kivitelezését, a megfelelő gazdasági viszonyok hiányában nem fognak elkészülni.

Balogh István (Zala m. MGSZH)

- A társulatokat nem kérdezik meg a tervezők (a helyismeretet és a szaktudást), holott a jelenlegi rendszereket a társulatok kezelik.
- A VGT-nek olyan elveket kell lefektetnie, hogy a kiviteli terveknél és az intézkedések megvalósításánál legyen mire támaszkodni.

Hozzászólások
VGT szakmai fórum, 2009. 09. 09 Pápa

Kiss Miklós (Mosonmagyaróvári VGT) felkért hozzászóló:

- A helyiek érdeke jól simul a VGT-be, a területi fórumokon nagy létszámban jelennek meg az érintettek. A tervekkel kapcsolatos vélemények is szép számmal megjelennek.
- Legfontosabb műszaki beavatkozások a mederrehabilitáció, a hullámtéri ökológiai célú vízpótlás és műtárgyépítés a Duna – Mosoni-Duna találkozásánál.
- A magyar politika álláspontja, hogy a Dunával mit is kellene tenni még nem kiforrott.
- Az alegységek lehatárolása nem megfelelően történt (Lajta menti csatorna és a Szárazárok, amelyek 17 km hosszúak és nagy területek ökológiai vízpótlását látják el de a tervekből kimaradtak.) A nagy felületű kavicsbánya tavak (Hegyeshalom) indokolatlanul kerültek a Rába alegységbe.
- A társulatok számára is elérhetővé kell tenni a különböző pályázati lehetőségeket (pl. KEOP), hogy a VGT intézkedések kapcsán felmerülő költségek megtérülhessenek.
- A VGT-nek engedélyes tervnek kell lennie, mert ha nem lesz kötelező érvényű akkor ki fognak bújni alóla.
- Az engedélyes tervek készítése során a társulatok szerepét pontosan definiálni kell, ha ez kimarad, akkor a társulatok által végzendő feladatok is kimaradnak.

Varjasi Zsolt (Vas m. MGSZH)

- A Marcal esetében a VGT még jó, de a Rába anyaga már igen hiányos (a rendszerváltás után történtek már nem jelennek meg).
- A Marcal izgyűjtőjére vonatkozó mezőgazdasági szennyezési adatbázis nagyon hiányos. Fő szennyező forrásnak az állattartó telepeket definiálja, melyek szinte nincsenek is.
- A kavicsbányászat kimaradt a tervezésből (Kiscell).
- A régi Malom csatornákat rehabilitálni kellene.
- Nincs értelme a Marcallal kapcsolatban hajózásról és kikötőfejlesztésről beszélni.

Pintér István (Győri VGT)

- Túl hosszú idő megy el a stratégiai tervezésre, véleményezésre a tervekkel kapcsolatban és a konkrét intézkedésekre már nem marad idő.

Zotter Tamás (Pápa-környéki VGT)

- Dombvidéki területeken záportározókat kell kialakítani.
- Nagy problémát jelent az erózió is, sok a feliszapolódott vízfolyás és művelési gondokat is okoz.
- Bár nem alföldi terület de a belvíz is gondokat okoz.
- A pufferterületek (fenntartási területek hiánya). Sok a tulajdonos a csatornák mentén ezért többször kell kivonulni a karbantartáshoz, ami jelentősen nagyobb költséget jelent.
- Anyagi források híján a kisajátítás sem lesz egyszerű.

Varga Gábor (Celdömörki VGT)

- Sikerült elérni az aktív részvételt a tervezési folyamatban (kiharcolták a vízügynél).
- Sok ütközés volt az igényekben, a helyieket nem nagyon akarták bevonni a tervezésbe.
- Sikerült a társulati álláspontot érvényesíteni.
- Az intézkedési tervek nagyon fontosak, mert az egyes víztest ha nem szerepel az intézkedések között, akkor arra a víztestre később nem lehet pénzt szerezni. (A Malom csatorna 40 km hosszú de nem szerepelt önálló víztestként, pedig fontos szerepet játszik a talajvíz pótlásában. Sikeresen elérték, hogy bekerüljön a tervbe).
- A társulatok elkötelezettek a pufferzónákkal kapcsolatban, de központi akarat és anyagi források is kellene.
- A terv nagy hiányossága, hogy nem forintosítja a költségeket. Az elmúlt 20 évben több felmérés is készült (Agrober), nem kell megijedni az összegtől.
- A VGT-nek tartalmaznia kell a forrásokat is.

Bolla Balázs (Veszprém Megyei MGSZH)

- Fontos a szemléletformálás, a vízzel való bánásmód.
- Fontosak lennének a VGT végrehajtásával kapcsolatos képzések.

Vöröskői István (Gerecse-Pilis VT)

- Dombvidéki sajátosság a rövid idejű intenzív csapadék.
- Tározóterületeket kell létrehozni, de ehhez összefogás kell (Pénz).
- Rendezetlenek a tulajdonviszonyok a víztestekkel kapcsolatban, legalább az ingatlan használati jogokat szabályozni kellene.

Bukodi Csaba (Pest m. MGSZH)

- A természetes és mesterséges állapotú kategorizálás nem mindig volt jó.
- Pufferzóna kapcsán a tulajdonviszonyok nehézséget fognak jelenteni.
- A csapadékvíz tározás kiemelt feladat kellene, hogy legyen, de a VGT-ben nem is szerepel, és forrás sem.
- A hosszmenti mozgás korlátozására hivatkozva a természetvédelem elérte, hogy egyes árapasztó tározók ne üzemeljenek. A természetvédelmi érdekek ellentétben állnak a vízgazdálkodási érdekekkel.
- Az öntözés jelentőségét nem hangsúlyozza a VGT, nem tartalmaz intézkedéseket a víztakarékos módok ösztönzésére (öntözésfejlesztésre nem jelöl ki forrást).
- Nem tudni a távlati fenntartásnál és a finanszírozásnál ki lesz a címzett.

Macsek Lajosné (Dunavölgyi VGT)

- A homokháti területen a vízviisszatartás, a vízpótlás kiemelt téma kell, hogy legyen a VGT-ben. Tervek már eddig is nagyszámban készültek, de nincs forrás a megvalósításra.

Hajas István (Nógrád m. NGSZH)

- Mennyi munka hárul majd az MGSZH-ra? Az eddigi dokumentumokból hiányzik a megvalósításhoz szükséges intézményi háttér.

- Az érintettek és az érdekképviselők (gazdák, MAGOSZ, agrárkamara) nem jelennek meg a fórumokon, pedig a végrehajtás egy jelentős része rájuk hárul.
- A pufferzónák kialakítását egy szűk kör akarja megvalósítani (spekuláció).

Németh-Gy. Géza (Kapuvári VT)

- Jelentős élőhely rekonstrukciós munkálatok indultak el.
- Érdeklődés van a gazdákkal, mert ki kell jelölni azokat a területeket, ahol művelési ágat kellene váltani vízgazdálkodási vagy természetvédelmi okok miatt.
- A szennyvíztelepek és a fürdők vízkibocsátása 90%-ban ideiglenes csatornába történik. A plusz tápanyag növényburjánzást okoz és ennek kezelése több költséget.
- Ki kell kérni a társulatok és az MGSZH véleményét is a szennyvíztelepek működési engedélyének meghosszabbításakor. Jelenleg nem kérik a véleményüket.
- A belvizek kapcsán felmerül az üzemi csatornák kérdése, melyek gyakran önkormányzatok kezelésében vannak források nélkül.
- Az önkormányzatok valamilyen szervezetet akarnak alakítani az árkok és utak kezelésére. Szerepe a forráskeresés, állagmegóvás, a kitermelt növényi anyag értékesítése.
- Hulladéklerakók építésére kell szorítani az önkormányzatokat, ne a csatornába rakják le a hulladékot.

Bátor Árpád (Bakonyalja VT)

- A hatóságok a saját érdekeiket képviselik és nem az országét.
- A műtrágyák szerepe jelentősen csökkent az utóbbi években.
- Nagyon sok állattartó telepet bezártak. A szerves trágyát nem szennyezőanyagként kellene kezelni, hiszen a savanyodás ellen nélkülözhetetlen.
- Trágyatereket építetünk, de szükség van-e rájuk ennyi pénzért.
- A gazdákat ne kényszerítsük arra, hogy kevesebbet termeljenek.
- Az öntözésre alkalmas csapadékot elengedjük (10 km³ évente), ahol lehetőség van az öntözésre ott sokat kell fizetni.
- Az érdekképviselők nem látják el megfelelően a feladatukat.

Hozzászólások
VGT szakmai fórum, 2009. 09. 10 Rácalmás

Schoblocher István (Bácskai-Margittaszigeti VGT) felkért hozzászóló:

- A síkvidék vizeinek 48% -át a dombvidék vizeinek 26%-át a társulatok kezelik, de a tervezési folyamatban nem vesznek részt, van ahol az érintettek listájáról is lekerültek.
- Az egyes víztestek állapotából következtetnek az vízgyűjtő egészének állapotára és a műszaki beavatkozásokat is így képzelik el. Ez koncepcionális hiba.
- Nem jelennek meg a vélemények (2 db társulati vélemény a honlapon).
- A tápanyagok csökkentése és a hidrológiai intézkedések a döntőek. (TH5 intézkedés).
- A területi lehatárolásoknál nem vették figyelembe a helyi adottságokat (a szomszédos területeket sem ismerik).
- A jelenlegi állapotok nincsenek teljesen feltárva.
- Sok jogszabály van a szennyvízre és mégsem tudnak adatokat közölni – Hol vannak a kötelezően jelentendő adatok (az önellenőrzés nem működik).
- A pufferzónák kialakítása jó gyakorlat lenne, de állami támogatás kell. Sok jogszabály van érvényben ma is (3 m) amit nem tartanak be.
- A terület alapú agrártámogatás miatt is művelik a partélig a csatornákat. A kimaradt területek után nem jár pénz.
- A VGT évtizedekre meg fogja határozni a vízgazdálkodással foglalkozó szervek munkáját.
- A kivitelezésnél nagyobb hangsúlyt kell kapnia a társulatoknak.

Horváth Attila (Baranya m. MGSZH)

- A VGT 2009 szeptemberében jutott el a tervezési folyamat lezárásáig, a folyamat a tervezésre koncentrált (a jogszabályok egy jelentős része már 2004 óta rendelkezésre áll).
- Az előkészítő munka melyet a vizigek végeztek sok esetben felületesek (pl. víztestek lehatárolása, monitoring, állapotértékelés).
- 2015 helyett 2021 és 2027-es időpontokkal számolnak az egyes intézkedésekben.
- A tervekben a vízügyi lehatárolások jelennek meg.
- Nagy érdektelenség figyelhető meg a szakmai és civil oldalról is.
- A készítők a vízügyi szempontok szerint a terveket elkészítették, de a kivitelezést további érintett ágazatok felé hátrították.
- Az állati eredetű trágyázás az utóbbi 2 évtizedben visszaszorult. A nagyobb birtoktestek megjelenése is jellemző.
- Az érintett nagyobb vállalkozókat nem keresték meg, nem tájékoztatták őket a VGT-ről.
- Nem önálló jogkövetés kell, hanem törvényi kötelezettség.

Bregó János (Baranya-csatorna-menti VGT)

- A társulat területén illetékes hivatalokkal egyeztettek és sok ellentét merült fel.

- Az állattartó telepek sok kérdést vetnek fel. (amíg a feltételrendszerek nem adottak a jelenlegi problémák háttérbe szorulnak).
- Az erózió dombvidéki VT lévén nagy probléma, nincsenek meg a kellő védőterületek.
- Az önkormányzatok súlya megnövekedett, társulások és szövetségek jöttek létre. Sokszor önerőből, önfejlően oldanak meg dolgokat és a társulatokkal nem egyeztetnek.
- A társulatok politikáján is változtatni kell.
- A pontszerű szennyezőforrások kezelés megkezdődött a területen, de pl. a koncentrált trágyakezelés nem várt következményekkel járt (szaghatás).
- A tavak és tározók az önkormányzatok szerint veszélyforrások.

Palotásné Kővári Teréz (Tolan m. MGSZH)

- Az eddigi társulati hozzászólások nem elégségesek.
- Részt vettek minden fórumon és ezt javasolják a többi társulatnak is.
- A térségben a vizig közreműködőként megkeresték a társulatokat, de a napi munka mellett kevés idő van rá.
- A jogszabályi háttér harmonizációja nagyon fontos, a mezőgazdasági támogatásokat is harmonizálni kell.
- A halastavak támogatásával kapcsolatos problémaként jelezte, hogy az extenzív halastavak támogatási rendszere megváltozott.
- Sok a tisztázatlan kérdés az öntözéssel kapcsolatban is (felszín alatti vízből történő öntözés).

Wolfárt László (Duna-Sió menti VT)

- A monitoring adatok igen hiányosak a VGT-ben.
- Az intézkedésekben végrehajtásában nem tisztázott a társulatok szerepe.

Tóth István (Kapos- Koppányvölgyi VT)

- A művelési ág váltás a Kapos völgyében jelentős problémákat okozott. Korábban a legelők aránya 80% volt a szántókkal szemben. Napjainkra ez az arány megfordult, ami a vízfolyás állapotának nem tett jót. E miatt a puffersávok intézkedés nagyon fontos lenne.
- A pontszerű szennyezők (állattartó telepek, települési szennyvíz) ellenőrzése nem megoldott. Érdekellentétek is vannak, hiszen a gazdák és az önkormányzatok tagok és megrendelők is a társulatban.

Palotásné Kővári Teréz

- A földhivatalok önkényesen jegyeznek be művelési ágváltást, ez rossz gyakorlat.

Wágner Mária (Fejér m. MGSZH)

- A hivatal csak a gazda bejelentésére változtat a bejegyzésen.
- A pufferzónák kapcsán hiányolja gazdák folyamatos tájékoztatását (a kompenzálás kiemelt jelentőségű).

Megulesz Gabriella (Dunaújvárosi VT)

- A vizitársulatok bevonása a társadalmi kommunikáció része, de ennek is vannak költségei.
- Az intézkedések végrehajtójaként szerepelnek a társulatok a VGT-ben de előkészítőként és felelősként nem (a kisvízfolyások esetében a KVVM a felelős, pedig a társulat a kezelő).

Czachesz Gábor (Vértesaljai VGT)

- A jelentősebb fórumokon részt vett és fel is szólalt.
- Az érintettek azt látják, hogy elindult valami, de a kitolt határidők miatt elvesztik az érdeklődésüket. Ezért kellene a konkrét intézkedéseket is a VGT-hez rendelni.
- A mezőgazdaság jövedelmezősége ma is igen rossz, nem tudnak többet áldozni ezekre az ügyekre. Ez gátja lehet a programnak.
- Nem a mezőgazdaság az egyetlen szennyezőforrás (az állattartó telepeken is elindult bizonyos szabályozás, és a volumen is csökkent).
- Az erózió kérdését fontosságának megfelelően kell kezelni (eróziós mozgások, tápanyagok eltűnése).
- A hulladékok kezeléséről (kaszálék, nyesedék elhelyezése) nem esik szó.
- Fontos a társulatok támogatás az anyagi mellett a szakmai és politikai támogatás is.
- Partneri viszony lenne jó az alá és felé rendeltség helyett.
- A klímaváltozás szerepe a VGT-ben nem kap kellő szerepet (a szélsőséges időjárási eseményekre fel kell készülni – záportározók építése).

Farkas Zoltán (Bács-Kiskun m. MGSZH)

- A gazdák érdekeltségét meg kell teremteni, akkora területet fog meghagyni pufferezónának amennyiért kompenzációt kap.
- 2014-ben a harmadik 5 éves ciklus kezdődik az agrártámogatásban, gazdaságilag kell érdekelté tenni a gazdákat.
- A mezőgazdaság súlya csökkent a szennyezésben, mert sok hatóanyagot kivontak és a műtrágya felhasználás is csökkent. Szinte ökológiai gazdálkodásra vannak szorítva a gazdák.

Cseh Tamás (Bács-Kiskun m. MGSZH)

- A társadalmi fórumok önkéntes alapúak, de tapasztalható érdeklődés a társulatok részéről.
- Direktben nem lettek meg megkeresve a társulatok a tervezésnél.
- A mezőgazdaságból eredő szennyezés mértékét csak becslésre alapozzák, így nem lehet a súlyát megítélni.

Bogáth Jenő (Dunaújvárosi VT)

- Kormányrendelet nem lesz elég erős a végrehajtáshoz, törvény kell.
- A belterületek és a külterületek kapcsolatát meg kell teremteni. Milyen forrásokat lehet ehhez rendelni?
- A VTOSZ több fórumon is képviselte a társulatok véleményét.
- Pénzügyi keret kellene a tájékoztatásra is.

Kálvin Imre (Székesfehérvár térségi VT)

- A VGT hosszú távú tervezés (2027).
- 17000 ha a terület ebből 4000 ha belterület, ami sok levezetendő vizet jelent.
- 2002 óta állapotfelmérés készült a vízfolyásokra, így van adat. Ezeket be kellene építeni a VGT-be.
- A tervezői munkára nincs elég forrása a társulatoknak, mert az önerő csak a fenntartási munkálatokra elég.
- A saját fejlesztési koncepciókat is be kell szerkeszteni a VGT-be.

Dr. Bódizs Tamás (KDT TVT VB elnöke, az AGRÁRKAMARA Fejér megyei elnöke, Aranybulla RT elnök-vezérigazgatója)

- Gyakorló gazda révén (3000 ha) két oldalról is érintett.
- A gazda a saját érdekei kapcsán tudja megismerni a VGT-t
- A tanácsban képviseltetik magukat az érdekeltek.
- A Velencei tó körülcsatornázásával sikerült a bemosódást megszüntetni, így a mezőgazdaság nem lehet a legnagyobb szennyező.
- Terveket kell készíteni, mert anélkül semmilyen beruházást nem lehet elkezdni.
- A gazdák az MGSZH és az agrárkamarak által szervezett fórumokon kaphatnak tájékoztatást.
- A víz megtartása és a vízzel való gazdálkodás Magyarország egyetlen lehetősége, a geopolitikai elveket a víz fogja a jövőben meghatározni.
- A döntéshozóknak tudniuk kell, hogy azok, akikkel a VGT-t végre akarják hajtani, anyagilag nem képesek rá.
- A hatósági oldal felől is vannak veszélyek a végrehajtásban.
- Állami feladatokat elvégeztetni a gazdálkodókkal tisztességtelen.

Hozzászólások
VGT szakmai fórum, 2009. 09. 22. Nyíregyháza

Fekete Zoltán (Berettyó VGT) felkért hozzászóló:

- Összefoglaló gondolat: A jó ökológiai állapot gyakran ellentétes a belvízelvezető művek alapvető funkciójával.
- A vízjogi engedélyek és a VKI elvek gyakran különböznek.
- A VGT a belvív kapcsán más szemléletű üzemeltetést helyez előtérbe. Ehhez konkrét intézkedések kellene, de a társadalmi igényeket figyelembe kellene venni, mert a megvalósulás akadályokba fog ütközni.
- A tározás és a visszatartás összemosódik, ez nem jó.
- Tározót nem egyszerű létesíteni, megfelelő feltételek kellene. A legtöbb alkalmas terület jelenleg védett.
- A Berettyó mentén sok példa van tározó építésére, de a legtöbbször sok többletfunkció (halasítás, rekreáció) jelenik meg és így az alapfunkciót már nem tudja ellátni.
- Síkvidéken van lehetőség a víz visszatartására, de mezőgazdasági terület esetében nincs értelme visszatartásról beszélni.
- A jelenlegi viszonyok (kis szelvény méret, kis esés) között a medertározás sem jelent tényleges megoldást.
- A belvizek szervesanyag terhelése nem a belvív problémája (a csapadékvíz tiszta), a szennyező forrásokat kell kideríteni.
- A VGT szükségesnek véli a belvízrendszerek kialakításánál a talajvízszintek figyelembe vételét, de nem minden rendszer okoz talajvízszint süllyedést.
- A meder rehabilitáció megfogalmazása nem egyértelmű. A művek eredeti célja a belvízvédekezés volt így ehhez lettek méretezve.
- Nem lehetséges károkozás nélkül a morfológiai viszonyok megváltoztatása.
- A társulatokra sok feladat vár, de VGT nem veszi kellő súllyal figyelembe.
- A tervezőasztal mögül nem lehet a helyi viszonyokat megismerni.
- A társulatok szemléletváltása is kell.
- Az állami támogatási rendszer még kidolgozatlan, pontosan kell meghatározni a finanszírozandó célokat.
- A társulatok fogják a gyakorlati munkát végezni és a kapcsolatot tartani az érintettekkel.
- Ha az érintettek megélhetését a VGT veszélyezteti, bármilyen jó cél is vezérli, nem fog megvalósulni.

Madár Henrietta (Nyírvív)

- A megbeszéléseken a társulat alárendelt szerepet játszott, túl erős a természetvédelmi lobby.

Óvári László (Gödöllő- Vác környéki VGT)

- Hosszirányú átjárhatóság kérdés: A völgyzáró gátak üzemelését akadályozzák a zöldek, mert szerintük csökken a vízfolyás ökológiai potenciálja. Pedig a völgyzárás tározók alkalmasak a vízfolyások alsóbb részeinek vízpótlására. A VGT ne tiltsa kategorikusan a tározást, hanem adjon javaslatot a megfelelő üzemeltetésre és tervezésre. Komprumiszumos megoldás kell a zöldekkel.
- Kanyargósítás: húzzuk ki a tervből, hiszen a mai viszonyokat a 150 éves vízrendezési szükségletek hívták életre. Ne menjük vissza a történelemben. A mai igényeket kell figyelembe venni.

- Puffersávok: A VTOSZ véleménnyel egyet lehet érteni, de a társulat ne kezdeményezzen a gazdákkal szembe, hiszen belőlük élnek. Vannak már jogszabályok, azokat kell betartatni először. A magyar gazda minden rendelkezésre álló földet meg akar művelni. A Bencúr hotelben az ÖKO zrt. elmondta mit kell tennie a gazdáknak (önkéntesen 20-30 méteren hagyjanak fel a műveléssel). Az ottani fásításos elképzeléseket nem lehet megvalósítani, mert a fenntartás lehetetlen lenne. A pufferzóna helyett a fenntartó sáv megnevezés lenne a pontosabb.
- Vízfolyások kategorizálása: Az állóvizek és folyóvizek besorolása a társulatok megkérdezése nélkül történt. A természetes-mesterséges kategóriákba sorolás is így történt, pedig egy mesterségesnek jelölt víztest fenntartása a társadalomnak sok pénzébe kerül (ez ellentétes a VKI-vel).
- Hegy és dombvidékre talajvédelmi irányelv kell, mert másként nem lehet az eróziót megfékezni. (Fehér F.: az unió 5 éve nem tudja elfogadni a kidolgozott elveket).
- Félő hogy a tervezők a környezetvédelmi szempontokat nagyobb súllyal veszik figyelembe a helyi körülményeknél és érdekeknél.

Schatz András (Királyéri VT)

- Sok hasonló fórumon vett részt, sokféle véleményt hallott, de nem mind volt szakmai. Nem érti, hogyan lesz ezekből egységes vélemény.
- A 60-70-es években készült műveket kellene a megfelelő állapotba hozni. Az a 200 km-nyi régi rendszer az elvezetést és a visszatartást is szolgálták.
- A nemzeti park (HNP) megakadályozza a belvíz tározását ökológiai szempontokra hivatkozva olyan tározókon (Tiszavasvári) ahol van érvényes vízjogi engedély.

Vinnai Miklós (Bodrogmenti VT)

- 2004-ben találkozott először a VGT-vel az FVM rendezte találkozón, de az volt az érzése a minisztérium csak a helyet biztosítja. Nagyon sok szereplője van a VGT-nek és nem tisztázott ezek feladata.
- Az elődök nagy munkát végeztek a hazai vízrendezés terén, nem kéne az akkori eredményeket újra kitalálni.
- A jó tervezéshez egy pontos kiindulási állapotfelmérésre lenne szükség.
- A feladatokat jól kell definiálni. A társulatok szerepét a kellő súllyal kell kezelni.
- A konzultációk anyagait közérthetőbben kellene nyilvánosságra bocsátani.

Muhari Zoltán (Szamoszug VT)

- A legkisebb VT.
- Az állami hozzájárulás hiánya nagy gondot jelent a mostani gazdasági helyzetben.
- A VGT-ben a társadalom széles körét kielégítő terveknek kell szerepelnie.

Berettyán Gábor (Szabolcs-Szatmár-Berge m. MGSZH)

- A tervezéssel megbízott team nem veszi figyelembe a hatályos jogszabályokat.
- A társulati és a hivatali vagyongazdálkodási problémára azt válaszolták nem VKI konform.
- A tervezők a saját szempontjaik szerint meg akarnak felelni, de mások véleményére nem kíváncsiak.
- Kárpótlásnál a földeket a mederig mérték ki, a pufferzónák kialakításánál komoly ellenállás várható.

- A magyar mezőgazdaság akkor volt jó piaci helyzetben, amikor az öntözés megfelelő színvonalú volt. A VGT-ben sok probléma merül fel az öntözéssel kapcsolatban.
- Nem látszik az állami finanszírozás mértéke, nem lesz társadalmi elfogadottsága.
- A következő Agrár Környezetgazdálkodás szempontok is szerepeljenek a VGT-ben.

Bordás Csaba (Hajdú-Bihar m. MGSZH)

- A vízgyűjtő gazdálkodás és a VGT összehangolása még nem valósult meg.
- A jó ökológiai állapot elérése és a 150 éves vízügyi tevékenység sok esetben ellentétes.
- A konkrét alegység tervekben a víztestek besorolása nem jó, de lehet-e még változtatni ezen?
- Ha a már meglévő művek az eredeti funkciójuknak megfelelő állapotba lennének az ökológiai állapotok is javulnának.
- Hiába hoznak új jogszabályokat, ha az érintetteknek nem lesz kerete a megvalósításra.

Farkas József (Mátraaljai VGTvT)

- A víztestek rossz ökológiai állapotának okaként a vízhiányt és a kémiai terhelést jelölték meg. A mintavételek metodikája és a határértékek nem egységesek.
- A tervben nem foglalkoznak a vízhiány okaival. A megváltoztak az éghajlati körülmények (az őszi tartós csapadékok hiányoznak). A helyi eloszlási viszonyokat nem figyelembe véve számoltak átlagcsapadékokat.
- A vízvisszatartást csak az alsó és középső szakaszon tudják elképzelni, pedig felső szakaszokon is lenne lehetőség a kiépítésre.
- A víztestek kijelölésénél nem vették figyelembe a helyi adottságokat, a kis vízfolyások is okozhatnak jelentős elöntéseket.
- A szennyvíztelepek szezonális működése nagy gondot jelent. A téli üzemben kis vízmennyiség de ez is nagy terhelés.
- A tározók vízvisszatartásra és árvízvédelemre lettek kialakítva, de magánkézbe kerülve elvesztik eredeti funkciójukat.
- A kezelési jogok változása miatt volt olyan vízfolyás, amely eltűnt a térképről.
- A zöldek álláspontja, hogy a lápokot vissza kell állítani nem jó (Bodrogköz elárasztása).

Tóth László (Felsőszabolcsi VGT)

- A tervezési folyamatban a társulatok nem kapnak kellő hangsúlyt,
- A szennyvíztelepek kisvízfolyásokba bocsátott tisztított szennyvízeivel kapcsolatos problémái megoldást igényelnek (jogszabályi keretek rendezése)
-

Balogh József (Hortobágyi VT)

- A társulatokat mellőzik a VGT-ben.
- Egyes csatornák vízhasználati gyakorlata zavaros, nem lehet az új tulajdonosokkal egyeztetni.
- Az UMVP és a VGT között ellentmondások vannak.

Fodor Pál (Bükkalja-Délborsod VT)

- A belvíz bevezetés kérdésében a vizigek a zöldek álláspontját vallották a Mezőkövesdi fórumon.
- A Natura 2000 területeken nem engedik a kotrást, így nem lehet fenntartani a csatorna eredeti funkcióit.

Ijjas István Zsolt (IPIKON)

- A tervezőket hiányolja jelen fórumról.
- Nem alakult ki a párbeszéd a tervezők és az érintettek között.
- Nehezen értelmezhetőek egyes anyagok (Németországban a túl sok és túl sokféle adat rendszerezése jelent gondot).
- A mezőgazdaság legfőbb szennyezőként kezelése is német eredetű (a többi ágazatot kizárva csak a mezőgazdaság maradt).

Megulesz János (Hernád térségi VT)

- A tagok elvárásainak nehezen tudnak megfelelni.
- A dombvidéki területeken a szélsőséges csapadékok sok gondot okozhatnak.
- A mederkotrások nehézségekbe ütköznek (a hivatalok és a NP-ok is sokat akadályozzák a munkálatokat). A kötelező fenntartási munkálatokat is akadályozzák.
- A Nemzeti parkokat nehezen lehet a társadalmi érdekekről meggyőzni.
- A vízfolyásokban sok az üledékfogó és a fenékküszöb, melyeknek fontos szerepe van. Nem a megszüntetésükre kellene törekedni az átjárhatóságra hivatkozva.
- Egyes vízfolyások vízjárása nagyon ingadozó, de a tározók megoldást jelenthetnének a vízkormányzásra. A VGT nem preferálja a tározóépítést.

Demjén Sándor (Borsod m. MGSZH)

- Az alegységek társulati összejövételén kiderült, hogy a KEOP-ban a VGT-re már vannak források, ez nem csak egy koncepcionális terv.
- A vízviisszatartás érdekében végzett mélylazítás legyen támogatott.
- A nitrát terhelés megállapításánál a talajállapotokat nem vették figyelembe.
- A síkvidéki területeken szükség van a tározásra, de a dombvidéken vízbiztonsági szempontból is nagyon fontos (záportározók).
- A Bózsva vízminősége nem csak a főmeder minőségétől függ, de az önkormányzat csak a főmeder rekonstrukciójára pályázhat. Mi lesz a mellékvizekkel?

Protovin Tibor (Eger-Tarnavölgyi VT)

- A területi vízgazdálkodási tanácsok a tájékoztassák a társulatokat a támogatott pályázatokkal kapcsolatban.
- Az önkormányzatok pályázhatnak záportározóra 90%-os támogatottsággal, míg egy társulat az UMVP-ban csak 70%-ra. Teremtsék meg a lehetőséget a társulatoknak is.
- Nem világos, hogy a véleményeket mennyire veszik figyelembe.

HOZZÁSZÓLÁSOK

VGT szakmai fórum, 2009. 09. 23. Szarvas

Puszati András (Mezőtúri VGT) felkért hozzászóló:

- Egy ilyen terv akkor ér valamit, ha reális, megfelelő alapokra épül, végrehajtható és finanszírozható.
- 7%-os adatbázis áll rendelkezésre az ipari szennyezőkre és 40-70%-os a szennyvíztelepekre, de mégis a mezőgazdaság rossz gyakorlatát okolják a szennyezésekért.
- A csatornázottság 40-70%-os, de a települések alatt ott vannak az évtizedes szennyvízkúpok.
- Az állattartás a településeken jelentősen csökkent.
- Nincs hatásvizsgálat az egyes víztestekre, nem megalapozott a besorolás.
- A mezőgazdaságban a műtrágya és kemikália felhasználás csökkent.
- Puffersávok kérdése: Ki mondja meg a termelőnek, hogy elveszik a földjét? Kell-e a kis csatornák mellé olyan széles sáv(20-30 m)?
- A VGT-ből kimaradtak a társulati és üzemi művek.
- Vízvisszatartás kérdése: A 99-es belvíz után az elvezetett vizek a csatornába hamar berohadtak. A mederben történő tárolás a kis mélység miatt nem jelenthet megoldást. Csak oldaltározással a medren kívül lehet síkvidéken vizet visszatartani. A visszatartáshoz szükséges tározóterületek és a pufferzónák területének megszerzése a termelőktől reménytelen. Fontos, hogy legalább az állami tulajdont ne műveljék.
- A mélylazítás igen fontos, a nem csak tárcsázott területeken a belvíz megjelenése sokkal ritkább. A szabályzásba be kell venni a mélylazítást (az agrártámogatás feltétele kellene, hogy legyen).
- Az előtétek területen tartása nem jó gyakorlat, a gyors levezetés mellett nincs idő a kioldódásra.
- A belvizek visszatartása nem akadályozza meg az aszályt (időbeni eltolódás), a csatornában nem lehet a vizet hónapokig tározni minőségi romlás nélkül. Nem spórolható meg a kármentesítő védekezés sem.
- A talajvíz leszívás elkerülése érdekében ki kell jelölni az érzékeny víztesteket és ezekhez kell meghatározni a küszöbszinteket.
- Nem kérnek anyagokat a társulatoktól, de később a konkrét intézkedéseknél megjelennek.
- A közhasznú csatornák esetében még van karbantartás, az üzemi (táblaszintű) csatornák esetében már nincs, és ezekkel a VGT nem is foglalkozik kellő súllyal. Pedig ezek a csatornák jelentik az első vonalat (szennyezés).

Szabó László (Csongrád m. MGSZH)

- A Debreceni Egyetem tanulmánya alapján ítélték meg a műtrágya felhasználást. Nem igazolható, hogy a mezőgazdaság lenne a legnagyobb szennyező.
- Általános tapasztalat a fórumokkal kapcsolatban, hogy jó a szervezés és sok a hozzászólás, de a szakmaiság sokból hiányzik. Nem világos, hogy a hozzászólások miként épülnek be az anyagba.

- A vízgazdálkodási művek 50-60%-át a társulatok kezelik, de a tervezésbe nincsenek bevonva.
- Az MGSZH a jogszabályok alapján felkészült a VGT-re de nem került sor a felkérésre (megkeresésre). Az alegységi vízgazdálkodási tanácsok tevékenysége sem tisztázott.
- A jogszabály leírja, hogy a VGT-nek a vidékfejlesztési és egyéb tervekkel összhangban kell lennie, de az öntözéssel kapcsolatban ez nem valósul meg.
- A hatáskörrel rendelkező államigazgatási szerveket sem vonták be.

Marsi Gusztáv (Dél-Pest m. VGT)

- Az állattartó telepek száma jelentősen csökkent, főként a sertéstelepek jelentettek gondot (hígtrágya).
- A tábla szintű vízviszatartás nem lehet általános érvényű szabály, az egyedi tulajdonságokat is figyelembe kell venni (mélylazításra a sekély termőrétegű és mélyben sós talajok nem alkalmasak).
- Csökkent a mezőgazdaság műtrágya és kemikália felhasználása.

Bíró Csaba (Jászkisér és vidéke VGT)

- A mezőgazdaság a vidék fenntartója - gondolatot kellene erősíteni.
- A vízviszatartás síkvidéken értelmetlen.
- A pufferzónák kialakítása kétséges, de a fenntartó 2-4 m-es sávra a karbantartás miatt szükség lenne.
- Az üzemi csatornákat is fel kell mérni, és be kell vonni a VGT-be.
- A költségmegtérülés elvét a különböző vízhasználatok esetén nem lehet egységesen alkalmazni, a szennyvíz és az ivóvíz kapcsán nagyobbak kell lennie az állami szerepvállalásnak.

Gugolya Imre (Szolnok m. MGSZH)

- Az MGSZH június 25.-ig elküldte véleményét.
- A nem őshonos halak telepítését a nem természetes vízfolyásokba engedélyezni kellene (amúr). Segítené a karbantartást.

Cseh Tamás (Bács-Kiskun m. MGSZH)

- Konkrét monitoring nélkül (feltételezésre alapuló) készítenek intézkedéseket (pl.: a mez.gaz. szennyezésre vonatkozóan).
- Szept. 17-én a mezőgazdasági fórumon nagyon sok természetvédelmi szervezet szólalt fel, de agrár érdekképviseleti felszólaló nem volt.

Császár Imre (Alsó Tisza vidéki Területi Szövetség)

- A belterületi csapadékelvezetés jogszabályi rendezése fontos. Az önkormányzatok a belterületi és társulatok külterületi pályázatait össze kellene hangolni.
- Nincs területe a tározásra. A tározásról és a befogadóról a társulatoknak kell gondoskodni forrás nélkül.

Jakus József (Csongrád és környéke VGT)

- A mezőgazdaság szereplői nincsenek felkészülve a leendő feladatokra.
- A meglévő jogszabályokat kell betartatni és nem újakat alkotni.

Dr. Vancsa István (Tiszaalpár-Csongrád-Bokrosi Öblözet VT)

- Kevés érdekeltségi hozzájárulással működő társulat (4200 ha)
- A tervek készítésénél egy-két hatóság előtérbe kerül és a tervet a saját szája íze szerint formálja. A víz azonban ennél sokkal fontosabb.
- Az országon átfolyó vizeket kellene hasznosítani (Duna, Tisza), és ebből a mezőgazdaságot nem lehet kihagyni.
- Gazdálkodni kell a vízzel, a víz megléte az elsődleges (a minősége csak másodlagos).
- A települési szennyvizek elhelyezése is probléma. A tavakba, holtágakba a nagy társadalmi ellenállás miatt nem lehetséges. Maradnak az élő vizek, de ez költséges.
- Ezen vizek nagy része kiválóan alkalmas lenne mezőgazdasági célokra, ha a sokféle jogszabály nem akadályozná (holland példa).

Kádár Attila (Tisza-Kunsági VT)

- Homokháti terület ezért a legfontosabb feladat a vízvisszatartás. Az öntözőrendszerek és a tározók ki lettek építve, de nem üzemelnek. A meglévő rendszerek újjáépítése az öntözési igények kielégítése mellett a talajvíz süllyedés problémájára is megoldást jelenthetne.

Ugrai Bálint (Szentés környéki VGT)

- Az eddigi vélemények nem jelennek meg az anyagokban.
- A társulat 6 db 10 km²-nél nagyobb víztesttel is rendelkezik, melyek a VGT-be nem kerültek beépítésre.
- A szennyezőkkel kapcsolatban fordítva kellene eljárni és először a befogadókat kell jó állapotba hozni.
- A költségmegtérülés elve a társulatok esetében most is működik (ezt a terv dokumentum is megállapítja), hiszen piaci alapon működnek.

Bende Lajos (Körös-Berettyó VT)

A belvizek termőterületen történő visszatartása fontos kérdés.

Balla Iván (Tisza-Marosszögi VGT, Agrárkamara, MAGOSZ)

- A társulatok érdekeltségi hozzájárulást szednek az érdekeltektől, ezért kötelességük lenne a gazdák vízzel kapcsolatos érdekeinek védelme is. Nem szabad hagynia a társulatoknak, hogy kimaradjanak a tervezésből.
- Háromas minőségben van jelen a fórumon. Az Agrárkamara és a MAGOSZ is ki akarja nyilvánítani véleményét, hiszen a VGT nem csak a vizekről szól, hanem a magyar mezőgazdasági területek jövőjéről is.

- A víz, mint szolgáltatás jelenik meg a VGT-ben, ami a fenntarthatóságot helyezi előtérbe.
- Az állami szerepvállalás szükséges, a tervezéssel párhuzamosan a területi vízgazdálkodást is meg lehetne reformálni.
- A földalap 300-400.000 ha-ja talán átkerül az FVM kezelésébe. Ez a terület lehetőséget teremthetne a puffervalsok és a tározó, visszatartó területek kialakításához (földcsere). A prioritásokat meg kell határozni, de a tervezésnél a komplexitásra kell törekedni (egy főmű rendbe tétele nem lesz elegendő).
- A tervezésbe a kistérségeket és az önkormányzati társulásokat is be kell vonni. A társulatoknak ezekkel a szervezetekkel együttműködésre kell törekedni, de a saját mozgásterüket meg kell őrizni.
- A differenciált területhasználat lehet az első lépés a vízjárta területek hasznosítására.
- A tevékenységek közül minél több legyen a kötelező, mert az önkéntesség nem működik.
- A közérdek határát pontosan kell definiálni a VGT-ben (a szolgáltatások tekintetében is).
- A mélységi vizeket nem elengedni kell, hanem a területen visszatartani (beszivárgás, párolgás).
- A vízvisszatartás és tározás síkvidéken gravitációs megoldásokkal nem oldható meg, a tervezésnél szivattyúkapacitással is számolni kell.

Ijjas Isván Zsolt(IPIKON)

- A tervezőket hiányolja jelen fórumról.
- Nem alakult ki a párbeszéd a tervezők és az érintettek között.
- Nehezen értelmezhetőek egyes anyagok (Németországban a túl sok és túl sokféle adat rendszerezése jelent gondot).

Markó István (Békés m. MGSZH)

- Az országos és a részvízgyűjtő tervek foglalkoznak a felszín alatti vizekkel. Az intézkadések csak korlátozásokat tartalmaznak (Maros hordalékkúp). A mezőgazdasági használatra nem is adnak lehetőséget.

Cseh Tamás (Bács-Kiskun m. MGSZH)

- Hogy állnak a tanácsok szervezésében?
- Nem szabad tovább korlátozni a termelőket, inkább ösztönözni kellene őket támogatási rendszerek átalakításával (önkéntesen de támogatva).

Szabó László

- A tanácsok állást foglalhatnak a tervekről, befolyásolhatják a tartalmát?

23.	2009/11/04 16:36	Balogh Judit, Fauna Alapítvány
------------	------------------	---------------------------------------

Balogh Judit, Fauna Alapítvány, a Környezet- és Természetvédő Szervezetek Országos Találkozójának VKI-delegáltja véleménye

[Az e-mailen érkezett vélemény PDF formátumban letölthető innen is: http://vizeink.hu/files/VKI-VGT_velemen_y_Balogh_Judit-09okt.29-2.pdf]

A VKI hazai végrehajtásával és a VGT-vel kapcsolatos észrevételek

Az Európai Unió első ökológiai szemléletű irányelve a VKI 2000-től az EU-hoz csatlakozni szándékozó országokra is kötelező érvényű volt.

Irányítási szándék plusz idő hiányában a VKI hazai végrehajtásának késlekedése és a nem-kellően széleskörű szakmai és társadalmi bevonás miatt az elkészült szakmai dokumentáció:

- túlméretezetten epikus, emiatt nehezen áttekinthető;
- adathiány miatt koncepcionálisan értelmezhetetlen - saját bevallása szerint is;
- továbbá nem tükrözi az EU-által beruházási forrásokkal támogatott modern rendszerökológiai és komplex erőforrás-gazdálkodási szemléletet.

Az alap-adatok hiánya miatt konstruktív és számszerűen alátámasztható szakmai javaslatokra így nincs lehetőség. A "Magyarázom a bizonyítványomat" stílusú hazai VKI-teljesítéssel szemben, jelenleg – a tervek szintjén is - a gazdasági lobbik korlátlan tevékenységének biztosítását tapasztaljuk, nem pedig a helyi lakosság és ezzel a Föld vízkészleteinek megóvását. Így pl. a Duna-meder mélyítését tervezők figyelmen kívül hagyják a lakosság ivóvízkészletének veszélyeztetését.

VKI-VGT fejlesztési javaslatunk a hazai és EU-s VKI irányítók felé:

1. A "csővégi" szemlélet helyett, a jövőben vízkörforgás szemléletű komplex vízvédelem szükséges, amely a rendszerökológiai erőforrás-gazdálkodást is megvalósítja.
2. Kerüljön be a VKI-ba a források számbavétele és védelme.
3. Az interkalibrálás lehetséges torzító hatásait kutatni kellene.
4. A kémiai méréseket végző automata monitoring-hálózat, valamint az ökológiai és műholdas megfigyelések összegzése adna biztonságosabb támpontot a hazai és nemzetközi vízszennyezések megelőzésére, illetve a "szennyező fizet"-elv érvényesítésére.

Végül ismét felhívjuk a figyelmet arra, hogy a VKI és VGT szakmai anyagának hatalmas terjedelme miatt, az eredményes – és ezáltal konfliktus megelőző - társadalmi egyeztetés a határmentén kétoldalú és regionálisan szervezett, többnapos közös műhelymunkákkal lett volna megoldható.

Budapest, 2009. október 29.

Balogh Judit Anikó

elnök / Fauna Alapítvány

a Környezet- és Természetvédő Szervezetek Országos Találkozójának VKI-delegáltja

* * *
* *

24.	2009/11/13 11:54	Csongrád Megyei Agrárkamara
------------	------------------	------------------------------------

A Csongrád Megyei Agrárkamara javaslatai az Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Tervhez

A Csongrád Megyei Agrárkamara Innovációs, anyagi és műszaki Osztálya osztályülés keretében megtárgyalta az Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Tervet, melyhez az alábbi javaslatokat fogalmazta meg:

Az agrárkamara az eddigiekben is részt vett tervezési dokumentációk, jogszabályok véleményezési munkáiban, ám javaslatai kevésbé találtak meghallgatásra. Ezért javasoljuk, hogy az agrárkamara a jövőbeni jogszabályalkotásban megkerülhetetlen tényezővé, "döntéshozóvá" váljon. Az agrárkamarának, mint szakmai szervezetnek politikamentesnek,

politikán felül állónak kell lennie. A közvéleményt be kell vonni a döntés – előkészítés folyamatába a szakmai szervezeteken keresztül, és a szakmai véleményeket kommunikálni kell a társadalom felé.

Az elmúlt években az állam szinte teljes mértékben kivonult a vízgazdálkodási feladatokból. Ezt a tendenciát meg kell fordítani, mivel a vízgazdálkodás közügy, állami feladat. Az államnak nem kizárólag a finanszírozási háttérrel kell megteremtenie, de egyéb módokon is hathatós támogatást kell nyújtania a vízgazdálkodási feladatok ellátásához, a fejlesztések végrehajtásához. Különösen fontos a pályázati kiírások ésszerűsítése, a felesleges adminisztratív előírások csökkentése; az állami cégek, hatóságok működésének ügyfélbaráttá történő fejlesztése, pénzügyi háttérének megteremtése; gyakorlatias, felesleges adminisztrációs előírásoktól mentes jogszabályok megalkotása. Létfonosságú a csatornahálózatok kezelésének egy kézbe adása (Társulatok), vagy olyan szabályozások alkotása, mely lehetővé teszi a "gyors reagálású", hatékony közös üzemeltetést (kettős működésű csatornák belvív – öntözés, árvíz védekezési feladatainak Vízügyi Igazgatóságok, az öntözési szolgáltatások végrehajtásának Társulatok általi összehangolt megvalósítása). Egy, a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.-hez hasonló szervezetet szükséges létrehozni, aki országos rálátással, de a helyi szakmai szempontok, érdekek figyelembevételével tudja összefogni, összehangolni a vízgazdálkodási fejlesztéseket.

A tervezési anyag a vízminőségi problémák jelentős részéért a mezőgazdaságot teszi felelőssé. Ez rendkívül téves feltételezés, mivel pl. a nitrát esetében, míg a magyar mezőgazdaság átlagosan 55 kg/ha N hatóanyagot használ fel, addig Nyugat – Európában 300 kg/ha-nyit, szemben a 170 kg/ha N-hatóanyag előírással. Ezzel párhuzamosan a magyar állatállomány fokozatosan csökken, egyre kevésbé szennyezi a környezetet, és a növényvédőszer – felhasználás is lényegesen kevesebb, mint Nyugat – Európában.

Fontos, hogy az országos döntések meghozatalakor, a helyi érdekek is fokozottan érvényesüljenek.

Javasoljuk a vízgyűjtő – területenként történő állandó zöldfelületek mértékének ("zöldfelület – kvóta") helyi – régiós szintű – meghatározását. Ennek végrehajtásához állami segítségnyújtás szükséges, melynek formája lehet területcsere, területvásárlás, kisajátítás, stb.

A fejlesztésekhez szükséges források elosztását helyi (regionális) szinten kell meghatározni.

Egy víztestre vonatkozóan beavatkozások, fejlesztések időben és térben összehangoltan kell, hogy megvalósuljanak.

Termálkérdésben a Dr. Sólyom László, Elnök Úr által alá nem írt ("visszadobott") törvényt újra az országgyűlés elé kell vinni. Tiszta viszonyokat kell teremteni annak figyelembe vételével, hogy amennyiben az energetikai célú termálvíz – felhasználást kötelezően, kivétel nélkül sújtják a visszasajtolás kötelezettségével, az a termálvízzel fűtő kertészetek tönkremenését fogja eredményezni.

A Homokhátságon a felszín alatti vizek felhasználásának tiltásával párhuzamosan meg kell oldani a felszíni vizek odavezetését, ennek infrastruktúrájának megteremtését.

Rendkívüli figyelmet kell fordítani az öntözött területek mértékének növelésére, az öntözés fejlesztésére. Ehhez szükség van a támogatási rendszer stabilitására, kiszámíthatóságára, a szétaprózódott birtokszerkezetből adódó problémák megoldására (egyeztetések, közös fejlesztések kivitelezhetetlensége), a hatóságok ügyfélbarát hozzáállására, az öntözés költségeinek racionalizálására ("megérje öntözni!")

Szeged, 2009. október 14.

Csongrád Megyei Agrárkamara

Innovációs, anyagi és műszaki Osztálya

* * *
* *

BAKONYKARSZT VÍZ- ÉS CSATORNAMŰ
ZÁRTKÖRŰEN MŰKÖDŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

8200 Veszprém, Pápai út 41. Tel.: 88/423-222, Fax: 88/428-061

OTP Bank Nyrt. 11748007-20128500-00000000

Adóig. szám: 11338024-2-19

Cégbíróság: Veszprém Megyei Bíróság, mint Cégbíróság
Cégjegyzékszám: Cg.: 19-10-500133

**Közép-dunántúli Környezetvédelmi és
Vízügyi Igazgatóság**
Tóth Sándor Vízügytő-gazdálkodási osztályvezető

Székesfehérvár

Balatoni u. 6.
8000

Nálunk:

Önöknél:

Postázás módja:

Ügyintéző:

Ügyiratszám:

322.

Tárgy: *Országos vízügytő-gazdálkodási terv véleményezése*

Tisztelt Osztályvezető Úr!

A www.vizeink.hu honlap, illetve az ott található dokumentációk áttanulmányozását követően kijelenthetjük, hogy a tervezők szakmailag alapos, komoly és óriási munkát végeztek. Mindezekhez ezúton is gratulálunk.

Kérjük, hogy véleményünket, javaslatainkat ne kritikaként, hanem jobbitó szándékú észrevételként kezeljék. Igyekeztünk röviden és tömören fogalmazni, a várhatóan nagy számban érkező vélemények feldolgozhatóságát figyelembe véve.

Javaslatainkat az alábbi bontásban állítottuk össze:

I.	Általános vélemény	1.sz.melléklet
II.	Országos szintű intézkedési programok 8. fejezet	2.sz. melléklet
III.	Alegységekkel kapcsolatos vélemények	
	1-4 Marcal	3.sz. melléklet
	1-5 Cuha-Bakony-ér és Concó	4.sz. melléklet
	1-13 Észak-Mezőföld és Keleti-Bakony	5.sz. melléklet
	4-2 Balaton	6.sz. melléklet

További munkájukhoz sok sikert kívánunk.

Veszprém, 2009. július 2ö.

Tisztelettel:

BAKONYKARSZT Zrt.
8200 VESZPRÉM PÁPAI U. 41.

31.

Kugler Gyula
vezérigazgató

Üzemegységek:

8400 **Ajka**, Fő út 62. Tel.: 88/312-166, Fax: 88/312-567
8291 **Nagyvázsony**, Petőfi S. u. 2/C Tel./Fax: 88/264-355
8522 **Nemesgörzsöny**, Zrínyi u. 29. Tel.: 89/349-690

8100 **Várpalota**, Péti út 1. Tel.: 88/471-710, Fax: 88/471-444
8200 **Veszprém**, Pápai út 41. Tel.: 88/425-099, Fax: 88/425-498
8420 **Zirc**, Bakonybéli u. 5. Tel.: 88/416-469, Fax: 88/414-666

I. Általános vélemény

1. Tartalomjegyzékkel vagy fa-struktúra választással a vízgyűjtő-gazdálkodási terv felépítését ismertetni kellene, mert a honlapon nagyon áttekinthetetlen a „terv”.
2. Célszerű lenne a tervezési alegységekhez tartozó települések nevét táblázatosan feltüntetni az alegységi tervek elején.
3. A víztestek nevét és vízfolyások esetében a szakasz határokat (pl. felső szakasz, középső szakasz, alsó szakasz) a térképeken jelölni kellene.
4. Szennyvíz iszapok elhelyezésének problémái:
Olyan mezőgazdasági területek kijelölése, melyek felszín alatti vizeket és ivóvízbázisokat nem veszélyeztetnek. Ezekben a helyeken elsősorban energetikai célú, vagy táplálékláncba nem kerülő növények termesztése (pl. energia fűz/fű, nyárfa...) javallott: stabilizált szennyvíziszap/komposzt kihelyezése.
5. Vízbázis védőterületeken művelési ág váltás (szántóból erdő) és területcsere (szántó helyett erdő legyen a védőterület hidrogeológiai védőterületén, nem beszélve a külső védőterületről) ösztönzése, támogatása és megvalósítása.
6. A 2000 LE alatti települések esetében a program preferálja a természet közeli megoldásokat a várhatóan alacsonyabb üzemeltetési költségük miatt. Tapasztalat alapján a jelenlegi jogszabályi környezetben, a hazai kommunális szennyvízminőséget (töményedő szennyvíz) figyelembe véve, a természet közeli szennyvíztisztítók önmagukban nem tudnak az előírt határértékre tisztítani.
Kis települések esetében a lakossági szennyvíz szabályozott összegyűjtését tartjuk a gazdaságosabb megoldásnak, vagy ahol az megengedhető, az előírt tisztítási határértékeket (elvárásokat) javasoljuk csökkenteni.
7. Megítélésünk szerint a lakossági és az ipari-szolgáltatási vízigények növekedésével 2015-ig nem kell számolni. Elég a 2004. évi mérték figyelembe vétele.
A 4/1 Függelék – Vízhatszámok gazdasági elemzések feladathoz című zárótanulmány 2015-re a 2004. évi vízfogyasztás 12,1 %-os növekedésével számol. Részvénytársaságunk működési területén 2004-2008. időszakban folyamatos vízigény csökkenés volt megfigyelhető. (Ez a tendencia 1988. óta folyamatos.)
Vízfogyasztás növekedésre: a vízdíjak emelkedése, takarékos vízhasználatok térhódítása, zöld mozgalmak kampányai és a vízminőségjavító program végrehajtása miatt sem kell gondolnunk.
8. Támogatással megvalósított víziközmű beruházások esetében valódi változatok (akár kötelező tartalmi elemekkel, pl.: technológiák, csőanyagok, természet közeli tisztítás, szennyvíz-gyűjtés-szállítás, ...) kötelező jellegű összehasonlítását javasoljuk, környezetvédelmi, üzemeltethetőségi és gazdaságossági szempontok alapján (megkövetelt tisztítási fokozat-hatásfok, költség-haszon elemzés, fenntarthatóság-pótlási költségek).

II. Országos szintű intézkedési programok

8. fejezethez

1. 8.1.1. fejezethez
- 1.1. Kiegészítő intézkedések (4), 27. oldal

Korábbi elképzelés szerint nem csak a talajterhelési díjjal ösztönözték volna a rákötést, hanem törvényi szinten szabályozták volna (Vgtv., Víziközmű tv.) a kötelező rákötést.

- 1.2. Megvalósíthatóság (1) Megfizethetőség, 28. oldal

Mivel az ország számos pontján „szakszerű egyedi szennyvízelhelyezés” vagy nem épült ki, vagy környezetvédelmi okok miatt (nyitott karszt, vízbázis védőterület, Balaton vízgyűjtő, ...) nem építhető ki, és ezeken a területeken is élnek „alacsony jövedelműek”, ezért elkerülhetetlen a hazai víz- és csatornadíj támogatási rendszer sürgős megváltoztatása.

2. 8.1.5. fejezethez
- Megvalósítandó műszaki intézkedések, 47. oldal

Az intézkedések számos pontjával egyetértünk (művelési ág- és mód váltás, erózió megfékezése, partmenti puffersáv, ...). Azonban a felszíni és a felszín alatti vizek védelme érdekében kérjük, hogy vízbázis védőterületeken (külső védőterület és hidrogeológiai védőterület) ill, azok határterületein, területcsere és művelési ág váltással az erdőterületek növelését és a szántóterületek csökkentését támogassa és ösztönözze az állam.

Bizonyított tény, hogy erdőterületről lényegesen kisebb a diffúz nitrát (nem beszélve a nehézfémekről) tápanyag, növényvédő szer és bakteriológiai szennyezés. (Kisebb a lehetőség a visszaélésre, trükközésre.)

3. A 8.2.2. fejezethez
- Az anyagban (70. oldal) szereplő javaslat végrehajtását, mely szerint a vízbázisok veszélyeztetettségét, a védőterületeken a szennyezéseket 2015-ig fel kell számolni, a jelenlegi gyakorlat és az 1997-2009. közötti időszak eredménytelensége tükrében erősen kérdésesnek látjuk.
- A feladat fontossága indokolja a szigorúbb végrehajtást.

4. A 8.3.2. fejezethez
- Támogatjuk a vízfolyások parti sávjának puffersávvá történő átminősítését és kialakítását, illetve ezzel párhuzamosan a művelési ág váltást (szántóból erdő).
- A megvalósítást a jogszabályi környezet kialakítása mellett (feltételezett jogkövető magatartással), pénzügyi-gazdasági ösztönző rendszer kiépítésével látjuk megvalósíthatónak.

8.5. fejezethez

A fejezetben leírtakkal szinte teljes egészében egyetértünk. Maximálisan támogatjuk a vízbázisvédelmi program teljeskörű megvalósítását, a 8.1.5. fejezethez írt véleményünk (művelési ág váltás és/vagy területcsere) fenntartásával.

Az Ivóvízminőség-javító Program keretében a térségi és regionális rendszerek mellett, az úgynevezett kistérségi rendszerek létjogosultságát (üzemeltethetőség, gazdaságosság, hatékonyság) is célszerű megvizsgálni.

1-4 MARCAL

1. Csatornázatlan települések listája hiányos (25. old.)

Hiányzik pl. a 25/2002. (II./27.) Korm.rendelet 2. sz. mellékletének 3. táblázatában szereplő: Dabronc, Gógánfa, Hetyefő, Ukk, Zalaerdőd, Zalagyömörő.

2. Az ivóvízminőség-javító programban szereplő települések listája hiányos (25. old.)

pl.: Csögle, Adorjánháza, Egyházaskesző, Várkesző, Kerta, Karakószörcsök, Iszkáz, Tüskevár, Apácatorna, Kiscsosz (Noszlop, Kamond, Mezőlak).

3. Szennyezőforrások fejezethez (27. old.)

Veszprém megye területén számos település nem rendelkezik még csatornahálózattal (pl.: Somló-hegy környéke, Kerta környéke, Gógánfa környéke, Noszlop, Káptalanfa környéke ...).

Kérdés: Mi a tervünk ezekkel a településekkel?

4. Csatornázás és szennyvízelhelyezés megoldása fejezethez (44. old.-tól)

- Ajkai szennyvíztisztító telep megfelelően, határértéken belül tisztít/üzemel.
- Bakonybéli szennyvíztisztító telep valóban túlterhelt, bővítése indokolt. Javasolt alkalmassá tenni Pénzesgyőr település csővezetékén vagy tengelyen szállított (FTH) szennyvizének tisztítására is.
- Az NSZP-ben szerepel továbbá (2015. 12. 31-ig) Dabrony, Gógánfa, Hetyefő, Ukk, Zalaerdőd és Zalagyömörő szennyvíztisztításának megoldása is.
- A 2015. utáni feladatok között célszerű lenne foglalkozni a többi, nem csatornázott település szennyvízkérdésének megoldásával is.

5. Ivóvízminőség-javító program végrehajtása fejezethez (66. old.)

A Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság beruházásában folyamatban van: Kamond, Mezőlak és Noszlop települések vízminőség-javító programjának végrehajtása.

6. Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása fejezethez (67. old.)

Sérülékeny vízbázisok	Védőterület elrendelése		
	megtörtént	folyamatban van	hátralévő feladat
Kislőd	X		
Városlőd	X		
Bakonybél		X	X
Hárskút	X	X	
Ajka	X		
Devecser	X		
Noszlop	X		
Farkasgyepű	X		
Gyepükaján		X	X
Zalagyömrő			X
Nagyalásony - Dabrony			X
Csehbánya			X
Somlószlós			X

7. Az 1. sz. melléklethez

Javasoljuk a:

k.4.1. víztesten: CS2 (pl. Bakonybél)

p.1.5.1. és sp.1.5.1. víztesteken: IV1 (pl. Kerta térsége)

intézkedések jelölését is.

1-5 CUHA – BAKONY-ÉR ÉS CONCÓ

1. Az 1. sz. melléklethez

Javasoljuk a k.1.2. víztest intézkedései közé felvenni Borzavár település szennyvíztisztító telepének további fejlesztését is (egyébként szerepel a tanulmányban - 36. old.), CS2 vagy CS7 intézkedési elemmel.

2. Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása fejezethez (52.old.)

Sérülékeny vízbázisok	Védőterület elrendelése		
	megtörtént	folyamatban van	hátralévő feladat
Zirc		X	
Borzavár		X	
Csetény			X

1-13 ÉSZAK-MEZŐFÖLD ÉS KELETI-BAKONY

1. Tápanyag és szervesanyag terheléssel kapcsolatos problémák (17.old.)

A nem megfelelő tisztítási hatásfokkal üzemelő szennyvíztisztító telepek listáját kérjük kiegészíteni: Hárskút és Litér településekkel.

(Ebből adódóan módosítani kell a 3.2.1.2. fejezetben (34. old.) közölt számot is 12-ről 14-re.)

2. Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása fejezetben (49.old.)

Sérülékeny vízbázisok	Védőterület elrendelése		
	megtörtént	folyamatban van	hátralévő feladat
Veszprém - gyulafirátóti	X		X
Veszprém - séd-völgyi	X		
Veszprém - aranyosvölgyi		X	
Veszprém - kádártai		X	
Nemesvámos	X		
Litér			X
Királyszentistván	X		
Herend	X		
Bánd	X		
Hárskút	X	X	
Szentgál		X	
Tés		X	
Hajmáskér	X		X
Öskü			X
Várpalota bánta-pusztá		X	
Várpalota - péti kutak		X	
Várpalota - inotai kút		X	
Csetény (K-3)	X		
Eplény	X		X
Berhida		X	
Berhida-Peremarton			X
Sóly			X

3. Csatornázás és szennyvízelhelyezés megoldása fejezethez (36. old.)

Javasoljuk SZ2 intézkedési kóddal szerepeltetni Litér szennyvíztisztító telepét, mely kapacitását tekintve túlterhelt.

4-2 BALATON ALEGYSÉG

1. 2.1.2.5. fejezethez (15.old.)

A vízgyűjtőn lévő kommunális szennyvíztisztító telepek listáját kérjük kiegészíteni: Hegyesd és Hegymagas településekkel.

2. A 3.2.1.2. fejezethez (35. old. és 36. old.)

Megítélésünk szerint:

„A hagyományos telepek alternatívája lehet a ma még rendkívül ritkán alkalmazott természetközeli szennyvíztisztítás (CS7-intézkedés).”

kijelentés generális értelmezése és alkalmazása nem elfogadható az alábbi okok miatt:

- Jól működő hazai referencia, főleg ezen a területen nincs.
- A területen lévő vízfolyások közvetlenül/közvetve a Balatont és nagy területen a karsztot (nyelő vízfolyás szakaszok – pl. Eger-víz) táplálják. (Tápanyag csökkentés!!)
- Az alegység területének 100%-a nitrát érzékeny. (3.2.1. fejezet 32. old. utolsó bekezdés.)
- Az alegység területén számos időszakos vízfolyás van.
- Az NSZP 3. sz. mellékletében szereplő, nem csatornázott települések esetében a 25/2002. (II.27.) Korm. rendelet 1.§(3) csak szennyvíztisztító telepi tisztítást engedélyez **megfelelő** tisztítással.

A 36. old.-on lévő információ (Nagyvázsony belterületi szakaszán illegális szennyvízbekötések a Vázsonyi Séd-re) véleményünk szerint megalapozatlan.

3. Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása fejezethez (49. old.)

Sérülékeny vízbázisok	Védőterület elrendelése		
	megtörtént	folyamatban van	hátralévő feladat
Zalahaláp		X	
Sáska	X		
Szentbékkálla		X	
Monostorapáti	X		
Vigántpetend	X		
Pula	X		
Taliándörög		X	
Nagyvázsony	X		
Pécsely	X		
Tótvázsony	X		
Veszprémfájsz	X		
Hegyesd		X	
Monoszló		X	
Hidegkút			X
Balatoncsicsó		X	

26.	2009/11/16 10:30	ÉDV Zrt.
-----	------------------	----------

ÉDV Zrt. e-mailen küldött véleménye

Tisztelt Osztályvezető Úr!

Az előzetes egyeztetésre hivatkozással az ÉDV Zrt. a védőterületek és a karzstvív limithez kapcsolódóan az alábbi kiegészítés, pontosítás figyelembevételét kéri a vízgyűjtő-gazdálkodási terv készítése során:

- A Dunántúli-középhegységre vonatkozó (Tatabánya, Dorog stb. térségi) karzstvív limit meghatározása során a biztonságba-helyezési tervekben szereplő védendő vízmennyiség szerepeljenek, hiszen a modellezés, a védőterületek meghatározása ezekre a mennyiségekre történtek.

- A vízbázisok gyakorlati védelmének megvalósíthatósága érdekében elengedhetetlennek tartja, hogy a vízbázisok "A" és "B" védőterületére is a vízügyi hatóság bejegyeztesse a védőterület tényét az ingatlan-nyilvántartásba, az érintett ingatlanok tulajdoni lapjaira. Peres ügy esetén ez lenne a döntő, a vízikönyvbe való bejegyzés nem érdekli az ingatlan tulajdonosát. Ehhez szükséges a vonatkozó 123/1997. (VII.18.) Kormányrendelet módosítása, pontosítása az egységes értelmezés érdekében.

Köszönettel: Tóth Mária

vízgazdálkodási vezető

* * *
* *

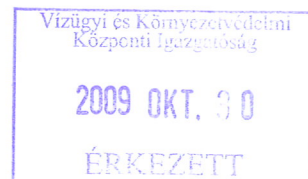
KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI MINISZTERIUM
Természetvédelmi Szakállamtitkárság
Természetmegőrzési Főosztály

1011 Budapest, Fő u. 44-50. Telefon: 457-3300 Fax: 201-4617, tmf@mail.kvvm.hu

Hivatkozási szám: TMF/629/2 /2009.
Tárgy: Az Országos vízgyűjtő-gazdálkodási Terv
elfogadása

Kóthay László úr
szakállamtitkár, az OVGT elnöke

Vízügyi Szakállamtitkár Titkársága

L: Penger L
10.30

HELYBEN

Tisztelt Elnök Úr!

A tárgyban jelzett elektronikus formában hozzáférhető dokumentum természetvédelmi, természet-megőrzési szempontok szerinti és a nemzeti-park-igazgatóságok szakembereinek bevonásával végzett áttekintése nyomán kialakult álláspontunk az alábbiak szerint összegezhető.

A Víz Kereirányelv országos szintű intézkedési programjában szereplő témakörökkel kapcsolatos **ÁLTALÁNOS** észrevételek:

A koncepció kellően részletes, a VKI előírásainak megfelelő alapossággal foglalkozik a tervezés kapcsán felmerülő szempontokkal, bemutatja az alapproblémákat, felsorolja az azok kezelésére alkalmasnak vélt megoldásokat. Az alábbiakban a természetvédelmi, természet-megőrzési szempontból kiemelt fontosságú résztémákhoz kapcsolódó javaslatainkat, véleményeinket fogalmaztuk meg.

1. Rendkívül fontos, ezért az OVGT-ben sokkal erőteljesebben, hangsúlyosabban kiemelendő az a koncepcionális változás, miszerint a vízhasználatok kapcsán a korábban jellemző „igénykielégítő” engedélyezési gyakorlat helyett ma – illetve a leendő VGT-k végrehajtása során – már az „állapotjavító” engedélyezési gyakorlat a követendő hozzáállás. Mivel e szemléletváltást várhatóan csak megfelelő szintű jogszabállyal lehet érvényre juttatni, javasolható, hogy a VGT-k kihirdetését is lehetőleg kormányrendelet szintjére emeljük.

2. Nagyon fontos és szükséges intézkedés a meglévő vízjogi engedélyek felülvizsgálata, illetve az esetleg vízjogi engedély nélkül végzett „kezelés” (rendszeres beavatkozás) természetvédelmi és vízgyűjtő-gazdálkodási elveknek is megfelelő aktualizálása, legalizálása. A védett területeket ma veszélyeztető tényezők közül az egyik legfontosabb a vízhiány, ami mögött a korábbi, sok esetben nem is megvalósítható mezőgazdasági művelés érdekében kialakított vízvezetési gyakorlat van. A jelenlegi hatósági engedélyek és engedélyezési eljárás nem biztosíték a tervezett intézkedések végrehajthatóságát, mert a megváltozott igényekkel ellentétes vízgazdálkodási gyakorlat problémája az engedélyezés szintjén nem minden esetben kerül felszínre. A felülvizsgálatot tehát mindenképpen szükségesnek tartjuk, mint ahogyan erről már többször folytattunk konzultációt a vízügyi ágazatot képviselő kollégákkal. Ezzel összefüggésben szükségesnek ítéljük a VKI célkitűzéseivel össze nem egyeztethető jogszabályok tematikus felülvizsgálatát is, hiszen számos olyan rendelet (leginkább FVM miniszteri rendelet) van ma is hatályban, amely ökológiai szempontból kifejezetten káros tevékenységre ad támogatást.
3. Szintén felülvizsgálatra szorulnak a majdani konkrét tervezés alapjául szolgáló adatok. Egyes területeken jelentős, sőt akár meghatározó is lehet az illegális vízkivétel, ami a pontos vízmérleg meghatározását és a korrekt tervezést nem teszi lehetővé. A mederben hagyandó ökológiai vízigény megállapításánál sok esetben fiktív lefolyási tényező a modellezés alapja – ez is felülvizsgálandó lehet, nem beszélve a felszín alatti vízmennyiségi védelméről.
4. Elemi érdek, hogy az intézkedések címei és kódjai mögött mindig és minden érintett ugyanazt érthesse, ehhez azonban jelenleg – és az ország valóban érintett lakosságával összevetve – még nem túl kiterjedt a VKI-val és végrehajtásának elemeivel foglalkozók köre. Megfontolandó, hogy maga a szemléletformálás is mint önálló intézkedés jelenjen meg a tervben, ez alapozhatná meg azt a nem csak szakemberekre, hanem minden terület- és vízhasználóra jellemző „új vízhasználati etikát”, amire minden bizonnyal szükség van ahhoz, hogy a távlati célokat elérjük.
5. Mivel a vízgyűjtő meghatározó része nem vízi vagy vizes, hanem teresztris rendszer, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervnek a szárazföldi élőhelyekre is ki kell terjednie (felületük folytán ezek a fő csapadékbefogók, jelentős a víztároló-kapacitásuk is, amelyet meg kell őrizni). Az okszerű tájhasználatot (pl. a hely adottságoknak megfelelő, hosszú távon fenntartható művelés kialakítását) mint kívánatos hasznosítási formát szintén be kell építeni a VGT-kbe. A tájleptékű földhasználat vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben való megjelenítéséhez elengedhetetlen lesz az FVM és területi szerveinek bevonása és aktív részvétele. A társtárcával közösen kialakítható lenne olyan tájleptékű földhasználat, aminek keretében a belvizek közpénzekből történő levezetése helyett az agrár-környezetgazdálkodási programból lesz megfinanszírozható maga a művelési ág váltás. *(Jelenleg a szabályokat betartó gazdálkodó, ha folyamatosan belvizes a területe, kiesik a támogatási rendszerből. A vizes élőhelyek a MEPAR-ban országos szinten való lehatárolása alapkövetelmény – ez a FÖMI hároméves felméréseit felhasználva megvalósítható –, erre támaszkodva nyílik mód arra, hogy új szabályozást és a kifizetések rendszerében árnyaltabb támogatási lehetőségeket alakíthassunk ki).* E vízvisszatartási lehetőséget mindenképpen be kell építeni az OVGT-be, illetve a későbbiekben minden részvízgyűjtő-gazdálkodási tervbe, ahol várható, hogy ennek érdemi vízgazdálkodási és/vagy ökológiai hozadéka van.

6. Noha a VKI követelmények nem nevesítik, megfontolandónak tartjuk, hogy az előírt monitorozási tevékenységek mellett a funkcionális monitorozás is szerephez jusson az egyedi intézkedések szükségességének, ill. azok hatékonyságának vizsgálata során. Az ökológia megkülönbözteti a strukturális és a funkcionális monitorozást: a struktúra és a funkció szorosan összefügg, de külön-külön kell vizsgálni ahhoz, hogy valós képet kapjunk a természetes rendszerek működéséről. A funkcionális monitorozás eredménye segít értelmezni a monitorozott elemek ok-okozati rendszerét, megvilágítja a mennyiségek és trendek közötti összefüggéseket. Mivel a funkcionális monitorozás szemlélete a strukturális monitorozásra jellemzőtől eltér, a funkcionális vizsgálatokat külön kell elvégezni.

KONKRÉT észrevételek:

- I. A derogációs lehetőségeket és ezek igénybevételét indokló anyagrészt (6.1 melléklet) T.1 pontja kapcsán (*Az ökológiai rendszerek újra előállíthatóságának lehetetlensége*) érdemes lenne a kézirat anyagában a szukcessziós jelenségekre is kitérni, ezzel ugyanis maga a VKI sem foglalkozik.
- II. A derogációs lehetőségeket és ezek igénybevételét indokló anyagrészt (6.1 melléklet) T.1 pontja kapcsán (*Tájidegen fajok megjelenése, elterjedése*) megjegyzendő, hogy az előzetes házon belüli egyeztetések, illetve a tájidegen fajokra vonatkozó ECOSTAT adatkérés eredményei alapján egyelőre nincs szó arról, hogy tájidegen fajok jelenléte érdemben „beleszámítana” az adott víztest VKI-szerinti besorolásába, de mindenképpen veszélyeztető tényezőnek tekinthető akár a vízminőség alakulásában, akár a természetes flóra és fauna megmaradásának szempontjából.
- III. Az egyes intézkedési csomagokat bemutató anyagrészt (8.1 melléklet) *Területi agrár intézkedési csomagja* kapcsán jelezzük, hogy a művelési ág váltást tartalmazó intézkedési elemek (TA1-TA4 és TA6), illetve a belvíz visszatartást tartalmazó intézkedési elem (TA5) természetvédelmi szempontból kiemelkedő jelentőségű. Megjegyzendő, hogy maga a „belvíz” fogalom tulajdonképpen nem összeegyeztethető sem a természet-megőrzés, sem a VKI nézőpontjával, hiszen alapvetően az adott, mély fekvésű – ezért időszakosan vizes, vízjárta – terület „erőltetett” mezőgazdasági hasznosításával összefüggő szempontot képviseli. A „belvizes” terület szükségképpen vizes élőhely is (vagy az lenne, annak kéne lennie), ennek megfelelően a „belvízvisszatartás” a természetvédelem és a védett területek miatt a VKI esszenciális intézkedése kell, hogy legyen. A fenti intézkedési elemek kapcsán a készülő konkrét tervekhez az alábbiak figyelembe vételét javasoljuk.
  - a. Szikes, lápos, ártéri, homoki tájakon, löszterületeken: a mocsarakban/lápi medencékben, az egykori ártér mentett oldali részében a tavaszi vizek visszatartandók, a belvizes szántókon lévő mélyebb részek művelése felhagyandó. Az egykori erek mentén lehetőség lenne a csatornák hullámterének bővítésére. Általánosságban elmondható, hogy lapterületeken minden lehetséges csatorna elzárandó. A megmaradó csatornák kotrásának gyakoriságát és ennek intenzitását a lehető legtöbb helyen – a természetvédelmi szempontok mérlegelésével – csökkenteni kell. A gazdaságtalanul művelhető lápi és szikes talajú szántók felhagyandók, legelőként vagy kaszálóként hasznosítandók. Löszterületeken a felszíni vízfolyások terheltségének csökkentését az extenzívvé átalakított szántóművelés biztosíthatja, de belvizes szántóknál azok felhagyását vagy

gyeptelepítéssel kaszálórétek kialakítását javasoljuk. Lőszterülteken bárhol alkalmazható a lucernáson keresztüli felhagyás. Az ártereken – a gyepterületeken kívül – szinte mindenhol telepíthető erdő. Mindenképpen egyes erdők telepítését javasoljuk, akácok és más tájidegen fafajú erdő telepítése tilos. Hullámtérre további nemes nyarasok nem telepíthetők.

- b. Domb- és síkvidéki folyók és patakok mentén: a folyók, patakok medrének minél természetesebb fejlődését kell biztosítani, ennek megfelelően a mederkotrások számát és mértékét korlátozni kell, a hullámtér nagysága fenntartandó (vagy – ahol lehet – növelendő). A Balaton-melléki lápok (pl. Nagyberek, Tapolcai-medence) maradványainak további lecsapolása tilos, itt inkább a megfelelő vízellátásról (esetenként a visszapótlásról) kell gondoskodni. E tájak természeti adottságai általában lehetővé teszik üde és üde-nedves rétek kialakítását, erre azonban csak ott célszerű törekedni, ahol kezelésük – kaszálásuk és/vagy legeltetésük – megoldható, ennek hiányában a rétek cserjésedni, erdősödni fognak. A mezőgazdasági műveléssel nem hasznosított területeket fásítani, erdősíteni kell. Megfelelő csapadékellátottság esetén (550-600 mm/év felett) üde erdőket létrehozó fásítást érdemes tervezni. Akácok és más tájidegen lombos fafajú erdő nem telepíthető.
- IV. Az egyes intézkedési csomagokat bemutató anyagrész (8.1 melléklet) *Vízfolyások árterére vagy hullámtérére, valamint az állóvizeket övező növényzónákra vonatkozó agrár intézkedési csomagjában* szereplő elemek kapcsán a fent említett javaslatokat tartjuk fent, különös tekintettel az ártéren kialakítható erőkre. Védősávként gyepterület-megőrzési szempontból csak ott javasolható, ahol a területre eredetileg jellemző fás szárú növényzet nincs jelen.
  - V. Az egyes intézkedési csomagokat bemutató anyagrész (8.1 melléklet) *Vízfolyások és állóvizek medrét érintő intézkedési csomag* HM1 (*Mederrehabilitáció dombvidéki kis- és közepes vízfolyásokon*) elemének leírásában kérjük pontosítani „*az oda nem illő növényzet egyszeri eltávolítása*” kifejezést, mert ez ilyen megfogalmazással nem alkalmas arra, hogy az eltérő szakterületeket képviselők azonos jelentést értsenek rajta.
  - VI. Az egyes intézkedési csomagokat bemutató anyagrész (8.1 melléklet) *Duzzasztóművekre, zsilipekre vonatkozó intézkedési csomagjában* (akár új intézkedési elemként) javasoljuk megjeleníteni a felvízi, módosított víztesten kialakult hal szaporodó helyek védelmét, azaz azon intézkedést, miszerint a litorális területen és/vagy a vízzel borított parti növényzetre ívó halak szaporulatának biztosítása érdekében a duzzasztott víztest vízszintjének kritikus időszakon belüli megtartása is elvárásként fogalmazódjon meg.
  - VII. Az egyes intézkedési csomagokat bemutató anyagrész (8.1 melléklet) *Kikötőkkel és a hajózás fenntartásával kapcsolatos intézkedési csomagjában* szereplő két elem címének átfogalmazását javasoljuk. A VKI és ezzel a VGT nem célozza a hajózás és a kapcsolódó létesítmények fenntartását és fejlesztését, itt maximum a hajózás és az annak fenntartásához szükséges tevékenységek ökológiai jó állapot (v. potenciál) elérését nem veszélyeztetővé való átalakítása szerepelhet, ezért e tételek címének eredeti megfogalmazása félrevezető. Javasoljuk a KK1 elem címét *Kikötők ökológiai szempontok szerinti átalakítása*, a KK2 elem címét pedig „*Ökológiai szempontok érvényesítése a hajózásban*” változatra cserélni.

VIII. Az egyes intézkedési csomagokat bemutató anyagrészt (8.1 melléklet) *Kommunális szennyvízelhelyezésre vonatkozó intézkedési csomagjában* szereplő CS6 és CS7 elem kapcsán megjegyzendő, hogy az egyedi/települési szennyvízkezelés természetmegőrzési szempontból a nagyobb környezetbiztonság miatt előnyösebb, ezért e megoldások későbbi tervekben való szerepeltetése és kialakításuk ösztönzése lenne kívánatos.

Budapest, 2009. október 27.

Üdvözlettel:

Érdiné dr. Szekeres Rozália
főosztályvezető, OVGY tag

Tájékoztatásul kapja: Haraszthy László, KvVM TSZÁT

Holló Gyula, KvVM VVF

Dr. Váradi József, VKKI

Tájhasználat váltás, a vizek megtartása

Az alábbi vélemény nagy mértékben átfed a Tisza részvízgyűjtőre írt, hasonló című véleménnyel, ám a tárgyalat hiányosság az országos terv szintjén is érvényes és jelentős, ezért fogalmazzuk meg itt is.

A vízvisszatartás és a vízkészletekkel való mennyiségi gazdálkodás a VKI fő célkitűzései közé tartoznak. Ezeket a célokat különösen indokoltá teszik a szélsőségesé váló időjárási viszonyok és vízjárások (árvizek, belvizek és aszályok váltakozása). A jelenlegi, vizek gyors levezetését szorgalmazó rendszert tehát időszerű felváltani a vizek visszatartásával, ahogyan az anyag erre sok helyen utal is. Ennek az újszerű szemléletnek hazánkban a Tisza folyóra kidolgozott Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése (VTT) program lett volna a kerete, esélye. A Tisza részvízgyűjtő VGT foglalkozik is a VTT-vel, ám megállapításai, utalásai idejétmúltak, illetve helytelenek, míg az országos terv még kis terjedelemben sem tárgyalja a VTT-t. A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése program nem érte el eredeti komplex célkitűzéseit, aminek az országos vízgyűjtő gazdálkodási tervezés szempontjából az üzenete, hogy hazánkban ma nincs a vízvisszatartásra és a folyók menti tájhasználat váltásra szándék a szakmai vezetés (FVM, KvVM) részéről. Meggyőződésünk, hogy egy ilyen koncepció és helyes gyakorlat elindítását nem a gazdálkodóktól kell várni. Ezt – ha a jelentőségét belátja – az illetékes szaktárcáknak kell kezdeményeznie, mellé téve mindazt az ösztönzést, segítséget és népszerűsítést, amit egy tájhasználat váltás megkövetel.

Az alábbiakban néhány konkrét észrevétel.

A 9. pont 'Kapcsolódó programok és tervek' fejezet úgy fogalmaz (354. oldal), hogy „folytatódik a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztésének megvalósítása”, holott a VTT program eredeti szakmai tartalmával ma már nem létezik. Az eredetileg elfogadott szakmai tartalom alatt a 1107/2003 (11.05) Kormány határozatot és az annak háttérül szolgáló, a VÁTI Kht. által készített szakmai programot értjük. A VTT ugyanakkor mára elvesztette eredeti komplexitását, árvízvédelmi programmá egyszerűsödött. Tekintve, hogy a VTT a tájhasználat váltás és vízvisszatartás egyik legjelentősebb hazai példája lehetett volna, ezért ezt a lényeges változást az országos VGT-ben szerintünk alapvető fontosságú kitárgyalni, hiszen az így elszalasztott lehetőség nem mindennapi.

Szintén a 9. fejezetben a terv úgy utal a VTT-re, mintha az aszály problémája kezelésének egyik fontos eszköze volna (360. oldal). A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése program ma már csupán árvízvédelmi program, ezért nem illene számba venni az aszály enyhítése kapcsán.

A VTT program jelenleg nélküli a komplexitást, különösen a tájhasználat váltásra annak idején 2003-ban javasolt program elemeket. A tájhasználat váltás nem indult el, sőt még az arra irányuló törekvések is elakadtak évekkal ezelőtt. Ahogyan alább arra kitérünk, jelenleg éppen az eredeti célkitűzésekkel ellentétes értelmű törvénymódosítás (2004. évi LXVII. törvény) van előkészítés alatt.

Az országos terv több pontban, és intézkedések szintjén is foglalkozik a vízvisszatartással, ami helyes, és ma véleményünk szerint szakmai minimum. Érthetetlen tehát, hogy miért nem tesz említést egy országos program (a VTT) kudarcáról azzal kapcsolatban, hogy ártéri öblözet szinten elindítson szabályozott vízkivezetésre és vízvisszatartásra épülő tájhasználatot.

A VTT hivatkozása az országos VGT-ben ezért kiegészítést kíván, számot adva a valóságról, az eredeti célkitűzésekkel ellentétes jelenlegi tendenciákról, és ennek ismeretében a javasolt, VKI által megkívánt korrekcióról, intézkedésekről.

Az árvízi véstározók

Eddig a cigándi árvízi véstározó készült el olyan formában, hogy ahhoz kapcsolódik egy tájgazdálkodási mintaterület, valamint a tározó kialakítása lehetővé teszi a rendszeres, évenkénti vízkivezetést a véstározó funkción felül. Ezen felül készülnek a beregi véstározó tervei, melyek szintén tartalmazzák a rendszeres vízkivezetést lehetővé tevő műtárgyakat.

Ezekben az egykor víz járta, Tisza menti ártéri öblözetekben fontos lett volna kellő támogatás, előkészítés, népszerűsítés és képzés mellett valóban elérni a minél teljesebb tájhasználat váltást. Az „ártér reaktiválás szabályozott vízkivezetéssel” beépítése a VTT program egyik jelentős szemléletbeli váltása volt. Mára azonban látszik, hogy a gazdálkodók nem kapták meg azt a támogatást, tájékoztatást és szemléletformálást, ami ehhez a tájhasználat váltáshoz szükséges lett volna. Ennek legfontosabb oka tapasztalataink alapján a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) hozzáállása az újjáélesztett (VTT) árterek tájhasználat váltásának kérdéséhez. A minisztérium nem tett lépéseket annak érdekében, hogy a tájhasználat váltáshoz kedvet csináljon az érintett területeken.

Az ártéri tájgazdálkodás ügye tehát rosszul áll hazánkban, ezt fontos volna megemlíteni, hiszen egy fontos lehetőséget szalasztunk el, amely a VKI szempontjából is pótolhatatlan.

Kérdéses, hogy az árvízi víztöbbletek szabályozott kivezetése és visszatartása nélkül megvalósítható-e hazánkban a készletekkel való kívánatos mennyiségi gazdálkodás, a folyók menti kistájak jó ökológiai állapotának megőrzése és a mezőgazdaság vízhiányának kezelése.

Javasoljuk ezért, hogy az országos VGT térjen ki erre a problémára és tegyen határozott javaslatot a VTT eredeti, 2003-ban tervezett komplex megvalósítására, a Tisza menti árterek újjáélesztésére szabályozott vízkivezetéssel.

A tájhasználat váltás kudarca

Az anyag szemlélete is tükrözi azt a felismerést, hogy a védett területek védelme nehezen biztosítható az azokat körülvevő és azokra hatással levő mezőgazdasági területek megfelelő, természetközeli használata nélkül. A mezőgazdaság környezeti terhelésének csökkentése természetesen a vizeink jó állapotának is egyik alapfeltétele. A tájhasználat, illetve művelési ág váltás ezért vizeink minőségének és ökológiai állapota védelmének egyik legfontosabb, a problémák okaira ható eszköze.

Ahogy arra fentebb utaltunk, az FVM kompetenciájába tartozik ennek a tájhasználat váltásnak a serkentése a támogatás politika, a tájékoztatás és a népszerűsítés eszközein keresztül. Meggyőződésünk, hogy ezzel a felelősségével a szakminisztérium nem élt, és jelenleg sem látható ennek a káros tendenciának a megváltozása.

A tájhasználat váltás ügyének elszabotálása különösen látványos volt az első elkészült VTT tározó, a cigándi tározó területén, ahol végig a beruházás megvalósításának 4 (!) éve alatt egyetlen gazdálkodói egyeztetés, felkészítés sem történt. Ezt a hiányosságot a beruházó VKKI sem igyekezett orvosolni. Az ártéri tájgazdálkodásra a tározó területén és a kapcsolódó tájgazdálkodási mintaterületen jelenleg a gazdálkodók részéről nincs jelentős igény, ám ezen a történetek ismeretében nem is lehet csodálkozni.

Napjaink aktualitása a VTT törvény módosításának egyik javaslata, amely a VTT tározó területeken az eddig érvényben lévő, és az intenzív művelésre vonatkozó korlátozásokat feloldja. Ennek értelmében bármilyen művelési mód és vegyszer használat jogosult lenne támogatásra éppen úgy mint a tározókon kívüli területek. Ezzel a módosítással eltávolítjuk a tájhasználat váltás ösztönzését, azaz megadjuk a kegyelemdőfést az eredeti, komplex VTT koncepciónak, melyben – ha nem is tökéletes szakmai koncepció alapján - a Tisza menti tájhasználat váltás komoly szerepet és esélyt kapott. Ez a módosítás véleményünk szerint ellentétes a VKI szemléletével és a konkrét szennyezések veszélyei okán veszélyezteteti annak megvalósítását.

A VKI megvalósítása apropóján kérjük a hazai agrár-környezetvédelmi csomagok – különösen a vizes élőhelyekre vonatkozóak - felülvizsgálatát, megfeleltetését a VKI célkitűzéseinek. Ez érintheti a tájhasználat váltásra kínált kifizetések mértékét, a tájékoztatást és a népszerűsítést egyaránt. Egy ilyen irányú szemléletváltás nélkül a VKI számos célkitűzése, elsősorban a tájhasználat váltást feltételező célkitűzések egyszerűen irreálisak lesznek.

Vásárhelyi Terv – VKI röviden

A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése és a VKI célkitűzések kapcsolatáról

A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése (VTT) jelenlegi állapotában árvízvédelmi programmá csúszkodott, így tartalmilag nem illeszkedik a VKI célkitűzéseikhez. Kérdés, hogy így mi indokolja mégis a VTT szerepeltetését a tervezési anyagokban?

(Az előző megállapítás alól a jelenleg előkészítés alatt áll tározók közül csak a beregi lehet kivétel, ahol a műszaki terv része a vízpótlás rendszere, de egyrészt az eddigi VTT tapasztalatok nem sok jót ígérnek itt sem, másrészt a tervek nem a beregi tározót emelik ki, hanem a VTT-t általában említik, mint releváns programot.)

Megjegyezzük, hogy az árvízvédelem és a vízpótlás, vízgazdálkodás ügye egyébként – normális esetben - teljesen összetartozók, tehát egy helyes szemlélet szerint a VG tervekben szerepelhetne árvízvédelem is, különösen, ha azt komplex módon, a veszélyes víztöbbletek kivezetésével, visszatartásával és az ehhez alkalmazkodó tájhasználat kialakításával képzeljük el.

Fentiek miatt természetesen nem annak örülnénk, ha a VTT kikerülne a tervezési anyagokból, hanem ha az illetékes szaktárcák komolyan vennék azt, és elindulhatna a Tisza menti ártéri öblözetek újjáélesztése, valamint a természeti adottságokhoz igazodó tájhasználat váltás. Az ilyen újjáélesztett, vízpótlott árterek a mainál lényegesen nagyobb sokféleséget (mozaikos tájszerkezet) és több élőhelyet hoznának létre, valamint jóval magasabb természeti értéket képviselnének a mezőgazdasági haszonvételek fenntartása mellett is.

Cselószki Tamás

E-misszió Egyesület

cselo@t-online.hu

* * *
* *

29.	2009/11/18 11:03	KvVM vízellátási osztálya
-----	------------------	---------------------------

KvVM vízellátási osztálya részéről felmerült véleménykiegészítés

A Vízellátási osztály részéről 2009. szeptember 16-án kelt véleményében szereplő javaslatok átvezetésének szíves megfontolását kérjük, továbbá a 8.5. "Megfelelő ivóvízminőséget biztosító intézkedések" fejezet "További műszaki és szabályozási, finanszírozási intézkedések" alfejezet, "Szabályozás, finanszírozás" pontjának harmadik bekezdéséhez a következő észrevételeket tesszük:

Megállapítható, hogy az ivóvízhálózatok esetében felhalmozódott elmaradt rekonstrukciós igény indokolhatja az állami segítségnyújtás valamilyen formáját, ugyanakkor a zárójelben megfogalmazott indoklás csak egyik tényezője a napjainkra kialakult helyzetnek. A rekonstrukciós problémák felhalmozódásának másik előidézője a víziközmű tulajdonosok elmúlt két évtizedben gyakorolt nem megfelelő díjpolitikája. Jelezni szükséges, hogy a rekonstrukció tekintetében jelentős elmaradásban lévő üzemeltetők, önkormányzatok esetleges jövőbeni kiemelt segítése az elmaradt rekonstrukció felszámolásában sértheti az elmúlt időszakban felelős díjpolitikát folytató szereplőket.

A leírtak alapján a javaslatban és indoklásban foglaltak átgondolását javasoljuk annak hangsúlyozása mellett, hogy fontosnak tartjuk az elmaradt rekonstrukció pótlását.

* * *
* *

30.	2009/11/18 11:56	Magyar Agrárkamara
-----	------------------	--------------------

Észrevételek A vízgyűjtő-gazdálkodás és a mezőgazdaság összehangolásának lehetőségei (javaslatok) projekt tanulmányhoz

A jövő egyik legfontosabb kihívása, hogy hogyan tudunk alkalmazkodni környezetünk és társadalmunk változásához. A már ma is érzékelhető éghajlati változások különösen felértékelik a vízgazdálkodás szerepét hazánkban.

A globális klímaváltozás hazánkat is a szélsőséges időjárási helyzetek erősödésével sújtja. Ennek hatásait az MTA VAHAVA (Változás-hatás-válaszadás) projektje során elkészült igen részletes és átfogó kutatás is bemutatta. Az Országgyűlés pedig 2008-ban elfogadta a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiát, fenyegetettségeket, feladatokat és lehetőségeket megfogalmazva a mezőgazdaság és vízgazdálkodás irányában.

Az öntözés célja legtöbbször a növények vízhiány okozta termés kiesésének megelőzése, azonban más céljai is lehetnek: tároló, fagyvédelmi, növényvédelmi, tápláló, vagy talajvédő öntözés. Más szóval a vízgazdálkodás a mezőgazdasági termelés, a talaj- és tájgazdálkodás biztonságának, kiszámíthatóságának egyik alapvető eleme.

A hazai öntözésfejlesztés ciklikussága évtizedekre visszamenőleg lekövethető, melynek hátterében a tény időszakos időjárása és a szükséges fejlesztési források rendelkezésre állása, vagy hiánya tudható. Érzékelhető a kormányzati, FVM szándék az öntözésfejlesztés szükségességéről, a tapasztalatok mégis azt mutatják, érdemi előrelépés nemigen történt. Pedig a kiépített főművi kapacitás a jelenlegi felhasználás dupláját is ki tudná szolgálni, igaz az öntözőberendezések mellett ezen rendszerek jelentős felújítása is kívánatos lenne.

Mindezek fényében fontosnak tartjuk a jelen tervezőmunkát, amely jelentős hatással lehet a vidékre, agráriumunkra, és a mezőgazdasági foglalkoztatás jövőbeni alakulására. Éppen ezért szeretnénk az alábbi módosító, a program jobb megalapozását szolgáló javaslatokat tenni:

1) Szükségesnek tartjuk a tervezetben szereplő adatok, mérési eredmények aktualizálását és az azokhoz kapcsolódó megállapítások ártértékelését. Nem tudjuk elfogadni, hogy az elemzés a mezőgazdaságot jelöli meg a vidék legnagyobb szennyezőjeként. A tervezet szerint a vizeket érő terhelések 71%-a diffúz eredetű, melyből a mezőgazdaság közelítőleg 85% arányt képvisel. Ezen megállapítás az érintkező felületek nagysága miatt kerülhetett megállapításra, de sajnos az nem ismert, hogy a felületekről bejutó terhelések intenzitása hogyan differenciált (kisebb felületről lényegesen nagyobb koncentrációjú terhelések is generálódhatnak, azaz nyilván az antropogén felületek hatása erőteljesebb lehet a jelzetténél.) Maga a tanulmány is kifejti, hogy a diffúz- pontszerű szennyezések elválasztása nehézségekre ütközik, így a leginkább mezőgazdasági eredetre visszavezethető diffúz terhelés mértékét – melyen belül nyilván számtalan pontszerű szennyezés is található – túlzottnak tartjuk. Ezen megállapítással a vizek minőségi megrontójának a mezőgazdaságot nevezi meg a terv készítője, mellyel a jelenlegi gyakorlat miatt sem ért egyet a Magyar Agrárkamara.

2) A szántóföldi gyakorlat további jelentős – esetlegesen jogszabályi kötelezéssel, támogatások nélküli – indokolatlannak tűnő megváltoztatási szándékát az előbbiekből következően szintén nem tudjuk elfogadni. A tervezet szerint a szántóföldi művelés nevesíthető sok esetben a nitráatterhelés okozójának. Mindemellett a vizsgálatok maguk is kimondják, hogy az 1900-as évek utolsó harmadának intenzív mezőgazdasági használata indukálhatta részben mindezt, hiszen tudjuk, hogy a talajvíz nitrát-koncentrációja csak nagyon hosszú idő elteltével, évtizedek alatt csökkenhet a kellő szintre. Szükséges a friss terhelések elemzése is, akár ammónium koncentráció vizsgálatával, továbbá az 1992 óta működő Talajinformációs és Monitoring Rendszer adatainak elemzésével, mely további következtetések megtételére ad

lehetőséget szántóföldi és egyéb talajhasználatok hatásának megfigyelésére. Az adathiány pótlásához esetleg az MgSZH Növény és Talajvédelmi archívumában (AIIR, TIM stb.) találhatóak segítő információk.

3) Pontosítást tartunk szükségesnek, mivel tényleges hatáselemzésen alapuló mérések nélkül félrevezetőnek tartjuk, miszerint a tanulmány rögzíti, hogy Magyarországon több mint 600 000 (településenként átlagosan 200!) gazdaság működik, mely számadatokkal kívánja igazolni a terv készítője a mezőgazdaság vélt terhelési volumenét. Azonban ezen adatokból nem olvasható ki, hogy ezen "gazdaságok" hány százaléka az, mely csupán 1-2 ha-on gazdálkodik (az sem mindegy milyen ágazati tevékenységben), vagy nem végez konkrétan termelő tevékenységet.

4) A végkövetkeztetésekre vonatkoztatva kérjük megfelelően kihangsúlyozni, és kiemelni, hogy a vizek nitráttartalma az elmúlt 20-30 (vagy több is) hatását mutatja, s ebben igen nagy szerepet játszott a lakott területek (belterület, zártkertek) csatornázatlansága (ez utóbbiak még most is azok jelentős számban) ugyancsak nagy hatást gyakoroltak a vizek minőségére, mely mezőgazdaságtól elkülönülő hatását nehéz értékelni, modellezni. Véleményünk szerint a jelenlegi foszfor, nitrát-nitrát koncentrációk kialakulásában legalább olyan hatást indukált ezen tényező, mint amit az 1970-es évek mezőgazdasága adott. Ki kell emelni a tanulmányban, hogy az értékek jelen mezőgazdálkodási körülmények hatásait pontosan jelezni nem tudja, az majd évtizedes monitoring adatokkal vezethet eredményre. Az állattartó telepek hatásainak megítélésében fontos szempont, hogy az állattartó telepek egy jelentős része, közvetlenül a belterületek határában létesült évtizedekkel ezelőtt, s ugyanakkor a települések csatornázottsága sem volt kielégítő. A kettő együttes hatásának elemzése és együttes értékelése szükséges. Mindemellett az állattartó telepek jelen kor igényeinek való megfeleltetését nagyon fontosnak tartjuk, mind víz, mind levegővédelmi szempontból is, amire az uniós vállalásunk és az ÚMVP források biztosítékot adnak.

5) Egyetértünk a vízbázisok környezetében történő mezőgazdasági tevékenység eseti korlátozásával, de csak abban az esetben, ha a kártalanítás, ellentételezés mértékére (pl. támogatási célok megjelölése), módjára és szükségességére a tanulmány kellő hangsúlyt fektet. Esetileg hatásvizsgálat megvalósításával. A jogszabályi korlátozás azonnali bevezetése is csak ezen elvek mentén támogatható. A tervezet ugyanis javasolja a megfelelő szélességű pufferzóna (esetleg védősáv 10-40 méter széles kell legyen) a mezőgazdasági terület és a vízfolyás/állóvíz medre közötti kialakítást, ami környezetvédelmi szempontból igen kedvező hatást indukálhat. Azonban ezen területek a szántóföldi gazdálkodásban közvetlen bevétel csökkenést jelentenek, másrészt a gazdálkodó erre a sávra nem igényelhetne területalapú támogatást sem, ami további bevételektől fosztaná meg a gazdálkodókat. A VKI céljai tehát ellentétesek a jelenlegi területalapú agrártámogatási rendszerrel. Szükséges tartjuk a két EU-s jogszabály összehangolását, oly módon, hogy a gazdálkodókat a támogatási rendszer a parti sáv extenzív használatára ösztönözze. Hangsúlyozottan kérjük a kidolgozás folyamán tekintetbe venni, hogy a jelenlegi területalapú támogatások esetében a kieső, esetileg külön táblaként nem jelölhető egységek a kifizetések alapjául szolgáló terület részét képezhessék pl. mint pufferzóna.

6) A kijelölt nitrát-érzékeny területek területi növekményét nem javasoljuk, azonban annak a terhelések szerinti – jelenlegi terhelést beleértve, nemcsak az öröklött terhelést – átformálása szükségszerű. A szántóföldi művelést érintő intézkedések esetében a tervezet ugyanis javasolja további vízvédelmi területek bevonását. Természetesen az átalakítás során az "új nitrátérzékeny területeken" megfelelő kompenzációs támogatás szükséges, ami az azon a területen új előírásokat tesz kötelezővé pl. a legeltethető állatállomány sűrűségének csökkenése, ehhez kapcsolódóan a legelő hektárszámának növelése bérleményekkel. Nagyobb területekre engedély kérése pl. hígrágya kijuttatás esetén stb. A támogatási konstrukciók rögzítése előtt jogszabályi korlátozás ne legyen akadálya a támogatás odaítélhetőségének.

7) Pontosítani kérjük továbbá a már meghozott vízvédelmi intézkedések körét, így meg kell említeni a Natura 2000 területekre hozott korlátozásokat is, mivel ezek közvetett hatása a vízzel összefüggésben jelentkezik pl- gyepterületre csak a legeltetett állat trágyája juttatható ki, egyéb terménynövelő nem, téli legeltetés tiltott stb. Ezen korlátozások az ország csaknem ~ 500.000 ha-ját érintik (persze átfedésekkel a nitrátérzékeny területekkel, ÉTT -kel. Fontos, hogy minden, valamely vízvédeltre is kiható korlátozással már érintett terület (Natura 2000; Nitrátérzékeny területek, KAT területek, Védett természeti területek) metszete kerüljön feldolgozásra – érdemes beemlíteni az NVT AKG területeket, illetve 2009-től az EMVA AKG területeket is -, s analízisre, melyek a FÖMI adattárából lekérhetőek. Pontosítani kell néhány megállapítást, így többek között azt, hogy az ÚMVP önkéntes agrár-környezetvédelmi célprogramok esetében nemcsak a nitrát-érzékeny területeken gazdálkodók kaphatnak többletpontot, hanem a VTT területek, az előbb említett Natura 2000 területek, illetve a Kedvezőtlen Adottságú Területek – ebben részben szerepelnek az eróziós, ill. egyéb kedvezőtlen talajtani jellemzőkkel érintett területek is -, mely közvetlenül, vagy közvetve a gazdálkodás korlátozásával már önmagában is kihatnak a talajvizek védelmére.

8) A hazai feladatellátás értékelésébe kérjük szerepeltetni - és a további támogatás fontosságát kiemelni -, hogy az erózió-érzékeny területeken gazdálkodókat segíti a mezőgazdasági területek első erdősítése, a tarvágások mellőzését támogató erdő környezetvédelmi támogatások rendszere, valamint a Nem termelő beruházások során pl. mezővédő erdősávok, fűves mezgye, sorközgyepezítés stb. intézkedései is. Itt célszerű szerepeltetni a lágy és fászszerű energetikai ültetvények támogatását, s azt, hogy valamely talajtani-vízvédelmi probléma jelenléte ugyancsak többlet pontot jelenthet (szélerózió, vízállásos egység stb.). Javítani szükséges továbbá az állattartótelepek korszerűsítésénél rögzített azon mondatot, miszerint az ÚMVP az állattartótelepek korszerűsítéséhez támogatást biztosít, s jelenleg még nem került meghirdetésre. Tekintettel arra, hogy az intézkedés 2007-ben került meghirdetésre, így 2008-2009-ben több esetben már a megvalósulás fázisában vannak a beruházások.

9) Nem tartjuk helyesnek azon megállapítást - és kérjük törölni -, hogy minden mezőgazdasági területre érvényes az, hogy a HMGY nélkül a 50 mg/l fölé fog emelkedni a felszín alatti víz nitráttartalma. Ezzel kimondásra kerülne, hogy az ország egésze nitrátérzékeny, s azzá kell minősíteni!

10) Szükségesnek tartjuk a megfelelő gyakorlati megvalósíthatóság érdekében, hogy a rész-vízgyűjtőkre, vízgyűjtőkre kidolgozott tervek hely specifikus iránymutatásokat tartalmazzanak. Nem lehet az ország egész területén egységesen érvényesülő általános előírásokat, megoldásokat előírni. Javasoljuk az egyes cselekvési területekre az ott élő szakemberek bevonásával a beavatkozási javaslatok kidolgozását, melyeket a rendelkezésre álló források ismeretében lehet rangsorolni.

11) A komplexitás fontosságának elvét kérjük érvényesíteni a megoldandó feladatoknál. Nem lehet a támogatásokkal, ösztönzőkkel mozaikos, szigetszerű megvalósításra törekedni, hanem a fontossági sorrendnek megfelelően, vagy vízgyűjtők-részvízgyűjtők prioritási sorát, vagy a tevékenységek prioritási sorát kell felállítani, s arra fókuszáltan kell a helyi stratégiát kidolgozni. Ennek hiányában a cselekvési program hatékonysága megkérdőjeleződik.

12) Kérjük az állami és a regionális közösségi szerepvállalás módját, mértékét tervezet szintjén pontosítani, stratégiai iránymutatást beépíteni. Tervezésnél a helyi döntési és finanszírozási jogosultságokat, kötelezettségeket, alternatívákat is fel kell vázolni azok előnyeivel, hátrányaival. Többek között például a földhasználat váltás, területi érzékenységi átsorolás stb. esetén szükséges a hatáselemzés, az érintett gazdálkodók kártalanítási, támogatási rendszerének fokozott figyelembe vételével.

13) Kérjük határozottan kiemelni, megjeleníteni a földhasználatok esetében a vízmegtartó gazdálkodás ösztönzésének elemeit – különösen fontos a szerkezetileg degradált talajoknál a régi szerkezetesség lassú visszaállításának ösztönzését –, ami a szervesanyag bevitel (szervestrágya, zöldtrágya, szennyvíziszap stb.) nélkül reálisan nem várható el. Enélkül talajaink aszályérzékenysége fokozódik, amely fokozott öntözésigényt indukál, s ez a vízkészletek használatát fokozza stb. A szervesanyag-bevitel további hiánya a csernozjom talajokat porviharoknak és erózióknak teszi ki, fokozva ezáltal a vizek eseti terhelését, továbbá a levegő porterhelését. Tehát a meghozott döntéseknél a komplexitásra, komplex hatásokra kell fokozottan figyelemmel lenni, nem szabad csak egy-egy eseti hatásra fókuszálni (pl. szervestrágya – szennyezhet, bár a szennyvíziszap is, de ennek felhasználását a terv fokozottan figyelembe veendőnek, prioritásként alkalmazandónak kezeli érdekes módon a mezőgazdaság esetében, tehát szükségesnek tartja felhasználását).

14) Ki kell emelni a vízmegtartás fontosságát, édesvízkészleteink tartalékolásának mielőbbi megvalósítását. Hangsúlyozni kell a belvizek gyűjtésének, nagyvizek levonulása során történő vízvisszatartás megoldási lehetőségeit. Az édesvíz hazánk egyik legnagyobb kincse, stratégiai szerepe a jelenlegi klímaváltozás során sokkal nagyobb figyelmet érdemel. A víztározók létesítésénél az állami szerepvállalásnak fokozottabban kell jelentkeznie, s ezt stratégiaileg rögzíteni szükséges. Fontos tehát az árvízi tározók mennyiségének és kapacitásának bővítése, az öntöző csatornahálózat kiépítésének hangsúlyozása, a meglévő lehetőségek bemutatásával.

15) A Magyar Agrárkamara szerint összhangot kell teremteni az árvízi elvek és a vízvisszatartási elvek között. Az árvízkezelés elsősorban a gyors levezetést helyezi előtérbe (pl. árvízi terek növénymentesítése), a víz visszatartás pedig széles ártereket és növényborítottságot feltételez. Az árterek és a vízparti pufferzóna hasznosítása erdővel, illetve energianövényvel gazdasági hasznot jelenthet. A támogatásokat ez irányba javasolt orientálni.

16) Fontos és kiemelendő feladatként kell ismertetni az erózió következtében bemosódó talaj - mint mederiszap - eltávolítását a felszíni vízmedrekből, valamint ezen anyagok hasznosítási lehetőségeinek pontosabb feltárását, a költségviselő helyzetét.

17) Kérjük a "szürkevizek" helyben illetve az újrahaznosításban betöltött szerepének kiemelt kezelését a tervben. Ennek fontosságára fel kell hívni a figyelmet, egyben ki kell dolgozni a megfelelő ösztönző keretrendszer. Itt kell megemlíteni termálvizeink másod, illetve harmadlagos hasznosításának fontosságát, prioritáskénti kezelését. Ezen vízkészletek hatékony felhasználása mind környezetvédelmi, mind gazdasági szempontból kívánatos lenne.

18) Szükségesnek tartjuk továbbá a terv mellékletében felvázolt "kvóta"rendszer bővebb kifejtését, mivel nem értelmezhető egyértelműen, hogy a "kvóta" leosztás, adás-vétel hogyan nem korlátozná az eddigi gazdálkodási gyakorlatot, hogyan történne mindez (országosan?; vízgyűjtőnként? stb.). Támogatással valamilyen módon kapcsolatban lenne, mint pl. a szőlőkivágás kvóta, újratelepítés csak ennek birtokában stb.?

19) Fontosnak tartjuk a vízmegtartás ösztönzése érdekében a meglévő – de nem működő – meliorációval berendezett egységek feltérképezését, s újrahaznosíthatóvá tételének lehetőségbeli bemutatása is a tervben. Ennek pótlását kérjük.

20) Ki kell emelni a meglévő vízgyűjtő, vízelvezető, szívóárkok illetve tavak karbantartásának fontosságát, a vízmegőrzésben is szerepet biztosító jó karba helyezésének indokoltságát. Ezek megvalósítása nélkül a termőföldeken továbbra is "gallérvizek", belvizes foltok nehezítik a gazdálkodást, továbbá akadályozzák a támogatás teljeskörű igénybevetését.

21) A belvízi-főművi hálózat (ismételt) összehangolása az üzemi-gazdálkodói és önkormányzati hálózattal fontos és elengedhetetlen feladat. Ezt kérjük megerősíteni

22) Végezetül ki kell emelni, hogy a víz stratégiai elemként kell, hogy megítélésre kerüljön. A különböző célú víz - kivét díjtételének megállapításakor a felhasználó státusát, a felhasználás helyét és idejét (pl. Homokhátság, aszály) is figyelembe kell venni és bizonyos esetekben ingyenes igénybevételt lehetővé tenni a gazdasági szerkezethez kapcsolódó limitálással. Ennek indoka, hogy a víz árának állami átvállalása EU-s engedély nélkül megvalósítható és megvédhető támogatási forma, zöldcsomagba tartozik, csak bejelentésre kötelezett.

A leírtakat szem előtt tartva kérjük a tanulmánnyal kapcsolatosan tett észrevételeinket átgondolni, illetve további indoklással, háttéradattal beépíteni a dokumentációba, mely alapján a későbbiekben nem okozhat félreértéseket az anyag, és az esetlegesen kialakított kép nem indukálja a hazai agrártermelés túlszabályozását.

Visszautasítunk minden olyan értékelést, minősítést, hogy a környezeti káros hatások legfőbb okozója a mezőgazdaság. Elkerülhetetlen az érintett minisztériumok, szakértők együttműködésének fokozása a környezetvédelmi, gazdasági érdekek összehangolása érdekében! A széleskörű problémafeltárás, a vízgazdálkodás hosszú távú tervezése kormányrendeleti szintű szabályozást igényel.

Ezért szükségesnek tartjuk, hogy a vízgazdálkodás hosszú távú tervezése, szabályozása kormányrendeletben kerüljön kidolgozásra.

Kérjük, hogy a megtett észrevételeket követően az átdolgozott anyag nyomon követését biztosítsák a Magyar Agrárkamara számára, hiszen az agrárium szerepkörének, hatásainak pontos ismerete, minősítése – akár hazai, akár nemzetközi viszonylatban is – nem lehet a valóságostól, gyakorlat megvalósíthatóságtól eltérő. Ezt a Magyar Agrárkamara fontos szempontnak tartja, s ennek érdekében és szellemében nyomon kívánja követni benyújtásig, jóváhagyásig a készülő szakmai anyagot.

Magyar Agrárkamara

* * *
* *

31.	2009/11/18 13:04	kiservgt
------------	------------------	-----------------

Vélemény az Országos Vízyűjtő Gazdálkodási Terv 8. fejezetéhez

1. Belterületi csapadékvíz elvezetési program kidolgozása

A belterületi vízrendezés, csapadékvíz elvezetés szorosan kapcsolódik a vizitársulatok külterületén lévő műveihez. Ezek a művek általában a települési csapadékvíz elvezető rendszerek befogadói. Szükség van ezért a belterületi és a külterületi művek összhangjának megteremtésére. Ez az összhang mind a belterületi, mind a külterületi művek megfelelő kapacitásra történő kiépítésével jöhet létre. Nagyon sok esetben a kül- és belterületi művek megfelelő összeköttetése hiányzik.

2. Síkvidéki területeken a belvizek visszatartásáról

- Kötött területeken alkalmassá kell tenni mezőgazdasági tábla talaját a vízbefogadásra mélyműveléssel, azaz mélylazítással, meliorációs beavatkozásokkal.
- A szántóföldi kultúrában a káros víz minél hamarabb történő elvezetése a legfontosabb megoldás.
- Vízvisszatartás rét- legelő, kivett, vagy erdő területeken lehetséges.
- Amennyiben hasznosítható vízkészlet létrehozása a cél, az holt medrek, holt ágak felhasználásával érhető el.
- Medertározásra akkor van lehetőség, ha a csatorna mély vonulatokban halad, holt medreken folyik keresztül, mert általában a belvízcsatornák medertározó képessége igen csekély.

3. Partmenti puffer sávok kialakításáról

A puffer sáv kialakítása lehetőséget nyújtana a meder jobb megközelítéséhez, a mederfenntartási munkák jobb ütemezéséhez, depóniák rendezéséhez. Mivel kis vízfolyások medrének pontos kimérése, rögzítése nem történt meg, ezért érdekellentétekre kell számítani a vízfolyás kezelője és a parti birtokosok között.

4. A belvízvédelmi tevékenység és az aszály összefüggése

Belvizes elöntések esetén, gyors belvízmentesítés lehet a legjobb megoldás, viszont síkvidéki területeken ez a gyors belvízmentesítés is heteket, illetve hónapokat jelenthet.

Nem feltételezhető, hogy a gyors belvízmentesítés okoz aszályt. A később kialakuló aszály nincs közvetlen összefüggésben a belvízelvezetéssel.

Nem jelentős a belvízcsatornák talajvíz lecsapoló hatása. A kötött talajú területeken a talajvíz mozgása elég lassú, ugyanakkor a kisebb, vagy közepes méretű belvízcsatornák sok esetben el sem érik a talajvízszintet.

4/2 függelék Vízhasználatok gazdasági jelentése

A mezőgazdasági vízhasználatok pénzügyi költségmegtérülésének értékelésénél a terv nem tér ki a meglévő művek, azaz az öntözőcsatornák, illetve kettős hasznosítású csatornák amortizációs költségeire. Ezen költségeket a vízszolgáltatók az árakba jelenleg nem kalkulálják be.

8.5.1. Ivóvízminőség – javító program véleményezése

Az ivóvízminőség javító programok -ismerve a helyi körülményeket-, a szükségesnél jóval kevesebb ivóvízhálózat felújításával számolnak, amelynek UNIÓS támogatási indokai vannak. Viszont kérdéses, hogy a régi elöregedett AC csöves, esetlegesen szivárgó és lerakódott hálózatba mennyire érdemes drága pénzen megépített és magasabb költséggel megtisztított ivóvizet bevezetni.

- A következő vélemény az arzén túlzott 10 mikrogramm/liter alá történő csökkentésének értelmetlensége.

Az arzén tekintetében az UNIÓ előírása egészséges ivóvíznél a fenti határérték. A Magyarország jelentős vízgazdálkodási kérdéseit tartalmazó vitaanyag is észrevételezi, hogy bár magasabb arzéntartalom nem ártalmas és utal rá, hogy a tagállamok nagyarányú tengeri élelemfogyasztása miatt szigorúbb az előírás. Az UNIÓ régebbi államaiban 80 mikrogramm/liter tengeri táplálékkal bevitt arzénnel számolnak és 20 mikrogramm/liter ivóvízzel (2 liter fejadagot feltételezve), bevitt arzénnal. Ezzel szemben Magyarországon a tengeri halfogyasztás nem jellemző, tehát felesleges a túlzott előírás, bőven megfelelne az egykori 50 mikrogramm/liter határ is. Meg kell jegyezni, hogy azt a határértéket sem túl régen érték el. Ennek az lenne az előnye, hogy sok felesleges beruházástól lehetne megkímélni a vízműveket, üzemeltetőket, amelynek elmaradása esetén az üzemeltetés kisebb költséggel járna.

* * *
* *

32.

2009/11/18 13:40

Holocén Természetvédelmi Egyesület

Országos vízgyűjtő-gazdálkodási terv véleményezése

Általános megjegyzések

A Holocén Természetvédelmi Egyesület munkatársai véleményük kialakítása előtt áttanulmányozták az ÉKÖVIZIG működési területéhez tartozó összes vízgyűjtő alegységre készült tervet, (2-4. Bodrogek; 2-8. Tokaj- Hegyalja; 2-9. Sajó a Bódvával; 2-7. Hernád- Takta; 2-8. Bükk- és Borsodi Mezőség; 2-11. Tarna) illetve a Tisza részvízgyűjtőre készült terv bizonyos fejezeteit.

A fentiek alapján kijelentjük, hogy a különböző szintű tervek nem épülnek egymásra. Semmi értelmét nem látjuk az alegységre készített terveknek, hiszen az azokban szereplő adatok –releváns adatok hiányában – sokszor nem az aktuális alegységre vonatkoznak, hanem esetenként, megyei, regionális vagy országos információkat, tendenciákat közölnek ezzel akaratlanul is félrevezetik az alegységi tervek olvasóit. Nem beszélve arról a tényről, hogy az általunk átnézett alegységi szintű munkákban bizonyíthatóan téves adatok is találhatóak. Ezeket az alegységekről készült véleményünkben jeleztük.

Számunkra úgy tűnik, hogy a három tervezési szint egyidőben készült, így nem érvényesülhetett a munkákban egységesen a vízgyűjtő-szemlélet.

A munkák különálló víztestekkel foglalkoznak, víztestekre javasolnak intézkedési programokat, ám ezek együttes hatásai teljesen átláthatatlanok.

A tervek átolvasása alapján javasoljuk a "vízgyűjtő-gazdálkodási terv" elnevezés helyett a "vízgyűjtő-gazdálkodási keretterv vagy koncepció"használatát. Tudjuk, hogy ez jogszabályi változásokat is megkövetel, de a társadalom számára az érvényben lévő elnevezés félrevezető.

A tervre elmondható, hogy hagyományos szemléletű, ez annak köszönhető, hogy túlnyomórészt vízügyi szakemberek által készült. A dokumentum témájának interdiszciplináris mivoltát figyelembe véve, nagyobb szerepet kellett volna kapniuk a készítés során a társadalom- és természettudomány különböző szakterületein dolgozó szakembereknek (pl.: terület- és településfejlesztés, vidékfejlesztés, ökológia, agrárium stb.).

Az ökológiai szempontok csak nyomokban jelennek meg a terjedelmes esetenként terjengős munkában. A vízvisszatartás, a megfelelő tájhasználat, a tartamos vagy fenntartható vízhasználatok sem szerepelnek kellő súllyal az anyagban.

Az intézkedési programban leírtak konkrét tervezéséhez és majdani kivitelezéséhez elengedhetetlen a megfelelő pénzügyi források hozzárendelése. Ez azt jelenti, hogy az Új Magyarország Fejlesztési Terv releváns programjai (KEOP, ROP-ok) mellett más programokban is elérhető forrásokat kellene biztosítani a VKI végrehajtása számára. A tervnek feladata lenne az egyéb források "VKI- szemléletű" harmonizációja.

A terv nem foglalkozik kellő mértékben a határon túli vízminőségi és mennyiségi problémákkal. Ez a tény számunkra elfogadhatatlan annak ismeretében, hogy folyóvizeink 95%-a határainkról túlról érkezik.

A klímaváltozás már bizonyított tényének ismeretében érthetetlen "a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése" program mellőzése. Ezt súlyos hibának tartjuk.

Konkrét észrevételek, javaslatok

1. 3. 3 Határvízi kapcsolatok

Tekintettel az ország medence jellegére és a klímaváltozás okozta problémákra, javasoljuk, hogy a terv kezdeményezze a kétoldalú határvízi egyezmények felülvizsgálatát (Ausztria: 1959. évi 32. törvényerejű rendelet; Szlovákia: 55/1978 (XII. 10.) MT rendelet; Ukrajna: 117/1999 (VII. 06.) Korm. rendelet; Románia: 196/2004. (VI. 21.) Korm. rendelet; Szerbia: Magyar Népköztársaság és a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság Kormánya között a vízgazdálkodási kérdések tárgyában (1955); Horvátország: 127/1996. (VII. 25.) Korm. rendelet; Szlovénia: 41/2001. (III. 14.) Korm. rendelet).

Szerintünk azért fontos, mert ezek a régen aláírt dokumentumok nem felelnek meg a kor követelményeinek. Ezek korszerűsítése segíthetné a Határvízi Bizottságok esetenként nehézkes munkáját.

3. 5 Halas vizek

A halászatra/horgászatra jogosultaknak 5 évente Halgazdálkodási tervet kell benyújtaniuk az MGSZH-hoz, mint eljáró hatósághoz. Ezek jóváhagyásához természetvédelmi szakhatóságként bevonásra kerülnek a Zöld Hatóságok. A 2009. március 1- től hatályba lépett jogszabályi változások (274/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 43/H. § (2) bek.) szűkítették a természetvédelmi hatóság hatáskörét a halgazdálkodási tervek véleményezése tekintetében, azaz csak országos jelentőségű védett természeti területen és természeti területen járhat el szakhatóságként. Natura 2000 területen nem, holott vizeink nem kis hányada, része a Natura 2000 hálózatnak, és természetvédelmi szempontból komoly jelentőséggel bír, hogy milyen halfajok állományai kerülnek telepítésre az egyes vizekbe. Kérjük, hogy a terv kezdeményezze, hogy a fent említett rendeletbe kerüljenek be a Natura 2000 területek is.

9. Kapcsolódó programok és tervek

A fejezet Nemzeti Környezetvédelmi Programmal (NKP III) foglalkozó részét javasoljuk kibővíteni a lentebbi gondolatokkal.

A majdan készülő tervek fejlesztések, beruházások szempontjából fontos, hogy az egyedi települési környezetvédelmi programok is tartalmazzák a VGT-k releváns intézkedési terveit. Ezen tény óriási a jelentőséggel bír, hiszen jelenleg az országban szinte leállt a KVP-k felülvizsgálata. Ennek oka, hogy nincs a települések számára erre a célra felhasználható forrás és a Zöld Hatóság, sem kötelezi őket az aktuális, 2 évenkénti felülvizsgálat megtételére.

Miskolc, 2009-11-18

Holocén Természetvédelmi Egyesület

holocen@holocen.hu

* * *
* *

33.	2009/11/18 13:41	Reflex Környezetvédő Egyesület
------------	------------------	---------------------------------------

A Reflex Környezetvédő Egyesület javaslata az Országos Terv kiegészítésére

A Reflex a Víz keretirányelv bevezetésének kezdete óta szeretné elérni, hogy a Duna 1992. évi jogellenes elterelésével összefüggő vízgazdálkodási, környezet- és természetvédelmi kérdések, valamint a helyzet rendezése érdekében tehető lépések jelentőségükhöz méltó módon jelenjenek meg a készülő anyagokban.

A "Jelentés Magyarország jelentős vízgazdálkodási kérdéseiről" (dr. Ijjas István és szerzőtársai, Budapest, 2008. november 28.) című anyagban például csak az alábbi egyetlen mondat szerepel:

"Jelentős vízgazdálkodási kérdés számunkra az, hogy kevesebb víz jut a szigetközi Dunába, fele annyi lebegtetett hordalék érkezik a Dunán és a Dráván, mint korábban, és emiatt hosszú szakaszokon mélyül a meder és károsodik az élővilág."

Talán az elmúlt évek számos javaslata és vitája is közrejátszott abban, hogy a Duna elterelésének problémája a szigetközi alrégió és a Duna részvízgyűjtő tervezési anyagokban méltóbb módon, hosszabb szöveggel jelenik meg. (Azt változatlanul hiányoljuk, hogy a hágai ítélet és a tárgyalási folyamat nincs említve.)

Ugyanakkor az Országos tervben nem szerepelnek a Duna elterelésére vonatkozó szövegrészek. Ezért kérjük, hogy a Duna részvízgyűjtő tervben szereplő szövegek kerüljenek be az Országos tervbe. Kérésünket alátámasztja, hogy a Duna részvízgyűjtő terv és az Országos terv sok oldalon keresztül tartalmaz azonos szövegeket, sokkal kevésbé lényeges kérdésekről.

Győr, 2009. november 18.

Hajósy Adrienne - Lajtmann József

* * *
* *

34.	2009/11/18 14:08	Kontos Tivadar, Nimfea Természetvédelmi Egyesület
------------	------------------	--

Az országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv kéziratának véleményezése természetvédelmi és halfaunisztikai szempontok szerint

Az Európai Unió Víz Keretirányelve is kimondja, hogy a vizek ökológiai állapotának értékelésénél megkerülhetetlen a halfajok vizsgálata, mivel a halak igen jelentős indikátor szervezetek. A halak állományai - mint a vízi táplálékpíramis csúcsán lévő élőlények - kiválóan tükrözik a vizekben élő egyéb élőlénycsoportok állapotát, életfeltételeit is. A különböző halfajok élőhelyekkel szemben támasztott feltételei rendkívül változatosak, ezért az élőhelyben és a vízminőségben bekövetkezett változásokat is szinte azonnal jelzik.

Az egyik ilyen, napjainkban jellemző veszélyeztető tényező a természetes folyóvizeken (elsősorban Tisza, Duna, Dráva, Mura) történő kavicsbányászat, melynek teljes körű tiltását javasoljuk. A kavicskitermelés következtében az áramlási- és oxigénviszonyok általában jelentősen megváltoznak, amelyet az ilyen élőhelyeken élő, gyakran magas oxigénigényű és szűktűrűsű fajok nem tudnak tolerálni. Ezekben az élőhelyeken az esetek nagy részében számos védett és fokozottan védett halfaj megtalálható.

A folyógazdálkodásnak sokszor hallható célja a hajózás zavartalanságának biztosítása. Ennek megvalósítása a tervek szerint nemegyszer medermélyítésekkel történne. Néha felröppennek hírek a pl. a Felső-Tisza hajózhatóvá tételének szándékáról is, mely a folyó jellegébe történő durva beavatkozással, szintén a meder átalakításával, mélyítésével terveznek. A hajózás elősegítését mederkostrásokkal megvalósítani tervezett tevékenységeket, mint a folyók élővilágát komolyan veszélyeztető beavatkozásokat jelentősen korlátozni kell. A vízgyűjtő-gazdálkodási terveknek tartalmaznia kell a folyók élőlények számára megfelelő, hosszanti átjárhatóságának terveit, az időbeni ütemezésekkel együtt. A folyókon található műtárgyak üzemeltetése során jelentős vízszintigadozás a halak, kétéltűek szaporodási (febr. 15 - május 30-ig) időszakban lehetőleg ne történjen. A természetes vizeinken található műtárgyak és egyéb vízügyi létesítmények engedélyezési eljárásaiban a vízügyi igazgatóságok részére vízjogi kötelezési eljárásokban elő kell írni a halfajok igényeinek megfelelő típusú hallépcsők megépítését.

A vízgyűjtő gazdálkodás tervezési folyamatok kiemelt fontosságú gazdálkodási feladatként említik a természetközeli folyó és patakszabályozásokat, holtágrehabilitációkat, és a hasznosítási lehetőségek keretében, tavak és záportározók, jóléti tározók építési és rekonstrukciós programját. Ezek a tervezett munkálatok is számos természetvédelmi problémát felvetnek. Ismereteink szerint a jövőben komoly állami támogatással terveznek – elsősorban hazánk északi tájain – számos záportározót és ún. "jóléti" funkciójú tározó létrehozni. Ezek megvalósítása a tározókat feltöltő hegyvidéki patakjaink elrekesztésével, keresztagat építésekkel történne. Ezek a műtárgyak a patakok vízjárási viszonyainak megváltozását okozzák. Gyakran megfigyelt jelenség, hogy a kialakított tározóba olyan halfajokat telepítenek, melyek elsősorban a horgászok által kedveltek (ponty, amur, keszegfélék, ezüstkárász), és nem a patak eredeti halfaunáját alkotó fajokat. Az elfolyó vízzel aztán a tározó alatti patakmederben is megjelennek és elszaporodnak ezek a nemkívánatos fajok, és a telepítésekkel együtt véletlenszerűen – de törvényszerűen – behurcolt egyéb, gyakran adventív fajok (naphal, ezüstkárász, kínai razbóra, törpeharcsa-fajok). Ezek a beruházások több, olyan patakunk élővilágára is veszélyt jelentenek, ahol még megtalálható pl. a fokozottan védett, Vörös Könyben is szereplő halfajunk, a Petényi-márna. Amennyiben a körülmények mégis nélkülözhetetlenné teszik havária helyzet elhárítása céljából bizonyos helyeken záportározók létrehozását, ott olyan műszaki megoldásokat kell választani, amely az eredeti élővilágot és fajösszetételt nem veszélyezteti, illetve változtatja meg.

A belvízcsatornák rekonstrukciója során is sokszor sérülnek a természetvédelmi érdekek, ugyanis azokban a csatornák, melyekben víz is van természetvédelmi oltalom alatt álló hal-, kétéltű- és hullófajok élő-, táplálkozó- és szaporodóhelyei. Több rekonstrukciós munkánál kerültek már elő védett fajok (réticsík, dunai götte, mocsári teknős, stb.) egyedei a kikutort lágyüledékből. Ennek megfelelően a természetvédelem érdekeinek a sértetlensége miatt az alábbi korlátozásokat látjuk indokoltnak beépíteni a kiadandó határozatokba:

- A kotrások, rekonstrukciós munkák megkezdése előtt legalább 48 órával telefonon egyeztetni kell a területileg illetékes felügyelőséggel a munkálatok helyszínéről és a munka megkezdésének pontos időpontjáról. Amíg az egyeztetés nem történik meg a munkálatokat nem lehet megkezdeni.

- Amennyiben a munkálatokkal érintett csatorna szakaszokból nagy mennyiségben kerülnek szárazra természetvédelmi oltalom alatt álló fajok egyedei, abban az esetben a csatorna hossz tengelye mentén, csak a csatorna felét lehet megkotorni, továbbá a gépkezelő mellett biztosítani kell egy főt, aki a lágyüledékkel partra helyezett állatokat kíméletesen visszajuttatja a vízbe.

- A kikutort lágyüledéket közvetlenül a partszegélyen kell elhelyezni, annak későbbi elhelyezéséről az engedélyesnek kell gondoskodnia

- Azokban a csatornában melyek szárazon állnak időkorlátozás nélkül elvégezhető a kotrás, ellenben a vízzel borított csatornák esetében a kotrást kizárólag szaporodási időszakon kívül, a nyugalmi időszak megkezdése előtt lehet elvégezni, augusztus 1. – november 15. között.

Kontos Tivadar

Programvezető, halászati szakmérnök

Nimfea Természetvédelmi Egyesület

* * *
* *

35.	2009/11/18 14:42	Civil zöldek nyilatkozata
------------	------------------	----------------------------------

NYILATKOZAT

Az EU vízgazdálkodási normája, a Víz keretirányelv új szemlélet bevezetésére kötelezi a tevékenység szereplőit; elsődlegesen a biológiai állapot vizsgálata alapján kell minősíteni a vizeket, és e minősítés ismeretében kell meghatározni a szükséges beavatkozásokat. A Víz keretirányelv több éve tartó bevezetésének utolsó szakasza, a most folyó vízgyűjtő-gazdálkodás tervezés (VGT) nagy lehetőség a magyarországi vizek és a vizes élőhelyek védelme szempontjából. A civil zöldek a tervezési folyamat társadalmi egyeztetésének aktív résztvevői. Célunk a tervezésben mutatkozó zavarok kiküszöbölése, hogy a készülő tervek megalapozott, használható koncepciókkal járuljanak hozzá az elkövetkezendő években a vizek és élő környezetük értékeit védő munkákhoz.

A tervezési folyamat fontosabb adatai: A tervezést a 221/2004. (VII. 21.) kormányrendelet szabályozza. A rendelet szerint 42 db alegység + 4 db részvízgyűjtő + 1 db országos terv készül, a tervek készítésének határideje 2009. december 22. A tervek az elkövetkező hat évre határozzák meg a vizek jó állapotba hozásának feladatait. Az országos tervet a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság (VKKI) állítja össze, a környezetvédelmi és vízügyi miniszter rendeletben hirdeti ki, és kihirdetése után három hónappal tájékoztatja a tervről az EU Bizottságát, valamint az Európai Uniót a tervvel érintett többi tagállamát. A VGT munkáira a fedezetet a "KEOP2.5.0/A -- Vízgyűjtő-gazdálkodási tervek készítése" projekt biztosítja. A VKKI vezette konzorcium 2,5 milliárd forint vissza nem térítendő támogatást használhat fel a tervezés munkáira. (A támogatási döntés dátuma: 2008. július 29.) A Víz keretirányelv magyarországi bevezetésével, valamint a jelen tervezéssel kapcsolatos dokumentumokat a www.vizeink.hu honlapon teszi közzé a VKKI.

A kormányrendelet azt is előírja, hogy a terv tartalmát a társadalom minél szélesebb köre megismerhesse és véleményezze. A társadalmi részvétel céljából szervezett fórumok 2009 júliusában kezdődtek, és véget is értek anélkül, hogy a tervek első tervezeteit tanulmányozni lehetett volna. A fórumokon nem a megbeszélés valódi tárgyát képező tervek, hanem pusztán csak népszerűsítő összefoglalók (ún. konzultációs anyagok) alapján lehetett észrevételeket és javaslatokat tenni. Szabó Imre környezetvédelmi és vízügyi miniszter a civil zöldek kérésére két hónappal - 2010. február 22-ig - meghosszabbította a tervezés folyamatát, hogy a csak szeptember elején közzétett tervek is lehessen véleményezni.

Az egyeztetési folyamat még hátralévő időszakában a civil zöldek az alábbi főbb kiegészítéseket és módosításokat várják a tervezőktől.

1. A Víz keretirányelv szerinti monitoring adatbázisát hozzák nyilvánosságra, még a vízgyűjtő-gazdálkodási terv véglegesítése előtt.
2. Csak azokat a víztesteket minősítsék, amelyekre vonatkozóan elegendő monitoring adat van.
3. Műszaki terv - a jelen ciklusban - csak minősített víztestekre készüljön.
4. Helyezzenek a tervek hangsúlyt a természetbarát tájgazdálkodás feltételeinek kialakítására, a vízgyűjtők és árterek természetes növényzetének helyreállítására, a természetes árterek újbóli bekapcsolására. Ezzel csökkenthető az alsóbb szakaszok árvízi veszélyeztetettsége, a vízjárásbeli szélsőségek, a levezetési kényszerek, melyeket a tervezés során újra kell számolni; így az árvizek és az aszályok kártételei ellen egyszerre tud az országunk védekezni, a talaj és a légkör további kiszáradását megelőzni. A tervek alternatívaként készüljenek. Szerepeljen önálló tervváltozatként az élővizek, medrük és árterük természetes folyamatainak szabad érvényre jutása, az önszabályozó mechanizmusok újbóli beindulásának lehetősége.
5. Az árterek természetes vízszállításának helyreállítása - amely nélkül nem lehetséges a vizek környezetében a tájgazdálkodás fejlesztése sem -, ne az íróasztalfiók számára készült terv maradjon. Az új szemlélet hasznosságát bemutatni hivatott Bodroghöz (a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése program tájgazdálkodási mintaterülete) térségében azonnal hozzá kell kezdeni a környezetbarát vízkormányzás megvalósításához, mert ennek műszaki feltételei már adottak.

6. Kapjon nagyobb hangsúlyt a tervekben új, nagy területen egybefüggő erdők telepítése őshonos fajokkal, és a meglévők óvása. A dombvidékeken erdők nélkül nem várható az erózió és az árvízve-szély csökkenése. A vízfolyásokat kísérő ligeterdők kulcsfontosságúak a folyópartok védelme és a vizes élőhelyek megóvása szempontjából.

7. Magyarország alvízi ország. A vizek védelméhez nemcsak műszaki intézkedésekre, hanem a szomszédos országokkal jó együttműködésre és aktív diplomáciai tevékenységre van szükség. Hiányoljuk, hogy külföldi eredetű szennyeződéstől fenyegetett víztestek esetén a tervekben nem szerepelnek a nemzetközi együttműködéstől várható eredmények. Az EU integrációtól éppen az együttműködés kiteljesedése, határon áterjedő szennyezés esetén a tárgyalások útján történő megoldás előtérbe kerülése lenne várható, költséges hazai műszaki beavatkozások helyett.

8. A vízgyűjtő-gazdálkodási tervezésben a vízgazdálkodás mellett más szakterületek széles körének lenne tennivalója. E szakterületeket egyenrangú partnerként szükséges bevonni a mérésekbe, adat-bázis-építésbe és az állapotértékelésbe. A nemzeti parkok és környezetvédelmi felügyelőségek munkatársainak tudása és tapasztalatai nélkül elképzelhetetlen a természet- és környezetvédelmi, víz-megőrzési és klímajavítási szempontok figyelembevétele a tervekben. A készülő anyagok szerzőit, szerkesztőit, a felhasznált szakirodalom jegyzékét tüntessék fel, részben azért is, mert a tervek jelenlegi anonimitása a felelősség elhárítását sugallja.

9. A készülő tervek végrehajtásához hozzanak létre szakértőkből és civilekből álló, független felügyelő bizottságot, amelynek fő feladata annak biztosítása, hogy a különböző uniós pályázatokon (pl. operatív programok) csak a Víz Keretirányelvvel összhangban lévő projektek kapjanak támogatást.

2009. november 18.

Alpár Rózsa, (Pécsért Egyesület)
 Balogh Judit Anikó (Fauna Alapítvány)
 Bárdos Deák Péter (Duna Charta)
 Cselószki Tamás (E-misszió Egyesület)
 F. Nagy Zsuzsanna, (Környezeti Tanácsadó Irodák Hálózata)
 Hajósy Adrienne (Zöld Nők)
 Horváth Ferenc (Ökológiai Stúdió Alapítvány)
 Juhászné Halász Judit (Parlagfümentes Magyarországért Egyesület)
 Karakai Tamás (Védegylet)
 Lajtmann József (Reflex Környezetvédő Egyesület)
 Lányi András (Élőlánc Magyarországért)
 Magyar Gábor (WWF Magyarország)
 Malatinszky Ákos (GATE Zöld Klub Egyesület)
 Nagy Péter (Magyarország Természeti és Kulturális Örökségéért Alapítvány)
 Pánovics Attila (Pécsi Zöld Kör)
 Szauer Rózsa (Nők a Balatonért Egyesület)
 Szentistványi István (Védegylet szegedi csoport)
 Trombitás Gábor (Környezeti Tanácsadók Egyesülete)
 Soós Zoltán (Pro Natura St.Gotthard Civil Összefogás Egyesület)
 Veres Nándor (Szövetség az Élő Tiszáért)

* * *
 * *

36.	2009/11/18 21:15	Szövetség az Élő Tiszáért
------------	------------------	----------------------------------

A Szövetség az Élő Tiszáért véleménye a Víz Keretirányelv hazai megvalósítása keretében készített Vízgyűjtő-gazdálkodási terv kéziratainak 2009. augusztusi változatáról

Készítette: Flachner Zsuzsanna

Szakértői közreműködés: Balogh Péter, Nagy Gergő

TÉNYEK

A Víz Keretirányelv 2009. december 30-ig írja elő a tagállamok számára a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek (továbbiakban VGT) elkészítését és benyújtását. A fő dokumentum és a kapcsolódó részvízgyűjtő dokumentumok, előadások és előzetes vélemények több ezer oldalt tesznek ki. Véleményünket a fő dokumentum, a Tisza vízgyűjtőjére készített dokumentum, a tematikus fórumok és egyeztetések alapján alakítottuk ki.

A társadalmi egyeztető fórumok - melyekre a SZÖVET, mint a Tiszával foglalkozó szervezet képviselőinek érdemes lett volna megjeleníteni és érdemi képviselet biztosítani – száma meghaladja a két tucatot. A társadalmi részvétel biztosítását

külső forrás (kivéve a konzultációkat szervező civil szervezeteket) a folyamat egésze során nem támogatta, a véleményező szervezetek saját erőforrásaikból kellett, hogy biztosítsák a szakértői közreműködést.

A VGT dokumentum előkészítése során sem a szakmai szervezetek, sem a társadalmi szervezetek bevonásának intézményi keretei nem kerültek kialakításra (magas szakmai színvonalú véleményeket vártak, térítésmentesen). Az egyeztetésre szánt idő, a kiválasztott egyeztetési forma nem felel meg napjaink valós társadalmi helyzetének (gazdasági válság, erős túlterheltség, projekt alapú finanszírozás dominanciája), csak a webes elérést és a rendezvényeket tartották fontosnak, sem kérdőíves lakossági megkeresésről, sem mélyinterjúkról nincs tudomásunk. A dokumentum bevezetőjében (3. oldal) is megismételt kérdések túl komplexek, általános műveltségű, illetve a szakterülethez nem értők számára nem értelmezhető, illetve nehezen megválaszolható (pl. 9. kérdés: milyen feltételek mellett? Mely körnek?) A több száz körlevél és azokhoz kapcsolt dokumentumok inkább eltávolították, mint közelítették a véleményezőket a folyamattól.

A KONCEPCIÓVAL KAPCSOLATOS MEGJEGYZÉSEK

SZEMLÉLET

Hazánk az elmúlt 10-15 évben jelentős, szélsőséges vízgazdálkodási periódusokat hagyott maga mögött (pl. 2006: árvizek, 2009: aszályos időszakok). A társadalom egyre felkészültebb, többet és mélyebben érdeklődik a tények iránt. Sajnos az ok-okozati összefüggések és ebből származó következtetések sem a gazdasági szereplők, sem az önkormányzatok, illetve az egyének, családok számára nem fogalmazódtak meg. A katasztrófa hírek pár percig sokkolnak, de már kevés figyelem jut a magyarázatokra, a pozitív megoldások, célok, illetve a problémák kezelésének módszereire. A vidéken és a városokban élők elszakadnak a tájtól, annak eredendő működésnek ismeretétől.

Egyre felszínesebb tudással egyre jelentősebb beavatkozásokról döntünk, elfeledve a legfontosabb alapelveket, amelyek:

- Elővigyázatosság elve
- Struktúrában realizált irányítás elve
- Fenntartható erőforrás-gazdálkodás elve
- Teher-áthárítás elve
- Társadalmi egyenlőség elve
- Részvétel és részvételi demokrácia elve
- Szennyező fizet elv.

A fenti leírás nem teljes, de jelzi, hogy a VGT dokumentum megfogalmazásának alapját annak a társadalmi "közegnek" a leírása adhatja, amellyel e folyamatot és a dokumentumokban szereplő terveket végre akarjuk hajtani; illetve azon értékrend meghatározása, mely mentén a javaslatokat tesszük, és a végrehajtást kezdeményezzük. (Pl. teher-áthárítás elve mentén nem lehet a társadalomra azonnal a piaci mechanizmusokat ráterhelni (még akkor sem, ha környezetterhelés és erőforrás-gazdálkodás szempontjából hatékony), miközben az elmúlt 50 év során a társadalom az "atyáskodó állam szárnyai alatt élt", például az árvízvédelem területén. A vízdíj terhek így is túlszárnyalják több településen az EU átlagot és az OECD által javasolt jövedelem százalék mértékét; vannak családok, ahol a jövedelem 8-11%-át teszik ki a vízdíjak.)

Megállapításunk szerint a társadalmi helyzet:

- az ok-okozati összefüggésekről alulinformált és rosszul képzett (pl. szennyvízkezelés foka és ivóvízminőség, speciális betegségek előfordulása; áradás szerepe a tájban);
- rövid távú érdekek mentén gondolkodó (jövedelmi helyzetből, ill. a gazdasági mechanizmusok – pl. reklámok, média - által vezéreltség miatt);
- zilált, széteső közösségekben létező individuumok (illetve családon belül is magas elidegenedést mutató egységek) alkotják a társadalom jelentős részét,
- akik nem az életminőség javítását, hanem a magasabb jövedelmi szintet tartják egyetlen fontos szempontnak (kb. a lakosság 10-12%-a kivételével).

A vállalatok egyre növekvő versenyhelyzetben folyamatosan keresik a kikapukat, az igazgatási és ellenőrzési rendszer forráshiány miatt egyre inkább leépül, a szabálysértők elítélése nehéz. Az új rendszerek – pl. CSR – még mindig inkább fényes külső, mint alapvető változás a vállalkozások működésében, környezeti terhelésük csökkentésében (lásd MOL fenntarthatósági jelentés – szennyezett területek nagyságáról, azok talajra, talajvízre gyakorolt hatásáról nem tudunk semmit).

Az önkormányzatok egyre nehezebb helyzetbe kerülnek, banki adósságok, illetve regionális fejlesztési projektek miatt minden erőforrásukat, tartalékukat felélik (lásd regionális szennyvízberuházások és az érintett önkormányzati ivóvíztársulatok bekebelezésének ügyét).

A kisléptékű, komplex szemléletű kezdeményezések, természeti-erőforrás védelem központú megoldások nem, illetve csak nagyon nehezen jutnak elismeréshez, szakmai és anyagi támogatáshoz. A struktúrában realizált irányítás miatt egyes támogató egyének a szakigazgatási rendszerben nem tudják segíteni ezen kezdeményezéseket, illetve jelentős energiák árán, mivel a jelenlegi rendszerben ellenműködőknek tekinthetők (lásd Cigánd tájgazdálkodási programiroda vagy komplex monitoring program megvalósításának kálváriáját).

A jogszabályi és intézményi keretek még nem alkalmasak a partnerségben megvalósuló, kisléptékű, táji léptékű rendszerek kialakítására, működtetésére. Az átalakítási folyamat mindenképp folytonos segítséget (facilitáció, közösségfejlesztés, szervezettefejlesztés, konfliktus kezelést) és a támogatási rendszer egyszerűsítését, átláthatóságának javítását igényli.

A TISZÁVAL KAPCSOLATOS ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

Magyarország, és különös tekintettel a Tiszai-alföld területe medencehelyzeténél fogva rendszerszerűen csapadékihiányos terület.

Az ember modernkori iparszerű tevékenysége az éghajlatunkat olyan módon változtatja, hogy növekednek a szélsőségek. Hosszabb a csapadégmentes időszak, ugyanakkor nő a csapadékinzenzítás. Hosszan tartó száraz időszakokat nagy árvizek szakítják meg.

A modernkori iparszerű tájhasználat Magyarországon, és különösen a Tiszai-alföldön a tájat egyfunkciósan (monokultúrásan) csúcsra járatja, kiszigereli, mintegy "gabona-bányaként" tekinti és működteti, a tájak eredendő megújulási folyamatait lehetetlenné teszi, az élő táj helyett rabszolga tájat eredményez(ett).

A modernkori táj és vízgazdálkodási rendszer pufferkapacitása kicsi, a jelenlegi koncepció és tervek nem is célozzák, és nem is alkalmasak a táj vízmegtartó képességének növelésére. A víz a tájban nem medrekben, medencékben, zárt víztestekben tározódik és él, hanem a talajban, a növényzetben és az alsó légkörben.

A Tiszai-alföld egyszerre lehetne a legnaposítotesebb és a legkiegyensúlyozottabb vízháztartású terület megfelelő vízgazdálkodás esetén, ezzel szemben jelenleg is követett vízvezetés orientált vízgazdálkodási rendszerünk eredményeképpen óriási és koncepciózus vízvagyon-vesztést kell elszenvednünk. A modernkori iparszerű tájhasználat és az ezt kiszolgáló vízgazdálkodás magában hordozza az aszály és a szárazodás növekedésének legfontosabb okait.

A Tiszai-alföldön száraz- és nedves félévekre oszlik az év. A téli félév ariditási indexe 1 körüli, a nyári félévé 2-3 közötti (!). A vízpótlás lehetőségét a tavaszi árvizek adják eredendően (értsd: természetszerűen), olyan vízgazdálkodást és tájhasználati rendszert kell kiépítenünk, ami ehhez igazodik, és a tavaszi többletvizeket úgy vezeti a tájba, hogy ott kiegyensúlyozza a száraz félév vízhiányát a vegetációs időszakban.

A Tiszai-alföldön a vízhiány elsősorban árvízhiányként értelmezendő, az árvízi víztöbblet megfelelő használatával, az árvíz megfelelő értelmezésével kezelhető - amíg van árvíz (!). A megoldás nem az öntözés és szárazságtűrő "haszon"növények fejlesztése, hanem a táj eredendő vízháztartási működésének újraélesztése. Ehhez az egyes tájrészek eredendő funkcióinak megfelelő (táj)gazdálkodás, és ehhez igazított vízgazdálkodási infrastruktúra és üzemrendek kellenek.

Ezek a feladatok a jelenlegi adottságok, körülmények és lehetőségek között is megoldhatók. A Tiszai-alföld víz- és tájgazdálkodásának újraélesztése alapjain kialakítható (és alakítandó ki) a vidék önfenntartó-önérdekű vidékgazdasága, ami a hosszútávú fenntartható emberi életet biztosíthatja a Tiszai-Alföldön.

A VGT DOKUMENTUMMAL KAPCSOLATOS KRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

SZERKEZET

A VGT dokumentum szerkezete sokat javult az első konzultációs folyamat óta. A fejezetek célkitűzései egyértelműek, a megfogalmazások közérthetőbbek (de még mindig túlságosan sok szakmai zsargont tartalmaznak, ami egyrészt érthető, hisz szakmai anyagnak kellett születnie). A dokumentum több ábrával és táblázattal támasztja alá a megállapításokat, ami nagyon dicséretes, bár több helyen azok értelmezhetősége, felbontása alatta marad az elvártnak. A fejezetek – főleg az 1-5 fejezet – megfogalmazása lineáris, hiányoljuk a visszacsatolási mechanizmusokat illusztráló folyamatábrákat, melyek lehetőséget nyújtottak volna a problémák összetettségét, egymásra hatását bemutatni (pl. vízi szállítás – ökológiai rendszerek fenntarthatósága – méretgazdaságosság).

Hiányoljuk a már említett alapvetéseket – milyen társadalmi, gazdasági helyzetben fogalmazódtak meg az állítások és milyen kritériumok mentén, valamint ezen feltevések hogy befolyásolták a tervezőt a beavatkozások megfogalmazásánál (pl. társadalmi egyenlőség, terhelhetőség területén). A 6.5 fejezetben megjelenő "Döntési prioritások alapvetései" fejezet csak a VKI szempontjából határoz meg alapelveket, még a hangsúlyozott társadalmi szempontok is csak részben jelennek meg ("társadalmi hasznossága, erős társadalmi igény" (217. old.)).

Sajnos kevés helyen található lábjegyzetek, értelmezések. Javasoljuk ennek bővítését, valamint az egyes fejezeteknél a szakmai háttéranyagok hivatkozását (forrásokat).

LEIRÓ FEJEZETEK

A dokumentum bevezetője, illetve az 1-5 fejezetig leíró részeket tartalmaz a hazai vízgyűjtőkről, azokat érő terhelésekről, a védelem alatt álló területekről és monitoring rendszerekről és a víztestek besorolásáról. Fentebb is jeleztük, mindezt a

dokumentum nagyon "iskolásan", nem a folyamatok és összefüggések rendszerében és kölcsönhatásában teszi, ami a leíró részek igen nagy hiányossága.

A bevezető fejezet áttekintő ábrája szerint (7.old.) mind a célkitűzések meghatározása, mind a problémák és okainak megállapítása és lehetséges intézkedések megfogalmazása során figyelembe kell venni a társadalmi szempontokat. Véleményünk szerint ez nem történik meg, az ok-okozati összefüggések keresése még mindig igen kevés alfejezetben fedezhető fel (negatív példa: 53-54. oldal, Egyéb vízhasználatok - a vízi szállítás esetében semmilyen utalás nincs a hajózhatóság és az ökológiai restaurációs, helyi strand fejlesztési törekvések ellentmondásáról, annak mechanizmusáról; kicsit jobb példa: 58. old: Tisza vízi közlekedése, de ez sem alkalmas a valós társadalmi konfliktusok problémák feltárására). A fenti három elem megfogalmazása során a természeti – ökológiai rendszer természetes működésének feltételei (annak biztosítása, restaurációja) ugyan olyan hangsúlyos elemzési szempont, mint a társadalmi. (Később ez megjelenik a 9. oldali felsorolásban, de az intézkedések leírásakor már ez a hármas tagolás (pillér) sem a táblázatokban, sem a szöveges részben / tagolásban nem jelenik meg (lásd 9. fejezet).

A fejezet végén a VGYT feladatait határozza meg a dokumentum (10. old., utolsó előtti bekezdés), ahol e fenti hiányosságokat kiküszöbölendő az "egymásrahatások feltárását" is célként jelöli meg. Felmerül a kérdés, hogy ha a problémafeltárásban és a stratégiában (VGT) nem jelent meg a ciklikus, rendszerszerű feltárás, akkor milyen módon jelenik meg a VGYT-kben?

Az első fejezet leírja a vízgyűjtő földrajzi, vízrajzi jellemzőket. Napjaink egyre erősödő klímavédelmi kommunikációja mellett egy szó sem esik a klíma-szélsőségesedésről és a vízgyűjtő területre az ELTE és az OMSZ által már 2007-ben leskálázott klímamodellek előrejelzéseiről. A tanulmányok szerint a nyári-téli csapadék-eloszlás megváltozik, nyáron csökken, télen enyhén nő, de a vízmérleg csökkenni fog. Ezért kiemelten fontos a teljes Duna vízgyűjtőn, és annak hazai szakaszán a vízvizsárvíz visszatartás és annak minden formájának (pl. a tározók mellett a "zöld /ökoszisztémában, ill. barna/talajban való tározás") fejlesztése.

14. oldalon jellemzik a földtani viszonyokat, de azt már nem említik meg, hogy a medence lassú süllyedése a mai napig tart, s e süllyedést a múltban és napjainkban is a folyók hordaléka tudta ellensúlyozni. A medence szempontjából fontos hordalékkal a jelenlegi vízgazdálkodási infrastruktúra, mely nem illeszkedik a tájak eredendő működéséhez nem tud mit kezdeni, több helyen problémák jelentkeznek.

17.oldalon összegzi a talajtani specialitásokat, de a talajnak a vízgazdálkodás szempontjából legfontosabb funkcióját (víztározási képesség és annak mértéke) meg sem említi. A talajvesztésedet jelzi, de annak hatását a lefolyási, beszívargási viszonyokra már nem.

A vízrajzi leíró részben hiányoljuk a vízmérleg (országos és egyes vízgyűjtőkre számított) bemutatását, mely felhívna a figyelmet arra, hogy milyen veszteségek érik hazánkat (párolgási, levezetési, stb.)

20. oldal a belvív-veszélyeztetettséget tárgyalja, melyben bár az adatok tényszerűek, mégsem adnak valós képet, mivel a veszélyeztetettség nem jelentkezik pl. gyepterületeken, illetve védett területeken, ahol a víztűrésnek megfelelő földhasználat miatt nem veszélyről, hanem fontos ökoszisztéma szolgáltatásról (pl. talajvízpótlás, lokális vízkörforgások, madárvilág) beszélhetünk. (Hasonló a logikai/prezentációs hiba az árvizekkel is az előző oldalakon).

22. oldalon az erdőszültségi arányát mutatják be, melynél nem értékelik, hogy a meglévő rendszer nem a vízvizsárvíz visszatartást, hanem a vizek minél hamarabbi beépítését, kiszivolyozását segíti, mivel nem őshonos fajok (akác, fenyő; és nem a területre jellemző természetese puha illetve keménylombú erdők) dominálnak.

1.2 fejezet bemutatja a társadalmi és gazdasági viszonyokat, s a bevezetőben is említett kritikák mellett a következő kiegészítéseket tennék:

- a vízgazdálkodás VKI szerinti elvárása a társadalmi együttműködésben megvalósuló, különböző szinteken működő, társadalmi felelősségvállalást erősítő eszközrendszerek, tehát az értékelésben is ezen jellemzők leírása kellett volna megtenni

- hiányzik a társadalmi szegregációt jelző elemzés (mely pl. a VÁTI 2005 Tisza VGT-ben már komplex módszerekkel bemutatásra került)

- a fejezet csak leír, de semmit nem értelmez, nem helyez ok-okozati rendszerbe (pl. városiasodás, vidék elnéptelenedése, munkanélküliség kérdésköre).

29. oldalon a biológiai aktivitásérték kerül bemutatásra és ezzel jellemzik a részvízgyűjtőket. Mivel itt nagy hangsúlyt kap az index (bár lehetett volna más index is), várható lett volna, hogy az intézkedéseknél ezt használják mutatószámoknak, de ez a 8. fejezetben nem köszön vissza.

35. oldalon hiányoljuk a trágyázás intenzitásának bemutatását minimum elmúlt 20 évre (néhány EU-s ország tükrében), mivel fontos hangsúlyozni az alultrágyázottságot, azon belül a szervesanyag-utánpótlás problémáját (ezen keresztül a megfelelő humusztartalom, talajszerkezet és talajvízmegtartó képesség alakulását).

37-38. oldal a mezőgazdasági vízfelhasználást részletezi, melynek keretében (1-10. és 1-11. táblázatok) az illegális vízkivételről illetve az öntözött, de nem bevaltott, vízjogi engedéllyel nem rendelkező területek becsült nagyságáról nem esik szó, miközben ez közismert tény (pl. Orosháza melletti dinnyések). Az öntözés mellett a természetes vízpótlás (pl. belvizek visszatartása, sekélyvízes elárasztás említésre sem kerül, miközben ez a VTT törvényben is szerepel).

41. oldalon a vízerőművek potenciális kapacitását mutatják be, de nem hangsúlyozzák, hogy az erőművek telepítése és a VKI hogyan, milyen módon illeszthető egymáshoz (véleményünk szerint az érvényben lévő kormányrendeletet is meg kellett volna említeni, mely megtiltja a keresztgátas vízierőművek telepítését a Dunán). Az alternatív rendszerek (pl. fenékturbinák) említésre sem kerülnek.

Az iparról szóló fejezet a terheléseket is taglalja, itt redundancia jelentkezik a következő fejezettel (2). Másrészt hiányoljuk a vészhelyzetben (pl. aszály) a vízszolgáltatási prioritások leírását (mely ipari üzem, mely prioritással kapja a vizet, mikor milyen korlátozások lépnek életbe, ennek illeszkedésének bemutatását a mezőgazdasághoz és a lakosság ivóvízellátásához).

48. oldalon (egy egészen jól megfogalmazott alfejezetben) említésre kerül a vízveszteség mértéke (19%), de a téma részletezése elmarad. Ugyancsak hiányoljuk annak a problémának a felvetését, amely a regionális vízművek (pl. Ökovíz) létrehozása körüli tulajdonviszony-vitákból és a működtető tulajdonosi szerkezet átalakításából fakad (lásd francia, angol példák – magántőke kivonulása a rendszerek leromlása után).

52. oldalon a szennyvízrendszer rohamos fejlődéséről olvashatunk, de semmi szó nem esik a részvízgyűjtőkön áttemelt vízmennyiségek nagyságáról (regionális rendszerek hatása a kisvízgyűjtőkre és talajvízboltozatokra), valamint a tisztítási fokozatok emelésének szükségességéről (gyógyszer és egyéb szennyezőanyagok a III. fokozatú tisztítás után). Különös tekintettel fontos ez a szennyvíziszapok kihelyezésének kockázat-elemzésénél a jövőben várható (és egyes EU vízgyűjtőkön már ökológiai hatásokat mutató – pl. Pó völgye, hímnős halak elszaporodása) ökológiai (és humán) hatások szempontjából.

53-54. oldalon a vízi szállítást pár mondatban összegzik, miközben a Dunán (és részben a Tiszán) az egyik legfontosabb beavatkozás a hajózhatóvá tétel. Nincs adat arra, hogy kik, mennyit és mit szállítanak, s ebből mit profitál a magyar állam. Országos szintű dokumentumban egy ilyen fontos, már folyamatban lévő (több tanulmányban, EKT, stb. részletezett) beavatkozás tervről részletesebben kellene írni, különös tekintettel az elvárt merülési mélységekre (2,4 m, ill. 2,7 m), a Duna-Rajna csatorna áteresztő képességére (1,9 m merülési mélység) és a kapcsolódó beavatkozás-elvárásokra, azok ökológiai hatásaira vonatkozó információkra.

57. oldalon a "Duna-Dráva nemzeti park szab gátat a vízi turizmus fejlődésének a Dráván", amivel nem értünk egyet, mert ökoturisztikai fejlesztések és turizmus természetesen megengedett, az pedig mintaértékű, hogy a sérülékeny területre terhelhetőséget s így látogatószám maximumot határoztak meg.

59. oldalon megemlítik, hogy hiányoznak a kikötők, miközben gyakorlati tapasztalat, hogy milyen nehéz az egyes önkormányzatoknak (illetve alvállalkozóiknak) kis léptékű kikötőket létesíteni a Tiszán. Öröndetes, hogy pozitív vonzerőként szerepel az öko túrázás (pl. Tiszán kajaktúra), de az egymást kizáró tevékenységekről (kajaktúrák vs. hajóforgalom, jachtok, nagyhajók) nem esik szó.

1.3.2 fejezet címe hibás: "tervezést végző", az 1.3 fejezet főcíméből adódna, hogy a tervezés szereplői között a társadalmat és a véleményezők körét is felsorolják, de ez nem történik meg. Ez jelzi a tervezők szándékát – a terv e szereplők döntése mentén alakul ki, s az érintettek bevonása (véleményezés) pedig "szükséges rossz".

1.3.3 határmenti együttműködések esetében szükséges az egyezmények mellett a legfontosabb sarokszámokat is megadni, pl. vízkészlet megosztás, ökológiai minimum hozamok; elmúlt időszakban felmerült problémák, illetve jelentősebb eredmények (ukrán monitoring rendszer fejlesztése az árvízi előrejelzés javítására). Ez azért is fontos, hisz a megelőző fejezetekben hangsúlyos kérdés volt a 96% külföldről érkező vízkészletek.

65. oldal felsorolás – a bevont civil szervezetek az egyeztetési fórumok szervezésébe lettek bevonva és a projekt ezt finanszírozta. Szakmai közreműködésük e tevékenységtől elválasztott, önkéntes munka volt. (Hasonlóan a többi bevont szervezethez.) Az Akadémia Vízgazdálkodási Bizottság aláhúzás/kiemelés nem logikus.

68. oldal a hazai összes vízfolyás hossza 52355 km, míg a kijelölt vízfolyások hossza 28800 km, mely közel 1/3-a. Kérdéses, hogy milyen hatékonyságú lesz a VGT végrehajtása ilyen mértékű besorolás mellett? Hasonló probléma merül fel az állóvizek esetén is, különös tekintettel azon adat tükrében, hogy a felszíni vízkivétel jelentős szereplői a halastavak, melyek az értékelésbe (és a monitoringba) nem kerülnek bele.

72. oldal összefoglaló táblázata summázva elintézi a duzzasztóművek elbontását azzal, hogy jelentős társadalmi költséggel, aránytalan következményekkel jár. Ez a kérdéskör sokkal összetettebb elemzést igényel, teljes gazdasági érték számítás (CBA nem elegendő) és a mesterséges víztest lehatárolások újragondolását.

77. oldalon olvashatunk a sekély víztestekről (porózus víztestek, sekély), melyek lényegében a talajvizek, de nem esik szó a talaj felső rétegében tárolt vízmennyiségekről és azok tulajdonságairól, mely hazánkban igen nagy jelentőséggel bír, s ez a jövőben a klímaszélsőségesedés kiküszöbölése miatt még fontosabb lesz. Hiányoljuk, hogy nem közölnek adatokat e víztestek állapotáról, tárolt víz mennyiségéről, annak évszakos változásáról (klímaváltozás várható hatásairól már nem is beszélve).

A 2. fejezetben egy előzetes anyag került vitára (lásd első sor). A fejezettel kapcsolatban általános véleményünk, hogy:

- nem ok-okozati rendszerben tárja fel a folyamatokat
- statikus
- nem illusztrálja az egyes terhelések összefüggéseit, kölcsönhatásait

- nem mutatnak rá időzített bombákra (pl. nem felszámolt, csupán homokkal befedett / rekultivált települési hulladéklerakók, szennyvíziszapban felhalmozott gyógyszer és egyéb szermaradványokra; klímaváltozás miatt az eddig nem mobilizálódott szennyeződések mobilizációja, ellenőrizetlen vízkivételek)

- a fejezet nem sorolja fel a legfontosabb problémákat, megállapításokat, csupán mellékletekre hivatkozik.

A 2.1.1. alfejezetben olvashatjuk az emissziós adatok mérésének párhuzamosságából eredő problémát, melynek kezelése igen fontos lenne (81. old.: 30% eltérés). Megbízató adatok nélkül a települési terhelés mértéke, annak változása nehezen értékelhető. (Részletes víztestenkénti értékelés nem készült.) Kitérnek a várható változásokra, de azt már nem elemzik, hogy a klímaváltozás vagy a gazdasági válság továbbgyűrűzése milyen módon befolyásolhatja a víztisztítás mértékét (pl. várható a most kialakítandó rendszereknél a nem-bekötések növekvő száma, hiszen ha a lakástörlesztést sem tudja valaki fizetni, akkor hogyan fogja a bekötés díját állni?) Arról sem esik szó, hogy a megnövekedett tisztítás milyen mértékben befolyásolja a lokális vízmérlegeket illetve a kisvízfolyások vízhozamait, állapotát.

Az ipari szennyezéseknél nem esik szó a hőszennyezésről, mely a vizek jó ökológiai állapota szempontjából igen fontos paraméter.

A 2.2 fejezetben említés esik a légköri száraz kiülepedés mértékéről, de később sem a városi, sem a mezőgazdasági, közlekedési alfejezetnél nem olvasunk kockázatokról, terhelések milyenségéről és mértékéről, miközben az egyre növekvő csapadékmentes időszakok hatására jelentősen nő a száraz ülepedésből származó szennyezőanyag koncentráció - a csapadék (sok esetben intenzív formában) ezen anyagokat nagy mennyiségben mossa be a vízfolyásokba, jelentős koncentrációkat eredményezve. Városi környezetben ez a porülepedés –bemosódás folyamatában jelentkezik, s melyet az ÁNTSZ és az OMSZ több éve folyamatosan mér (reflektálva a 87.old.).

90. oldalon a mezőgazdaság P, N terhelését mutatják be és megállapítják, hogy területi átlagban a terhelés mennyisége nem jelent problémát, kivéve egyes hígtrágya elhelyezési, lokális problémáktól. Talajvédelmi és erőforrás gazdálkodás szempontjából ez igaz (sőt egyes területeken a talajok kizsákmányolása folyik), de nem szabad elfelejteni a megfelelő pufferzónák és az összefolyási zónák jelentőségét, különös tekintettel a fentebb megfogalmazott száraz ülepedési probléma miatt.

90. oldalon a modell-leírás felesleges (maximum a mellékletbe illő), sokkal fontosabbak az eredmények és a megállapítások, melyek között sem a referencia állapotot (mihez képest jó vagy rossz egy érték), sem a klímaváltozás várható hatásait nem említik.

A 2.3 fejezetben a hidromorfológiai állapotot befolyásoló beavatkozások keretében a gyors lefolyási viszonyokat (és bevágódást), a töltéseket, a duzzasztóműveket zsilipeket, völgyzárógátákat sorolják fel, de nem részletezik azok jó ökológiai állapotra gyakorolt hatását, a jelenlegi felsorolás nem teljes és nem elégséges (92.old). Nem definiálják, hogy a számok a teljes hosszra, vagy a kijelölt víztestekre (30%) vonatkoznak-e (2-5 táblázat)?

A 2.4 fejezetben a vízkivételekről mellékletekre hivatkoznak, és nem emelik ki, hogy melyek a legfontosabb problémák és ezek hol jelentkeznek. Sem az illegális vízkivételekről, sem a termálvizek utóhasznosításáról (szennyezéséről) nem esik szó.

A 3. fejezetben a védelem alatt álló területek kerülnek bemutatásra. A fejezet részletesen mutatja be a vonatkozó jogszabályokat, védendő területeket, de nem emeli ki a jelentősebb problémákat. A természetes fürdőhelyek szerepe (társadalmi vonatkozások) nem kerülnek bemutatásra, holott ez szerves része egy adott térség életének.

A védett területekkel kapcsolatban a kijelölt víztestek léptékének és az érintett Natura 2000 léptékek illeszthetőségével lehet gond (nem egyezik). A kezelési tervek sokkal nagyobb léptékűek, így azok alkalmazása egyes víztestekre nehézkes lehet.

A fejezet nem tér ki ezen területek ökológia szolgáltatásaira, melyek a VKI végrehajtása szempontjából számba vehetőek.

A jogszabályi leírás felesleges és hosszú (mellékletbe való).

Natura 2000 kezelési tervek nem állnak rendelkezésre széles körben, így cselekvési terv készítésénél problémák merülhetnek fel. Fontos kérdés lenne a N2000 területeken a vízi közlekedés szabályozása (benzinüzemű eszközök tiltása). A Velencei tavat érintő beruházás a leírtak mentén VKI-ba és VGT-be ütköző terv.

A 4. fejezet teljes mértékben mellékletbe való, hiszen leírja a meglévő és a program előkészítése során megvalósított egyedi mérési módszereket, ehhez kapcsolódó előírásokat. Ezzel szemben nem tér ki azon problémák felsorolására, melyek a program intézkedéseinek várható hatékonyságának mérését, a jó ökológiai állapot nyomon követését segítheti.

A fejezet – még ha röviden is – feltárhatná a meglévő mérési rendszerek és azok üzemeltetésének hiányosságait, ebből fakadó feladatokat. Véleményünk szerint a jelenlegi monitoring rendszer legnagyobb hiányossága, hogy nem integrált, nem a táji folyamatok (természeti- gazdasági- társadalmi) nyomonkövetése, hanem egyes alrendszerek mérése a cél.

A leíró fejezetek közül a legutolsó az 5. fejezet, melyben a VKI által előírt és hazai (valamint bevont nemzetközi) szakemberek által megfogalmazott, kidolgozott minősítési rendszerek leírása történik. E minősítéssel kapcsolatban általános megjegyzésünk, hogy nem vízgyűjtő szemléletű, sajnos nem integrált és nem veszi figyelembe a tájműködést, és nem ebben értelmezi a vízrendszer működésének és jó ökológiai állapotának meghatározását. A hidromorfológiai értékelés szempontjaival egyetértünk (lásd 145.old) és az összefoglaló értékeléssel is (5-4 táblázat). Az integrált (mely a két szempont kombinációját jelenti) minősítés során jelentős az adathiány (5-5 ábra).

Az 5.1.4.1 fejezetben az értékelés lehangoló – "a természetes vízfolyások több, mint 94%-a intézkedést igényel", mely egyúttal jelzi, hogy a megoldás paradigmaváltást és a vízkormányzás teljes megújítását igényelné!

Itt vetődik fel az a kérdés is, hogy a minősítő rendszerek felülvizsgálatára is szükség lenne, különös tekintettel a hidromorfológiai értékelésekre, melyekre az interkalibrációs eredmények tükrében történnek majd meg. Véleményünk szerint nagyon fontos, hogy a valós emberi beavatkozások mértékét tárjuk fel az eredendő tájműködéshez képest, és nem kozmetikázott, politikailag elfogadhatóbb képet fessünk. Sajnos hazánk természetes vízfolyásai valóban jelentős módosításokon mentek keresztül (és a jövőben tervezett területfejlesztési, energetikai beavatkozások ezt a képet tovább ronthatják), és a VGYT-kben kiemelt feladat lenne azon intézkedések megvalósítása, mely az árterek rehabilitációját, a vízterek és vízjárta területek nagyságának növelését és a medence jellegből fakadó, a tájak vízviszatarató funkcióját javítják.

A felszín alatti víztestek minősítése során meghatározott minősítési módszerek a VKI előírásait meghaladják, komplex szemléletet tükröznek. Az értékelés során valamennyi (185 db) víztest értékelése megtörtént, s a kép nem túl biztató (5-16 táblázat). A FAVÖKO (felszín alatti vizektől függő ökoszisztémák) károsodottságát csak két típusra lehetett megállapítani, ami jelzi az értékelés jelenlegi korlátait, hiányosságát. Szerkezetileg ez a fejezet az, ami a legjobb szerkezeti felépítéssel rendelkezik, összegez és értékel, megjegyzésekkel értelmezett!

Az 5.4.4. fejezetben a védett területek víztest-értékelése történik a NPI által kitöltött kérdőívre adott válaszok alapján. Sok esetben felmerül az adatgyűjtési hiány és részletes cönológiai felmérés hiánya (országosan védett területekből a vízfolyások 1-e). Az összefoglaló értékelésben ok-okozati megközelítés jellemző, mely a dokumentumban szinte egyedi. Értékelik a vízávezetések, konfliktusok okait, mértékét az érintett 1037 víztestre. A felszíni álló víztestek környezetterhelésének mértékéről nem csak a kiemelt okokról kapunk képet, jó lett volna mérési adatokkal illetve egyéb vízgazdálkodási fejezetekben felsorolt értékelésekkel ezen állításokat összekötni (192. old lap közepe). A 193. old. lap tetején a nádat invazív fajként sorolják fel, ezzel nem értünk egyet.

Az 5.5 fejezet tárja fel a jelentős problémákat és okait. A fejezet – hasonlóan az egész dokumentum szemléletéhez – a lineáris gondolkodás és nem a ciklikus, visszacsatolási rendszereket feltételező megfogalmazás jellemző. Szöveges összefoglalás és prioritáslista nem található. A problémafa további átdolgozást igényel, különös tekintettel a 3. oszlopban lévő megfogalmazásokra (5-9. ábra, 195. oldal; pl. "feliszapolódás: (következménye a víztestre): nagyon jellemző a Tisza hullámterének egészére", illetve "mederforma...": (következménye a víztestre): előfordul).

ÖSSZEZÉS ÉS JAVASLATOK

A 6. fejezetben a környezeti célkitűzéseket összegzik, ahol a 200. oldal közepén a derogáció lehetőségét (illetve szükségességét), valamint a védett területekre vonatkozó előírások elérését adják meg. A következő bekezdés jellemzi leginkább a tervezés (intézkedések megfogalmazásának) rendjét – mivel csak azon víztesteknél lehet 2015-re elérni eredményt, amelyekre már megkezdődött a beavatkozás és a finanszírozás megoldott, azért minden más, károsodott víztest esetében a beavatkozások a következő tervezési ciklusra tolnak el. Így "varrunk a gombhoz kabátot", azaz a meglévő tervekhez stratégiát (200. oldal lap közepe).

A derogációs eljárás (tehát időben kitolás vagy a célkitűzések enyhítése) nem átlátható, monitoring adatokkal, fizetési hajlandósági felmérésekkel nem alátámasztható, ami környezetvédelmi szempontból aggodalomra ad okot. Mi alapján határozzák meg a sorrendeket? Ki dönt, hol és milyen vizsgálatok, számítások alapján legyen derogációs munka?

A 202. oldal az átütemezéseket és a lehetséges előrehaladást adja meg, de nem tudjuk milyen gazdasági forgatókönyv, társadalmi változások tükrében? Mivel az anyagban semmilyen hosszú távú kitekintés nem szerepelt, így nem megfogható, hogy az ütemezést milyen keretek és feltételezések mentén fogalmazták meg.

204. oldal táblázata szerint a víztestek 89%-a esik a G3-as kategóriába, mely 2015-ig aránytalanul magas terhekre hivatkozással 2021-re és 2027-re tolja ki a beavatkozásokat. Kérdés, hogy van ennyi időnk? Kielégíthetők-e az igények a víztestek 89%-ában a ma is már rossz, illetve nem fenntartható vízrendszerekkel? Hogyan és milyen módon károsodnak az ökológiai folyamatok (nem a védett területek) és milyen módon sérül hazánk vízkészlete, vízmérlége?

A 6-6 táblázat fejléce elcsúszott, de következtetéseink hasonlóak a természetes víztesteknél megfogalmazottakhoz (93% G3 kategória).

A felszín alatti víztesteknél a kép sokkal jobb (6-15 és 6-16 táblázat) (illetve annak látszik, hiszen az értékelés /leírás során az illegális vízkivétel, illetve a felhagyott fúrt kutak szennyezési problémái megemlítsésemre sem kerültek).

A 6.4 fejezet általános útmutatást ad a jövőben várható fejlesztésekkel kapcsolatos elvárásokra. Ennek keretében hangsúlyozzák a VKI-nak megfelelő vizsgálatok elvégzését, miközben az anyag több pontján (és nemzetközi szakirodalomban több helyen) az előírások, definíciók felülvizsgálatát és a komplex megközelítést hiányolják (pl. vízgyűjtő szintű elemzések). Ennek tükrében hogyan várható el a nagyberuházások, fejlesztések értékelését és eredményeinek hatását a beruházás irányára? (216. old. lap közepe)

A 7. fejezet a vízhasználatok gazdasági elemzését foglalja össze. Az első részben a különböző szektorok vízhasználatának 2015-ös előrejelzését találjuk két scenárióra (alacsony-magas) (218. oldal). A hűtővíz igény esetén az adatok egyezése mutatja, hogy nem vették figyelembe a potenciális klímaváltozás hatását (legalább a valószínű scenárió esetén). A lakossági vízfogyasztás mértékénél az elmúlt évek fogyasztási jellemzőit figyelembe véve a 13,4% növekedés nem valószínű, mivel már most is jelentős csökkenés érzékelhető csak az árak növekedése miatt. Öntözési igényeknél 50%-os emelkedést számolnak, ami a létesítmények állapota és ezek helyreállítására szánt források,

valamint a mezőgazdaság gazdasági kilátásai (fizetőképesség) miatt egyáltalán nem valószínűsíthető. Másrészt a VGT-ben szereplő vízvisszatartást preferáló beavatkozások csökkentik az öntözési igényeket. Mivel a derogációk 2027-ig szólnak, ezért módszertanilag fontos lett volna erre a szakaszra is előrejelzést megfogalmazni. Másrészt az előrejelzések kereteit adó gazdasági- társadalmi scenáriók meghatározása nélkül ez a fejezet lóg a levegőben.

A 7.2. fejezetben a költségmegtérülés számítási módszereit és egyes szektorok értékelését találjuk. Az EU szakmai javaslatai alapján a teljes gazdasági értékelés módszere biztosítja a környezeti erőforrások és erőforrás megőrzés leképezését a projektértékelésekbe. Az értékelés és a megállapítások tényszerűek, bár sajnos nem esik szó a pozitív ösztönzőkről és az egyéni vízrendszerek helyzetéről (pl. mi a helyzet az egyedi szennyvízrendszerekkel). Az üzemeltetési leírás hangsúlyozza az ivóvízrendszerek előregedésének, a vízbázis-védelemnek a problémáját, melyre javasolja a szabályozás továbbfejlesztését, amit támogatunk. Mivel hazánk 1/3-a (közel 3 millió ember) létminimum alatt, illetve ahhoz közel él, azért átlagosnak vehető a 6%-os (vagy magasabb) jövedelemarányos költségteher.

A 224.oldalon bemutatott költségmegtérülési ráták alacsony %-a rámutat a jövőben várható problémákra, egyes térségekben az üzemeltetők várható gazdasági problémáira.

Az ivóvízellátás és szennyvízkezelés területén a tulajdonviszonyok változásáról (önkormányzattól vállalkozói körbe) és a fizetési hajlandóságról (előregedő települések, munkanélküliséggel sújtott települések) nem esik szó, ami jelentősen meghatározza a jövőben végrehajtható beruházások finanszírozhatóságát.

A 226. oldal felsorolása említi az egyedi szennyvíztisztítók előnyét, de nem részletezi azt (környezeti előnyök, alacsony tökeigény, függőségi viszony csökkentése). A magasabb tisztítási szintek (pl. mikro-szennyezők eltávolítása) díjhatásairól nem esik szó, miközben ez a következő dekád legnagyobb kérdése (szennyvizet tisztítani, külön gyűjteni, egészséges ivóvizet külön szolgáltatni; mindezt a környezeti terhelés tudatának függvényében). A bevezetőben említett társadalmi terhelhetőséget a fejezet szerzői is alátámasztják – "kistérségi minimumnál 5% körüli, a legszegényebb háztartásoknál 8-11% körüli az érték" (227. old).

A 7.2.3. fejezet nem tér ki a vízvisszatartás rendszerének pénzügyi kereteire, melyek csökkentik a vízhiányt, egyes esetekben az árvízi és aszály kockázatot. Ezen rendszerek finanszírozása fontos közigazgatási feladat adott belvíz-öblözeten, illetve folyószakaszon belül (többcélú rendszerek nem csak csatornáknál, hanem területeknél is lehet).

A KÖVIZIG-ek átláthatatlan pénzügyi elszámolási rendszerét meg kell szüntetni és hathatós beavatkozásokkal mind a szervezetek, mind alvállalkozók átvilágíthatóságát biztosítani kell (228. old).

A társulatok egyes esetekben állami feladatokat vállalnak át – pl. talajvédelem, árvízvédelem, természetvédelmi vízpótlás – melyeknek elismerése és finanszírozási rendszerének fenntartása fontos. Bár az érdekeltségi hozzájárulás fizetésének hajlandósága sokat javult az elmúlt években, nem jelenthetjük ki, hogy a társulatok gazdálkodása elfogadható szinten áll. E kérdés részletes vizsgálata, költség haszon elemzése és ökoszisztéma szolgáltatás értékelése elengedhetetlen a közeljövőben (228. old).

A készletköltségek bevezetése és körültekintő meghatározása sokkal alaposabb készletfeltárást és vízmérleg-számítást igényel, melynek során figyelembe kell venni a nem víztetekben tárolt vizek (talaj, ökoszisztéma, táj) mennyiségét, hatását a felszín alatti vizek mennyiségi, minőségi állapotára, a csapadékképződés folyamataira. Ezen mérlegek gazdasági értékelése elengedhetetlen (229. old.) Ebben a fejezetben merül fel egyedül az illegális kivételek, használatok ténye, bár csak burkolt formában ("felszíni készletek csökkenő (legális) használata azért is problémás,...")

Maximálisan egyet kell értenünk azon kijelentéssel, mely a mezőgazdasági vízhasználatok esetében a nullás kulcs bevezetését károsnak nevezi. Nem csak a nyomon követés, de az térségi érdekeltségi rendszerek, valamint a belvízkérdés és a vízvisszatartási, szelíd árasztási rendszerek bevezetése is hátrányt szenved e döntés miatt (231.old.). Támogatjuk a 7.3 fejezet 2 pontjában megfogalmazottakat, s javasoljuk a módszertanba az ökoszisztéma szolgáltatás értékelés és a teljes gazdasági érték számítás beemelését (231.); biztosítva ezzel a kombinált projektek (és többcélú projektek) értékelését.

INTÉZKEDÉSI PROGRAM (8.fejezet)

Az intézkedési csomagokat (egy területen megvalósítandó intézkedések), intézkedési elemeket (együtt megvalósítandó intézkedések), összegzett beavatkozásokat mutatja be a fejezet (233. oldal). Az összefoglaló táblázatban is már szembe tűnik, hogy sem az ivóvíz minőség javítása, sem az átfogó intézkedések a vízi környezeti problémák megoldására, az egyéb szennyezések csökkentésére nem kap hangsúlyt. Míg kötelezettségünk, hogy 2015-ig a védett területeken lévő víztetek jó ökológiai állapotát biztosítsuk (derogáció nem megengedett), addig csupán 228 intézkedés foglalozik a kérdéssel (8-1 táblázat, 234. oldal).

Dominánsan jelentkezik a már folyamatban lévő szennyvíz-programokat magába foglaló tápanyagterhelés-csökkentés (3686), és a vízfolyások hidromorfológiai állapotát javító intézkedések (2914).

TA1-7 intézkedések alapfeltételei – mint pl. tájhasználati, birtokrendezési tervek, melyek a beavatkozások alapját képezheti, nem szerepelnek (8-2 táblázat).

TE1- prioritások mentén (pl. vízfolyástól való távolság, alapkőzet) a rekultivált (alias homokkal, földdel borított) korábbi települési hulladékra kók felszámolását, elhordását, újrahasznosítását kell megcélózni.

TE2 – belterületi csapadékelvezetés helyett a csapadékok helyben-tartását, visszafogását kell ösztönözni.

Az intézkedések közül hiányoljuk: pufferzónák és összefolyási szűrőmezők kialakítását a mezőgazdasági (és közlekedési, települési) zónákból érkező szennyezés elkerülése érdekében.

Erősíteni kell a N2000-es területek kezelési terveinek elkészítését a VGYT tervezés idejére, hangsúlyosan szerepeltetve benne a kívánt vízgazdálkodási elvárásokat (239.old).

A belvízelvezetés helyett a belvizes területek átsorolása, a parcellák megosztása és birtokrendezése adhat hathatós és energia és költség-hatékony beavatkozást. A területekre javasolt beavatkozások (TA3-4) csakis öblözeti szintű tervek mentén, magasabb szintű koordinációban és gazdasági ösztönzők alkalmazásával valósítható meg. A célprogramok igény szerinti megvalósítása a társadalmi helyzetkép miatt (lásd bevezető) nem működik (241 oldal). Az intézkedésekhez szükséges források az UMVT-ben találhatóak, melynek keretei a következő 5 évre rögzítettek (2009-es pályázati kör, 5 éves futamidők), tehát csupán 2014-től szabadulnak fel források e célterületek finanszírozására. A feladat magas szintű és hatékony FVM-KvVM együttműködést feltételez.

A már folyamatban lévő szennyvízprogram végrehajtása beemelésre került a VGT-be, melynek keretében a magasabb tisztítási szintek (SZ2) és a költség-hatékony intézményi, műszaki rendszerek (SZ4) kerültek be. Ezen intézkedések nem biztosítják a jó ökológiai állapotot, csupán a lényeges szennyező paraméterek terén érhetnek el javulást.

A 8.1.5. fejezetben a települési egyéb szennyezések kezelését célzó intézkedéseket találjuk. Mivel ez önkormányzati, nem kötelező feladat, ezért a VGT inkább iránymutatásokat fogalmaz meg (határértékeket). Hiányoljuk a fő célok tisztázását (szennyezések minimalizálása és potenciális haváriák elhárítása, a vizek területen tartása). A TE1 keretében a bezárt és vízbázisvédelem szempontjából fontos hulladéklerakók felszámolást és nem csak rekultivációját tartanánk elengedhetetlennek. A TE2 – PT3 beavatkozás három szabályozási területet sorol fel, melyek egymásnak ellentmondanak – ki kell mondanunk, hogy a fő cél a vizek területen tartása, hasznosítása és a belterületi csapadék-vízgazdálkodás ökológiai, vízminőség-védelmi és település-klímavédelmi szempontú kidolgozása.

Fontosnak tartjuk a halastavak működés szempontú minősítését, melyben nem csak a társadalmi, de az ökológiai elvárások is tükrözhetőek lennének (270. oldal). Halastavak, tározók üzemeltetési rendjének felülvizsgálata szükséges a folyók, kisvízfolyások ökológiai minimum hozam biztosítása szempontjából. A szűrőmezők és pufferzónák fejlesztést össze kell kötni a tájfejlesztéssel, ökológiai hálózat javításával.

A felszíni vizek terhelése terén még nagyon sok teendő van, melynek költségterhe meghaladja a következő időszakokban rendelkezésre álló keretet. Ezért van még nagyobb szükség a kombinált megoldások előtérbe helyezésére – mint pufferzónák, szűrőmezők, folyószakaszok ökológiai revitalizációja. Előtérbe kell helyezni a szigorúbb ellenőrzést (I/O mérleg alapján, teljes környezeti felülvizsgálatokkal) és a szennyező fizet elv alkalmazását.

A felszín alatti vízbázisok védelmét össze kell kötni a termőföld védelmével (talajvédelmi előírások). Továbbiakban is folytatni kell a kármentesítést, melynek során az ökológiai/természetközeli technológiákat kell előtérbe helyezni (280.oldal).

Hidromorfológiai intézkedések között messzemenőig támogatjuk a HA1, HA2 és a HA3 intézkedéseket, melyek keretében elengedhetetlen a birtokrendezés az érintett területen és az érdekeltek közösségének együttes fellépése az üzemeltetés során. A cél nem a kisajátítás és kisajátított területeken való állami kezelés, hanem a helyi közösségek által megvalósított kezelés kell legyen. A KK2 beavatkozás keretében egyértelmű szempontok mentén kell a hajózhatóság feltételeiről, ökológiai rendszerre gyakorolt hatásról döntéseket megalapozni és helyes kérdések mentén a helyes válaszokat megadni (ki, milyen méretű és összekapcsolt hajókkal, kinek az érdekéből és milyen érdekeltégi befizetés mentén hajózik a hazai vizeken?). Előtérbe kell helyezni a kis vízfolyások rehabilitációját, mely segítheti a nagyobb folyók árvízvédelmi és vízgazdálkodási helyzetét. Nem értünk egyet a medertározással és duzzasztással (helyette az árterek revitalizációja kell). Az árterek, vízjárta területek rehabilitációját (birtokrendezés, földhasználat váltás, zonális programok), a töltések áthelyezését támogató mechanizmusok kidolgozása és bevezetése elengedhetetlen. Az önálló vízfolyás rehabilitációs projekteket, csak a táj (öblözet) teljes vízgazdálkodási – rehabilitációs tervének tükrében (vízgyűjtőszemlélet) szabad megvalósítani (290. oldal).

Ehhez jó alapot teremtenek pl. a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem A Tisza árvízi szabályozása a Kárpát-medencében c. NKFP kutatásában kimutatott eredmények. Ezek szerint a mélyárterek bevonása az árvízvédelemben, a természetes mélyületekben történő, szabályozott árapasztás jelentős költségmegtakarítást és kockázatsökkentést eredményez társadalmi szinten. Fontosnak tartjuk, hogy a már megépült tájgazdálkodási mintaterületeken (VTT Cigándi tározó) és a később megépítendő hasonló célú területeken (pl. Nagykőrüi tározó) a tájhasználatváltás megfelelő ösztönzést (agrár-környezetgazdálkodási és más vidékfejlesztési támogatások) és segítséget kapjon (felkészítés, tudatformálás, közösségfejlesztés), hogy a helyi érintettek (első sorban a gazdálkodók) ebben érdekeltté váljanak.

Állóvizek rehabilitációja során legfontosabb kritérium a területfejlesztési tervekben a további beépítések (pl. a Balaton törvény felülvizsgálata és építési korlátozások visszaállítása), illetve fejlesztések (lásd Velencei-tó) korlátozása, szabályozása. Második lépésben a területhasználat intenzitás mértékének csökkentését és az állandó borítást tartjuk elengedhetetlennek (295. oldal).

Az egyedi intézkedések esetében (8.3.4. fejezet) a legfontosabb a műszaki, engedélyezési szabályok felülvizsgálata, módosítása és a teljes gazdasági értékelés beemelése a döntéshozatal módszertanába. Másrészt az alternatívák kidolgozása során jelentősen eltérő technológiai ötletek mentén kell gondolkodni, az ökológiai megoldások és az üzemeltetési költségek hosszú távú biztosítása tükrében. E téren kiemelten fontos a határmenti területek beavatkozásainak véleményezése, értékelése (bilaterális megállapodások és az ESPO alapján). A "kisvíz ökológiai

vízvezeték" és a "mederalakító vízhozamok" biztosítását jogszabályban kell rögzíteni, ellenőrizni és bírságot annak elmaradása esetén (298. oldal). KK2 esetében a költség-haszon elemzés nem elegendő, részletes érdekeltégi elemzés és társadalmi kockázat elemzés szükséges az ökoszisztéma szolgáltatás-értékelés mellett.

Nem értünk azzal egyet, hogy a HA1-3 működési költségét csak a gazdálkodók állják, hiszen a hasznok térségi, illetve részvízgyűjtő szinten jelentkeznek, nemzeti haszonnal.

A vízhasználatok megvalósulási intézkedéseinek keretében a FE1-4 intézkedéseket kellene előtérbe helyezni, különös tekintettel a víztakarékosságra, ahol nem a technológiai, hanem a szemléletváltási program a legégetőbb hiány. A gravitációs kapcsolatok helyreállítása csakis öblözeti szintű tájhasználati tervek (s ebben vízkormányzási és víz visszatartási tervek) mentén valósíthatók meg, tehát kapcsolt intézkedésként lehet csak bevezetni. Elengedhetetlen és jelentős társadalmi konfliktussal jár az illegális vízkivételek felülvizsgálata és program kidolgozása, végrehajtása (304). Az eredmények értékelését, nyomon követését szolgáló monitoring rendszer felállítása szükséges, mely vizsgálja a "tájban visszatartott, készletezett" vízmennyiségeket is.

Az ivóvízminőséget biztosító intézkedések (8.5 fejezet) listáját nem kritizáljuk, a felsorolt intézkedések helytállóak, de szükségesnek tartjuk az alternatív megoldások vizsgálatának (kettős rendszerek, alternatív vízellátó hálózatok) vizsgálatát és bevezetési lehetőségének értékelését. Másrészt a lakosság tudatosságának növelése elengedhetetlen adott lakókörnyezetben szolgáltatott vízminőségekről, annak sérülékenységről.

A 8.6. fejezet szerkezete, hangvétele és tartalma jelentősen eltér az előző fejezetektől. Érvel, értelmez és komplexen közelíti meg a problémát. A leírt megállapítások sok helyen találkoznak a már megfogalmazott kritikáinkkal, elvárásainkkal (ökológiai vízmennyiség biztosítása, morfológia, stb.). Mégis, amikor a részletes felsorolás értékeléseit olvassuk a megfogalmazások pozitívak, biztatóak és nem jelzik, hogy egyes célok és a természetvédelmi elvárások egymásnak ellentmondanak (hajózás fejlesztése – ökológiai értékek védelme). A védett területeken lévő víztestekre vonatkozó kezelési terveket az öblözetek (táji egységek) szintjére megfogalmazott tájhasználati tervek keretéhez illesztve MEGPAR blokk szintig kell részletezni és harmonizálni. A beavatkozások ökológiai szolgáltatásának mértékét meg kell határozni, eredmények értékelését biztosító komplex monitoringot biztosítani kell (334. oldal).

A 8.7 fejezet az átfogó intézkedéseket határozza meg. Ezeknél a legelső az SKV és a VKI összeépítése. Mi ennél szigorúbb elvárást támasztunk (hiszen látható, hogy jelentős, nagy szerkezeti átalakulást adó projektek is kikerülnek az SKV-t). A projektek értékelésénél az ökológia lenyomatot, a fenntartható erőforrás-gazdálkodást és az ökoszisztéma szolgáltatások változását kell vizsgálni. Nem elegendő méret, illetve hatásterület alapján meghatározni, hogy hol kötelező komplex értékelések megadása, tartalmi (pl. termál-, ill. ivó-vízvizist, hidromorfológiát érintő beavatkozások) felsorolásával kell bezárni a kiskapukat. A környezeti hatásvizsgálatok során kötelező a társadalmi, gazdasági kontextus, éreketérkép vizsgálata (pl. kérdőíves felméréssel, fókuszcsoporthoz megbeszélésekkel), valamint az alternatívák során lényegesen különböző, ökológiai / természetközeli megoldásokat tartalmazó alternatívák kidolgozása is. A költség-haszon elemzés során az üzemeltetési költségek és a nem gazdasági hasznok és externáliák értékelése szükséges. Új gazdasági szabályozók kidolgozása szükséges, melynek keretében a társadalmi konzultáció és az egyenlőség elve kell, hogy érvényesüljön. Az önkormányzati, állami vagyon értékesítésekor a garancia-rendszereket, ellenőrzéseket és minőségbiztosítást államilag kell meghatározni és biztosítani. A gazdasági eszközrendszernek tükröznie kell az egyes szereplők által végzett közfeladatok elismerését (pl. árterek revitalizációjában részt vevő gazdák esetén hozzájárulási díj elengedése, állami átvállalása).

Az adatgazdálkodás és információáramlás folyamatát minél hamarabb rendezni és fejleszteni kell, melynek keretében a szakmai szervezetek és a területek érintettjei folyamatosan tájékozódhatnak az állapotokról, folyamatban lévő beavatkozásokról és visszacsatolásokról (adaptív vízgazdálkodás). A képzések megújítása során figyelembe kell venni nemzetközi és hazai eredményeket (pl. Newater projekt képzési programjai; NKFP projektek modellezési eredményei).

A TÁRSADALOM BEVONÁSÁT CÉLZÓ FOLYAMATTAL KAPCSOLATOS KRITIKAI MEGJEGYZÉSEK (10 fejezet)

IDŐTÉNYEZŐ

A program kidolgozása során több alkalommal jeleztük, hogy a végrehajtás túl gyors, az elvárások, célkitűzések túl komplexek a jelenlegi gyakorlathoz képest. Nem volt elegendő idő a részanyagok alapos áttekintésére, a fórumokon pedig arra, hogy a kérdéseinkre választ kapjunk. Más országokban minimum kétszer ennyi idő állt rendelkezésre a társadalmi vitákra (pl. Németország).

MÓDSZERTAN

A lakosság (illetve a társadalom) egyes célcsoportjai bevonásának több ma már közismert (bár időigényes – lásd fentebb) módszerét ismerjük. A most megvalósított folyamatban a fórumok interaktivitása nagyon alacsony; a válaszadók felkészültsége, hozzáértése és hozzáállása sok esetben felháborító; az alternatív módszerek – pl. mélyinterjúk, fókuszcsoporthoz megbeszélések végfelhasználókkal; több területre végzett érintettség és konfliktus elemzés; fizetési hajlandóság mérése gazdasági és társadalmi szempontból lényegesen eltérő térségekben, társadalmi csoportok körében – alkalmazása elmaradt. A folyamat könnyen környezet tudatosság és víztudatosság terjesztésére és helyi víz-konfliktusok feltárására és kezelésére alkalmas kezdeményezés lehetett volna, de nem lett az. Marad drága pincéres rohambédek és road-showk, üres, megválaszolatlan kérdésekkel és állandó fellépőkkel tarkított fórumok sorozatává, melyen való aktív részvétel egy fő fél évi állását jelenthette volna egy civil szervezetnél, vagy oktatási intézményben (anyagok internetes levadászása, átanulmányozása, kérdés, vélemény megfogalmazása, fórumon részvétel, újabb véleményezés).

VÉLEMÉNYEK BEÉPÍTÉSE

Sajnos a folyamat során nem derült ki, hogy a beküldött véleménynek milyen formában és milyen szempontok mentén kerülnek beépítésre az anyagokba. Mivel sok szereplő akkor fog felébredni, hogy egyes elemek rá is vonatkoznak, amikor konkrét intézkedés érinti őket, ezért fontos a rugalmas, nyitott és kezdeményező hozzáállás a VKI kidolgozói és a VGYT-k kidolgozói részéről. Csakis az alkalmazkodó, a társadalmi igényekre ható és azokat meghallgató tervezői csapat tud fenntartható, társadalom által végrehajtható programot megfogalmazni. Ennek érdekében fontos a VGYT-k tervezőinek felkészítése, képzése és szemléletének formálása, melyhez a Szövetség az Élő Tiszáért a segítségét felajánlja.

MELLÉKLET

Gondolatok és tanulságok a Vízyűjtő gazdálkodási tervezéshez különös tekintettel a Tiszára

Írta: Balogh Péter

Tombácz Endre – a Tisza részvízyűjtő fórumon (Szolnok.09.09.16.)

1. Ez egy "segítségkérő fórum".
2. "Fel ne merüljön, hogy sikerül" ("Olyan mintha arra köteleznének, hogy ugorjak át 2 métert – ha nem tudom 2015-re, akkor elég 2021-re..")

Ahogy telik az idő egyre kevesebb esélye van... Most sem azért nem alkalmas rá, mert nem lehetne alkalmas rá elvileg, hanem mert olyan állapotba hozták az életfolyamatait. Ezek a folyamatok pedig az idő teltével egyre romló állapotokat okoznak.

Kulcsproblémák – sok szakértő emlegette

- "készlethiány" – mindenhol!
- nem klímaváltozás, nem istencsapása, hanem a 150 éve követett vízgazdálkodási gyakorlat az oka
- ezért a vízügy feladata és felelőssége, és nem hivatkozhat "társadalmi" igényre.

A tervezéskor adottságnak tekintik a szabályozást (az ember által újabban kialakított szerkezeteket), és ahhoz akar alkalmazkodni az új VGT (ami emiatt nem lehet új...).

Pedig a táj eredendő működését kellene adottságnak tekinteni.

A kulcsproblémák között és a helyzetértékelésben NEM szerepel, hogy

- a jelenlegi, modernkori Tisza-táj értelmezése, használata, szerkezete NEM a Tisza-táj eredendő működéséhez igazodik, hanem külső, rövidtávú gazdasági érdekhez, ezért a Tisza jelenlegi szabályozása koncepcionálisan hibás. Ha ezt az alapot nem haladjuk meg, NEM tudunk fenntartható VGT-t csinálni.
- Nem azért kell tervezni, mert egy jó rendszerben vannak nem jól működő részek,
- hanem mert rossz a rendszer, bár vannak még jól működő részek.

"Az Alsó-Zagyva készlethiányához jelentősen hozzájárul, hogy a felső vízyűjtőn van 33 tározó." (Háfra Mátyás – KÖTIKÓVIZIG)

Elhangzott:

"Érdemes lenne nem a mederben tározni a vizeket, hanem oldalt."

"Értsük meg, hogy most már a természetvédelem is fontos, nem csak a gazdaság."

Meg kellene érteni még, hogy nem azért kell újratervezni, mert fontos (lett) a természetvédelem (mint ágazat), hanem mert az a gazdaság, ami a modernkori vízgazdálkodást megrendeli rombolólag hat a helyi tájra és közösségekre, amennyiben egyfunkciós, kiszivattyúzza erőforrásait, szétzúzza struktúráikat és függésbe hozza őket. Ez a vízháztartás tekintetében azt jelenti, hogy a táj víztartó funkcióit negligálja, az iparszerű csúcsrajáratott szántóművelés fenntartása rendszerszerűen a táj kiszáradásához vezet(ett). (Vö. "készlet-hiányok")

Összegzéshez:

- A VGT még mindig nem a Tisza-táj eredendő működését tekinti alapnak.
- A VGT nem vízügyi belügy – bár a felelősség az övék, és annál jobban, minél inkább belügyként kezelik a feladatot.
- Nem ún. "természetvédelmi" okok miatt kell új rendszer, hanem mert rossz a régi.
- A "társadalmi igényre" szakmai okok miatt most már nem hivatkozhat a vízügy, mert éppen a vízügynek szakmai felelőssége felismerni és felismertetni, hogy a jelenlegi "társadalmi igény" nem fenntartható.

- A VGT-nek az a feladata ebben a helyzetben, hogy megadja a kereteit az új, nagy vízpuffer- kapacitású vízgazdálkodás, és a természetserű tájgazdálkodás kialakításához.

- Diverz táj – diverz haszonvételek.

* * *
* *

37.	2009/11/18 23:59	WWF Magyarország
------------	------------------	-------------------------

WWF MAGYARORSZÁG VÉLEMÉNYE

Általános észrevételek és javaslatok

1.) A vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés nem kizárólag vízügyi feladat. A természetvédelmi és környezetvédelmi szervek sokkal intenzívebb bevonása szükséges a tervezésbe, továbbá olyan kulcsfontosságú tárcák aktív szerepvállalása elengedhetetlen, mint például a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium vagy az Önkormányzati Minisztérium. A társ tárcák együttműködése közös felelősségvállalást, feladat vállalást és megosztást, továbbá a feladatokhoz megfelelő forrás hozzárendelést jelent. Ha ezek nem történnek meg, akkor terv lesz, de a célokat nem érjük el a gyakorlatban.

2.) Az intézkedések részletes megtervezéséhez és kivitelezéséhez a források biztosítását már most el kell kezdeni. Ez legkézenfekvőbb az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program esetében. Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetésekből fordítsanak elegendő forrást arra, hogy ez elégséges legyen a VKI célkitűzések eléréséhez szükséges tájhasználat váltáshoz. Javasoljuk az AKG vizes élőhely célprogramok mihamarabbi beindítását, először az ország egyes területein kísérleti szinten. Ehhez – ahogy a terv is írja – a MEPAR szintű lehatárolás is elengedhetetlen.

3.) A KEOP, ROP-ok és egyéb releváns programok és azok akcióterveinek felülvizsgálata ill. módosítása is szükséges a VKI célok teljesítésére hozott intézkedések teljeskörű finanszírozásához. Ezt a terv is megfogalmazza, azonban ennek külön kiemelését javasoljuk.

A pályázatok VKI-nak megfelelő kiírása mellett olyan független bizottságok felállítása szükséges, amelyek a pályázatok elbírálásánál eldöntik, hogy az adott projektek valóban VKI kompatibilisek-e.

4.) A tervezetből még kevésbé látszik az igazi vízgyűjtő szemlélet. A konkrét víztestekhez rendelt intézkedéseket, azonban kevésbé vagy egyáltalán nem látható hogy ezek az intézkedések hogyan hatnak egymásra egy adott területen, kisebb-nagyobb vízgyűjtőn. Javasoljuk a vízgyűjtő-szemlélet kifejezettebb átgondolását és megjelenítését a tervben és az intézkedésekben.

5.) A monitoring rendszer fejlesztése alapvető fontosságú ahhoz, hogy valamennyi víztestre több éves adatsorokon alapuló intézkedési terv születhessen. Jólehet – tekintve vizeink állapotát – az intézkedések jó része a legpontosabb adatok birtoklása nélkül is kézenfekvő, ennek ellenére fontosnak tartjuk, hogy több területen (pl. a biológiai adatok vagy a nitrát terhelés terén feltétlenül) jóval kiterjedtebb adatgyűjtés folyjék a jövőben.

6.) A Víz Keretirányelv jó lehetőséget ad arra, hogy a szomszédos országokkal közösen találjunk megoldásokat a határon átnyúló problémákra. Magyarországnak sokkal erőteljesebben kell kiállni saját érdekeiért. A felvízi országokban olyan beavatkozásokat végeztek, amelyek ránk nézve káros hatásúak (pl. a Dunán hordalék visszatartás a duzzasztók miatt, Tiszán külföldről jövő ipari szennyezések). Ezért ezeknek az országoknak kell javító intézkedéseket tenniük. Természetesen Magyarország érdekérvényesítése velük szemben nem egyszerű, azonban ha most nem tesszük meg a kellő lépéseket ennek érdekében, akkor egy hatalmas lehetőséget szalasztunk el, miközben a negatív hatások nálunk jelentkeznek, mind természetvédelmi, mind egyéb ökológiai szolgáltatások tekintetében, illetve a károk kompenzálása hatalmas összegekbe kerül Magyarországnak.

A VGT-ben sokkal hangsúlyosabban és részletesebben szükséges kidolgozni a szomszédos országokkal közösen hozandó intézkedéseket. Ez nagy hiányossága jelenleg a tervezetnek.

7.) A VKI által behozott paradigma váltás sem hangsúlyos a tervben, egy-egy mondatban van elbújtatva, továbbá pl. a Szigetköz esetében a "rég típusú" szemlélet köszön vissza. Ezt feltétlenül, következetesen javítani szükséges a tervben és a mellékletben szereplő – víztesteket és az azokra hozott intézkedéseket felsoroló – anyagban.

Az árvizek és belvizek újszerű kezelése, a vízvisszatartás, az ökológiai szempontoknak megfelelő tájhasználatváltás, a természetes élőhelyek minél természetesebb állapotának elérése és természetes (ön)működésük minél hatékonyabb visszaállítása olyan újszerű hozzáállást igényel minden oldalról, ami jelenleg még nagyon gyenge lábakon áll. Ezért kiemelten fontos, hogy a VGT-ben ez az új szemlélet sokkal erősebben és egyértelműbben jelenjen meg. A szövegben leírtaknak pedig ne mondjon ellent a víztestekhez rendelt intézkedések némelyike – a Szigetköznél sem.

8.) A tervben szerepel útmutatók, módszertanok, "jó gyakorlatok" kidolgozása, amelyek a VKI követelményei, a VGT-ben szereplő iránymutatások részletes, gyakorlatban használható leírását jelentik majd (pl. árvízvédelem és ökológiai szempontok összehangolása, új fejlesztésekre vonatkozó igazolás módszertana, síkvidéki vízrendezés ökológiai szempontú műszaki irányelvei, stb.). Fontosnak tartjuk, hogy ezeket az anyagokat előre kidolgozott "terv" alapján

juttassák el minden érintett érdekcsoportnak, tervezői csapatnak, döntéshozó és felügyelő hivatalos szervnek, s ezekről tartsanak képzéseket, felkészítéseket is.

9.) Továbbá javasoljuk a vízgyűjtő-gazdálkodási "terv" helyett a "keretterv" vagy "koncepció" kifejezés használatát, mert az emberek döntő többsége ezek után egy részletes kiviteli tervet vár, amit a koncepcionális szintű VGT-től értelemszerűen nem kap meg. Ez nagyon sok félreértést, csalódást vagy érdektelenséget okoz az érintettek között. E nélkül a gyakorlatban a VKI szempontok nagyon kis hatékonysággal fognak megjelenni.

10.) A teljes VGT jogszabályba foglalásához véleményünk szerint a miniszteri rendelet nem elég magas szintű. Még akkor sem, ha az intézkedési programokat kormányrendeletben tervezik majd kihirdetni. A VGT több ágazat és tárca hatáskörébe tartozó feladatokat irányoz elő, így egy miniszteri rendelet nem ad felhatalmazást és kötelezettséget a KvVM-en kívüli szereplők számára. A VGT – intézkedési programon kívüli – fejezetei is olyan alapvető megállapításokat és kiindulási alapokat tartalmaznak, amelyekkel együtt értelmezhető csak valójában az intézkedési program. Javasoljuk, hogy a VGT egésze legyen legalább kormányrendelet szinten kihirdetve.

Észrevételek és javaslatok konkrét fejezetekhez vagy témákhoz

1.) Erősen módosított víztestté nyilvánítás és derogációk indoklása:

A VGT-ben és a derogációs útmutatóban szereplő általános magyarázatokon kívül lesz-e konkrét, víztest szintű indoklás a végleges tervben?

2.) Új fejlesztések (6.4 fejezet):

A VKI (4. cikk (7) pont) szerinti igazolás számonkérése érdekében a döntéshozó és az engedély kiadó szervezetnek alapos felkészítés szükséges annak érdekében, hogy maradéktalanul számon tudják kérni az új fejlesztésekre vonatkozó VKI követelményeket.

3.) Döntési prioritások alapelvei (6.5 fejezet)

Megfontolásra javasoljuk azt, hogy két további szempontot is vegyenek figyelembe a prioritási sorrend felállításakor:

- Az adott víztest mesterséges vagy természetes-e.
- Az adott víztest "ökológiai szerepe" az adott területen mekkora.

4.) Mezőgazdaság környezetfenntartó szerepének növelése, illetve a szennyezések csökkentése (8.1.1 fejezet):

"További alapintézkedés, hogy a közvetlen kifizetések feltételeként a 12 % lejtőszög feletti területekre erózió mérséklésére vonatkozó szabályok betartása szükséges a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot (HMKÁ) részeként. A HMKÁ kötetmi előírásai ma is komoly színvonalat képviselnek – ha ezek betartásában sikerül megközelíteni az optimális jogkövetői magatartást országos szinten, az minden bizonnyal számos vízminőségi és ökológiai probléma megoldásához hozzájárul."

Az említett jogkövetői magatartás betartatása fontos kérdés, amely azonban nem csak a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés része, hanem azon túlmutat. Erre vonatkozóan szeretnénk konkrétabb ajánlásokat látni arra vonatkozóan, hogy kinek mit kell majd tenni a jogszabályok betartatása érdekében.

5.) Kis- és közepes vízfolyások rehabilitációja (8.3.1 fejezet):

"Dombvidéki kis- és közepes vízfolyásokon cél a mederforma átalakítása és a part mentinövényzónák helyreállítása, illetve ehhez a morfológiai feltételek megteremtése (hullámtér/ártér és az azon történő megfelelő gazdálkodás kialakítása)."

Tapasztalatunk az, hogy a "mederforma átalakításán" sokan nem a természetes morfológiai viszonyok (kanyargósság, változatos partforma, stb.) visszaállítását értik és kimondottan azzal ellentétes beavatkozások (kiegyenesítés, stb.) szükségességét a VKI-val indokolják. Ez teljesen elfogadhatatlan. Javasoljuk, hogy a VGT főanyagában sorolják fel, hogy milyen jellegű változások felelnek meg a VKI szerinti mederforma átalakításnak. Ez később ugyanilyen fontos lesz a pályázati kiírások VKI kompatibilis módosításánál, megfogalmazásánál is.

4.) Javaslatok a tervezet erdőkkel kapcsolatos előírásaihoz:

4.1. Erdők telepítése (művelési ág megváltoztatásával) dombvidéken az erózió csökkentése érdekében.

Az erdőtelepítés alapvető megoldás az eróziós veszély megszüntetésére. Az eróziót teljes mértékben a folyamatos erdőborítás képes megszüntetni, amelynek fenntartása a nem vágásos üzemmódok alkalmazása mellett lehetséges. Javasoljuk, hogy az erdők telepítése során egyértelmű prioritást kapjon a termőhelyre jellemző őshonos fajok alkalmazása, és a természetes erdőtakaró helyreállítása. A természetközeli erdők művelése olyan módszerekkel történhet (szálalás, szálalóvágás, kis területen alkalmazott fokozatos felújító vágás) amely az erózió kockázatát minimálisra csökkenti. Sem kultúrerdők telepítése, sem tarvágás nem javasolható. Fokozottan erózióveszélyes, meredek domboldalakon az őshonos fajok alkalmazásával talajvédelmi erdők kialakítása a cél, ún. faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód mellett.

4.2. A folyóvizet kísérő ligeterdők megóvása, természetességük növelése.

A kis és nagy vízfolyásokat kísérő puha- és keményfa ligeterdők helyreállítása, természetességük növelése a part védelme valamint az erdei és vizes élőhelyek megóvása szempontjából egyaránt kulcsfontosságú. A ligeterdők természetessége Magyarországon más erdőtípusokkal összehasonlítva jelenleg a legalacsonyabbak közé tartozik. Ahol szükséges, a partokat kísérő ligeterdőket legalább egy famagasságnyi szélességben, termőhely honos fajokkal újra kell telepíteni. A meglévő erdők természetességét az invazív idegenhonos fajok eltávolításával és a természetes, többszintes faállomány-szerkezet kialakításával növelni szükséges. A természetes ligeterdők helyreállításának mellőzését, helyettük fás legelők, vagy gyepterületek fenntartását csak olyan esetekben tartjuk indokoltnak, ahol (elsősorban nagy vízfolyások meghatározott partszakaszain) az árvizek levonulását a többszintes erdő akadályozhatja.

4.3. A síkvidéki erdők vízutánpótlása

Az erdők, bár jelentősen hozzájárulnak a levegő páratartalmának növeléséhez, ill. a klíma más paramétereinek javításához, maguk is jelentős vízfogyasztók. Az ország legkevésbé csapadékos tájain, ill. legrosszabb vízgazdálkodású talajain az erdők telepítése nem minden esetben javasolható. Egyértelműen nem javasolható erdők telepítése olyan termőhelyeken, ahol az erdőtakaró feltehetően természetes körülmények között is hiányzik. Az ilyen területeken rendszerint természetvédelmi szempontból értékes száraz gyepeket találunk. Olyan esetekben azonban, ahol egyértelműen jellemző a tájra az erdős vegetáció, biztosítani kell a fennmaradásához szükséges - gyakran a túlzott emberi felhasználás miatt hiányzó - vízmennyiséget. A síkvidéki száraz, sőt üde és nedves erdőtípusok sok állományában évtizedek óta degradációs folyamatok zajlanak a csökkenő talajvízszint következtében. A klímaváltozás előre haladtával e degradációs folyamatok fokozódhatnak. A síkvidéki száraz és üde erdők (borókás nyarasok, homoki és gyöngyvirágos tölgyesek) valamint a láp- és ligeterdők jelenléte a tájra jellemző biodiverzitás megőrzésének záloga, és számos ökológiai szolgáltatás, köztük a klímavédelem fenntartásának alapja. A fennmaradásukhoz szükséges víz utánpótlása ezért, a jelenlegi vízkormányzási gyakorlat részbeni módosításával, elsődleges fontosságú feladat.

5.) Vizes élőhelyekre és védett területekre vonatkozó intézkedések (8.6 fejezet)

Az alapállapot felmérések, kezelési vagy fenntartási tervek hiánya vagy hiányossága miatt erősen kérdéses, hogy védett területek esetében a kitűzött cél - a jó állapot elérése 2015-ig - teljesülni fog-e. A 2015-ös határidőre halasztást nem lehet kérni a védett területeknél. Így ezeknek az élőhelyeknek prioritást kell kapniuk, esetükben a monitoring gyors fejlesztése nem tűr halasztást és kiemelten kezelendő.

Minthogy a Víz Keretirányelvhez hasonlóan az Élőhelyvédelmi és a Madárvédelmi Irányelv is előírja az ezekben szereplő fajokra és élőhelyekre vonatkozó adatgyűjtést, kutatási és monitoring tevékenységet, így indokoltnak látjuk az ebből adódó esetleges átfedések feltárását, s ezen tevékenységek összehangolását. A készülő Natura 2000 fenntartási terveknek ugyancsak összhangban kell lenniük a vízgyűjtő-gazdálkodás keretében tervezett intézkedésekkel, ezért ezekre a tervek elfogadásakor külön figyelmet kell fordítaniuk a döntéshozóknak.

Védett területek esetében kiemelt elvárás kell, hogy legyen az olyan típusú beavatkozások és intézkedések megtervezése, amelyek a természetes rendszerek önműködését segítik elő, ezzel minél kevesebb fenntartási munkát igényelve a jövőre nézve (pl. vízfolyások esetében a természetes mederfejlődés biztosítása). Ezt a fontos elvárást erőteljesebben és következetesen szükséges megjeleníteni a teljes VGT-ben.

A kikötőkkel és hajózás fenntartásával kapcsolatos intézkedési csomagnál leirtakkal nem értünk egyet ("Várhatóan előfordul majd olyan beavatkozás is, mely közvetlenül érint védett, főként Natura 2000-es területeket, ám többségük várhatóan védett területen kívül fog megvalósulni."). Ezt az állítást cáfolja az a tény, hogy a TEN-T program keretében tervezett nagyszabású Duna hajózhatóság fejlesztés a magyarországi Duna szakasz majdnem teljes hosszát érinti, amely Budapest kivételével Natura 2000 terület. A jelenlegi állás szerint nem hogy nem fogja szolgálni a jó állapot elérését, hanem ellentétes a VKI célkitűzéseivel.

6.) Átfogó intézkedések a vízi környezeti problémák megoldására (8.7 fejezet)

A KHV eljárásba építendő VGT szempontok érvényesítéséhez útmutató kidolgozását tervezik (amivel természetesen egyetértünk). Azonban ez önmagában még nem elég. A döntéshozó szervek képzése is szükséges ahhoz, hogy az előírásokat maradéktalanul számon tudják kérni a kidolgozóktól.

7.) A szükséges információk rendelkezésre állásának biztosítása (8.7.3 fejezet)

"Egyéb (pl. vízienergia, gazdasági célú tározás, duzzasztás, hajózás vízhasználatokra új pénzügyi ösztönzők bevezetése (erre irányuló vizsgálatok eredményének függvényében))."

A "szennyező/használó fizet elv" támogatandó. Ennek fontos része, hogy a fent felsorolt vízhasználók is "fizessenek"! Azonban a terv kéziratból hivatkozott mondatból úgy tűnik, hogy ehelyett támogatást kapnának ezek a vízhasználók. Kérjük ennek mielőbbi javítását a tervben.

8.) Közvélemény tájékoztatása (10. fejezet)

Fontosnak tartjuk, hogy VGT-k elkészítését követő időszakban – a részletes tervek kidolgozásakor – aktív társadalom bevonás történjen. Ekkor már olyan konkrétumokról lesz szó, amelyek a helyiek számára kézzelfoghatóbbak, így hatékonyabb lesz a konzultáció, nagyobb lesz a részvétel. Ehhez azonban megfelelő forrásokat kell rendelni. Külföldi tapasztalatok szerint a társadalmi részvételhez szükséges anyagi forrás a tervezési költségek 10–20 %-a, az építés vagy átalakítás költségei esetében pedig körülbelül 1-2 %. Ezeket a tételeket egy projekt vagy beruházás költségvetési tervezésekor be kell építeni.

9) A vízgyűjtő-gazdálkodás és a mezőgazdaság összehangolásának lehetőségei c. háttéranyagban foglalt, a mezőgazdasági tevékenységet érintő intézkedési javaslatokkal egyetértünk, azokat minél részletesebben kifejtve javasoljuk megjeleníteni úgy az országos tervben, mint a későbbi intézkedési tervekben.

Budapest, 2009. november 18.

WWF Magyarország

* * *
* *

38.	2009/11/19 16:35	Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium
------------	------------------	--

A Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium e-mailen küldött véleménye

Tisztelt Gayer József!

Az NFGM Területfejlesztési Főosztálya a vízgyűjtő gazdálkodási tervekkel kapcsolatban az alábbi észrevételt teszi.

A VKI előírásai szerint a kapcsolódó fejlesztési programokról, tervekről rövid jegyzéket és összefoglalót kell készíteni. Ennek megfelelően a VGT-k 9. Kapcsolódó fejlesztési programok és tervek fejezete és 9.1 melléklete számos európai uniós és hazai forrásból finanszírozott program, illetve azok célkitűzésének rövid ismertetésére sor kerül, azonban csak a VKI célokkal valóban releváns és arra hatással lévő programok felsorolása indokolt. Ezért az európai uniós finanszírozású operatív programok közül a GOP, TÁMOP, TIOP, EKOP, ÁROP szerepeltetését nem tartjuk szükségesnek.

A részvízgyűjtő vízgyűjtő gazdálkodási tervek 9.1 mellékletében a tervezett fejlesztési elképzelések, illetve a megvalósítás folyamatában lévő projektek területi bontásban is szerepelnek. Javasoljuk, hogy egységesen, mind a négy részvízgyűjtő vízgyűjtő gazdálkodási terv mellékletében kerüljenek összegyűjtésre a tervezett és a megvalósítás folyamatában lévő beruházások kistérségi, megyei és regionális bontásban. Mindez elősegítené, hogy a hamarosan elfogadásra kerülő vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben meghatározott fejlesztési elképzelések figyelembe vételével lehessen megtervezni a továbbiakban a hazai és uniós fejlesztéspolitikai stratégiákat és programokat. Továbbá elősegítheti az ágazati és területi tervek közötti koherencia erősödését, valamint a területi szempontok ágazati tervekbe történő beépítését.

Tisztelettel:

Schmidt Anita

Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium

Területfejlesztési Főosztály

Melléklet

Az NFGM Területrendezési és Településügyi Főosztályának összeállítása

A Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv anyagára a következő észrevételt teszem.

Általánosságban:

A Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv (a továbbiakban: VGT) igen alapos és szakszerűen összeállított munka, mely részletesen ismerteti a vízgyűjtők és a víztestek állapotát, a terhelések és hatások mértékét és összegzi a célkitűzések eléréséhez szükséges, állapot-javító intézkedések körét.

Hiányolom azonban, hogy az anyag a jelenlegi állapotból kiindulva teszi meg a fenti elemzéseket, javaslatokat a 2015, illetve 2021. és 2027. évekre vonatkozó céldátumokkal. Nem veszi figyelembe – és nem értékeli – a magyarországi Duna vízgyűjtő területén várható területhasználati változásokat és az ezekből adódó, a víztestek állapotára vonatkozó, várható változási tendenciákat az erre való felkészülés, megelőzés érdekében. A 9. fejezet tartalmazza ugyan a VGT-hez kapcsolódó programok és tervek jegyzékét, rövid ismertetésüket, de ezekből a fentiekre vonatkozó következtetést nem von le, illetve javaslatot nem tesz.

Javasolom a VGT anyagának a fentiekkel történő kiegészítését.

Részletes észrevételek, pontosítások:

6. oldal: a 3. bekezdés szerint "A VGT szoros kapcsolatban van a terület- és településfejlesztési, illetve egyéb ágazati tervekkel:::" szöveg kiegészítése javasolt a terület- és településrendezési tervekkel.

29. oldal: a 4. bekezdés a területek biológiai aktivitásérték számításáról szóló 9/2007. (IV. 3.) ÖTM rendeletben foglaltakat a területrendezési tervek készítésére bevezetett módszernek nevesíti, és a továbbiakban e szerint alkalmazza. Ugyanakkor a fenti rendelet a településrendezési tervek készítéséhez előírt számítási módszer a településrendezési tervekben javasolt területhasználati változások értékelésére.

64. oldal: az 1-25. sz. táblázat 5. sorának utolsóként megjelölt szervezete helyesen: VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft.

108. oldal: a 2. bekezdésben említett ex lege védett lápok és szikes tavak jegyzékét a 8005/2001., illetve a 8006/2001. (MK 156.) KöM tájékoztató tartalmazza.

218 és 219. oldal: a 7-1., illetve 7-2. sz. táblázatban szereplő vízfogyasztási, illetve vízhasználati prognózisok kiindulási adatként 2004. és 2005. évi állapotot tüntetnek fel. Amennyiben erre mód van frissebb adatok szerepeltetése szükséges.

Az anyag több helyen tartalmazza a stratégiai környezeti vizsgálat kifejezést, noha az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet nem ismeri ezt a fogalmat.

* * *
* *

39.	2009/11/19 16:45	Gera Pál
------------	------------------	-----------------

Gera Pál e-mailen érkezett hozzászólása

KEZDEMÉNYEZÉS A VKI VGT HALÁSZATOT ÉRINTŐ SZABÁLYOZÁSI JAVASLATAINKAK AZ IRÁNYAIRÓL

Kelt: Budapesten, 2009. november 15-én

Összeállította: Gera Pál

Elérhetőség: e-mail:gerapal@t-online.hu

A www.vizeink.hu honlapon olvasható az az 5 oldalas dokumentum, ami "A halászatot és a horgászatot érintő szabályozási javaslatok a VGT-ben" címet kapta, és 2009. október 29-én kelt. (Összeállította Simonffy Zoltán Dr. Szilágyi Ferenc, Dr. Clement Adrienne és Mozsgai Katalin javaslatának a figyelembevételével). A továbbiakban erre a dokumentumra VGT-halászat címen utalok.

Tény, hogy mind a halászat (annak tógazdasági és természetes vízi ága egyaránt), mind a horgászat jövőbeli ágazati szabályozása elkerülhetetlen, minthogy az is, hogy a VKI VGT során megfogalmazódnak azok a szakmai kritériumok, amelyek betartása és betartatása valamennyi érintett számára kötelező érvényű lesz.

Már a szeptember tizedikei budapesti fórumon is jól érzékelhető volt – amelynek a délelőtti, halászati részén vettem részt –, hogy nem egészen egyértelmű a halászati tevékenység teljes spektrumát felölelő fogalomtár értelmezése, minthogy abban is érzékelhetőek voltak az eltérő nézetek, amelyek konkrét szakmai kérdésekre vonatkoztak, pl. a völgyzárógátas tározók halászati megítélése említhető, és ahogy kinéz, ez még további komolyabb vitákhoz is vezet majd.

A fent nevezett öt oldalas VGT-halászat dokumentum precízen és konkrétan foglalja össze a legsarkosabb kérdésköröket (a szerkesztőt és a javaslattevőket mindenképpen megilleti a köszönet), így olyan véleményezendő vitaalpnak tekinthető, amely félreérthetetlenül megadja a leendő szakmai vita irányultságát.

Ugyanakkor féltő, hogy ennek során a vitában részt vevők elsikkadnak már elkészült, hatályos szakmai dokumentumok előírásai, célirányai és javaslati mellett, hiszen az elmúlt években – a már több mint tíz éves halászati törvényt is ideértve – születtek olyan tanulmányok, stratégiák, amelyek megszabják a magyarországi halgazdálkodás legfontosabb elveit. Mire gondolok?

- Magyarország Nemzeti Halászati Stratégiai Tervére (NHST)
- A Halászati Operatív Programra (HOP)
- Valamint a NHST HOP Stratégiai Környezetvédelmi Vizsgálatára (SKV)

Minden bizonnyal más dokumentumok is megnevezhetők lennének, de úgy vélem, elég, ha a most említetteket vesszük figyelembe. Az SKV, ami 2007-ben datálódott behatóan kitér azokra a kérdéskörökre – nem egy esetben ajánlásokat és javaslatokat is megfogalmazva, nem megelégedve csupán a probléma megemlítésével –, amelyek a VKI VGT során, elkerülhetetlenek. Vagyis vízminőségi, vízvédelmi kérdésektől kezdődően a halászati ágazat várható fejlesztési és fejlődési irányának minden elemét magában hordozó környezetvédelmi szempontokat ölel magába. Ezeket pedig udvariatlan dolog lenne figyelmen kívül hagyni, akkor is, ha történetesen nem minden egyes elemükkel értenek majd egyet a vitában részt vevők, mégis olyan fogódzót jelenthetnek, amelyek hasznosak lehetnek valamennyiünk számára.

A fent nevezett dokumentumok: az NHST, a HOP, az SKV szakmai elvárásai és megfogalmazódott céljai tekintetében ma már egységes egésznek tekinthetők, sőt idestova egy éve a HOP monitoring bizottsága is megkezdte a munkáját.

Ezért jó lenne, ha a VGT-halászat dokumentum vitája során összehasonlítanánk a már elfogadott szakmai szempontokat és célkitűzéseket azokkal, amelyek most a VKI VGT során fogalmazódtak meg.

Ugyanakkor célszerű lenne témaköröként összefogni a vitát, így elsősorban elkerülni azt, hogy az kizárólag interneten keresztül bonyolódjék le. Ugyanis ha nem így teszünk, féltő, hogy a felek egyszerűen elbeszélnek egymás mellett anélkül, hogy az eltérő nézeteiket valóban hatékonyan és lehetőleg eredményesen egyeztetnék egymással.

Így a következőt javaslom:

1. Elkerülhetetlennek tartom, hogy mielőtt a vita részleteibe elmélyednénk a legfontosabb fogalmakat végre tisztázzuk. (Erre a VKI honlapján olvasható szeptemberben és októberben kelt javaslataimban már felhívtam a figyelmet). Így hát jó lenne, ha az érintettek létrehoznának ennek érdekében egy bizottságot – ennek tagjai lennének a VKI VGT tervezői, a halászati szakmai szervezet, a HALTERMOSZ és az érintett minisztérium képviselői, de szükség esetén tudományos kutatókat is fel lehetne kérni a részvételre. E bizottságnak meghatározott időszak alatt kellene megállapodnia, és ha esetleg ezt követően még mindig akad tisztázatlan fogalom, akkor a későbbiek során, a tematikus fórumokon lehetne az értelmezésükben konszenzusra jutni.

2. Ezt követően, elsősorban figyelemmel a VGT-halászat dokumentum témaköreire, de azt ki is egészítve legkevesebb három egyeztető megbeszélésre kerülhetne sor:

- Az egyik a tógazdasági haltermelés teljes spektrumát ölelné fel, tehát a körtöltéses tavakat ugyanúgy, mint a völgyzárógátas tározókat.

- A másik a természetes vizek halászati hasznosításának az elemeit tárgyalná, ideértve a holtágakat is.

- A harmadik megbeszélés pedig napjaink egyik legproblematisabb pontját tekintené át: a vízgazdálkodás kérdéskörét. Ennek a lényege az lenne, hogy megfogalmazzon egy javaslat arra, hogy a jövőben legyen hazánkban egy olyan kötelező etalon, pl. rendelet, vagy esetleg magasabb szintű jogszabály, ami a halasgazdák és a vízszolgáltatók lényeges jogait és kötelezettségeit foglalná magában, valamint a szolgáltatásokért fizetendő díjakat. (Az októberi hozzászólásomban már erre is tettem javaslatot).

Úgy vélem, hogy mindezt a VKI VGT tervezői koordinálhatnák, ami, ezzel tisztában vagyok, olvasva a honlapjukat, így látva az elvégzett munkájukat, nem könnyen megoldható feladat a részükről. Minthogy minden bizonnyal valamennyi érintett fél is hasonlóan van ezzel, legyen szó a HALTERMOSZ, a minisztérium vagy éppen kutatóműhelyek illetékeseiről. Tudom hát, hogy a javaslatom időigényes, de ha valóban azt szeretnénk, hogy a VKI VGT során megegyezzenek az érintettek, ezek a fórumok jelenthetik a legegyszerűbb megoldást. Persze mindemellett nagyon fontos az is, hogy mindazok véleménye írásban is megjelenjen a VKI honlapján, akik a gondolataikat összefoglalva eljuttatják oda azokat. De, ismétlem magam, ha csupán ez utóbbi, a levelekben kimerülő fórum mellett döntünk, nehezebben fogunk eredményt érni.

Kedves Kollégák! Ha a kezdeményezéssel egyetértenek, kérem, támogassák a megvalósítását is. Köszönöm!

* * *
* *

40.	2009/11/19 17:03	Nemzeti Közlekedési Hatóság Központi Hivatal, Stratégiai és Módszertani Főigazgatóság
------------	------------------	--

E-mailen érkezett vélemény

A Nemzeti Közlekedési Hatóság hajózási szakterülete részéről, a tárgyban jelzett "vízgyűjtő-gazdálkodási tervhez" az alábbi észrevételt teszem.

A terjedelmes anyagot megvizsgálva megállapítható, hogy a belvízi hajózást érintő vonatkozásai a "Vízgyűjtő-gazdálkodási terv Intézkedési csomagok 2. melléklet a 42 alegység szintű konzultációs anyagokhoz" című részben található. Általában véve elmondható, hogy a terv környezetvédelmi vonatkozásban vizsgálja az érintett hajózható vizeinket, nem részletezi a hajózási vonatkozásait.

A hivatkozott rész alábbi pontjában meghatározza a kikötőkkel és a hajózás fenntartásával kapcsolatos intézkedési csomag elemeit.

"IP6. KIKÖTŐKKEL ÉS A HAJÓZÁS FENNTARTÁSÁVAL KAPCSOLATOS INTÉZKEDÉSI CSOMAG

Intézkedési elemek

KK1: Kikötők korszerűsítése ökológiai szempontok figyelembevételével

– Célja a kikötők környezeti szempontok szerinti megvalósítása, átalakítása és üzemeltetése (környezetkímélő megoldások, szennyezések nyílt vízre jutásának akadályozása)

KK2: A hajózás fenntartása ökológiai szempontok figyelembevételével

– Célja a "minimális zavartság" elvének érvényesítése: ökológiai szempontokat figyelembe vevő víziút kijelölés, fenntartó kotrás, duzzasztás, hullámvérés elleni védelem, védőtávolságok stb. megvalósítása. A megfelelő megoldások kiválasztása (beleértve a hajóút kategóriáját) részletes hatástanulmányt és költség-haszon elemzéseket igényel.

Az intézkedési csomag viszont nem tartalmazza a hajózás biztonsági, a nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeink elérését, valamint a DB ajánlásainak megfelelő hajóút paraméterek biztosítását. Az irányadó jogszabályok, ajánlások a teljesség igénye nélkül a következők:

A nemzetközi jelentőségű vízi utakról szóló európai Megállapodás kihirdetéséről szóló 151/2000. (IX. 1.) Korm. rendelet

A hajózásra alkalmas, illetőleg hajózásra alkalmassá tehető természetes és mesterséges felszíni vizek víziúttá nyilvánításáról szóló 17/2002. (III. 7.) KöViM rendelet

A dunai hajóút méreteire és a Dunán lévő hidrotechnikai és más létesítményekre vonatkozó ajánlások – 1988. évi kiadás, Duna Bizottság (Recommandations relatives a l'établissement des gabarits du chenal, des ouvrages hydrotechniques et autres sur le Danube – 1988, Commission du Danube).

1815. évi Bécsi Szerződés

1856. évi Párizsi Szerződés

1868. évi a Módosított Rajnahajózási (Mannheimi) Egyezmény

1949. évi XIII.tv. A Dunán való hajózás rendjének szabályozása tárgyában Belgrádban, 1948.évi augusztus hó 18. napján kelt nemzetközi Egyezmény becikkelyezéséről.

A magyar-holland belvízi hajózási Egyezmény kihirdetéséről szóló 139/1992. (X. 15.) Korm. rendelet

A belvízi árufuvarozási szerződésről szóló Budapesti Egyezmény (CMNI) kihirdetéséről szóló 2005. évi CXLI. törvény

A magyar-német belvízi hajózási Egyezmény kihirdetéséről szóló 168/1992. (XII. 22.) Korm. rendelet

Kérem észrevételeim szíves figyelembevételét!

Üdvözlettel:

Horváth József

főosztályvezető úr megbízásából

Bellyei Csaba

hajózási hatósági referens

Nemzeti Közlekedési Hatóság

Központi Hivatal

Stratégiai és Módszertani Főigazgatóság

* * *
* *

41.	2009/11/19 17:06	Fejér megyei Földhivatal
------------	------------------	---------------------------------

FEJÉR MEGYEI FÖLDHIVATAL e-mailen küldött véleménye

FEJÉR MEGYEI FÖLDHIVATAL Tárgy: Vízyűjtő-gazdálkodási tervek

8001. Székesfehérvár, Várkörút 22-24. véleményezése

E-mail: fejerfoldhiv@axelero.hu

Telefon: 22/312-696, 22/312-681

Telefax: 22/329-381

Szám: 10.217/2009

Előadó: Mészáros János Elek

Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság

Karas László

részére

Társadalom-bevonás munkacsoport

A vízgyűjtő-gazdálkodási tervek kapcsán az alábbi véleményt adom:

Tény hogy a víz és a talaj elválaszthatatlanul kapcsolódik egymáshoz, hiszen az ország legnagyobb természetes víztározója a talaj legfelső 1m-es rétegének pólustere (30-35 km³) az évi átlagos csapadékmennyiség (50-55 km³) kétszerre beleférne. A talaj fizikai, kémiai, biológiai, tulajdonságai nagyban meghatározzák ezt a vízraktározási kapacitást. De ha a talajt lefedjük (út, épület, építmény, stb.) nem tud vizet raktározni, vagy lényegesen kevesebbet. A Földhivatalnak törvényi kötelezettsége a termőföldek mennyiségi védelme. A alábbi jogszabályok alkalmazásával tudjuk földvédelmi tevékenységünket folytatni.

A termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX.. törvény (továbbiakban Tfv.) szabályozza a termőföld más célú hasznosításának engedélyezését Tfv. 9-11. § szerint:

-Ingatlanügyi hatósági engedéllyel lehet termőföldet más célra hasznosítani. A termőföld más célú hasznosításának minősül: a hasznosítási kötelezettségtől történő olyan időleges vagy végleges eltérés, amellyel a termőföld a továbbiakban mezőgazdasági hasznosításra alkalmatlanná válik illetve termőföld belterületbe vonása esetén.

-A termőföld más célú hasznosítása időleges vagy végleges lehet.

-Termőföldet más célra csak kivételesen - elsősorban a gyengébb minőségű termőföld igénybevételével - lehet felhasználni.

-Az átlagosnál jobb minőségű termőföldet más célra hasznosítani csak időlegesen, illetve helyhez kötött igénybevétel céljából lehet. (Az átlagosnál jobb minőségű termőföldekkel kapcsolatban az illetékes Körzeti Földhivatal tud felvilágosítással szolgálni.)

-Az igénybevételt az indokolt szükségletnek megfelelő legkisebb területre kell korlátozni.

-A Tfv. 15. §. (3) bekezdése alapján belterületi, illetőleg beépítésre szánt területi felhasználásra kerülő területek folyamatosan, a településfejlesztés megvalósításától függően, vonhatók a belterületbe.

A termőföld Magyarország legnagyobb és legfontosabb feltételelesen megújuló és megújítható természeti erőforrása, melynek mennyiségi védelme a földhivatal feladata.

Az Épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. Törvény 8.§.(1) bekezdés h./ pontja és a (2). bekezdés c./ pontja szerint:

-A településrendezés során figyelembe kell venni a területtel és a termőfölddel való takarékos gazdálkodást, a települések beépítésére szánt területe csak olyan terület-felhasználás céljára növelhető, amilyen célra a település már beépítésére kijelölt és igénybe vett területén belül nincs megfelelő terület.

A termőföldek helyes művelése optimális porozitásuk megteremtése és fenntartása még a szélsőséges időjárási viszonyok mellett is megteremti a gazdaságos növénytermesztés lehetőségét. Az ország területére- mivel medence-annyi víz érkezik, mint amit a kilépő folyók egyben el is szállítanak kb.110-120 km³/ év. Ennek a víznek a raktározásával és öntözéssel még tovább tudnánk a növénytermesztés biztonságosságát javítani. Természetesen csak szakszerű öntözés jöhet szóba, mert ellenkező esetben ronthatjuk a talajok minőségét és másodlagos szikesedést is okozhatunk. A víztározók helyének kiválasztásánál a földvédelmi érdekeket szem előtt kell tartani, tehát nem az átlagosnál jobb minőségű területet kell e célra igénybe venni. Általában az ilyen célra a nagy folyók melletti időszakosan vízjártaterületek is alkalmasak, amelyek minősége gyengébb, de erre a célra megfelelőek. Az öntöző berendezések táplálásához szükséges vízvezeték rendszer kiépítése időleges más célú hasznosításnak minősül, amelyet átlagosnál jobb minőségű területeken is engedélyezünk, ha indokolt, mert a további jövedelmezőbb gazdálkodás lehetőségét teremti meg.

A felszíni és felszín alatti vizek védelmében a földhivatalnak nincs hatásköre, de a termőföld védelmének jogkörében eljárva - amely az ország legnagyobb természetes vízraktározója- közvetetten hozzájárul az ország vízgazdálkodásának alakulásában.

Székesfehérvár, 2009. november. 18.

Tisztelettel:

Holczheimer Gábor

Hivatalvezető

Kapják:

1./ Címzett(értesül e-mailon 2009.11.18.-án vkki@vizeinkert.hu címen.)

2./ Irattár

* * *
* *